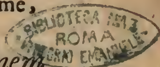
Auctor est
Despauterius (Joannes

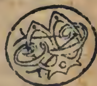
CONTEXTVS VNIVERSAE GRAMMATICES DESPAVTERIANÆ,

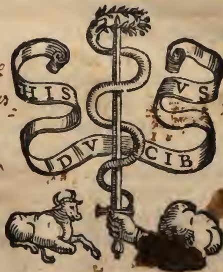
PRIMAE PARTIS, SYNTAXEOS, ARTIS VERSIFICATORIAE, ET FIGVRARVM:

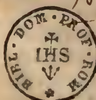
Cum suorum commentariorum Epitome, quàm fieri potuit breuissime, concinnata,

Per Ioannem Pellissonem Condriensem.

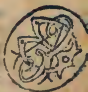

VENETIIS,
Apud Franciscum Laurentinum, de Turino,
M D CXII.

IOANNES PELLISSO CONDRIENSIS RVDOLPHO DORLENO APVD RHOMONVM Gymnasiarchæ lectißimo. S. P. D.

EMO non in ea ſententia Rudolphe diſertiſsime, cõuenite, ut præceptor bonus ſeſe accommodet diſcentium captui, nam ut uaſcula anguſtioris ſuperfuſam liquoris copiam, ſic animi puerorũ, quæ nimia ſunt, reſpuũt. Nec puto Ioannem. Deſpauterium alio conſilio gloſſemata in artem ſuam aceruatim congeſſiſſe, quam ut conſuleret docentium labori. Quis enim ſibi perſuadeat id in hoc ab eo factum, ut pueros ſic oneraret? immo non poſſum, quin putem eum tandem, ſi diutius uixiſſet, prolixi operis breuiarium quoddam fuiſſet peracturum. Quod, quando illi per mortem non licuit, & nemo (ut apparet) id uoluit dare operam, potius habui famæ periculum adire, quam non ſcholas meas hac parte iuuare, ſi non admodum multum, certe quantum mihi liceret. Deſpauterium enim cæteris omnibus recentioribus grammaticis, uel me non ſuaſore, prætulerant: nõ quòd

non optimos illos censerent: sed quòd nullus uideretur, qui tam propè accederet ad Alexandrum Theopagitem. id.s. non parum illexerat, quòd eos aliam uiam ingredi ferè non oporteret. Collegi ergo omnia, atque uelut in arctum coegi, uniuerso opere epitome quadam circunscripto. Neque id male omnino processit. Laus & gratia Christo. Quippe quum inde factum uideam, ut saltem apud nostrates, Alexandri ineptum illud & mendosum doctrinale iam prorsus neglectũ sit & abiectum. Cui lucro in hoc quidem negotio, non aliud prætulerim Hoc autẽ quicquid est, quòd elaboraui, amicorum suauissime, tibi nominatim dedico quem multis officiis tibi iandiu obstrinxisti. Vale. Parrhisiis. E Coqueretio, Pridie Calẽd. Feb. M D XXIX.

ARTIS GRAMMATICAE IOANNIS DESPAVTERII LIBER PRIMVS de generibus nominum:

AD QVAE HAEC EST IOANNIS PELLISSONIS PARESCEVE.

Nequid in hoc habeat lector te carmine falsum,
Nominis et possis noscere quodq; genus,
Vocibus inspicito qua significatio primum
Sit: generalis ea regula multa patet.
Deinde uide, finis qui sit, qui terminet illas;
E uario ostendunt nomina fine genus.
Vnde ferè innumeri canones, sed eo ordine scripti
Vt qui uocales nouerit, hos teneat.
Excipienda tibi fuerint non pauca, tamen quæ
Tu facile in memori condere mente queas.
Dum prius in promptum tibi sint generalia cuncta,
Nam comprehensa sub his non repetita leges.
Ambiguum fuerit quicquam, certissima lex est,
Et scopus, omne frequens quod ueterum usus habet.

Genera tribus modis noscuntur. Significatione. vt Ioannes est masculini generis, quia virum significat. Terminatione, vt vulpes est fœminini generis, quia terminatur in es. Autoritate, vt talpa aliquando est masculini generis, quia Vergilius dixit, talpæ oculis capti. De significatione habentur regulæ generales a regula. Omne viro soli, &c. vsque ad regulam, Hæc data, &c. A qua speciales terminationum regulæ ad huius primi libri finem vsque patent. Quærenti igitur tibi alicuius nominis genus, non segniter videndum est, an eius significantia ad aliquam generalium regularũ spectet, per regulas enim

generales bona pars generum patet. Sunt autem hæ memoriæ mandandæ. Nam pleraque apud alios otiose, & nulla neceſſitate ex ſpecialibus exempta, generalibus, ſi rem & ſignificatum introſpexeris, abundè continentur, quare hic breuitatis gratia nuſquam repetentur. Si vero ſignificatio non ſeruierit, confugiendum ad terminationem, & ad regulas ſpeciales de a, e, i, &c. al, el, &c. cæteris, quorum genus omnino eſt anceps & incertum, vt probati autores yſi ſunt, ita vtendum eſt.

REGVLAE GENERALES DE SIGNIFICATIONE.

Omne uiro ſoli quod conuenit, eſto uirile.
Omne uiri ſpecie pictum, uir dicitur eſſe.

Omne nomen ſoli viro datum, eſt maſculini generis, vt Seneca, Hercules, Hector,&c. propria virorum. Gabriel,Raphael,&c. propria angelorum bonorum. Lucifer, Beelzabub,&c. propria angelorum malorum. Iupiter,Mars,&c.propria deorum. Boreas,Aquilo,&c. propria ventorum. Papa, Scriba, &c. appellatiua ſolis viris data, ſub terminatione quā habent VIR hic dicitur eſse quicquid vt vir pingitur,veluti Adā, Deus, Angelus,&c.

Eſto fœmineum, recipit quod fœmina tantum.
Fœmina dicatur facie pictum muliebri.

Omne nomen ſoli fœminæ datum eſt fœminini generis,vt Paula,Glycerium,& mulierum propria,Iuno,Pallas,&c. propria dearum. Oreas,Naias,&c. propria nymipharum. Alecto, Megera,&c. propria furiarum, Soror, vxor,obſtetrix,&c. appellatiua ſolis fœminis data. Obſtetrix eſt quæ præeſt parentibus, la Comare. Fœmina hic dicitur quicquid ſpecie muliebri pingitur,vt Dea, Nympha, &c.

Quicquid utrique datur, commune locatur, ut exul.

Oē nomē ſub vna terminatione mari & fœminæ cōueniēs,eſt cōis generis,vt exul,qui vel quæ exulat,bādito. Auriga,qui vel quæ currum agit. charretier &c. Dix

ſub vna terminatione, quia vbi ſunt diuerſæ terminationes, diuerſa ſunt genera, vt hic gallus, hæc Galla. Hic Poeta, hæc poetris, hæc poettia.

Vm neutrum pones, Hominum ſi propria tolles.

Omne nomen in vm, eſt neutri generis, niſi fuerit viri, aut fœminæ proprium, vt Mancipium, ſeruus vel ſerua, hoc Scortum, meretrix, &c. Dixi niſi fuerit viri aut fœminæ proprium, quia proprium viri in vm, eſt maſculini generis, vt Donacium; Proprium fœminæ, id eſt fœminini, vt Glycerium.

Adiectiua trium generum communia ſunto.

Omne nomen adiectiuum eſt omnis gene. ſi vnica ſit terminatio, vt fœlix, audax, diſcors, quatuor, quinque, centum, &c. Dixi ſi vnica ſit terminatio. Nam ſi declinetur per duas terminationes, prior eſt commuuis gen. vt omnis, poſterior neutri, vt omne. Si vero per tres, primà maſc. eſt, vt bonus, ſecunda fœminina, vt bona, tertia neutra, vt bonum, Hanc ob rem datur regula generalis.

Eſto genus uarium, fuerit niſi terminus idem.

In ſubſtantiuis virum, & fœminam ſignificantibus, & in adiectiuis ſi terminationes ſint diuerſæ, diſtincta dantur genera, vt hic Caupo, vini & epularum venditor, tauernier, hæc Caupona, quæ id facit mulier, & ipſa taberna, tauernier & tauerne. Hic cithariſtes, vel cithariſta, ideſt citharœdus, hæc Cithariſtria, pro fœmina, &c. Hic Lacon, vir Laconiæ. hæc Lacæna fœminini. Hic acer, hæc acris, hoc acre, id eſt, fortis & vehemens, hic celeber, hæc celebris, hoc celebre, id eſt nobilis, late famatus & frequens. Hic & hæc melior & hoc melius, hic & hæc fortis, & hoc forte.

Mobile pro fixo (tacitum ſi ſubſit) habetur.

Quod ſi non tacitum ſubſit, neutri generis ſit,

Adiectiuum per ſe poſitum propter aliquid perpetuò ſubauditum, putatur eſſe ſubſtantiuum eſt maſcu. gen. cuius eſt ſubauditum, vt molaris. ſubſtantiuum eſt maſc. gen. quia intelligitur dens, vel lapis. Si nihil ſubauditur, erit neutri gene. vt antecedens, id eſt, oratio alteram inferens

ferens, consequens, id est, oratio ex altera illata.

Masculeum fluuij nomen decet usque reponi.

Nomen fluuii, est masculini generis, vt Tybri, Sequana, Isara, Rhodanus, &c.

Communis proprio quandoque genus lego iunctum.

Nomen minus commune quandoq; genus respicit superioris, vel communioris, vt Bubo est mas. ge. vt sermo, magis commune vel superius. Auis est fœm. ge. sic dicimus, magna bubo qa intelligitur auis. Ossa est fœm. gen. vt penna, musa. interdum masc. reperitur, quia intelligitur mons. Per hanc regulam, fluuiorum nomina fœ. inueniūtur, quia intelligitur aqua, vt Albula, Allia. nōnunquam neutra, quia intelligitur, flumen, vt Iader. Per hāc etiam regulam fabularum nomina sunt fœ. gen. quia intelligitur nomen superius fabulæ, vel comœdia, vel tragœdia, vt Eunuchus, Orestes, aiax. Et nomina nauium, quia illeus gen. est superius Nauis, vt centaurus.

Insula, et urbs, regio, capit hæc. Neutrum genus optant.
Zeuma, Reate, Argos, Præneste, et Tybur, et Ispal.
Care, Nepet, Neutrum uel masculeum dabit Anxur
Hoc Cim uult. Hic aut hæc donat Lesbos, Abydos
Hic Sulmo, Hic Agragas. Pluralia in i maribus do.
A plurale, genus neutrum sibi poscit ubique.

Insularū vt Samos, Britānia, Vrbiū, vt Corinthus, Tarraco, Regionū, vt Aegyptus, Aphrica, nomina fœ. sunt. *Neutrum genus, etc.* A regula, Insula & vrbs, &c. demuntur nomina quæ hic explicantur. Nam Zeuma, Reate, Argos, Præneste, Tybur, Ispal, Cęre, Nepet, generis sunt neutri, Anxur, dubii, quia masculini vel neutri Cim, tantum neutri. Lesbos, Abydos, etiam dubii, quia mascu. vel fœminini, Sulmo, & Acragas, masculini generis tantum Zeugma, atis, oppidum ab Alexandro conditum. Reate ciuitas in Vmbria, Argos, oppidum Græciæ. Præneste, oppidum Italiæ. Tybur oppidum Italiæ, Ispal ciuitas Hispaniæ. Cære indeclinabie, vel Cære, itis, aut Cerete, Ceretis, oppidū Vmbriæ. Nepet oppidi nomen, Anxur, vrbs Italiæ. Cim, vici Italici nomen. Lesbos insulæ nomen.

Abydos,

Abydos, vrbs Asiæ. Sulmo, Ouidii patria. Acragas, antis, mons, & oppidum. *Pluralia in i, etc.* Nomina in i, quæ tantum pluraliter declinãtur, quicquid significẽt, sunt masc. ge. Itaque regula generalis est, nõn solum exceptio a dicta regula, vt Parrhisii, Parrhisiorũ. Gabii. Gabiorũ, &c. *A plurale, etc.* Cuncta pluralia in a, neutra sunt, vt ilia, exta, Cythera, Susa, Hierosolyma, Hierosolymorum, &c.

Arboris est nomen muliebre, Dat hic oleaster,
Vt spinus, platanon. Acer et thus, robur, habent hoc,
Arbor uixq; siler. dabit hic aut hoc tibi suber.
Hic aut hæc libanus, pinus, rubus, atque cupressus.

Nomẽ arboris est fœminini gen. vt pomus, pyrus, &c. In vm desinentia, fructum & aliquando arbores significãtia, neutra sunt, per regulam prius positã. Vm neutrũ, &c. vt pyrum, pomum, prunũ, &c. Sed nux, ficus, glans, auellana, & quædã alia, eodem seruato fœminino genere fructum arboremq; significant. *Dat hic oleaster, etc.* A regula excipiuntur Oleaster, id est, syluestris olea, Spinus, pruni species. Platanon, arbor, aut potius locus platanis consitus, masculini generis. Acer, arbor, acero. Thus, arbor ferens incensum, libamen, quo deum veneramur, In censo. Robur aut robor, species durissimæ quercus. Siler, arbuscula, vel potius frutex, neutri generis, Suber, arbor glandifera, masculini vel neutri. Libanus, arbor quæ thus producit. Pinus, pino gallice. Rubus, sentis genus, frutex potius quàm arbor. Cupressus, Cypres, dubii generis.

Ex se nullius generis pro nomine sumptum,
Est neutrum, seu litera, uxor quoque materialis.

Dictio ex sua significatione non recipiens genus (vt de eo in nomine loquimur) si pro nomine sumatur, erit generis neutri vt omnis litera, & vox materialiter posita, veluti pulchrum scire, clarum mane, aliud eras, longnm a magnum b, disyllabum homo, iucundum benedicamus paschale Kyrie eleyson.

EPICOENVM GENVS.

Nomina, quæ uolucres signant, piscesq; ferasq;.
Si non discernant sexum, dicas epicœna.

Propria nomina auium, vt Anser, Aquila, Passer, Piscium, vt Balena, Murena, Lucius, Ferarũ, vt vulpes, Mustella, Lepus Cuniculus, in quibus difficulter dignoscitur sexus, epicœni, seu promiscui generis sunt. Quòd si abest sexus, non dicentur epicœna, vti nec Pulex, Apes, Musca, Anguilla. Est autem epicœni generis dictio, quæ sub vno articulo, & vnã voce, significat vtrum que sexum. Murena. Lucius, luzzo.

Græca suo generi seruari et barbara possunt.

Græca, & alia, quæ non sunt Latina, sæpe retinent genus suum, vt Lampas, Adamas, etiam terminatione mutata, vt hæc Diphthongus, hic Propheta, hic Organista, vel Sarmata. Aliqñ apud nos genus mutatur, quia fœminina sunt, charta, cera, Amphora, catapulta, quæ Græce sub eo, masc. sunt, sic plus fœmi. est, pultos masc. Organista, ludens organo, Sarmata, vir sarmatiæ, regionis scythie. Amphora, genus vasis vinarii, anfora è bigonzo. catapulta, iaculum celere vel sagitta.

REGVLÆ SPECIALES
DETERMINATIONE.

Hæc dat a. Do neutris cum pascha, mãmona, manna:

Nomina in a, sunt fœm. gen. vt fitula, vas quo hauritur acqua vna secchia. Musa, carmen, vel carminis dea, &c. Do neutris, &c. Excipiuntur tria neutri generis, Pascha, æ, id est, transitus, hoc enim die Hebræi mare rubrum transierunt; Christus ad immortalitatem transit. Mammona, pecunia vel diuitiæ, Manna, cœlestis cibus.

Hadria masculeum datur, atque cometa, planeta.

Tria sunt masculina Hadria, id est, sinus maris, vel ipsum mare Hadriaticum, il mare di Venetia. Cometa stella crinita.

la crinita. Planeta, stella erratica, vt Sol, Venus, &c.
Hic aut hæc talpa, cum panthera, dato dama.

Tria in a sunt dubii generis, hic vel hæc talpa, animal captum oculis, muri simile, Panthera animal prorsus ferum & maculosum. Dama, capra, siluestris.
Sit neutri generis, per a quicquid tertia flectit.

Nomen tertiæ declinationis in a definens, est neutri generis, vt Scomma, atis, iocosa, irrisio, motteggiare. Problema, propositio, aut quæstio, &c.
Hoc dat e. Fœmineo generi do græcula prima.

Nomen in e, est neutri generis, vt cubile, lectus. Sedile, sedes. &c. *Fœmineo etc.* Tolluntur a regula nomina in e Græca, primæ declinationis, quæ sunt fœminini generis, vt hæc Epitome, es, id est abbreuiatio, Campe, id est, eruca, ruga. Ethice, moralis scientia.
I, neutrum pono. Finita per, o maribus da.

Omne nomen in i singulare, est neutri gen. indeclinabile, vt gummi, viscus ex arboribus fluens. Sinapi, noiæ significationis, mostarda, &c. *Finita per etc.* Nomen in o definens, est masc. vt Cento, stragulum lecti villosum & crassum, est etiam cento carmen ex diuersis locis alicuius Poetæ collectum, quale scripsit Proba ex Vergilio. Tyro, onis, nouus & rudis miles, &c.
Pondo loca neutrum, uerbale io, cum caro, uult hæc.
Talio iungatur, posuit quod Valla uirile.

Excipiuntur a regula. *Finita per etc.* Pondo neutri generis, id est, libra. Secundo excipiuntur nomina verbalia in io, quæ sunt fœmin. generis, & caro, & talio, veluti religio, a relinquendo, vel religando, id est Dei cultus. Portio, quasi partio, id est pars. Cænatio, locus vbi cænatur. Caro, notum. Talio, æqualis redditio.
Iungito fœmineis do, go. Sed mascula sunto
Ordo, udo, harpago, cudo, ligo. Sed dubitabis.
Margo, Cupido, quibus iungunt cum cardine bubo.

Nomina in do & in go terminata sunt fœminini generis, vt formido, timor. Sartago, frixorium, padella da frigere, &c. *Sed mascula etc.* Ex hac exceptione quinque ma-

sculini generis rursus excipiuntur, hæc sunt Ordo, in suo cuiusque loco collocatio. Vdo onis, calciamenti genus. Harpago, onis, telum in summitate aduncum quo nauigia capiuntur, vel instrumentum quo capiuntur quæ in puteum vel in flumen deciderunt, & dicitur harpax, est & harpago ferramenti genus; quod nonnulli vocant canem, quo ferramento circi vasis vinariis aptantur, Cudo, onis, capitis ornamentum ex corio, Ligo, onis, ferramentum quo purgantur fossæ. *Sed dubitabis, etc.* dubii gen. sunt hic vel hæc margo, ginis, id est cuiusque rei extremitas. Cupido, pro cupiditate, Pro amoris Deo, solum est masculini. Cardo, inis, quo ianua mouetur, & capitur pro polo. Bubo bubonis, auis feralis, debilis ad volandum, cauernis commorans.

V, c, neutra loco, d, uel l, t. Sed hæc dabit halec.

Aut hoc. Sol, mugil dant hic ut sal, quod et hoc uult

Nomina desinentia in v, c, d, l, t, sunt neutri generis, vt cornu, gelu, lac, quid. Tribunal, sedes iudicis, Toral, vestis qua torus ornatur, &c. Sinciput, anterior pars capitis, Occiput vero, posterior, &c. *Sed hæc.* Excipiuntur a regula pauca. Nam halec tam fœminini generis, quàm neutri est, pro pisce, qui sola aqua nutritur, & pro quodam liquamine ex intestinis piscium. Hic Sol, mundi oculis, il sole. Hic mugil, piscis capitosus, qui in metu, abscondito capite, totum se occultari putat, generis sunt masculini.

N Sal nunc est masculinum, olim etiam neutrum sale.

An, in, on maribus dantur, Sint neutra secunda,

Hic aut hæc python. Syndon muliebris, et icon.

Nomina exeuntia in an in on, sunt masculini generis, vt Titan, id est, Sol. Azan, mons Arabiæ, Delphin, piscis quidam & astrum, Agon, id est, certamen. Dæmon, id est diabolus. *Sint neutra etc.* Excipiuntur a regula nomina in on, secundæ declinationis, quæ Latini plerunque vertunt

τὸ κῶλον, ον in vm, & sunt neutri generis, vt Colon. id est membrum. Peliũ, nomen montis Ilion. arx Troiæ, &c. *Hic aut hæc, etc.* Python, pythonis, vel Phython, phythonis, serpens quidam, dubii generis est. *Sindon, etc.* Sindõ, syndonis, velum subtilissi-

ſubtiliſſimum, & Icon imago fœminini generis ſunt.

En neutrum pono. Mas eſt cum pectine, lichen,

Et ren, ſiue rien, atagen, ſplen, iunge lienem.

Nomen in en, eſt neutrum, vt flumen, id eſt, flumis, Fulmen ſaetta. Mas eſt, &c. Eximuntur a regula pauca huic literæ inſerta, quia ſunt maſculini generis, vt hic pectē, pectinis, quo pectitur capillus, peigne, & cratis dē tata, ad colendum terram, & pubes inferior viri & mulieris, item inſtrumētum quo pulſatur cythara, & piſcis, qui etiam pectunculus dicitur, & eſt inſtrumentum textorū dictum, quòd fila in telis figat, Hic lichen, lichenis mentagra, talis morbus. Ren ſiue rien, quoddam, rognon. Hic atagē, atagenis, maſculini vel potius epicœni generis, auis eſt quædam delicati ſaporis, valde vocalis, ſed capta mox obmuteſcens. Hic ſplem, lien, lienis idem, viſcus la rete.

Ar petit hoc. Sed lucar auis cum baccare vult hæc

Nunc iubar hoc tantum poſcit, iubar hic dedit olim.

Nomina in ar, ſunt neutra, vt lupanar, domus luparū, id eſt mererricum, luogo dishoneſto. Coclear, quo ſorbemus, &c. *Sed lucar etc.* Duo fœminina excipiuntur. Lucar, auis quædam ſuauiter canens, Baccar, baccaris, herba quædam ſine aſpiratione. *Nunc Iubar.* Iubar nunc tantū neutrum eſt, olim etiam maſculini, i. Sol, vel illius ſplendor, a iubis, id eſt radiis.

Er petit hic. Terræ hoc fœtus (cucumer niſi) poſcit

Vber, iter, uerber, cancer, ternæ atque cadauer,

Vel ſpinter, tuber, Dabit hic aut hæc tibi lynter.

Nomina in er, ſiue declinationis ſecundæ, ſiue tertiæ, ſunt maſculini generis, vt Anſer auis, un'oca. Agger, eris, alta terra oppoſita aquis, &c. *Terræ hoc, etc.* Demuntur a regula quædam nomina tertiæ declinationis neutri generis, vt fructus terræ ſignificantia, velut papauer, herba, ſemen ſoporiferum habens. Lauer, eris, alia herba, Cicer, quoddam legumen ſuperius acutum. Siſer, herba quædam, ſic Piper, Zinziber, &c. Cucumer tamen maſculinū eſt Verum ſæpius in nominatiuo cucumis legitur, Cucumero. *Vber, iter.* Neutra etiam ſunt quæ ſequuntur. Vber

mamma

mamma pecoris, aliquando etiam hominis, Mammelle, est etiam vbertas magna agri fertilitas. Iter & itiner eius synonymum, itio vel actus eundi,& aliquando via. Verber verberandi instrumẽtum, nominatiuus singularis vix inuenitur. Cancer pro morbo quodam tertiæ declinatio nis, neutri generis est apud veteres, at nunc secundum Priscianum tantum est masculinum,& tenet regulam, *Et petit hic.* Cadauer, a cadendo est corpus mortuum, corpo morto. Ver, eris, anni pars temperatior. Spinter, fibula mulieris, id est vncus quo vestes nectuntur fibbia. Est & armilla qua nostrates caduceatores hodie vtuntur, gallice, Tuber, priore lunga, terræ callus vulgo tartafus dicitur in Italia,& nomen habet a tumore. *Dabit hic, etc.* Lynter, dubii generis est, rectius tamen fœmininum est,& significat nauiculam & lignum cauatum, quæ nauia dicitur, qua in vindemiis rustici vti solent.

Ir iunges maribus, neutri generis tamen est hir.

Nomen in ir, masculinum est, vt abbadir, lapis quem Saturnus dicitur deuorasse. Sic vir, & gentile Treuir *Neutri, etc.* Hic eximitur, quia neutrum est, id est, vola manus.

Hic dat or. Hæc arbor. Cor, adorq́; , hoc marmor, et æquor.

Nomen in or masc. est, vt Mæror, vehemẽs dolor. Rũmor, populi sermo, parlare del vulgo. *Hoc arbor, etc.* Vnicum fœmi. excipitur a regula. Arbor satis notum. *Cor adorq́; , etc.* Quatuor sunt in or, neutra. Cor, fons, & radix vitæ. Ador, frumentum quoddam, Marmor, genus lapidis. Æquor, idest mare: aliquando etiam campus, aut aer. Nam proprie dicitur superficies rei, ab aqua cui aqua superficies est, quum non fluctuat.

Hoc datur. Hic furfur capiet cum vulture turtur.

Nomen in vr, est neutri generis, vt murmur, leuis aquæ strepitus, licet metaphoricè pro quouis strepitu capiatur. Guttur, fistula colli,&c. *Hic furfur etc.* Tria hic excipiuntur masculini generis. Furfur, purgamentum farinæ, semola. Vultur, auis vorax & carniuora: quæ etiam vulturis,& vulturius dicitur. Turtur, auis, vel piscis.

As

As petit hæc. Neutrum est uas uasis, fasque, nefasque.
Atque ceras. Vult as hic assis, ut omnia primæ,
Nomina queis addes, addamas, elephas acragasque.

Nomen in as, est fœmi.ge. vt [illegible]r tas cum h, i. dilectio. Caritas sine h, i. pretiositas, carestia. Facultas. i. possibilitas, ars, possessio, &c. *Neutrum est, etc.* Excipiuntur a regula, quatuor neutra. Vas quando genitiuus est uasis, quod continet aliquid, uaso. Fas licitum, cosa lecita. Nefas illicitum, contrario a nefas, apt[illegible] sunt. Ceras, adis teste Prisciano, cuiusdam loci nomen. *Vultas, etc.* Masculina vero sunt, As assis, pondus duodecim vnciarum, Græcè vna dicitur, accipitur pro tota possessione, vt hęres ex asse, i. ex tota possessione. Masculina sunt etiam omnia primæ declinationis nomina in as, vt Boreas, ventus. Satanas, dæmon. Tyaras, capitis ornamentum, quo reges, sacerdotesque vtebantur, &c. Et his iunguntur Adamas. i. lapillus pretiosus. Elephas elefante. Acragas, oppidi & montis nomen.

Es sit femineum. Tudes hic uult, poples, et ames.
Pes, aries, paries, palmes, cum limite stipes.
Et fomes, trames, termes, cum gurgite cespes.
Et uerres, merges: quibus addito Græca, d[illegible]que.
Tempore pro certo, cum prole, dat hæc ita raro.

Nomen in es, est fœminini generis; vt Apes, Apeda mele, Moles, magnitudo. Cædes. i. interfectio, morte, &c. *Tu des hic etc.* Excipiuntur a regula quædam in es, nomina mascul. gen. vt Tudes, idest malleus, a tundendo dictus martello. Moples, curuatura sub genu. Ames, sine s h, b[illegible]s quo sustentatur rete aucuparium. Pes, pars corpor[illegible] Aries, masculus ouium, & quoddam instrumentum bellicum. Paries, murus domus ex quacunque materia. Palmes ramus vitis. Limes, idest lignum aut lapis agros distinguens, & quicunque terminus. Stipes, fustis terræ defixus, & quicunque baculus. Fomes. i. nutrimentum. Trames, via vel transitus. Termes, surculus arboris. Gurges, profundus in flumine locus, Cespes, fructum terræ graminosæ. Verres, porcus non castratus.

Merges, manipulus spicarum. *Quibus addito, etc.* Masculina quoque sunt nomina Græca primæ declinationis: vt planetes, prophetes, cometes, &c. Et tertiæ: vt Magnes, nomen lapilli ad se ferrum trahentis. Lebes vas eneum in quo res bulliunt, caldaia, &c. Et dies, pro tempore certo, vt viginti quatuor horarum, est proprie mascu. gen. licet etiam reperiatur fœmininum. Ab eo compositum meridies, idest diei medium, solum est mascu. Dies pro tempore simpliciter, hoc est incerto, fœmi est, vnde diecula pro tempusculo, vt Venit post multas vna serena dies.

Hippomenes neutrum dabimus, velut æs, cacoethes.

Neutri generis sunt Hippomenes, idest virus ab æqua collectum, vel caruncula in fronte pulli equini, hominem ad insaniam redigens. Hippos, idest equus: Mania, idest, insania. Æs, æris, quod per æ diphthongum scribatur, quoddam metallum, capitur pro pecunia: vnde alienum æs, est debita pecunia. Cacoëthes, malus mos.

Miles eques, cocles, generis communis et hospes,
Indiges, antistes, vates, interpres, et hæres;
Et pedes. Ast hic aut hæc fixum suscipit ales.

Nomina quæ hic inferuntur, communis generis sunt, quia viro & fœminæ conueniunt per regulam. *Quicquid utrique datur, etc.* vt miles, qui vel quæ militat. Eques, equo insidens. Cocles, luscus, vel lusca, idest, alterutro oculo captus. Hospes, qui quæ ve ad hospitium recipit, aut recipitur & capitur pro peregrino. Indiges, homo post mortem inter diuos relatus, relatáue, vt cum vulgo loquar. canonizatus, canonizatáue. Antistes, in aliqua re summus. vt antistes sacerdotum. Fœmina [illegible] us dicitur Antistita, æ, aliquando etiam antistes. Vates, poeta aut poetria, & quicũque futura prædicit. Interpres, qui autores explicat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert. Hæres ad quem defuncti bona iure perueniunt. herede. Pedibus iter faciens, piede. *Ast hic etc.* Ales substantiuum, idest, volucris, epicœnum est sub hic aut hæc. Diues locuples, comes, superstes, hebes, teres, præpes, inquies, deses, & multa alia in es, in singulari numero omnis generis sunt

per

per regulam. *Adiectiui trium,etc.*ſed in plurali, neutro carent,ſaltem in nominatiuo accuſatiuo & vocatiuo.

Is dabo fœmineis, Sunt maſcula piſcis, et axis,
Glis,callis,uermis,ſotularis,acynacis,orbis
Et cenchris, uectis,poſtis,cum ſanguine faſcis.
Et fuſtis,menſis,collis,caulis quoq́;, follis ,
Et cauſtis,torris,quibus addes pollis et enſis,
Sic delphis,cucumis,uomis, compoſitaq́; ab aſſe .
In nis finitum,lapis,unguis,a qualis, ap rilis .

Nomen in is eſt fœmi. vt bilis , ide t , cholera, & ira. Cratis,rata connexio ferramentorū,aut lignorum, Phraſis,elocutio,&c. *Sunt maſcula,etc.* Tolluntur a regula multa maſcu.gen. Piſcis,noti ſignificatus . Axis ſtipes vel lignum. Teres,circa quod rota vertitur,& capitur pro toto curru:& pro parte cœli,quem polum vocant. Glis, animal non ab ſimile muri[illegible]o. Vnde prouerbium: Egli dorme come vn ghiro . [illegible] via trita. Vermis a vertendo,quia ſeſe torquendo r[illegible] verme. Sotularis,calceus . Acynacis,i gradius,& proprie Medus vel Perſicus. Orbis,res rotunda,circulus. Cenchris quidam ſerpens,eſt etiam auis ex accipitrum genere, Latinè dicitur tinnicu-lus,& portus Corinthi. Vectis , inſtrumentum quo clauditur oſtium,eſt quoque lignum teres,quo aliquid vehitur vel portatur. Poſtis,latus ianuæ aut portæ. Sanguis eſt cruor,proprè tātum qui eſt intra venas, Cruor fuſus ſiue ſanies,ponitur pro genere,pro vita,& peccato. Faſcis, pondus,aut res ligatæ ad portandum,& pro onere ponitur,fare un fardello. Fuſtis,baculus . Menſis,notum eſt. Collis,monticulus. Caulis,ſtipes herbæ , Troncone dell' herba. Follis, inſtrumentum , q[illegible] attrahitur & emittitur ventus , Follo , cioè quello, che ſi adopera nel ſoffiare . Caſſis dum rete ſignificat,maſculinum eſt,dum galeam , fœminum. Torris,lignum ardens vel aduſtum, Tizzo di fuogo. Pollis,flos tritici. Enſis,gladius , Delphis,id eſt , delphin,maris bellua; & ſignum cœleſte. Cucumis dictū eſt. Vomis,ferramentum aratri , il vomere . Maſculina ſunt etiam compoſita ab as aſsis,vt ſemis dimidium aſsis.

Treſsis,tres aſſes,&c.Maſculina item ſunt in nis finita,vt panis.Penis,id eſt,cauda,& mentula. Funis,id eſt.reſtis. Crinis,capillus,&c. Et lapis. Vnguis, durities digitorum tam in auibus cæteriſque beſtijs,quàm in homine. A qualis, vas in quo affertur aqua, vaſo per dare l'acqua alle mani, Aprilis nomen menſis.

Hi aut hæc finis, clunis, cum corbe canalis,
Anguis et Alcyonis, torquis, puluis, cinis, amnis.

Nomina hic poſita ſunt dubij gen. Finis,extremitas in vnaquaque re· Clunis,natis,ſiue natis tumor,feſſe.Corbis,vas vimineum,gorna,lignum cauatum,aut quiduis aliud,per quod aqua fluit in uijs,dicitur & hoc canale,canalis,Canale.Anguis ſerpens,melius eſt maſculinum.Alcionis,auis eſt maritima,in crenis medio ferè hyemis oua ponens,dicitur & hæc alcyo alcyonis,& hæc alcyone alciones.Latinè autem a[illegible]lcedinis. Torquis, colli ornamentum,& ſummi [illegible]s,vt circulus aureus flexilis, obtortus, dicimus p[illegible]dem hæc torques torquis, cellana.Puluis,& cinis ſæpius maſculina,quid ſignificent apertum eſt . Amnis tibi ſit maſculinum ſolum id eſt, fluuius.

Os maribus detur, Sint neutra chaos, melos os os,
Atq; epos, Hæc arbos dices: cui iungito cos dos.
Cum multis Græcis: per us uertere Latini.

Nomen in os eſt maſculinum;vt Ros,humor qui fere no tẽpore fluit ſupernè,rugiada. Logos ſermo.Flos, &c. *Sint neutra, etc.* Excipiuntur a regula pauca neutri gen. Chaos,confuſa rerum congeries (ex qua multi philoſophi crediderunt mundum a Deo factum)capitur pro nocte,& inferno.Melos,[illegible]eſt,dulcis modulatio. Os oris, & Os oſsis nota ſunt.Epos carmẽ heroicum. *Hæc arbos,etc.* Fœminina ſunt arbos,id'eſt,arbor.Cos lapis quo ferrum acuitur, & quo probatur aurum, pietra d'aguzzare e da prouar l'oro. Dos, id eſt, quod ſponſo cum vxore datur, capitur pro quouis dono vel gratia, dono ò gratia, Fœminina ſunt etiam multa Græca in os, quæ in us vertunt Latini vt papyros,aut papyrus,frutex uel arbuſcula

Aegypti,

Aegypti, ex qua fiebant chartæ, in quibus scribebant, nunc ex linteolis contritis, priore retenta nomine, Arctos vel Arctus, id est, Vrsa, signum cœleste. Balanos uel balanus, id est, nux vel glans. Eremos vel eremus, locus desertus, heremitorio. Synodos vel synodus conuentus si nodo, &c. Dictum est, Cum multis Græcis, quia non omnia Græca in os, quæ Latini vertunt in us, sunt generis fœminini, quam multa etiam sunt masculina, vt hic zelos, vel zelus, id est, æmulatio, & amor, hic Gyros, vel gyrus, id est, circulus vel ambitus. Gomphos vel gomphus, id est, clauus Cyclos vel cyclus, id est, circulus, &c.

Vt mas non terna, quod terna est dicito neutrum.

Nomen in us, secundæ aut quartæ declinationis, est masc. gen. secundæ, ut aceruus, cumulus, monticello. Næuus, macula in corpore. Limbus, fascia ambiens extremam partem uestis, lista all'orlo della uesta. capitur pro quauis extremitate, ut limbus inferni, &c. Quartæ, ut casus ruina, uel euentur fortunæ. Census, pecunia, & substantia, il capitale o l'entrata. Sensus, quo sentimus. Luctus, dolor, &c. *Quod terna, etc.* Nomina uerò in us, tertiæ declinationis, sunt neutri generis, ut corpus, quid sentimus. Vlcus, collectio corrupti sanguinis in corpore, apostema. Olus, omnis herba satiua, quæ in usu cibario est.

Fœmineum domus est, et uanus, humus, colus, aluus,
Et tribus, atque manus, seu porticus, ac acus, Idus.

A regula, *Vs mas non terna, etc.* excipiuntur pauca fœmin. gene. Domus partim secundæ, partim quartæ, vt colus; & quam tantum sunt secundæ, vannus. humus, aluus. Reliqua sunt quartæ declinationis, & Idus tantum est pluralis numeri. Domus est ædificium ad habitandum factum ex tecto, & parietibus: impropriè pro quocunque habitaculo sumitur, vt pro templis, & nidis, ferarumq; latibulis, sumitur pro familia pro gente pro patria. Vannus, vas uimineum latum aptum purgando frumento. Humus, terra humefacta. Collus, Gall. la rocca instrumentum quòd pensa continet, a quo fila fusa dicuntur, at Colus tormenti genus, solum est ma-

scul. gene. Aluus, venter, sed propriè ea pars qua sordes effiunt, nonnunqam pro alueo sumitur. Tribus progenies. Manus membrum notum, a cuius similitudine, manus instrumentum nauticum dicitur quo naues harpagonibus raptæ tenentur, manus quoque est multitudo & potestas, & elephanti pro boscis, & scriptura manuum. Porticus ampla domus, propter repentinos imbres, & vmbrarum, ac de ambulationis gratia ædificata, sala. Acus, instrumentum sartoris, l'ago. Idus dies sunt quidam mensis.

Dat pecus hæc pecudis, suascusq; palusq; salusq;,
Queq; senex, iuuenis cum sermo nomina donant:
Et uirtus, incus. At masculа sunt lepus, & mus,
Et quæ pus donat, ueluti chitrapus, uolo iungi.

A nominibus tertiæ declinationis excipiuntur pauca fœm. gen. quæ sunt hæc, Pecus quando genitiuus est pecudis, nam si pecoris facit neutrum est, & vtrunque significat omne animal, quod sub hominis imperio, pabulo terræ pascitur, vt sunt boues, asini, equi, capræ, oues, &c. Pecus pecoris etiam totum gregem significat. Subscus. tabella qua tabulæ inter se configuntur, quia quo immittitur, succiditur, tauola fitta per trauerso ò cauecchia. Palus paludis, terra aquosa, vel aqua nigra non fluens. Salus, incolumitas: aliquando etiam remedium, Senectus, senum ætas. Iuuentus, etas iuuenum. Seruitus, quæ contraria est libertati. Virtus, habitus bene recteque viuendi. Incus ferramentum magnum super quod fabri cudunt, l'incugine. *Et mascula &c.* At mascu. gen. sunt, Lepus, animal notum, vt mus: Masculina sunt etiam Græca a pus podis, id est, pes. vt Tripus, id est, mensa tripes. Chitrapus, ferramentum, cui supponitur cacabus, vel olla super ignem. vel olla habens pedes tripie. Sciopus, pede vmbrã faciens. Antipus antipodis, homo contra pedes nostros ambulans, &c.

Carbasus hic aut hæc grossus, dant grus, atomusq;
Lecythus, atque pharus, penus, et specus, et paradisus,
Sic aluus quondam, iunge intybus, atque phaselus,

Pampinus, atque arquus pro fructu ficus, at hic unlt
Pro morbo; nunquam declinat quarta uirile.
Hoc specus, atque penus dices, dum tertia flectit,
Hic aut hoc uulgus. Solum hoc uirus, pelagusq;,

Quædam in us, sunt dubij generis: vt hic vel hæc carbasus, sæpius tamen est fœm.gen.genus lini miræ tenuitatis, vnde fiebant vela, quæ ob id vndecunque fiant, nunc carbasa dicuntur. Grossus, ficus abortiua, quæ nunquam maturescit. Grus, est epicœni gen. sub hic vel hæc, auis est nota. Atomus corpus insecabile, ab a, id est, sine, & tomos incisio Lecythus, ampulla olearia. Pharus, turris altissima in aliquo portu propter nauigantium salutem ad prælucendi ministerium fabricata. Penus, est omne esculentũ & poculentum, quo homines vescuntur, ogni cosa da viuere. Specus, id est, spelunca, vnde, spectare licet. Paradisus, pomarium, & locus amœnissimus, in quo constitutus fuerat a Deo homo. Aluus, hunc solum fœmi.gene.est, olim etiam masc. Intybus, herbæ nomen. Phaselus, nauicula velox, & oblonga. Pampinus, vitis ramus. Arcus, vel arquus, pro iride, tam secundæ, quàm quartæ declinationis, melius sit mascu. gen. Ficus, arbor nota, solum est fœm.gen. per regula generalem, Arboris est nomen, &c. & est sic secundæ vel quartæ declinationis. Pro fructu est masc. vel fœmi.gene. Pro masculino quidem solum secundæ declinationis, etiam morbum quendam a similitudine fici significans. Pro fœmi. gener. tam secundam quàm quartam declinationem recipit. Penus, & specus tertiæ declinationis solum, sunt neutri generis. Vulgus, multitudo ignobilis, tam masculini quam neutri generis. Virus, venenum, & grauis odor. Pelagus, mare Tantùm duo hæc neutri generis sunt.

Fœmineum est laus, fraus, uelut s, cui consona iuncta est.

Laus, & fraus, & omnia nomina desinentia in s, præcedente consonante. sunt fœminini generis, vt trabs, crassum lignum in ædificio, Plebs, vulgus. vrbs, oppidum. Laus, propriè virtus, & laudatio Fraus, deceptio, & periculum.

liū. Carex, herba acūta & durissima, similis asparago. Halex, piscis. Viber, signum flagelli in corpore. Forfex. instrumentum sartorum, quo aliquid scindunt, forfice. Supellex res domestica.

Mascula sunt fornix, phœnix cum mastice, uarix,
Et bombix, spadix, et orix, quodque unica præbet,
Grex, et erix, sandix, uoluox, calyxq;, calixq;.

A regula. *Hic petit x*, tolluntur plura masculini gene. vt, Fornix, arcus in ædificiis, & quodcūq; opus cōcameratū. Phœnix, auis Vnica. Mastix, flagellū. Varix, vena tumida in corpore humano Bōbix, vermis, ex cuius textura bōbiciniū cōficitur, Spadix quidā color. Orix, animal in Getulia, ex caprarū genere. Et composita ab vnica masculina sunt, vt quicunx. sextūx deunx, &c. Grex pecudū multitudo. Erix, montis Siciliæ nomen. Sandix, herba quædā, & coloris genus. Voluox, quidā vermis. Calyx cum y Græco priore producta, folliculus quo fructus arboris cooperitur. Calyx cū i nostro, priore correpta, est vas potoriū.

Hic aut hæc cortex, et onyx cum prole, silex, lynx,
Imbrex, calx, ramex, pumex, obicem uolo iungi,
Atque culex, natrix, Sunt qui limax quoque iungunt:

Quædā nomina in x, sunt dubii generis, vt hic vel hæc cortex, est veluti coriū cuiuscunq; rei, vt arboris. melius tamē masculini est, scorcia. Onyx. i. vnguis, & gēma cādorē habens vnguis humani. *Cum prole*, quę est sardonyx gēma sardi oncysq; colorē representans. Silex, lapis durissimus, vnde excutitur ignis. Lynx, animal maculosū, ex luporū genere, acutissimè vidēs. Imbrex, ē canalis ī tecto, per quē defluit imber, Calx, pes imus, masculinū est, sed qn̄ significat materiā, qua lapides in muro cōglutinātur, solū est fœminini generis, calce. Ramex. i. hernica, hoc est ruptura, & descensio intestini in scortum. i. saccum testiculorum. Pumex, lapis cauernosus, ad corpora læuiganda laudatissimus. Obex. rarissimè singulariter repertus nominatiuus, significat obiectū vel obstaculū, vt pessulū, seram, &c. Culex, vermiculus alatus. Natrix, serpens aquaticus. Lymax, est testudo, & cochlea terrestris.

DE REGVLARI NOMINVM DECLINATIONE,

LIBER SECVNDVS.

REGVLÆ GENERALES.

Compositum, simplexq́; modo simili gradiuntur,
Demitur exanguis, sine carmine plura recludam:

Simplex & compositum plerunque simili modo declinantur: vt pes pedis, bipes bipedis. Nam apes, & vulpes, non propriè dicuntur compositæ figuræ, licet per etymologiam apes putetur dici ab a, priuatiua particula, & pes, vulpes, quasi volipes, atque ideo faciunt genitiuos apis, vulpis, non apedis, vulpedis, sicuti nec lepus facit lepudis, licet putetur dici quasi leuipes, Requies non demitur a regula, quia vt requies quintæ declinationis est, ita etiam quies apud veteres. Afrauius, Solicito corde, corpus non potitur quie, &c. Næuius dixit. Suauis quie. Impubis facit genitiuum similem nominatiuo, vt pubes. Impuber vero impuberis vt puber, ideo perperam excipiuntur. *Demitur exanguis, etc.* Demitur autem a regula exanguis, quod genitiuum facit similem nominatiuo, quum simplex sanguis, faciat sanguinis, & est carens sanguine, id est, admodum pallidus, vel mortuus. Tolluntur alia, nã a substantiuis facta adiectiua, in ablatiuis & quibusdam aliis casibus aliter erunt quam simplicia, vt caulis ablatiuum facit caule, vnicaulis verò vnicauli, &c.

Rectum in compositis tantummodo flectere fas est.
Alteruter rectum nescit variare priorem.

Dictio composita ex pluribus casibus non declinatur, nisi ex perte recti, vnde si ex duobus nominatiuis conficiatur, declinatur vterque nominatiuus, si declinationem recipiat: vt, Respublica, reipublice, ciuitas libera, quæ iure regitur. Si ex recto & obliquo fiat, aut contra,

solus

ſolus nominatiuus declinabitur, tribunuſplebis tribuniplæbis, &c.ideſt, princeps & defenſor plebis, vrbis præfectus, iuriſperitus, &c. Si vero nomen ex duobus obliquis cōſtet, nullo modo flectitur, vt huiuſmodi, eiuſmodi, quæ poſſunt eſſe orationes. *Alteruter, etc.* A parte prima excipitur Alteruter, quòd licet ex duobus rectis conſtet, tamen poſterior ſolum declinatur, ſic, Nominatiuo alteruter alterutra alterutrū, genitiuo alterutrius, &c.i.quiuis è duobus aut vnus ex duobus. Aduerte regulam ſolum intelligi de compoſitis ex duobus integris, ideo agricola, & duodecima, huic non pertinent, nec puerpera, nec leopardus, quia potius a nomine lea fit. Itē quotieſcūq; alter noīatiuorū aliquo carebit, tota dictio eode carebit iuſiurandum caret gtō, datiuo, ablatiuoque pluralibus. quia illis ius caret. Item ſuiipſius, caret noīatiuo vt ſui.

In neutris primus, quartus, quintus ſimiles ſunt.

Queis in a, pluralis ſemper quum flectimus, exit.

Nomina neutri generis, in quacunque declinatione habent tres caſus ſimiles, nominatiuum, accuſatiuum, vocatiuum, in vtroque numero. Et hi caſus ſi declimentur in plurali, terminantur in a, vt, nominatiuo, accuſatiuo, vocatiuo, ſcamnum, & pluraliter ſcamna ſic corpus corpora, cornu cornua, &c.

Eſt primo quintus ſimilis. Sed Græcus eſſe; aufert.

Sæpe, uelut Thoma, Theſeu, Pantheu, *pars* Palla.

Vocatiuus eſt ſimilis nominatiuo, vt, nominatiuo muſa puer, panis, vocatiuo o muſa, puer panis, &c. tam in ſingulari, quàm in plurali. *Sed Græcus, etc.* Ab hac regula excipiuntur primo nomina Græca in. s, quæ literam s, in vocatiuo ſæpe abiiciunt, hic Æneas, Thomas, o Ænea, Thoma, ſic oīa primæ in as terminata hic Anchiſes, o Anchiſe. ſic omnia in es primæ, hic Theſeus, o Theſeu ſic omnia in eus per eu diphthongum deſinentia, hic Pantheus, o Pantheu, hæc Pallas, Palladis, o Palla. Talia ſunt in tertia virorum propria in as quorum genitiuus fit in antis. Aeneas, Thomas, & reliqua omnia, propria ſunt virorum. Sunt adhuc duæ a regula exceptiones, Prior eſt de nominibus

nibus in us secundæ declinationis, vt hic dominus, o domine. Posterior est in eadem declinatione de proprijs in ius, ut Laurentius, ô Laurenti, habebuntur suis locis.

Syncopa plurali nonnunquam fit genitiuo.

Syncopa aliquando fit genitiuo plurali. In prima quidem, vt cœlicolum pro cœlicolarum. In secunda deum pro deorum. In tertia, cœlestum pro cœlestium. In quarta currum pro curruum. In quinta, vt specieum finer, pro specierum sed id exoleuit. Syncopa, est ablatio literæ uel sillabæ è medio dictionis, huic est figura contraria Epentesis, quæ est adiectio literæ, vel sillabæ in medio dictionis, vt alituum pro alitum.

Plurali similis sexto uult tertius esset.

Datiuus, & ablatiuus plurales cuiuscunq; declinatiõnis, sunt similes, vt datiuo, & ablatiuo magistris, manibus, &c. Ponetur ergo solius datiui regula quia per hanc ablatiuus notus est.

Prima dat as, es, e, rectis, et a. Patrius æ uult.
Cum terno. Sed ab e recto, genitiuus in es fit.
Casibus his Adam tantum flectunt, et Abraham.

Prima declinatio habet quinq; terminationes nominatiui singularis, as, vt Aeneas, Damœtas, propria uirorum, es, ut Alcides, Anchises, propria etiam uirorum, e, ut Pentecoste, festum Spiritussancti, a, ut poeta, qui facit carmina, am, ut Adam, Abraham, notæ significationis. *Patrius, etc.* Genitiuus, & datiuus primæ declinationis, sing. numeri, definunt in æ diphtongum, ut patria, huius patriæ, huic patriæ, id est, natale solũ, musa, musæ, musæ, &c. Sed ab e, &c. Excipiuntur a regula, quantum ad genitiuum, nomina Græca, in e, quia genitiuum in es, datiuum uero in æ diphtongum faciunt, ut Magdalene, huius Magdalenes, huic Magdalenæ, proprium mulieris, &c. *Casibus his, etc.* Adam, & Abraham indeclinabilia sunt; ut Balaam. Ecclesiastici tamen in genitiuo datiuo ue nonnunquam Adæ Abrahæ dicunt uirorum nomina.

Am faciet quartus. Finita per as, uel a Græca
An quoq; dant, en fiet ab es, et ab e, nec habentem.

Accusatiuus singularis primæ declinationis terminatur in am, vt hæc sella, hanc sellam, id est, sedes, &c. *Finita per, etc.* Græca nomina in as & in a, mittunt etiam accusatiuum in an, ut Satanas, hunc Satanam uel Satanan, id est, diabolus: & Aetna, hanc Aetnam, uel Aetnan, montis nomen, &c. E*n fiet, etc.* Nomina in es, & in e desinentia, faciunt accusatiuum in en, & nunquam in em, per m, ut Anchises, Anchisen, & non Anchisem, uiri Troiani proprium patris Aeneæ. Niniue, Niniuen, & non Niniuem, maxima olim urbs Syriæ.

A sextus donat. Tamen es ac retinent e.

Ablatiuus in a definit, ut lagœna, ab hac lagœna, uas in quo uiatores potum ferunt. Sagena, ab hac sagena. i. rete piscatorium, &c. *Tamen es, etc.* Nomina in es, & in e desinentia faciunt ablatiuum in e. Cometes ab hoc comete stella crinita. Strophe, strophes, ab hac strophe, id est, uersutia uel deceptio.

Primus pluralis fit in æ. Genitiuus in arum.

Nominatiuus pluralis in æ diphtongum definit, cui similis est uocatiuus. Genitiuus fit in arum, ut cataractæ, ô cataractæ harum cataractarum. Cataracta dicitur a quibusdam fenestra cæli.

Tertius is poscit. Tamen ab us paucula donant.
Filia, mula, duæ, liberta, equa, nata, dea, ambæ.

Datiuus pluralis in i, definit, ut datiuo his musis. Datiuo ablatiuus per regulam. *Plurali simili, etc.* Octo in dubie habent abus, ut filia filiabus, nata natabus, notæ significationis mula mulabus, animal notum, duę duabus, & ambę ambabus, per se patent; libertas libertabus, mulier libera, quæ fuit serua, equa equabus, notum animal: dea deabus satis clarum est:

Accusatiuus semper pluralis in as fit.

Accusatiuus pluralis in as finitur: ut, has animas, has crumenas. Anima, est spiritus corpus uiuificans. Crumena, quod barbare dicitur bursa.

SECVN-

SECVNDA DECLINATIO.

Altera ſex rectis es,ir,eus,ur,dat uel us,aut um
Addimus è Græcis os,et on,per us,um,uarianda :

Nominatiuus ſecundæ declinationis habet ſex terminationes,er,ir,eus,ur,us,um,Eus,eſt terminatio Græca. His iungimus Græcam terminationem os, quam Latini ſæpisſime vertunt in us, & on, quam vertunt in um, Exempla ſunt, Faber, quicunq; artifex, qui malleo utitur,vt faber lignariùs,faber ferarius,faber murarius,&c. Vir,id eſt,mas,vnde virtus tum animi,tum corporis. Orpheus,proprium poetæ.Satur,cibo plenus ſatolo adiectiuum.Circus locus rotundus. Solum animalis ſuſtentaculum,vt terra eſt homini ſolum,mare piſcium,aer auium. Samos,inſula,Pelion,mons.

I patrius ſeruat. Genitiuus non ſuperabit.

Genitiuus ſecundæ declinationis in i deſinit, vt huius magiſtri,domini,ſcamni. *Genitiuus non,etc.* Genitiuus ſecundæ declinationis non habet plures ſyllabas quam nominatiuus,& hoc dicunt,nõ creſcit genitiuus,vt ſequeſter,huius ſequeſtri,id eſt, mediator inter litigantes, &c. Onager, onagri,id eſt, ſylueſter aſinus.

Creſcit ir,ur,gener,et proſper,puer,aſper,adulter,
Presbyter,atque tener,miſer,exter,gibber,iberq;
Et lacer,atque ſocer,liger,orta gero,fero, liber.
Addimus his dexter,cui ſyncopa fiet ut aſper.

Creſcunt tamen pauca,vt quæcunq; in ir deſinunt,veluti leuir leuiri, frater mariti vel vxoris. Et in ur, ut ſatur ſaturi.cum ſequentibus.In er,vt gener generi,maritus filiæ gener. Proſper proſperi fortunatus] aut felix. Puer pueri,filius aut famulus,Aſper aſperi,durus,acutus, auarus, non planus. Adulter, qui matrimonium violat. Presbyter,ſenior,non,vt barbari ſomniant,præbens aliis iter.Tener,ra,rum,mollis.Miſer,infelix.Exter, a um, id eſt,externus.Gibber,eri.gibboſus,vel giberoſus, gobbo. qui tumorẽ in dorſo habet,qui gibbus dicitur.Iber erit,

Hiſpa-

Hispanus. Lacer, ra, rum, laceratus vel lanniatus, lacerato. Socer, eri pater mariti vel vxoris. Liger ri, viri proprium. Crescunt etiā cōposita a gero, & fero, vt clauiger, ra rū, quid clauā gerit, ut Hercules, uel clauem, ut D. Petrus, lucifer, ra, rum, ferens lucem, &c. Liber era, erum, id est, nō seruus, cui licet quod libet, nisi ui aut iure prohibeatur. Liber. liberi. i. Bacchus deus uini, & priorem producit. Pro cortice aut codice facit libri, priorem corripiens, nec crescit. Dexter, dextera, dexterū, eri, notū est aliquando idē est quòd prosper, & recipit syncopen dextri, sicut asper, ꝙ interdū declinatur asper, aspra, asprū, aspri, &c.

Construant normam pronominis ista secundam,
Vnus, uter, neuter, solus, quis, et ullus et alter,
Atque alius totus. Fuit olim patrius uni.

Hæc nomina vnus, uter, cum suis cōpositis uterq; uterius, vterliber, neuter, solus, quis, ullus, alter alius; & totus, habent in gtō ius, & dtō i, quia declinantur vt pronomina secundæ declinationis. ueluti ntō unus una unum, gtō unius, dtō uni, &c. Sub ullus comprehenditur nullus. Vter; quiuis e duobus. Reliqua patent. Veteres hæc omnia, præter quis declinabant ut bonus, bona, bonum.

Ei uel ei, eos dabit eus; uolet Androgeos o.

Nomen in eius definēs, facit genitiuū in ei syllabā; uel ꝑ duas syllabbas in ei, uel in eos; vt Tydeus Tydei; ꝑ duas syllabas; uel Tydei per tres syllabas; uel Tydeo; uiri nomen. Androgeos uero facit in genitiuo Androgeo, & est etiam uiri proprium. Sub hoc comprehēdi uolo Apollos Apollo, id est, Deus uatum carminis & præses uaticinii; & proprium uiri, Athos, Atho, Mons, quidam, &c.

I uates quandoque tacit; ceu, cura peculi,

Quando genitiuus terminatur in duo ii, solet alterū cā metri quandoq; abiicit; ut peculi pro peculii; & tuguri pro tugurii; apud Verg. Peculiū, est propriū bonum. Peculiaris id est, proprius. Tugurium, domuncula rustica.

Tertius et sextus formantur in o tibi casus.

Datiuus, & ablatiuus in o, definunt, ut huic magistro, ab hoc magistro.

Vm poscit quartus, Quandoq; per on loco Græca.
Eus ea uult etiam. Per e quintus uertit us, Absq;
O fili, Deus, & fluuius, populus, chorus, agnus.
Quattuor hæc, e noluut etiam, ut pro rege. Latinus.

Accusatiuus in um definit, vt Mæander Meandrum, fluuius quidam nimis curtus & flexuosus. Idem pro flexura, & fraude capitur. *Quandoq; per, etc.* Nomina Græca faciunt sæpè accusatiuum, in on, ut diphtonghus diphthongon, Pergamus, vrbis nomen, Pergamon, &c. *Eus ea, etc.* Quæ tamen definunt in eus, sæpius accusatiuum in ea mittunt, plerunque penultima breui, vt Anteus Antea, viri Troiani nomen. Nonnunquam penultima longa, vt Ilioneus Ilionea, viri Troiani etiam nomen. *Per e quintus, etc.* Nomina secundæ declinationis terminata in vs, mutant in vocatiuo vs in e, vt lanius ò lanie, beccari. quem in docti carnificem vocāt, & est exceptio a regula, est primo quintus similis. *Absq; o fili, etc.* Excipiuntur a prædicta ragula exceptoria paucula, filius, ò fili Deus, ò Deus, fluuius, ò fluuius, vel ò fluuie, populus pro hominibus, ò populus, vel o popule. Latinus, ò Latinus, vel ò Latine, rex Latij Chorus, canētiū coetus, &c.

Quum proprium dat us, dempta us fit in i tibi quintus.

Propria in ius, dempta vs faciunt vocatiuum in i, vt Laurentius, ò Laurenti. Terentius, ò Terenti, & est èxceptio à regula. Est primo quintus similis.

Primus pluralis fit in i. Vult patrius orum.
Græcus in on fiet, is est, tertius, os dato quartus.

Nominatiuus pluralis, cui vocatiuus est similis, fit in i, vt hi dei, a deus, vel dij, à dius, quod veteres dixerūt pro deus. *Vult patrius, etc.* Genus pluralis definit in orūm, vt horum dominorum, &c. *Græcus in on, etc.* Græcus genitiuus in on definit, & ita vtuntur sæpè Latini, vt, & pluraliter hi logi, horum logωn. Logus, aut græcè logos, sermo. *Is tertius, etc.* Datiuus & consequenter ablatiuus plurales in is definunt, veluti datiuo his palis, ablatiuo ab his palis. Palus, est crassus stipes vnpalo. *Os dato, etc.* Accusatiuus in os finitur, vt hos talos, hos pullos. Tallus, os quadratum,

dratum, vn dado. Pullus fœtus auium, & omnium mansuetorum animalium, vt pullus asini, pullus equi, & cæterorum, præter quam boum & ouium.

Festa lego per ibus, licet orum dent genetiuus.

Nomina festorum, faciunt genitiuum plerunque in orum per hanc declinationem, datiuum & ablatiuum sæpius in ibus, vt Saturnalia, festa. Saturni genitiuo saturnaliorum, aliquando etiam Saturnalium, datiuo & ablatiuo Saturnali bus. sic Bacchanalia, festa bacchi, &c.

Ambo, duo, neutri generis sunt, masculeiq;.

Mas o uel os quartus donat, uult tertius obus.

Singulari numero carent. Et pluraliter nominatiuo, ambo duo, ambę, duę, ambo, duo. genitiuo amborum, duorũ vel duûm. datiuo ambobus, duobus, ambabus, duabus, ambobus, duobus, accusatiuo ambos, duos, vel ambo duo, ambas, duas, ambo, duo, vocatiuo o ambo, duo, ambæ, duæ, ambo, duo. ablatiuo ab ambobus, duobus, &c. ambo collectiuum est, non distributiuum,

TERTIA DECLINATIO.

Tertia dat uarios fines, dans is genitiuo.

Græcorum patrius uel in os, uel in i, uel in ùs fit.

Tertia declinatio multas easdemque diuersas in nominatiuo singulari terminationes habet. Sunt enim circiter L X X I, quæ cum de genitiuo disputabitur, ex ordine ponentur. Literæ terminales vndecim sunt in hac declinatione, a, e, o, c, d, l, n, r, s, t, x, Litera terminalis est ultima dictionis litera. Terminatio est ultima, litera aut sylla ba, aut in fine cõsonãs, aut consonantes, cum uocali anne xæ. *Dans is, etc.* Genitiuus singularis tertiæ fit semper in is, ut conclaue, id est, triclinium, & locus secretior in domo. genitiuo huius conclauis. Pater, huius patris &c. *Græcorum patrius*, Græca, si Græco more declinantur, sæpius habent os, ut hic Pan, id est, Deus pastorum. huius Panos. Quandoque habent i, ut Achilles, id est, proprium fortissimi Græcorum, huius Achillis uel Achilli. Et quandoque us,

vt Echo nomen deæ, soni vel vocis relatiuæ, genitiuo huius Echus, &c.

Genitiuus.

Semper amittit atis. Vertes e per is genitiuo.

Nomen in a tertię, facit genitiuum addita tis, vt scomma, id est, cauillum, & vrbana irrisio, huius scommatis. *Vertes, etc.* Nomen in e vertit e in is in genitiuo, vt mantile, id est, linteum quo manus terguntur, huius mantilis, mantile, &c.

Addito nis post o. Dat inis muliebre do, goq;
Virgo, ordo, margo, cum cardine Appollo, Cupido,
Turbo, homo, ceu nemo, Tamen unedo postulat onis,

Nomen in o, facit onis, vt aquilo aquilonis, ventus septentrionalis. *Dat inis, etc.* Excipiuntur a regula fœminina in do, & in go. quæ faciunt inis, vt capedo capedinis, id est, vasculum fictile. Intercapedo intercapedinis, id est distantia, differentia. Salsilago salsilaginis, salsus humor. Gallice, Salamora. Caligo caliginis, obscuritas, & ignorantia, &c. cum paucis alijs, quæ sunt, Virgo virginis, puella intacta, nec aliquādo corrupta, a uiridiori ætate appellata. Ordo ordinis, in suo quoque loco collocatio. Margo marginis, cuiusq; rei extremitas, margine. Cardo, cardinis, quo ianua mouetur, & capitur pro polo. Apollo, Apollinis, sol. Cupido cupidinis, Deus amoris, vel cupiditas. Turbo, turbinis, vertigo uentorum. Homo, Nemo, nomina sunt nota. *Tamen, etc.* A fœmininis in do vnicum excipitur, quod est vnedo, vnedonis, arbor, & ipse fructus, alio nomine arbutus, & arbutum.

Enis habent anio, nerio. Caro dat tibi carnis.

Anio facit Anienis, & Nerio nerienis, ideo tolluntur a regula, Addito nis post, &c. Anio fluuius in agro Tyburtino. Nerio vxor seu fortitudo, & maiestas Martis. *Caro, etc.* Caro vero facit carnis, & excipiuntur, notæ significationis est.

Græca (uelut Dido) muliebria sic modo flectes.
Vs capiat patrius, reliqui dant o breue casus.

Nomina Græca fœminini generis mittunt genitiuum in us,

in us,reliquos obliquos in o, vt singulari ntō hæc Dido, genitiuo Didus,dtō Dido,accusatiuo,Dido, uocatiuo o Dido,ablatiuo a Dido,nomē reginæ Carthaginis. Sic Sappho,Saphus,nomē puellæ Clotho. Clothus. vna parcarū.

Halecis,lactis, Dauidis, Bogudis esset.

Halec facit penultima longa halecis, piscis marinus. Lac lactis. succus maternus,quo animalia nutriuntur. Dauid, Dauidis penultima lōga nomen regii prophetæ psalmographi. Bogud, Bogudis,penultima breui,rex Mauritaniæ.

Additur is post l. Sed his iungunt sibi mel, fel.

Nomina in l, literàm desinentia assumunt in genitiuo is,vt sal,salis,animal,animalis,corpus sentiēs. *Sed his,etc.* Mel & fel addunt genitiuo lis, vt mel mellis,fellis, cum duplici, clara sunt.

Additur is post n. Tamen on quandoq; dat ontis.
Donat inis neutrum,pectem,flamen,cano natum.

Nomen in n. desines, facit genitiuum adiecta is syllaba. vt Titan Titanis, frater Saturni,& sol. *Tamen on,etc.* Quædam nomina faciunt genitiuum in ontis,vt. Phaetō Phaetontis, filius Phœbi,&c. *Donat in is,etc.* Neutra in n, mittunt genitiuum in inis, vt numen numinis. i. Deus vel diuina potestas,&c. cum flamen flaminis,pecten,pectinis, tubicen, tubicinis, & reliquis compositis a cano in cen, exeuntibus, Patuerunt in generibus.

R capit is, Far,ris, Lar,tis proprium maris. Hepar
Hepatos efficiet. Cris mobile cer dat, ut acer,
Ac alacer. Bris dant imbercum prole, saluber,
Et celeber. Per tris ter formes omne latinum,
Et pater,et mater,lynter. Dat eris later. Et cor
Cordis. Iter tineris. Iouis optat. Iuppiter usque.
Robur,oris,iecur,atque femur,tibi præbet eburq;.

Nomina tertiæ inflexionis in r finita, adiiciunt gtō is, vt lupanar,lupanaris. i. prostibulum,&c. *Far,ris,etc* Excipiuntur a regula multa,nam far, geminat rr, & facit ferris. i. quoduis frumentum,vt triticum, siligo,hordeū,&c. Lar,nomen imperatoris facit lartis,& pro Deo,& domo, laris. Hepar,id est,iecur, facit in genitiuo hepatos,[quia

Græcum eſt. *Cris mobile,etc.* Tria adiectiua, alacer, voluuer, acer, mittunt cris, quibus addes mediocer ſi inueniatur. Alacer vernacule Allegro. Volucer, leuis. Acer, acetoſus, fortis, acutus, vehemens. *Bris dant,etc.* Imber cum ſuis compoſitis September, October, Nouember, December, quæ ſunt menſium nomina. Item ſaluber & Celeber dāt bris in genitiuo, vt Imber, imbris, pluuia. Saluber, ſalubris, & ſalubre, quot dat ſanitatem, & ſaluti cōfert, vt aer ſaluber. Celeber, frequens, dignus, honeſtus, feſtiuus, qui colliτur & celebratur. *Per tris,etc.* Omnia latina in ter, tris vt vter, vtris, vas vel ſaccus ex corio, vel pelle &c. Pater etiam facit patris, Mater, matris, & lynter, lyntris, quæ tria è Græcis habemus. Lynter eſt fluuialis nauicula: & capitur, vt quidam volunt pro ligno cauato quo porcis datur paſtus, *Dat eris,etc.* Later, quamuis latinum ſit inter exiens, non facit tris, ſed eris, vt later, lateris, lapis coctilis. *Et cor cordis,etc.* Cor mittit cordis. Iter, itineris a nominatiuo olim vſitato itiner, nam quondam iteris fecit, & itiner itineris, Iuppiter, ſummus Deorum apud Gentiles, & vnus planetarum, facit Iouis, ab antiquo nominatiuo Iouis, qui in vſu fuit. & Iuppiter faciebat Iuppitris vel Iuppiteris. *Robur roboris,etc.* Quatuor in vr, faciunt oris, vt, Robur roboris, fortitudo, & quercus duriſſimę ſpecies. Iecur iecoris, hepar. Femur femoris, ſuperior pars cruris a coxa vſq; ad genu. Ebur eboris, os, vel dēs elephātis.

As interponi. ti Mas maris. As dabit aſsis.
Hoc vas vaſis habet. Vas hic vadis, antis habento
Maſcula græca, volunt per adis non maſcula poni.

Nomen in as definēs, facit genitiuum interponēdo ſyllabam ti inter a & s, vt ſimul as ſimultatis. i. odiū. *Mas maris,etc.* Demuntur a regula mas maris, as aſſis. hoc vas vaſis. hic vas vadis, fideiuſſor. *Antis habento,etc.* Græca in is maſculini generis, faciūt antis: ideo excipiūtur: vt, Gigas gigantis, vir altiſſimæ ſtaturæ, gigāte, &c. *Volunt per adis etc.* Reliqua græca quæ. ſ. non tātum ſunt maſculini ge. faciūt adis, vel Græcanice ados, vt hebdomas, hebdomadis, vel hebdomados. Latine ſeptimana, ſpatiū ſeptem dierum.

Es

Es mutabit in is. Græcus dat multa per etis.
Adde quies, locuples mansues. Per etis regis exit
Et seges, interpres, præpes, paries, abiesq;,
Indiges, atque aries, perpes, teres, ac hebes addo.

Nomen in es finitũ, mutat es in is, vt labes labis.i.macula. *Græcus dat, etc.* Excipiuntur a regula multa græca quã habent etis penultima longa: vt lebes lebetis, vas aneum in quo res bulliunt. & plurima virorum propria, vt Chremes Chremetis, Hermes Hermetis, Thales Thaletis, &c. His adduntur latina, quies, somnus & trãquillitas, sub quo cõprehenditur inquies, & aliqñ requies requietis. Locuples, locupletis, diues, quasi locorũ plenus. Mansues mãsuetis. *Per etis, etc.* Quædam faciunt penultima breui. vt, teges tegetis, vile stragulũ quo tegitur lectus. Seges segetis, frumẽtũ in spicis, Interpres interpretis, qui autores declarat, aut aliquid ex lingua in linguã transfert. Præpes præpetis, alte & sublime volãs, capitur ẽt pro idoneo & felice siue prospero. Paries parietis murus domus ex quacũq; materia. Abies abietis, arbor, Abiete. Indiges indigetis, hõ post mortem inter deos relatus relatave, & (vt cũ vulgo loquar) canonizatus canonizatave, & Aries rietis, masculus ouium, & quoddam bellicum instrumentum. Perpes perpetis, perpetuus, Teres teretis, rotundus cũ lõgitudine. Hebes hebetis, obtusus, & minime acutus.

Dic uerres uerris, uates uatis. Per itis fit.
Communis generis non dictum, siue marini.
Pes dat edis Natum sedeo dat idis. Volet edis
Hæres, ut merces. Cererisq; Ceres retinebit.
Aes eris, præs prædis habet, diphtongus utique est.

Verres facit verris, & est porcus non castratus, vates vatis poeta, aut poetria, & quicunq; futura prædicit. *Per itis, etc.* Reliqua in es masculini gen. aut cõis, de quibus nihil dictum est, vt pote appellatiua, mutãt es in itis, penúltima breui, vt proples proplitis, miles, militis, &c. *Pes dat edis, etc.* At pes facit pedis sic composita cõpes compedis, bipes bipedis, &c. *Natum sedeo, etc.* Cõposita a sedeo faciũt idis penultima breui, vt obses obsidis.i. qui vel quæ pignori

gnori datur. Reses residis.i.residens & quietus,& otiosi.s ab opere quod exercere solebat,&c. *Volet edis,etc.* Heres facit heredis penultima longa. Merces mercedis,penulti ma etiam longa.i.præmium salario, *Cererisq;, Ceres, etc.* Ceres mittit Cereris.i.Dea frugum. Aes æris, præs prædis,diphtongon æ habent.

Is non mutabo. Dant dis cuspis, lapis, atque
Plurima græca Facis per eos,uel ios, uel yos, uel
Entis Græcorum quædam, Charis at charitis uult,

Is habet genitiuum similem nominatiuo, vt hæc vis, huius vis virtus, possibilitas,fortitudo & violentia. *Dant dis,etc.* Excipiũtur lapis & cuspis quia abiecta s,litera capiunt dis,vt lapis lapidis,cuspis cuspidis, & est acies hastæ,vel alterius rei acutæ,pũta, In idis genitiuũ ẽt faciũt plurima græca ut cassis cassidis, galea, celada, o elmo. Pixis,pixidis,vasculũ vnguentarium, vel cui quicquid aliud imponitur,Bossolo da vnguenti.*Facis per,etc.* Quædã Græca faciunt genitiuũ,in eos,vel in ios,quædã ẽt in yos per y Græcũ,paucissima in entis. De eos,vt Physis Physeos,natura. De ios,vt basis, basios, gradus fundamentũ sustentaculũ. De yos,vt chelys chelyos,instrumẽtũ musicũ.De entis,vt Pyrois Pyroentis,vnus equorũ solis. *Charis at,etc.*Charis.i.gratia,vult charitis in genitiuo.

Quod deditur dat eris. Quod in n fuit,ut prius esser.

Pauca nomina in is faciunt genitiuũ eris, quia olim terminabãtur in er,vt puluis pulueris,cinis cineris:olim hic puluer,ciner:patuere supra. *Quod in n,etc.* Nomina in is desinentia,quæ ẽt in n literam desinere reperta sunt,obseruant regulã de n,litera: vt sanguis facit sanguinis penultima correpta,quia olim dicebãt hoc sanguen,atq; huius sanguinis, Multa ẽt Græca faciunt genitiuum in inis penultima longa,quia nominatiuus per in efferri potest: vt delphis delphinis,sicut dicimus delphin delphinis,&c.

Dis, lis, dant itis, cum Samni iunge quiritem.
Glis solum gliris, Semis semissis habebit.

Quatuor in is habent itis penultima longa. Dis ditis, diuitiarũ & inferiorũ deus lis. Litis,discordia. Sãnis Sam-

nitis

nitis,populus quidam Italiæ. Quiris quiritis, Romanus. *Glis solum,etc.* Glis pro animali, gliris faciet. Glis glitis pro terra tenace,& gliffis pro lapa,barbara sunt. Semis a semi,& as,est enim dimidium,assis,semissis facit.

Os ti interponit. Glos, mos, flos, ros, facit oris.
Quod dedit or, faciet sicut prius, Ossis os optat
Os oris, custos custodis, bos bouis. Ois
Thos, minos et tros cupiunt, quibus additur heros.

Nomen in os facit genitiuum interponendo ti inter o & s,& ita facit otis,vt monoceros monocerotis.i. vnicornis bestia,in fronte cornu,habens. *Glos mos, &c.* Excipiuntur a regula,glos,mos,flos,ros,quæ faciunt oris, vt glos g'oris mariti soror,vel fratis vxor. Mos moris,consuetudo. Ros roris, humor qui sereno tempore supernẽ fluit. *Quod dedit, &c.* Habent etiam oris quæ in os quoque desinunt,vt Lepos leporis vel lepor.i. venustas & iucunditas in factis aut verbis. Honos vel honor honoris,&c. *Ossis os, &c.* Os ossis, Or oris,satis patent. Custos custodis,qui vel quæ custodis,qui vel quæ custodit. Bos bouis. *Ois thos, etc.* Quædam Græca faciunt genitiuum in ois,vt hos thois,animal ex luporum genere. Minos Minois. Cretensium rex iustissimus Tros trois, rex Troiæ. Heros herois, homo nobilissimus,quales dicuntur fuisse Hercules Hector,Perseus,&c.

Vs tibi mittet oris, peius ceu peior habebit.

Vs facit oris penultima breui,vs corpus corporis,omne sensibile. *Peius ceu,etc.* Comparatiua faciunt oris penultima longa,vt ea quę in or desinunt,veluti peius peioris, melius oris,&c.

Dant er is hulcus,olus uellus,uenus,et genus,atque
Viscus,acus, fœdus, scelus, et cum pondere uulnus.
Munus,onus, sydus,latus,ac opus,et uetus, addo
Et funus rudus. Sed oris uel eris dare pignus
Vt fœnus dicunt, melius per oris fit utrunque.

Quædam nomina in us, mutant us in eris penultima breui,vt hulcus hulceris,collectio corrupti sanguinis in corpore. Olus oleris,omnis herba satiua,quæ in vsu ciba

rio est. Vellus velleris pellis cum lana, & ipsa lana. Venus, Dea amoris. Genus progenies, & rei modus, vel qualitas. Fiscus in te stinum: Acus aceris frumēti purgamentum. Fœdus pactum, & pax quæ fit inter dimicantes, Scelus, graue peccatum, Pondus, quod graue est. Vulnus, læsura & hians apertura corporis, icto facta. Munus, donum & officium, Onus, pondus alicui iniunctum. Sydus, signum cęleste ė stellis formatū. Latus lateris, quod infra alam est. Opus, res facta. Vetus, antiquus, a, um Funus, cadauer & exequiæ & mors. Rudus, lapidum frusta, & ruinarum materies. *Sed oris, &c.* Pignus & fęnus habent oris, vel eris, sed melius oris, sicut corpus. Pignus, quod creditori datur ut sit securus, & quod deponitur apud sequestrum, Fęnus, pecuniæ lucrum.

Vris habet tellus, uelut monosyllaba. Grus, sus
Dant uis. Intercus dat utis. Liguris ligus optat.
Dat pecus hæc, pecudis. Loca Græca ferunt in untis
Pus ortum dat odis. Incus, subscus, palus, udis.
Vtis fœmineum reliquum laus fraus\[q]; dat audis.

Tellus & monosyllaba habent vris, penultima longa; vt Tellus telluris, id est Dea terræ, & ipsa terra. Ius iuris, quod natura, aut ciuitas, aut gens iubet, aut liquor rerum quæ coquuntur. Rus ruris, Crus cruris. *Grus sus et sus, etc.* Contra monosyllabarum regulam grus gruis facit, & sus suis, nota. *Intercus, dat etc.* Intercus, intercutis facit. Ligus liguris. Hæc pecus pecudis. Intercus omni generis. i. intestinus intestina intestinum. Ligus, i. ligur, nomen gentile, qui vel quæ ab Liguria regione Italiæ est. *Locus Græca, etc.* Quædam Græca nomina locorum mittunt genitiuum in vntis: Opus opuntis, Achaiæ oppidum Hydrus Hydruntis, alterius oppidi nome. *Pus ortum, etc.* Composita a pus, i. pes, Græca sunt, & faciūt in genitiuo podis, penultima breui, vt tripus tripodis, Oedipus Oedipodis. *Incus subscus, etc.* Tria faciunt vdis penultima longa. Incus incūdis. Subscus, subscudis. Palus, palūdis. *Vtis fœmineum: etc.* Reliqua in vs gēeris fœminini faciūt vtis penultima longa, vt virtus, virtutis. Salus salutis. Laus facit laudis, & Fraus fraudis.

Vulto fieri medi (b, p, si prait s) genitiui.

Nomen in bs, aut ps, facit genitiuum interponendo inter bs, aut ps, vocalem i, vt, Trabs, trabis. Lelaps, lælapis, canis nomen. Styps stipis, idest nummulus.

E per i mutabunt polysyllaba . Dat cupis auceps.

Polysyllaba habentia e ante bs, aut ps, mutant e in i breuem in genitiuo, vt Cælebis cælibs. Princeps principis. Secus est de monosyllabis, vt seps sepis. *Dat cupi.etc.* Auceps habet aucupis: & est qui aues capit..

Dic hyemis, pultis, capitis. Cipitis dabo proli.

Hiemis, pultis, capitis, genitiui sunt ab hyems, plus, caput. *Capitis, etc.* Composita a caput, faciunt cipitis, siue in t desinant, vt sinciput sincipitis, siue in ps, vt anceps ancipitis, idest dubius vel, incertus.

Ns aut rs, 's demens, tis dabit apte.

Noīa in ns, aut rs, mittunt genitiuū dempta s, & addita tis, vt amans amātis, demēs demētis, ars artis, pars partis.

Dis uult glans, nefrens, capitis lens, et folium frons.
Libraq; cum pendo, et quod cor faciet tibi nomen.
Vntis habento quiens, et iens, legem ambio spernit.

Pauca habent dis, vt glans, glandis. Nefrens, dis, porcellus per etatem fabam frendere, id est frangere nondum potens. Lens lendis pro pediculi pullo, at pro legumine quodam, lens lentis dicimus. Frons frondis, folium est, Frons frontis, capitis pars anterior. Libripens libripendis, a libra & pendo pro pondero, est stypis ponderandæ pensator. Composita a cor, vt misericors misericordis, Concors concordis. *Vntis habento; etc.* Iens cum compositis habet vntis iens euntis, quiens queuntis, rediens redeuntis, &c. *Legem, etc.* Ambiens ambientis facit, contra legem compositorum. & superbiens, superbientis.

Xin cis mutuo. Per gis, lex, frux, aquilex, nex,
Grex, remex flecto, cum Græcis addito multis
Impetigem. Coniunx n tollens coniugis edet.

Nomen terminatum in x, mutat x in cis in genitiuo, vt Arx arcis. i. vt sic dicā, castrum ab arceo arces, quia arcet, id est prohibet hostes accedere, &c. *Per gis, etc.* Excipiun-

tur a regula quæ gis pro cis faciunt, vt Lex legis,ius scriptũ.Frux frugis,q.c.q.d ex fructu terræ in alimoniã vertimus.Aquilex aquilegis,puthearius.Rex regis. Grex gregis.Remex remigis,qui remigat,id est remos agit.Impetrix,impetigis.idest mentagra morbus.Coniunx coniugis,n ablata.Sumũt ẽt gis plurima Græca, quæ gos ẽt habere possunt,si Græcè velimus declinare,vt spinx spingis vel spinghos,mõstrũ quoddã. Thebis transeuntibus difficile enigma proponeus, quod tandem dissoluit Oedipus phalanx phalangis,id est exercitus, &c.

E per i mutabunt polysyllaba. Quam timebunt.
Myrmex et ueruex,aquilex,halexq; resexq;,
Atque lelex,celex. Tilis optat habere supellex.
Dic senis et noctis,niuis. Actis paucula seruant'.
Testis hylax. Solumq; briax formatur in axis .

Polysyllaba ĩ x,mutant e in i in genitiuo,vt remex,remigis,apes apicis,rei sũmitas. Monosyllaba vero retinẽt e,vt lex,legis,nex,necis.*Quam retinebunt,etc.* Pauca etiam polysyllaba retinẽt e,vt Myrmex,Mirmecis,serui nomẽ. Vèruex,veruecis,castratus aries. Aquilex, aquilegis. Halex,halecis. Resex,resecis,subsidiarius palmes. Lelex lelegis. Celex celecis,fluuij nomen. *Tilis optat,etc.* Supellex duplex crementum habet,facitq; suppellectilis. *Dic senis,etc.* Senex senis,& nox noctis habent. *Actis,etc.* Pauca græca faciunt actis, vt hylax, hylactis , canis nomen , Astyanax , astyanactis,Hectoris filius,&c. Vnum tantum inuenitur habere axis,Briax,briaxis viri proprium.

Datiuus. Accusatiuus.

Tertius i prabet. Quartus fit in em tibi casus,

Datiuus fit in i vt huic pani,patri. Accusatiuus in em , vt leonem,matrem,&c.

Crescentem Graci per a quartum sæpe dedere.

Nomina græca crescentia, accusatiuũ similiter crescẽtẽ sæpè in a faciunt,vt Pan panos,accusatiuo pana. Peã, Peana,id est hymnus,& Apollo. Delphin,Delphina.

Im dat uis,cucumis,rauis,tussis,sitis,atq;.
Plurima græca,quibus rectus fit in is:sed et in dant.

Pauca

Pauca nomina habēt solū im vt vim, cucumim. Rauis, rauim, id est raucitas. Tussis, tussim. Sitis, sitim. *Atque plurima, etc.* Im quoq; habent plurima græca, quæ etiam per in faciunt, vt Alexis, Alexim, vel Alexin. Diœcesis, diœcesim, vel diœcesin, id est gubernatio, vel regimen. Solum autem nomen in i desinens, potest facere per im, vel per in accusatiuū. Hoc adde accusatiuus per im, vel in nū quam crescere, licet genitiuus aliquando crescat.

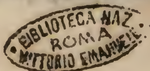
Em dat et im buris, peluis, cum claue, securis,
Em Puppis turris, restis, sic febris aqualis,
Sic pestis, nauis, torquis, coniunge bipennim.

Quædam habent em vel im, vt buris, burem, vel burim; aratri cauda. Peluis, peluin, vel peluim; uas in quo perluimus, id est lauamus. Clauis, clauem, vel clauim. Securis, securem, vel securim, ferramentum quo secanus. Puppis, vltima pars nauis. Turris, Restis, Bipennis, bipennem, vel bipennim. Securis, vtrinque scindens.

Ablatiuus.

Sextus e donabit, ceu pauper, sospes, et hospes,
Mobilibus reliquis e, uel i, dabo. Plus cape pluri.
Quod si sit neutrum per e, tantum sextus in i fit,
Vt dulcis per e dat quandoq; Poeta.

Ablatiuus in e definit, vt, Vesper, vespere. Lux, luce. Sacerdos, sacerdote & nō sacerdoti. Pauper, paupere. Sospes, Sospite. Pauper & sospes adiectiua sunt propter quę ponitur regula. *Mobilibus, etc.* Quæ est exceptio prima, a præmissa regula. Omnia adiectiua, præter pauper & sospes, faciunt ablatiuū in e, vel in i, vt degenere, vel degeneri; vbere, vel vberi. Plus tamen, tantum pluri facit. *Quod si sit, etc.* Si neutrum habuerint per e, ablatiuum solùm in i mittunt; vt hic & hæc dulcis, fortis, & hoc dulce, forte, ablatiuo a dulci, forti *Per e, etc.* Poetæ tamen metri causa, quandoque e pro i ponunt, vt celeste sagita, pro cœlesti, apud Oui. Substātiua adiectiuis penitus similia, seruāt e tantùm, vt Felix proprium viri ablatiuo a Felice tantū. Et composita in ablatiuis non sequuntur simplicium regulam, quia misericors, tricuspis, inops, & similia adiectiua,

ui, i, vel e, seruant, quum simplicia solum faciant e

Al, uel Ar, i neutris tantum dat sicut E. Præter
Sal, iubar, et nectar, far, hepar. Ait mare uates.

Nomina neutri gen. in al, vel in ar, vel in e desinentia, faciunt ablatiuum in i, vt animal animali, torcular torculari. cubili. *Præter, etc.* Tolluntur sal, sale, iubar, iubare, nectar, nectare, far farre, hepar hepate. *Ait mare, etc.* Poetæ quādoque e pro i ponunt, vt ab hoc mare pro mari, & id notandum magis quàm imitandum est.

Mensibus i, tantum est, ut qui ers dat quartus in, im ue.
Sextus e donat & i, quum quartus in em, uel in im fit.

Nomina mensium fiunt in i, vt Aprili, Quintili, Sextili Septembri, Octobri, & nomina in is, quorum accusatiuus mutatur solùm in im, vel in, faciunt etiam ablatiuum in i solum, vt Menphiti, hæresi, &c. *Sextus e, etc.* Quæ verò habent, m, vel a, & im, vel in, hēnt i, vel e, vt Febri, vel febre Turri vel turre.

I uel e dant finis, fustis, pugil, et uigil, imber,
Vnguis, auis, postis, uectis, cum nepte, suppellex
Atq; tridens, classis, cum ciuis, et amnis, et ignis,
Sic anguis, strigilis strigili, uix strigile dicam.

Noīa hic posita habēte vel i, sed sæpius e. Strigilis, vix habet e, & est instrumētum quo abraduntur sudores, siue hominū in balneis, siue iumentorum in stabilis. Tridens, sceptrum Neptuni trisulcum. Classis est nauiū multitudo.

Numerus Pluralis.

Rectus in es fiet pluralis, iungito quartum.

Noīatiuus pluralis, cui vocatiuus similis est, cū accusatiuo in es desinit, vt hi homines, o hoīes, hos homines, &c.

Quum genitiuus ium dat, quartus in is quoq; fiet.
Trallis et Sardis es spernunt. Quartus in as fit,
Dum per a quartus erat, ceu demonas, atq; gigantas:

Noīa, quorū genitiuus pluralis in ium desinit, faciunt plerūq; accusatiuū per es, vt partes, patriū, has partes, vel partis,

partis, sic treis, omneis, &c. *Trallis, etc.* Trallis & Sardis in es non possunt desinere, sed solum in is nominatiuum & accusatiuum mittunt. Vrbes sunt Lydiæ. *Quartus, etc.* Quando accusatiuus singularis in a desinit, accusatiuus pluralis etiam in as potest terminari, vt hanc lampada, has lampades, vel lampadas, sic dæmones, vel dæmonas, gigantes, vel gigantas.

Quod dedit i sexto (nisi comparat) hoc ia ponit,
Vult ia Plus raro, nunquam vetus. Effert aplustra
vel stria. Si solum dat sextu se, non ia pones.

In nominibus neutri generis, si ablatiuus desinebat in i, siue habuerat i solũ, siue i & e simul, tunc nominatiuus, accusatiuus, & vocatiuus hẽnt ia, vt maria, felicia. *Nisi etc.* Comparatiua tamen, per a tantùm mittere debes, vt meliora, dulciora. *vult ia, etc.* Plus plura, & aliquando pluria, & complura. *Nunquam uetus, etc.* Vetus, vetera, & nunquam ueteria. *Effert aplustra, etc.* Aplustre, aplustra, vel aplustria, & est ornamentum nauis super malum, meliusq; sine m scribitur. *Si solum, etc.* Quæ ablatiuum singularem in e tantum terminant solum a faciunt, vt dogmata, corpora, &c.

Vm uel ium patrio latium dat, Græcia uult on.

Genitiuus pluralis tertiæ declinationis, habet Latinè um, vt patrum, vel ium, vt omnium, artium. Græcè etiam on, vt epigrammaton, genescon, &c.

Prabet ium patrius, si sextus in i fuit ante.

Genitiuus pluralis in ium desinit, si ablatiuus singularis habuerit i, siue i solum siue i & e simul, vt hoc ancile, ab hoc ancili, horum ancilium. scutum breue & rotundum. animal, animali, animalium, a felice, vel felici, felicium, prudente, vel prudenti, prudentium.

Tolle uigil, supplex, opifex, uetus, et pugil, et quod
Comparat (excepto plus) artificem, strigilemq;,
Atque in opem, memorem, consortem, iungito et ortum
A capio, diues, quibus additur, Vm dat e tantum.

Excipiuntur a dicta regula quædam solũ um habẽtia, licet in ablatiuo habuerint i, vt uigil, uigilum, Supplex, sup-

supplicum,supplicans,& humiliter rogans.Opifex,opificum,&c.operis effector. Comparatiua,vt melior,meliorum.Fortior,fortiorum.Plus tñ,solũ plurium facit, Artifex,artificum,artificiosus. Inops,inopum, vehementer egens.Consors,consortum,particeps. Composita a capio faciunt um tantum,vt particeps,participum, sic municeps,municipum, &c.sic diues,diuitum. *Vm dat,etc.* Nomina habentia è tantùm in ablatiuo singulari, habebunt um solùm in genitiuo plurali,vt paupere,pauperum,dogmate, dogmatum.

As dat ium latiale ; magis polysyllaba dant um .

Nomen latinum in as desinens, facit genitiuum pluralem in ium;vt mas,marium, uas,vadium.Polysyllaba melius per syncopen efferuntur, tam prosa,quàm in carmine,vt bonitatum.

Donat ium samnis lynter,caro,dos,uter,os,os,
Glis,faux,nix,nox,cor,lis,cos,quodque uncia donat
S quoque non crescens,uelut ns,iunge quiritem.
Excipis inde canis,iuuenis. panis uolucrisque .
Et uates proles,soboles,forte indole iuncto,
Donat ium cum mure cohors, monosyllaba iunge.
Consona bina tenet si finis. finge priorem
Tantum plurali numerum. Signato figuras.

Ium habent nomina quæ hic explicantur, vt samnis, samnitium,lynter,lyntrium;caro, carnium;dos, dotium; vt er,Vtrium;os,ossium;& os, orium;glis, glirium;faux, faucium;nix,niuium;nox,noctium;cor,cordium;lis,litiũ; cos,cotium.Sic composita ab uncia; ut sextunx, sextuncium.Et nomina in es, uel in is non crescentia in genitiuo singulari; ut sedes,sedium;mensis,mensium. *Excipis inde,etc.* Præter canis,panis, iuuenis, uolucris substantiue captum; vt Vates, vatum; proles,prolum;soboles,sobolum;indoles,indolum,si pluraliter legantur. *Velut ns,etc.* Habent quoq; ium nomina in ns,desinentia;ut dens,dentum;mens,mentium:amans,amantium.His additur,quiris,quiritis,quia facit quiritium. *Donat ium, etc.* Mus facit murium, cohors, cohortium,multitudo militum. *Monosyl-*

nosyllaba, etc. Nomina monosyllaba in duas consonantes desinentia, faciunt ium in genitiuo plurali, ut trabs, trabium, plebs, plebium. *Finge priorum, etc.* Nomina tantum pluralis numeri, genitiuum faciunt ex analogia, vel proportione numeri singularis, qui uerisimiler esset, si singulari non carerent, ut penates, penatium, quia singulariter foret penas, ut optima. S*gnato etc.* Nota bene figuras, quæ circa genitiuum contingunt, Sincopen, & Ephentesin. Syncope iam satis declarata est, ut mensum, pro mensium, & boum, a bos, pro bouum, & cœlestum, pro cœlestium, agrestum, pro agrestium. Epenthesis est additio literæ uel syllabæ in medio dictionis, gratia metri, ut ales, alitum, uel per ephentesin, alituum.

Tertius est in ibus: bos bobus flecto boumq;

Datiuus cui ablatiuus semper est similis, definit, in ibus ut hominibus, patribus. *Bos, etc.* Bos bobus, pro bouibus, & boum, pro bouum per syncopen facit.

QVARTA DECLINATIO.

Quarta dat us recto, dat et u prius inuariatum.

Quarta declinatio nominis, duas habet terminationes in nominatiuo singulari us, & u prius inuariatum, id est, in numero singulari non declinatum, ut uictus, quo uiuimus, scilicet cibus, & potus. Cornu, gelu. Inter hæc quædam, plurali carent, ut gelu, astu.

Vs genitiuus habet; per uis flexere uetusti:

Genitiuus in us definit, ut hic senatus, huius senatus, quod uulgo parlamentum uocant. *Per uis, etc.* Apud ueteres nomina quartæ, faciebant in uis genitiuos, ut huius manuis.

Tertius optat ui; quandoque per u quoque lectus.

Datiuus fit in ui: ut hic commeatus, huius commeatus, huic commeatui, id est, facultas aliquo proficiscendi concessa a superiore. Vi fit ab antiquo genitiuo uis, & a genitiuo in us regulariter fit datiuus in u, qui iam in rariore usu est, ut metu pro metui.

Vm retinet quartus. Fit sextus in u tibi casus.
Vm quarto: reliquis u casibus optat IESVS.

Accusatiuus fit in um, ablatiuus in u, vocatiuus similis, est nominatiuo, vt fructus, huius fructus, huic fructui, hunc fructum, ò fructus, a fructu, id est, vtilitas, & quod ex arboribus ad usum nostrum nascitur. *Vm quarto, etc.* Iesus accusatiuus facit Iesum, cæteri casus in u desinunt, ut hic Iesus, huius Iesu, huic Iesu, hunc Iesum, ò Iesu, ab Iesu, interpretatur Saluator, & est dictio trisyllaba.

Primus pluralis, cum quarto, semper in us fit.
Dat genitiuus uum, Per ibus tibi tertius exit.
Dant ubus artus, acus, ficus, tribus, et lacus, arcus,
Et specus atq; ueru, partus, quercus quoq; portus,
Forsitan, et questus a deponente creatum.

Nominatiuus plural. cui vocatiuus similis est cum accusatiuo, definit in us. vt hæ manus, has manus, ò manus, &c. *Dat genitiuus, etc.* Genitiuus desinit in uum, vt hi ritus, horum rituum, id est, mos, uel consuetudo. *Per ibus, etc.* Datiuus cum ablatiuo desinit in ibus, vt his saltibus, ab his saltibus, saltus est actio saltandi, vel sylua. *Dant ubus, etc.* Pauca faciunt datiuum, & ablatiuum in vbus, vt artus, artubus, id est, membrum. acus, acubus. ficus, ficubus. lacus, lacubus. locus cum aquis perpetuis ibi natis profundus. Acus, instrumentum quo vtuntur sartores. Veru, est instrumentum quo assamus aliquid Partus, actus pariendi. Valla iungit questus pro querimoni, a queror de ponente; sed veteres differentiam Vallæ non obseruant.

Quinta declinatio.

Rectus utriusuis numeri, quartusq; per es fit
Pluralis quintæ. Dempta s capit genitiuus
Cum dandi casu. Quartus uolet m. Dabo sexto
E bene. Vult erum patrius. Vult tertius ebus.

Nominatiuus, & uocatiuus, vtriusque numeri, quintæ declinationis, cum accusatiuo plurali definit in es longum.

gum. Genitiuus, & datiuus singluares in ei. Accusatiuus singularis in em. Ablatiuus in e. Genitiuus pluralis in erum. Datiuus, & ablatiuus in ebus, vt hæc res, huic rei, hanc rem, ò res, ab hac re, hæ res, harum rerum, his rebus, has res, ò res ab his rebus, quicquid est, capitur pro negotio, & pro diuitijs, ut Ouid. Re sine nullus eris.

De patronymicis.

Patronymicum est quod a nomine patris, & abusive alterius deriuatur, secundum Græcam formam, vt Aeacides, id est, Peleus, a nomine patris sui Aeacus, sic appellatur, & eodem modo Achilles a nomine aui, Pyrrhus, a nomine proaui, &c. Patronymicum significat filium, aut filiam, nepotem aut neptem, aliquando etiam qui post longa tempora per rectam lineam consanguinitatis natus est, vt Pyrrhus Epirotarum rex, dictus est Aeacides, quia dicebatur ab Aeaco descendisse. Patronymica formantur abusiue a nominibus matrum, vt Iliades, id est, Romulus vel Remus. Iliæ filius. Maiades, Mercurius, Maiæ filius. Phillyridies, id est, Chiron Centaurus, Phillyræ, filius. A nominibus fratrum, vt Phaetontias, id est, Lampetie, soror Phaetontis. Phoronis Phoronidis, id est, Io, soror Phoronei. A nominibus regum, vt Romulidæ, id est, Romani, a Rege Romulo, Cecropidæ Athenienses a Cecrope rege. Thesidæ, Athenienses, a rege Theseo. A nominibus filiorum, vt Meleagris, Althea Meleagri mater. A nominibus maritorum, vt Menelais, Helena, vxor Menelai. A nominibus deorum, vt Phœbas, dis vel dos, Phœbi sacerdos. A nominibus vrbium, genium regionum, vt Colchis, Medea, a Colcho, Thessalis, quæ ex Thessalia est. Troas, à Troia, Sicelis, è Sicilia. Thebais, è Thebis, sic alia multa, quæ pro possessiuis summuntur. A nominibus aurorum, abauorum, &c. vt Atlantiades, Mercurius, Atlantis nepos. Formantur etiam ab aliis si quis diligenter penitissimos poeta-

poetarum locos rimetur. Patronymicorum terminationes, quibus Latini utuntur sunt quatuor. Vna masculini generi, ES, ut Priamides. Reliquæ fœminini generis, AS, IS, NE, ut Theumantias, Priamis, Nerine. Patronymica in es, solum uiros significant, & sunt omnia primæ declinationis, & declinantur, ut Anchises, in singulari, in plurali uero, ut Poetæ, sed in genitiuo patiuntur etiã syncopen, ut cœlicolum. Patronymica in as declinantur per omnia, ut lampas, ueluti Aeetias, Aeetiadis, uel dos, id est, Medea, Aeetæ filia. Patronymica in is declinantur per omnia ut pixis, ut Aeneis, Aeneidis, uel dos, id est, filia, uel neptis Aeneæ, aut Vergilii de gestis Aeneæ carmen. Patronymica in e, declinantur eodem modo quo Pentecoste, ut Nerine, Nerines, id est, filia, aut neptis Nerei, ut Galathea. Patronimica, propter carmina solum sunt inuenta, ideo ipsis in prosa non utimur nisi iam a doctissimis fuerint recepta. Patronimyca a Latinis non formabis, nisi parcissime in magno opere, ut Paulides, Scipiades, Memmiades. Et patronimica non habent formationum certas regulas, quia pro metri ratione formantur.

Pronominum declinatio.

Pronominum declinatio ex rudimentis satis noscitur. Addam paucula in rudimentis non declarat. Prima declinatio pronominum mittit genitiuum in i, ut ego mei, tu tui, sui sine nominatiuo, & apud uetustissimos in is, ut mis, tis, & sis, quæ inter se differunt, qui a mis, tis, sis, actiue significant, id est oratio in qua ponuntur, declaratur per uerbum actiuum, ut amor mis, id est, quo aliquem amo, sed mei, tui, sui significant passiue, id est, oratio in qua ponuntur, declaratur per verbum passiuum, ut amor mei, quo amor ab aliquo. Pro mis, tis, sis, nunc dicimus meus, tuus, suus. Pro nostrum, uestrum, noster, uester. Tamen nostrum, uestrum, genitiuis adhuc vtimur partitiue, ut nemo nostrum: aliquis uestrum. Ego etiam habet mi, in

datiuo.

datiuo. Nō mi aurum posco. Secūda declinatio mittit genitiuum singularem in ius per duas syllabas, vt illius, vel per vnā, vt huius. Ab Is in nominatiuo plurali dicimus ei, vel ii, in datiuo vel ablatiuo, eis, vel iis, sic dices de cōposito Idem. Olim pro ipse, ipsus dicebant, ob hāc causam ipsum, nō ipsud, in neutro genere flectimus. Ipse est omnis personæ, vel teste Prisciano, tantū tertiæ, quia licet dicamus ipse feci, subauditur ego. Hic, ille, iste, sic differunt. Hic significat me, aut meū, aut quod est vbi ego sū. Iste, significat te, aut tuum, aut quod est vbi tu as. Ille, quiduis tertiū. Tertia declinatio mittit genitiuū singularē in i, æ, i, vt meus meá, meū, mei, meæ mei. Meus facit vocatiuū mi, veteres tn̄ ò meus, dicebant vnde est, o popule meus. Quū dicitur in sacris, Heu me filia mi, decepisti me, interiectio potius blanditiens ēst, quā pronomen. Quarta declinatio mittit genitiuum in atis, vt nostras, nostratis, vestras, vestratis, quæ declinantur per tria genera, vt Arpinas, vnde est, nostratia verba. Causa cur non dicamus meas, meatis, tuas, tuatis, secundū Priscianū, est quia gēs, vel patria, non vnius est, sed multorum possessio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Pronominum compositio.

Pronomina componuntur inter se, vt ego ipse, tuipse, sui ipsius. Iste componitur cum hic seruata aspiratione, vt isthic, isthæc, isthoc. vel comice isthuc. genitiuo & datiuo caret. accusatiuo isthunc, isthāc, isthoc. ablatiuo isthoc, isthac, isthoc. Pluraliter, generis neutri, nominatiuo, & accusatiuo isthæc. cæteris caret. Sic inuenitur ille cum hic illic, illhæc, illhoc. Secundo pronomen componitur cum nomine, vt hmōi, intercedēte syllabicæ adiectione ce, vt hmōi, sic cuiusmodi, cuiuscemodi, &c. quę nomina esse dicit Priscianus. Tertio, cū præpositionib. vt mecū, tecū secū, nobiscū, vobiscū, quicum, quibuscū. Quarto, cū aduerbiis, ut idē, ab is, & demum, quasi is demū. i. præcipuè, vel iterū. & declinatur sic. Idē, eadem idem, eiusdē, eidem, eūdem, eandem, idē, ab eodem, eadem, eodem. Et pluraliter

Isthic.

Illhic.

Huiusmo.

Huiusce.

Idem.

eidem,vel iidem,eædem,eadem,eorundem,earundē,eorundem,eisdem,vel iisdem.eosdem,easdem,eadem,ab eisdem, vel iisdem. Ab idem aduerbium idētidem.i.sæpe: & itidem. id est. similiter. Item is componitur cum ecce,vel n, vt eccum, eccam,eccum, eccos, eccas, ecca,sic cum ille,ellum,ellam,ellos,ellas,Eccum.i.en eum, ellum.i.en illum,&c. Quinto hic componitur cum coniunctioone interrogatiua ne, vt hiccine,hæccine,hoccine·genitiuo & datiuo caret.honccine,hanccine.hoccine.ab hoccine,haccine. Et pluraliter,generis neutri,nominatiuo & accusatiuo,hæccine.cæteris caret.sic aduerbia huccine,haccine.Itē siccine,pro sicine?Sexto,pronomina cōponūtur cū syllabicis adiectionib.quæ sūt quinq; met,tim,te,ce,pte,vt egomet,meatim, tute,huiusce,suapte. Syllabica adiectio est syllaba extra compositionē nihil significās,sed in cōpositione aliqd significationi adiiciēs.Aliter.n.significat egomet,quā ego,& suaptæ,quàm sua.Met additur pronomini primæ personæ per oēs casus absq; ge.plurali,vt egomet,memet,&c. Itē pronomini secūdæ personæ in obliquis singularib.vt tuimet,& pluraliter toti.Tumet nō dicitur,quæ in vsu nō est, aut ne verbū esse videatur,sed pro illo,tute dicimus, vnde rursū fit tutemet.Te,soli nominatiuo singulari tu,iungitur,quia tui te nō dicitur,&c. Itē dicimus suimet, sibimet. Itē hæc cum met composita rursum cōponuntur cū ipse,vt nobismetipsis,suismetipsis,memetipso,a semetipso,&c.Tim iungitur ablatiuis fœmininis, mea, tua, sua,vt meatim.i.more meo.Pte additur ablatiuis mea,tua,sua,nostra,uestra,aliquando ēt meo,tuo,suo,nostro, vestro, vt meapte.i.mea propria,suopte nutu,& suopte pondere,&c.Ce,iungitur obliquis pronominū hic & ille, vbi finis est s litera,vt huiusce,hasce,illosce,&c.Qm̄ Donatus inter ꝓnomine posuit quis & qui,nō hic de cōpositione horū pauca afferā.

Hiccine. syllabicæ adiectiones. Met. Te. Tim. Pte.

Quis et qui in compositis.

Quis & qui differunt dupliciter.s.significatione,& cōpositio-

positione. Nam quis nominatiuus est, nomen interrogatiuum, vt quis est iste rex gloriæ? Nūquā verò refert, nisi queis pro quibus datiui & ablatiui casus, vt, En queis cōseuimus agros? Qui in singulari semper refert, nisi eupho niæ causa & comicè dicas, qui vocare? pro quis, vt, sat diues, qui sanus & suis contentus est. In plurali qui interro gat, vt qui sunt hi? Et refert, veluti Beati qui nunc lugēt, Quis infinitè capitur, vt, Venit cum illos nescio quis nebulo. Quis olim erat cōis generis, vt Plau. Quis ea est? nō optima est. Id est, Dic mihi quæso quis est quāuis ducere vxorē? Ablatiuus, qui apud Plautum in frequēti vsu est, reliqui vix vsurpant, nisi dicas qui cum, pro cū quo. Qui aduerbium pro quomodo, valde elegans est, vt qui scis? Horat. Qui fit Mecœnas? Terent. Qui scis eos discordare? indocti quid scis, pro qui scis, dicunt. Hinc atqui .i. certe, vel sed quomodo. Quis .i. qualis, vt Virgi. Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes? Quē sese ore ferens? Ita hic pro talis accipitur, Vergilius, Hunc ego te Euriale aspicio. Quid, & quod differunt. Quid cum suis compositis substantiuum est, & interrogat, aut infinitè capitur, nunquam refert, vt quid causæ? quid damni? nō quid damnum. Quod cum suis adiectiuum est, vt quod pomū, & frequenter refert. In fœminino genere Donatus dicit quæ vel qua in singulari, & similiter in nominatiuo & ac cusatiuo plurali neutri generis, id solum facit propter cō posita a quis vel qui. Nam qua nominatiui casus, extra cō positionem, nihil significat. Vt ergo cognoscas composita a quis & qui, notabis versus Badianos.

En, ne, alius, num, si deposcunt quis sibi subdi,
Et qua uolunt, non quæ quoties reperitur utrunque.
Post quis, nam, quæ, piam, non post qui pone putas, quam,
Dam, uis, cunque libet, non quis, sed qui, sibi subdet
Nec qua uolunt, sed quæ, quoties repetitur utrunque.

Quis in compositione postponitur dictionibus en, ne, alius, num, si, & dicimus ecquis, ecqua, ecquod & ecquid, nequis, aliquis, nunquis, siquis, & vbicunq; . Donatus di cit quæ vel qua hæc in qua definunt, nō in quę, vt nequa,

aliqua,nunquā,siqua,&c. Quis præponitur in compositione quis,nam,quæ piam,putas,quam,ut quisquis,quisnam,quisq; , quispiam,quisputas,quisquā. His articulis non præponitur qui, sed quatuor aliis,dā,vis,cūq;,libet, quib.nō iungitur quis,ut quidamquiuis, quicunq; ,quilibet,& hæc posteriora tā a quis,quàm a qui,solū quæ habēt,ubicunq; Donatus dicit quæ uel qua,ut quena,quædam,&c.Quæquā,quidquā,aut quodquā rarissime legitur,quidcunq; nunquā,sed bene quodcunq;.Ablatiui qui & queis in cōpositis nunc nō leguntur.Quisqs in vsu vis hēt alios casus,quā quisqs,quicqd,a quoquo,& quaquā. Quisq; caret gtō plurali. Vnusquisq; caret toto plurali.

DE HETEROCLITIS.

LIBER III.

QVANQVAM Heteroclita proprie loquendo ea demum dicuntur, quæ cōtra aliorum regularum declinantur,ut cœlum,& uas uasis,&c. tamē tritiorē uiā secutus,unicum in librum cōgessi anomala,defectiua,& abundantia, tanquā generali nomine hæc omnia hæteroclita dicantur. Diuisi aūt librū in tres partes. In anomala,quæ proprie heteroclita dicūtur.In ecclíptica uel defectiua,& in abundātia. Heteroclitū interpretatur aliter declinatū, ab hæteros.i.aliter,& clitū,declinatū. Heteroclisis est alia declinatio. Anomala.i.irregularitas,ab a.i.sine, & nomos.i.lex,quasi extra regulā. Anomalu,irregulare. Heteroclitū igitur cū uulgo loquendo, tripliciter fit,quia aut uariatur.i.contra aliorū normam declinatur, ut hoc cœlū, hi cœli,aut deficit,ut aurū sine plurali,aut abundat,i.uario genere,aut uaria terminatione, aut declinatione idē notat,ut hic aut hoc uulgus,tignus uel tignum,ficus,huius ficus,uel fici.Item una uoce uaria notat, ut literæ,aura,unde est uersus,Deficit,aut uaria est hereroclita uox, uel abundat. Irregulariter declinatur nomen,siue uariat, quinq; modis.Primo uariat genus, ut hoc cœlū, hi cœli,

Secundo uariat declinationem tantum, ut hoc uas uasis, hæc uasa uasorum. Tertio variat genus & declinationē, ut hoc epulum hæ epulæ. Quarto uariat, seu irregulariter format obliquos, ut Iupiter, Iouis. Quinto contra aliorum modū aliquos casus finit, ut ambo. De his primo dicā, inde cū defectiuis abundantiā enucleabo. Aspiret ceptis IESVS.

Anomala siue heteroclita, et primum in singulari masculina, in plurali neutra.

Masculina sunt primo numero, sed neutra secundo
Dindymus, infernus, locus, ismarus, et ioca, cetus
Mænala, taygetus, ceu tartara, maßica auernus,
Sibila, pangæus, ceu tænara, carbasa. Dant hi
Quædam plurali, uerum loca non damus arti:

Nomina hic posita, in singulari masculina, in plurali neutra sunt, ut hic Dindymus, hæc dindyma, mons Phrygiæ. Infernus, hæc inferna, infernorū, inferorū loca. Hic locus, hæc loca, uel ēt hi loci, quicquid aliud cōtinet, & quādo significat argumēti sedē. i. orationē notissimā, per quā probamus argumentationē, in plurali solū est masculini gene. hi loci, & hoc est cur dixi. *Verum loca non damus arti*, scilicet rhetoricæ, aut logicæ. Ismarus, hæc Ismara, mōs Thraciæ. Iocus, hi ioci, & hæc ioca, ludus in uerbis. Cetus, hi ceti, & hæc cete, piscis marinus. Menalus, hæc Mænala, mons Archadiæ. Taygetus, hæc Taygeta, mons Laconiæ. Tartarus, hæc tartara, infernus. Massicus, Massica, Massicorū, mons Cāpaniæ, Auernus, Auerna, lacus Cāpaniæ. Sibilus, hi sibili, & hæc sibilæ i. flatus, aut sibilatio. Pangæus, hæc Pangæa, promontoriū Thraciæ. Tænarus, hęc tænara, promontoriū Laconiæ. Carbasus tam fœminini quàm masculini gene. patet in generibus. Inter hæc nōnulla sunt ēt masculini generis in plurali, ut uidere ē.

In singulari fœminina, in plurali neutra.

Hæc prius, hæc post dat tibi pergamus atque supellex.

Hæc duo nomina Pergamus & supellex dant prius & post hæc. i. in singulari sunt gen. fœminini. & in plurali generis neutri, ut hæc Pergamus, hæc Pergama, Pergamorū,

urbs Phrygiæ,Pirami regia. Supellex,hęc supellectilia.

In singulari neutra,et in plurali masculina.

Mascula plurali numero sunt,neutra priore,
Elysium, cælum quibus apte iungitur Argos.
Plurali numero sunt mascula,neutraue frænum,
Et filium,claustrum,rastrum,coniunge capistrum:
Est primo numero neutrum plus, omne secundo.

In singulari, neutri generis, in plurali masculini sunt hoc Elysium,hi Elysii,locus bonarum animarum apud inferos secundum Poetas. Hoc cælum,hi cæli,beatorũ habitaculum,& capitur aliquando pro toto mundo, & pro aere. Argos,hi Argi,Argorum,vrbus Græciæ. *Plurali,etc.* Masculina vel neutra sunt in plurali,Hoc frænum,hi fræni,vel hac fræna, quo equus regitur. Hoc filũ hi fili,vel hæc fila,quod ex lino lana ue trahitur nendo. Claustrum potius hæc claustra quo aliquid clauditur. Rastrum,hi rastri,vel hæc rastra,instrumentum quo terra raditur. Capistro,hi capistri,vel hæc capistra, capitis vinculũ, quod iumentis adhibitur ne fugiant. *Est primo,etc.* Plus in singulari solum est neutri generis, at in plurali est omnis,vt hoc plus pluris,hi & hæ plures, & hæc plura,vel pluria sed raro pluria.

In singulari neutra, et in plurali fœminina.

Dic epulas,et delicias,numerus priorum dat.
Balnea dic uel eas, tantum priorum numerus dat.
Nundinum apud ueteres, nunc usus nundinæ habebit.

Pauca in singulari sunt neutri gene. & in plurali numero fœmin. vt hoc Epulum,hæ epulæ,epularum. Epulum in singulari est cõuiuium põposum, & numerosis cibis paratum, & in plurali epulæ sunt cibi quotidiani, quamuis non semper differentia seruetur. Deliciũ,hæ deliciæ,deliciarũ.i.voluptas,& oblectamentũ. *Balnea,etc.* Balneum singulariter neutrũ est, pluraliter vero hæc balnea, vel hæ balneæ,neutrũ vel fœmininũ,locus in qno lauamus. *Nundinum,etc.* Nundinum neutri generis apud veteres solũ, exoleuit:nunc autẽ nundinæ nundinarum in vsu est, pro diebus ad emendum vendendumq;, publice constitutis.

Obliqui

Obliqui heterocliti.

Anormes seruant obliquos nomina quædam.
Iuppiter est testis, cum multis ante retectis.

Multa nomina anormiter faciunt suos obliquos, vt Caro carnis. Lac lactis. Iupiter, Iouis, Iter, itineris. Hepar, hepatos, & plura ante declarata.

Vas Iugerum, Domus.

Vas uasis terna: pluraliter esto secundæ,
Plurali tantum numero fit iugera ternæ,
Attamen effer cum iugere iugeris apte.
Partim sit quartæ, partim domus esto secundæ.

Vas vasis neutri generis in singulari est tertiæ declinationis, in plurali secundæ, hæc vasa vasorum, Vasi. *Plurali tantum, etc.* Iugerum, iugeri, iugero, iugurum, ò iugerum, a iugero, in singulari secundæ est. Inuenimus tamen genitiuum iugeris, & ablatiuum iugere, ab antiquo nominatiuo iuger, vnde mansit totum plurale iugara, iugerum, iugeribus, per tertiam, & est spatium terræ vno die aratæ ab vno pari boum, aut equorum. *Partim, etc.* Domus partim est secundæ declinationis, & partim quartæ, & sic flectitur, Singulariter nominatiuo hæc domus, genitiuo huius domi, & domus, datiuo huic domui, accusatiuo hanc domum, vocatiuo o domus, ablatiuo ab hac domo. Et pluraliter nominatiuo hæ domus. genitiuo harum domorum, & domum, datiuo his domibus, accusatiuo has domos, vocatiuo o domus, ablatiuo ab his domibus.

Defectiua.

Defectiua nomina sunt, quibus aliquid in plena declinatione repertum deest, vel casus variatio, vt centum, vel casus aliquis, vt sponte, vel alter numerorum, vt arma.

Aptota, id est indeclinabilia.

Nomen in u nullum numero variabo priore.
Nusquam nomen in i, numerusq; notasq; reflecto.
Hinc, duo, tres, unus, uolumus, cum millia demi.
Et quæ dat centum, testem tibi pono ducenti.

Nullum nomen in u variantur in numero singulari, veluti cornu veru. Nullum nomen in i declinatur, vt gummi, sinapi. Numerorum cardinalium, id est principalium & primorum, vnde alij inclinantur numeri, nomina non declinantur, vt quatuor, quinque, &c. cẽtum, biscentum, tercentum, &c. mille, bismille adiectiuum. *Hinc duo etc.* Hic excipimus duo duæ duo, tres & tria, & principium numeri, vnus vna vnum. Hic mille vnico l, substantiuum est, cuius ablatiuus est mili. Plurale, milia milium milibus. Et composita a centum tantum pluralia quæ flectuntur, vt ducenti ducæ ducenta, &c. *Notasq;, etc.* Nomina literarum dictionibus materialiter (vt loquuntur) positis, aptota, sũt vt a, alpha, g, gamma, magistri, si dicas magistri est genitiui casus nonnunquam flectuntur, vt ab homine deriuatur nemo.

Barbara multa, id est nec Græca, nec Latina.

Barbara multa manent non flexa: quibus dato cæpe,
Pondo, pedum, nequam, nugas, hir, fasq;, nefasq;,
Nil, nihil, instar, ador, tot, quot, cum prole utriusq;
Adde necesse datis, sit præstoq;, plurima iungunt
Indocti, ut Rhemus, tu Rhemi flectere debes.

Multa Barbara, id est nec Latina, nec Græca sunt indeclinabilia, vt Balaam, Hester, Noë, Eleazar. Indeclinabilia sunt etiam Cæpe, vernaculè cipola. Pondo, libra. Pedũ, baculus pastoralis. Nequam, Nugas, Hir, fas, Nefas, Nil, Nihil, Instar, id est magnitudo, vel imago, aut æquiparatio, & significat etiam ad æquiparationẽ. Tot, quot, cum prole totidem, quotquot, aliquot, Necesse, quod vi aliqua cogẽte fieri opus est. Erit, qd' est in sũma spica iã matura, minus est quàm granum. Adde git quoddam semẽ odoriferum. Cete, tempe, nepet, cim, Prestoque, id est paratus, presens, fauẽs, & cõstruitur cum substãtiuo verbo.

Indocti

Indocti grāmatistæ multa accumulant, quæ bene declinā tur, vt pluraliter hi Rhemi, Rhemorum. Parrhisij, Parrhisiorum, ciuitates Galliæ, sic Brugæ, brugarum Bergæ, Bergarum, sic Romani. Romanorum, vrbs Allobrogum, Romanis, &c. multi etiam indeclinabilia dicunt pus, virus, pyr, Præneste, gausape, prælepe, quæ tamē a doctioribus flectuntur. &c.

Nominatiuo singulari carentia, cum paucis alijs.
Vix retinent rectum frondis cum femine, frugis,
Cum ditione, dapis, precis, et necis, et uicis atque
Remigis, addis opem nisi diuam significaris.
Verb eris adijcio, primoris Seruius addit.
Aleo dat recto, ut ganeo. Iungitur excepes.
Ganeo uult etiam quartum, Satias dabit a te.
Non later, aut uiscus, cum dotis ferre uerebor.
Nex remex et daps parce utens pulchra putabo.

Frondis, etc. Quæ hic explicātur, carent nominatiuo singulari Frons enim pro folio arboris, iam exoleuit. Feminis. feminini, a femine. Et pluraliter femina, integrum est. Femina sunt interiora, femora exteriora, differentia tamen sæpe confunditur. Frugis, frugi, frugem. Ditionis, ditioni, ditionem, a ditione. Ditionis, id ē potestatis, aut imperii. Dapis, dapi, dapem, a dape plurale dapes, dapiū, integrum est. Dapes sunt magnifici & oppipari apparatus ciborum. Precis, preci, precē, a prece, plurale preces integrum est, id est rogationes. Necis, neci, necē a nece, id est mors, vel cædes. Vicis, vici, vicē, vice, plurale vices, vicib⁹, aliquādo pro loco capimus, vt faciā vice tua, id est pro te, item pro fortuna, vel incōmodo, vt vicem tuā doleo. Remigis, remigi, remigē, &c. Opis, opē, ab ope, id est prētis & auxilij, plurale opes, integrū est, diuitiæ. Ops qn integrum est, significat Deam. s. vxorē Saturni, & est Dea terræ. Verberis, uerbèri, a uerbere, plurale uerbera, integrū est, significat uerberādi instrumentū. Primoris, teste. Seruio, id est primi & principalis, plurales primores, integrū est. *Aleo dat, etc.* Aleo id est aleator, nominatiuum & uocatiuum solum habere dicitur, Ganeo, id est helluo &

scortator,

ſcortator, nominatiuum, vocatiuum, accuſatiuūque apud ciceronem habēt, rarò alios caſus. Expes, ſine ſpe, nominatiuus & vocatiuus ſolus eſt. Satias, id eſt ſatietas nominatiuus & vocatiuus, habens ſolum ablatiuum a ſatiate: pro eodem dicitur ſaties in nominatiuo, & vocatiuo ſine obliquis. *Non later, etc.* Lateri & a quibuſdam adiiciuntur fruſtra; nam nominatiui in vſu ſunt, later & viſcus. Later, eſt lapis coctus. Viſcus, Seruius ait eſſe quicquid ſub corio eſt, id eſt, omnem carnem inter oſſa & cutem. *Nex remex, etc.* Nex, Remex, Daps nominatiui nō omnino ſunt reiiciendi, quia apud doctiſſimos reperiuntur, poſumuſq; poſt tot ac tantos viros, dum parciſſimè id fiat, & impetrata venia huiuſmodi vti.

Vocatiuo carentia.

Quærens, diſtribuens, infinitumq; , negansq;,
Et referens, uocitante carent, pronomen et omne;
Quatuor exceptis, noſter, noſtras, meus, et tu.

Vocatiuo carent interrogatiua, vt quis, qualis. Diſtributiua, vt quiſq;, oīs, cuius plurale omnès, còllectiuè capitur aliqñ: & ſic vocatiuum habet. Infinita: vt aliquis, ſiquis. Negatiua: vt nullus, nemo, neuter. Relatiua: vt qui, talis: omne pronomen prȩter tu, meus, noſter, & noſtras:

Soli ablatiui.

Et ablatiuus nonnullis ſolus in uſu.
Obice, ſponte, diu, noctu, natu, impetu, iuſſu,
Aſtu cum promptu, permiſſu, flamine iunge.
Impetis, et ſpontis, flamenque leges aliquando.

Quædam in ſingulari numero ſolum ablatiuum in vſu habent: vt obice: in plurali obices, obicibus bene in vſu eſt id eſt, obſtacula. Sponte, id eſt, voluntate propria, & ſuapte natura, ſine hominis labore: genitiuus eſt in rariore vſu ſpontis, quo tamen interim licet vti ornatè. Diu, id eſt, die, Noctu, id eſt, nocte, plerunq; aduerbia ſunt: nōnūquam etiā nomina: vt hac noctu, pro hac nocte, apud Gellium. Natu, id eſt, natiuitate, & ætate; vt maior natu. Impete, id eſt, impetu, ab antiquo ntō Impes; vnde reperitur ge-

genitiuus singularis impetis. Iussu, id est, imperio,& iussione,contrarium est iniussu. Astu, id est, astutia, & calliditate. In plurali hi hastuus,hos,astus,ò astus, sine genitiuo,datiuo,ablatiuoq;. Promptu,id est,manifesto. Permissu,id est,permissione. Flamine, id est, flatu, in plurali flamina, flaminum, integrum est. Cicero usus est nominatiuo flamen. Flamen quando, est masculini generis sacerdotem significat,diciturq; quasi filamen,a filo quo cinctum caput habet,hinc flamen dialis,id est,sacerdos Iouis, a Dio,id est,Ioue. Flamen Martialis,id est,sacerdos Martis Flamen quirinalis,id est, Quirini. Fœmina dicitur flaminica.

Quibus desunt genitiuus, datiuus, & ablatiuus plurales,

Plurali numero,cum sexto tertius absit.
Et patrius quintæ. Res atq; dies capis inde.
Talia sunt ius,thus,æs,os,far,defruta,morum,
Hordea,mulsa,forum,uinum,mareq; iungito rus,mel.
Oribus et uinis,et plura legendo notabis.

Nomina quintæ declinationis in plurali carent genitiuo,datiuo, & ablatiuo.Hinc excipiuntur tantum,Res rerum. Dies dierum. *Talia, etc.* Carent secundum Grammaticos eisdem diebus. Ius,Thus, Aes, æris. Os, oris. Fas, fartis. Defrutum, id est, vinum coctum ad mediam usq; partem,a deferuendo dictum. Morum,id est, fructus arboris mori,& ruborum, Hordeum,satis notum. Mulsum,potio dulcis ex uino, & melle. Forum,fori. Vinum, Vini. Mare, maris. Rus,ruris,& Mel,mellis;quibus aliqui plura iungunt; ueluti Nex,& quantum ad genitiuum, crux,lux,labes,&c. *Oribus,etc.* Grammatici loquuntur de frequenti usu autorum;quia oribus,uinis,ruribus,& iuribus, & plura reperiuntur, sed rarenter, solum apud uere Latinos.

Reliqua certis casibus carentia.

Cætera masculei rectum remouent e priorem
Dis fors forte, luesq; luem, macti da to macte.
Tantundem solum tantidem debet habere.
Cum primo quantum quintunq; specus petit, et plus
Pluris, et a pluri; neutrum plurale sit omne.
Suppetiæ, inficiæ dant quartum; dica dat as, am,
Deq; ueru uerum tollunt grates dato fratres;
Gratis, grate leges repetundarum repetundis.
Vis uis uim ui dat, quondam has uis, nunc fero uires,
Ausim cum magno Fabio bene dicere tabum.

Cætera cæterum nominatiuum singularem masculinum in usu non habet, qui esset cæter. Hæc fors, ò fors, à forte, id est, fortuna, vel euentus. Lues luem, aliquando etiam ab hac lue, id est, contagio, aut pestis. Macte, & pluraliter ò macti, dictiones quibus aliquem laudamus, quasi magis aucte, magis aucti, cum exhortatione ad uirtutem & gloriam. Tantundem, tantidem, tantundem, cæteris caret. Specus in nominatiuo, accusatiuo, vocatiuoq; dum est neutri generis dicitur, specoris, specori, specore, in usu non sunt, hoc plus, huius pluris, hoc plus, ab hoc pluri. Plurale hi, & hæ plures, & hæc plura, integrum est. Suppetiæ, has suppetias, id est, auxilia. Hæ inficiæ, has inficias, id est, negationes, eo inficias, id est, nego. Hæc dica, hanc dicam, has dicas, id est, accusatio, uel causa. Verum genitiuus in usu non est. Grates sine genitiuo datiuoq; & ablatiuo plurali, in singulari solum habet genitiuum gratis, & ablatiuum grate, & significat gratias. Harum repetundarum ab his repetundis tantum, id est, pecuniarum aut rerum, principi, aut populo surreptarum. Vis, huius uis, hanc uim, o uis a ui. Et pluraliter has uis apud veteres, nunc, uires, uirium, uiribus i. robur, & uiolentia. Huius tabi, ab hoc tabo tantum, vt Grammatici volunt. Quintilianus tamen tabum dixit, quem non formidabo imitari, caret tamen plurali, vt tabes, quod idem significat, scilicet consumptionem, & corruptionem, morbumque, & saniem, sanguinemque corruptum.

Plurali

Plurali numero carentia.

Propria plurali (nisi sint pluralia tantum)
Cuncta carent, cum mensuratis, herba frutexq;.
De specie loquitur, tamen hæc quandoq; leguntur
Plurali numero partes ubi significamus.
Sicut uina, fabæ; Plurale tenent quoq; raro.
Abstractum, et nomen quintæ, nomenq; elementi.

Plurali numero carent propria nomina quarumcunque rerum, nisi sint tantum pluralis numeri. Exempla sunt. Propria virorum, vt Ioannes, Iacobus. & mulierum; vt Anna, Phyllis. Montium, vt Ossa, Olympus. Sic oppidorum, planetarum, &c. Dixi nisi sint pluralia tantum, propter Athenæ, Gabii, Arxata, &c. *Cum mensuratis, etc.* Carent etiam plurali numero nomina rerum quæcunque referuntur in pondus uel in mensuram, vt nomina metallorum, aurum, plumbum, argentum, ferrum, stannum, &c. Nomina frumentorum, vt triticum, siligo, &c. Leguminum, vt eruum, canabis. Et multa alia, vt lac, butyrum, lardum, seuum. Loquimur autem de specialibus, nam generalia pluraliter declinari nihil impedit, vt mettalla, aquæ, liquores, frumenta, legumina, &c. Quinetiam specialia in plurali numero quandoque leguntur, vbi partem significare volumus, vt vina, hordea, ipsæ vel ipsa, fabæ, &c. quibus vix sunt in plurali genitiuus, datiuus, vel ablatiuus. Item herbarum, fruticumque nomina raro pluralem habent, vt apium, siler. nonnulla aliquando habent, vt lolia, croci, rutæ, cæpæ, porri, myricæ, viburna cum multis aliis. *Plurale tenent, etc.* Nomina abstracta, id est, substantiua ab adiectiuis deducta. cum nominibus quintæ declinationis, & nominibus elementorum, raro tenent pluralem numerum. Exempla de abstractis, hæc eloquentia, sapientia, auaritia, &c. de nominibus quintæ, vt fides, rabies, pernicies, &c. De nominibus elementorum, terra, aqua, aer, ignis; quæ pluralem admittunt omnia; præter aer, vbi non totum elementum; sed aliquas partes significamus. Habent quoq; pluralem numerum ex aliis complura, vt sine dubio dies, res cum pluribus quintæ declinationis

nationis nominibus; & multa abstracta. Ideo dixi raro, non semper. Eruum genus pabuli vel leguminis. Canabis, herba ex qua fiunt chordæ. Lardum vel laridum, caro porcina. Seruum est pingue durum in bobus, vnde fiunt candelæ quibus quotidie vtimur. Apium, herba, folia habens parroselino similia, sed maiora. Ruta, herba a ruēdo dicta. Myrica: genus humilis virgulti. Pernicies; mors, a pernecando. Cætera sunt per se nota.

Raro pluralia.

Vix plurale tenent limus, cum sanguine, fumus,
Et fimus, et mundus, muscus, cum nemine pontus
Captorum carcer, sopor, et puluis, penus, uncus.
Cestus, ceu cultus pro auro, ros et genuinus,
Gloria, fama, lues, pix, galla, fames, fuga, uita,
Culpa, strues, pax, gaza, salus, cumque indole arena.
Mors, tussis, proles, tabes, labes sobolesq;,
Talio, cum cholera, sitis atq; humus, et pituita,
Lux, plebs, iungantur pubes, contagio, bilis,
Hic cænum fel, pus, uer nectar, ador nihil, hepar,
Nil, iubar, et nihilum, gluten, uulgus pelagusq;,
Aeuum, sal, barathrum, cum manna, mammona, pascha,
Iustitium, fænum: uirus, cum mane, necessum,
Atq; necesse, salem, solium, fas, iustar, et halec.
Adde nefas, lethum, uitrum, uiscum, atq; macellum
Et nitrum, spicum, sinumq;, geluq;, solumq;,
Atq; lutum. Sunt his qui longe plura notarunt.
Si bene discutias doctorum scripta uirorum:
Multa secus carnes, quàm lex uult grammaticorum.

Raro habēt pluralē numerū hæc nomina Limus; id est cœnū ex terra madida. Sanguis; quod tamen in sacris pluraliter legitur. Fumus, votum. Fimus stercus animaliū; id est, lætamen. Mundus. Muscus. lanugo; vel herbula viridis in muris, ripis, arboribusque. Nemo. Pōtus, idest, mare, & regio quædā Asiæ. Carcer, captorum locus. Sopor, somnus. Puluis. Penus, vel penum, vel penu, oē ferculētū

poculetumq; quo vescuntur homines,id est, quicquid est necesse ad victum quotidianum. Vncus, pro ferro quo corpora noxiorum,mortuorumue trahebantur. Cestus sine diphthongo, cingulum Veneris, & zona sponsæ nubentis legitimo matrimonio;vnde incestum dicemus non legitimo matrimonio,sed sacrilegio. Cultus,pro eo quod uulgo folium auri dicitur. Ros. Vergilius tamen rores dixit. Genuinus, dens in extrema gingiua occultus, is nouissimus nascitur Dente genuino rodere, est occulte reprehendere. Sequentia fœminina sunt. Gloria, frequens de aliquo fama cum laude. Fama. Lues. Pix. Galla, sutorum instrumentum,etiam fructus quercnum. Fames. Fuga. Vita. Culpa. Strues, lignorum congeries. Pax. Garza quicquid possidemus. Salus. Indoles,est in pueris significatio quædam futuræ probitatis; & in uiris signũ præsentis uirtutis, Arena;cuius plurali libere vtit. Mors. Tusis. Proles. Tabes. Labes ruina; vel dedecus;vel macula, Soboles. Talio. Cholera, morbi genus,et vnus quatuor humorum. Sitis. Humus Pituita; morbus quidam Græce phlegma dicitur. Lux. Plebs. Pubes. Contagio morbus contactu nocens. Bilis, id est, cholera; capitur interdum pro ira. Sequentia sunt neutra. Hoc cœnum,terra humore resoluta Fel. Pus,puris,sanies; & quicunque humor in putredinem Versus Ver. Nectar. Ador. Nihil. Hepar. Nil. Iubar. Gluten. Nihilum. Vulgus. Pelagus. Aeuum, ætas longa. Sal. Barathrum, locus erat Athenis vnde damnati præcipitabantur; & capitur pro immensa profunditate; & pro inferno. Manna Mammona. Pasca. Iustitium, quasi iuris statio, dicitur, iuris dicendi intermissio; vt tempore messis quoddã fit iustitium, ne agricolæ impediantur. Fœnum. Virus, Mane. Necessum, necesse. Salum,id est, mare, a Græco salo. Solium, sella regia. Fas. Instar. Halec. Nefas. Lethum, id est, mors. Vitrum. Viscus, vel masculine viscus, est glutiuum, quo aues capiuntur. Macellum,locus ubi obsonia venduntur,non solum carnes,sed quæcunq;. Nitrum,salis species,quo sordes corporum vestiumq; purgantur. Spicum,acumen ad-

ſpicæ ſimilitudinem pro eodem dicitur ſpicus:& hoc plurale habet. Sinum,pro vaſe,Solum,terra. Gelu. Lutum, cœnum. *Sunt his, etc.* Quidam grammatici præter hæc vulgata alia adiecerunt complufcula: vt Orcus, pro inferno,Erebus,profundior inferni pars.Halo circulus circa Lunam. Arrabo, id eſt, arra. Luna. Veheſ,quædam menſura eſt, & plauſtrum. Adorea, id eſt, gloria. Altum, pro mari Meditullium, id eſt, medium loci ſpatium. Album pro tabula. Zacarum eſt mel collectum in arundinibus candidum ac fragile. Zuccaro. Gummium, oleum ex gummi factum. Stratum, equi ſella. Abdomē. Papyrum. Chaos, Sinapi. Temetum, Callum, & multa alia. *Si bene,etc.* Ex prædictis multa contra Grammaticorum regulas numerum pluralem habere inueniet quiſquis doctiſſimorum monumenta diligenter euoluerit,ſed parcè inuentis,parcè vtamur, neque vti formidemus nimium.

Singulari numero carentia.

Diſtribuens numerus,cum cardine, feſta,libriq;
Cum ludis,urbs,multa carent numero iſta priore
Dant quidam libri numerum tantummodo primum.

Numeri diſtributiui, vt bini, terni, &c. Cardinales, vt duo,tres,quatuor,&c.tot,quot,totidem,aliquot, carent numero ſingulari,niſi rariſſime,vt ſepteno gurgite. Item nomina feſtorum,aut ludorum ſingulari numero carent, vt Apollinares, Magalenſes, Circenſes. Feſtorum. nomina, vt Bacchanalia. Saturnalia, &c.Carent præterea ſingulari numero multa librorum nomina, vt Georgica, Buccolica,Rethorica,rhetoricorum,chronica,Biblia,bibliorum. Poſtremo multa oppidorum nomina ſingulari deficiunt numero,maſculina quidem,vt Parrhiſii,Gabii, Locri,orum,&c. Fœminina, vt Thebæ, Athenæ, Burgæ,&c.neutra,vt artaxata,hieroſolyma,.&c. *Dant, etc.* Quædam librorum nomina ſunt ſingularia,fœminini generis,vt thebais,Æneis, &c.

Maſculina tantum pluralia.

Maſculei generis ſunt hæc pluralia tantum.

Annales, sentes, cancelli, liberi, amores,
Vepres carceribus, Luceres, canis, lemures do
Furfuribus, geminis, natales, cœlitibus, ceu
Manes, et casses, superi, loculi, atque penates,
Cuiq; prius forte as, maiores, atque minores,
Primores, fasti, uel fastus adde Quirites,
Et pugillares, Seres, Caresq́;, salesq́;,
Atq; lares pisces signum, ceu menstrua, menses,
Atq; fori, fasces, proceres, sic posteri, et antes,
Mores, inferi et ambo dabis, sic codiq; cilli.
Interdum numero potientur pauca priore.

Masculina tantum pluralia sunt. Annales, libri continẽtes quid quoque anno gestũ fit. Sentes, id est, spinæ. Cancelli, ligna, vel ferramenta inter se modicis interuallis posita, vt in fenestris. Liberi, id est, filii, & filiæ, & aliquando vnicus filius, vel filia. Amores pro turpibus & venereis, nisi adiectiuo distinguamus, vt honesti amores uepres, rubus, aut spina. Carceres sunt vnde equi incipiunt cursum. Luceres, nobiles quidam Romani. Cani, albi capilli in senectute. Lemures, laruæ, terrificationes nocturne. Furfures, pustulæ quæ ex capite resoluũtur. Gemini & Gemelli, fratres vno tempore nati. Natales, generis nobilitas, aut nascẽdi cõditio. Cœlites.i.cœlicolæ, & ex hominibus dii. Manes, animæ defũctorũ, & dii inferi. Casses.i.retica. Superi, cœlites, vel nos respectu antipodũ. Inferi, qui tartara, incolunt, uel antipodes. Posteri, post nos uẽturi. Loculi, sacculi pecuniarii, vel receptacula seminis. Penates, dii penetrales, quos suæ quisq; domi colit, & pro domo capitur. Quæ in as desinerẽt si singularẽ numerum haberẽt, vt primates, sũmates.i.ciuiũ optimi, probissimi, primi & summi. Maiores, & antiqui qui ante nos fuerunt. Minores.i.posteri. Primores.i.primi. Fasti fastorũ vel Fastus, liber in quo totius anni res populi Romani scriptæ continebantur, & causæ festorũ explicabantur. Quirites, id est Romani. Pugillares, tabellæ, in quibus scribimus. Seres. Cares, populorũ nomina. Sales, dicta mordacia, dicteria, vrbani loci. Lares, dii domestici. Pisces, signum cœleste.

Menses, pro menstruis. Fori, pars illa nauis, qua a prora in puppim discurritur. Fasces, id est, consulatus, aut prætura. Proceres, capita trabium. i. mutili quidam extantes, accipitur pro eis qui in ciuitate eminent. Antes, ab ante, dñr eminētes lapides in ædificio, siue vltimæ colūnæ quadratæ, quibus sustinetur fabrica, aut fulci, aut vitium ordines extremi, qui ante stant. Mores pro vitæ modo. nā mos singulare, est consuetudo. Codiq, cilli. i. codicilli, epistolæ. Horum nonnulla aliquando reperiuntur in numero sing. quæ nec penitus effugiemus, nec affectabimus.

Fœminina tantum pluralia.

Hæc muliebria sunt tantum pluralia, grates,
Suppetiæ, cunæ charites, latebræ, phaleræque,
Antiæ, et ambages, alpes, argutiæ, et ædes,
Præstigiæ, exquiliæ biga cum fratribus, idus.
Et decimæ inficiæ, nugæ, scalæque, foresque,
Copiæ, et antemnæ, gades, diræ, atque Calendæ,
Feriæ, et exequiæ, gingiuæ, literæ, et antæ,
Et decretales inimicitiæ, quoque, et aræ.
Neniæ, et illecebræ, generopes, nonæ, atque tenebræ
Exuuiæ, induuiæ, paleæ, salebræ, scatebræque,
Cum ualuis, tricæ, thermæ, cum naribus, atque
Blanditijs, et compedibus cum sordibus, adde,
Clitellæ, sordes, fortunæ, diuitiæque.
Gratiæ, et insidiæ. sic cautes, reliquiæque:
Quisquiliæ, lactes, mappeque, mineque, plagæque,
Nuptiæ, et excubiæ, cum primæ, primitijsque,
Inferiæ, et scopæ, partes si factio fiat.
Cætera nix uersu contingit dicere, uerum
Interdum numero potientur pauca priore.

Hæc fœminina carent singulari, Grates, Suppetiæ, Cunæ, infantium lectuli. Charites, id est gratiæ. Latebræ, loca vbi homines se occultant. Phaleræ, equorum ornamēta. Antiæ, capilli demissi in frontem. Ambages, verborū circuitiones. Alpes, montes. Argutiæ, subtilitates. Aedes, pro palatio, & domo priuata. Præstigiæ, oculorum illusio per incantationem. Exquiliæ, mons Romanus. Bigæ cum fratri-

fratribus,trigæ,quadrigæ,&c.Bigæ,currus a duob. equis tractus.Trigæ a tribus.Quadrigæ a quatuor. Monigæ,ab vno. Idus quidã dies mensis. Decimæ,pars decima.Nugæ,mendacia,& res friuolæ. Scalæ,notæ, significationis. Fores.i.ianuæ. Copiæ,pro exercitu, Antemnæ, lignum ex transuerso arboris nauis positum,vnde pendent vela. Gades duæ insulæ sunt.Diræ,furiæ infernales. Calendæ, primus quisque dies cuiuslibet mensis. Feriæ, dies festi. Exequiæ,funebre officium.Gingiuæ,caro in qua dentes gignuntur. Literæ.i.grammatica,& epistola. Antæ,lapides qui vtrunque latus officii muniunt. Decretales,pontificum constitutiones. Inimicitiæ,ira vlciscendi tempus obseruans. Aræ,pro penatibus,& pro loci proprio. Neniæ,carmẽ funebre,quod ẽt epicediũ & monodia dicitur, & capitur pro cuiuslibet cãtus vel sermonis ineptia. Illecebre.i.blanditiæ,illectio,diuitiæ,& voluptates. Genæ, partes vultus inter malas & auriculas. Opes,pro diuitiis. Nouæ,dies quidã in mense,Tenebræ obscuritas,caligo. Exuuiæ,spolia ab hostibus detracta. Induuiæ,indumẽta. Paleæ,folicula ipsa granorũ propriè.Salebræ, loca aspera,vel aquosa,per quæ salire oportet. Scatebræ,ebullitiones surgentis aquæ. Valuæ,ianuæ,siue portæ,siue ostia quæ in se replicantur.Tricæ,capilli pedib. pullorũ gallinaceorũ inuoluti,qui gressũ impediũt. Ideo tricæ dicuntur impedimẽta,& res friuolæ,vt apinæ.Thermæ,balnea calefactoria. Imperiti dicũt stufas.Nares, nasi spiramina. Blãditiæ,blãdimenta.Cõpedes,pedũ vincula. Sordes immũditia & auaritia. Clitellæ, instrumẽta quib.sarcinæ in equis aut mulis portãtur,vulgo bastæ vocãtur.Sortes,oracula & deorũ respõsa.Fortunæ.i.diuitiæ & bona fortunæ,Gratiæ,deæ quædã.Insidiæ,laquei & occulti doli,dolosaq; expectatio ad aggrediẽdũ aliquẽ.Cãtes,organorũ fistulæ.Reliqæ,quicquid ex aliqua re superest. Fauces, pro in gressu & parte corporis. Quisquiliæ,quicqd ex arborib. minutis surculorũ foliorũq; cadit,& purgamẽta terrarũ,et pro quacunq; re parui pretii sumitur. Lactes,intestina,per quæ cibus labitur,proprie in homine,& oue. Mappæ,quæ iter

 nuntur

nuntur super mensam. Minæ minationes, & murorũ eminentiæ, quas pinnas vocat. Plagæ, pro reti tantũ. Nuptiæ, legitima maris & fœminæ coniugatio. Excubiæ, vigiliæ militũ. Primæ, id est primæ partes. Primitiæ, quæ in aliqua re sunt prima & principalia. Inferiæ, sacra defunctorũ, & exequiæ. Scopæ, verriculũ, quo mundatur domus. Partes pro factione. Iungũtur his alia. Cerimoniæ, omne genus sacrificiorũ. Minutæ, partes partium. Offuciæ, verba detrahentia, & fallaciæ. Manubiæ, pecunia ex vendita præda. Facetiæ, verborum rerumque vrbanitas. Fidiculæ, funes quibus torquentur fontes. Vigiliæ nocturnæ, rarum est singulare. Crates, induciæ, cessationes ad tempus ab armis, Barbari tregue vocant. Fallæ turtes lineæ, & multa alia quæ carmen strictiori syllabarum lege coercitum omnia complecti nequit. Reperiuntur autem hæc sæpe singulariter contra grammaticorum artem.

Neutra tantum pluralia.

Tantum pluralis numeri sunt neutra iuga, arma,
Seria cum rostris, effata, crepundia, bactra,
Exta, cibaria, tesqua, ceraunia, classica, lustra,
Cum clastris, flabris, cunabula, iusta, pudenda,
Transtra, uerenda bonis, et munia do parapherniis
Auleis, lachanis, libis, comitia, lector,
Addes cum spoliis pracordia sunto secunde
Hæc carchesia, uti uinacea, et ostia, serta,
Ostrea Grammatici bellaria, pluraq; iungunt.
Ilia sit terna, ceu lumina, mœnia, sicut
Pugillaria, uti sponsalia, milia, iunge,
Et uetera, atque mapilia, sic magalia flecto.
Pluraq; persacilis melius quæ prosa recludet.
Interdum numero potiuntur pauca priore.

Neutra tantũ pluralia sunt, Iuga, montium cacumina, singulare inuenitur iugum. Arma, cuiusq; artificis instrumenta. Seria, res graues non iocosæ. Rostra, locus Romæ vbi concionabantur. Effata, vltimæ augurum præcationes. Crepundia, regulæ pueris ludendi gratia datæ. Bactra, populus in Scythia, & ipsa regio, & in ea vrbs, vt

Cythera

Cythera in Cypro. Extra.intestina quæ maxime extāt, eminētq; vt cor,hepar. Cibaria,esculēta lautiora. Tesqua loca aspera,difficilia,deserta,& inculta Ceraunia, mōtes Epiri. Classica,concentus tubarum,& ipsæ tubæ. Lustra, ferarum cubilia. Castra,loca sunt in quibus milites tentoria figunt. Flabra ventorum tus. Cunabula,& incunabula.i.cunæ & rerū primordia. Iusta.i. exequiæ. Pudenda, & verenda,sunt virilia. Transtra,sedilia in nauibus Bona, pro diuitiis. Munia, grauamina popularia & officia. Parapherna præter dotem data fœminis, dicuntur etiam paraphernalia. Aulæa,panni depicti,qui in domibus ditiorum & nobilium pendent ad parietes , & similiter in scenis & spectaculis. Lachana,omne oleris genus. Liba panis genus. Comitia , conuentus populi ad magistratus creandos. Spolia,exuuiæ. Præcordia,cartilago circa cor. Carchesia,foramina sunt in malo accipientia funes, sunt etiā pocula quædā. Viuacea,folliculi vuæ iam pressæ. Ostia, patentes fluuiorum aditus. Serta coronæ ex floribus. Ostrea,conche species. Bellaria, secunda mensa, vt poma, placentæ & id genus,ad irritandam gulam. Addunt quidam plura,vt viuaria,septa in quibus feræ viuæ pascūtur, quæ etiam roboraria dicuntur, sic apiaria, mellaria, &c. Tripudia.saltationes. Multitia, vestimenta mollia,& muliebria. Item menstrua,compita,triuita, rarò singulariter lectā sunt. Omnia iam dicta secundæ declinationis sunt, Sequentia verò,tertiæ,Ilia,intestina. Lumina pro oculis. Mœnia quæ urbem cingunt . Pugillaria, vide pugillares. Sponsalia,sunt futurarū nuptiarum promissio. Milia.i.miliaria. Vetera,pro loco quodā. Mapalia,tuguria rusticorū aut pastorum. Magalia,idem. Adde his Magnalia.i.res magnifice & stupendæ. Palearia, pelles pendentes sub collo bouis, vel vbi reponuntur paleæ sicut fœnilia,vbi conditur fœnum. Virilia,genitalia. Ocularia,sunt oculi vitrei, quibus utuntur senes. Naualia,in quibus stant,aut fieri, aut refici solent naues. Penetralia, secretiora loca,legitur aliquando singulariter. Paucaq; ex præmissis singularem numerum quandoq; habebunt,ut facile est videre.

Abundantia.

Multiplex uno sensu dicatur abundans,
Tignus uel tignum sit testis, pisaque pisum,
Cum pene innumeris, quæ lectio multa docebit.

Nomen abundans, est quod in eadē significatione multifariam effertur, vt Tignus vel tignum, &c. Talia sunt multiplicia, vt per modos aliquos declarabo, sed non omnia numerabo, quia prope sunt innumera. Primo quædā sub a sunt primæ, vel sub es quintæ, ut materia, vel materies, maceria, vel maceries, &c. Secundo, quædam in ius, vel in um desinūt, vt tignus, vel tignū, & in er, vel in um, vt oleaster, vel oleastrum. Tertio quædā in um per secundā definebant, & aliquādo in a, per primā, quę nunc in a per tertiā desinunt, vt poematum, vel poema, vel poema poematis. Quarto, in er, vel in vs, vt Euander, Euandrus, conger, vel congrus, Siler, vel Silerus nomen fluuii, &c. Quinto, in a, vel in as, vt Byria Byrias, Dameta, vel dametas, Sosia, vel Sosias, Sylla, vel Syllas. Et in a, vel in es, vt cometa, vel cometes. Sexto in a, vel in e, vt Libya e, vel Libyæ es, &c. Septimo in eus, vel in es, vt Achilleus, vel Achilles, &c. Octauo ab accusatiuo Græco fit aliquando fœmininum in primæ, vt æthera, cratera, lampada, &c. Nono, quædā in eodē sensu proferuntur in singulari, & in plurali, vt hæc Fidena, hæ Fidenæ, hoc Argos, hi Argi. hæc Pergamus, hæc pergama. Decimo, quædam Græca tertiæ faciunt a genitiuo in os, nomina secundæ in vs, vt Titan, Titanos, Titanus, sic delphin, uel delphinus, Eelephas, uel elephātus, &c. Vndecimo, q̄ dā desinunt in is, uel in er, ut cucumis, uel cucumer, impubis, uel impuber, &c. Duodecimo, in o, uel in, en, ut Anio, uel Aniē. Nerio, uel Nerien. Tertiodecimo, in is, uel in en, ut sanguis, uel sanguē, aut is, uel in, ut delphis, uel delphin. Decimoquarto, in or, uel in os; ut arbor uel arbos, honor uel honos. Decimoquinto, in e, uel in is, ut Præneste, uel prænestis, rete uel retis. Decimosexto, in i, uel in is, ut sinapi, uel sinapis, &c. Decimoseptimo, in u, uel in us, ut artus, uel artu, tonitrus, uel tōitru, cornus, uel cornu, &c. xviij. in os, uel

in us

in us. vt Delos, vel Delus, vel on, aut um, vt Ilion, vel iliũ, aut hæc Ilios. Decimonono, in on, vel in os, vt Minos, Athos, vel aliquãdo Minon. vigesimo, in o, vel ĩ on, ut Agaméno, uel Agaménõ. Pluto, uel plutõ. Vigesimoprimo, in al, vel in ale, & in ar, uel are, ut penetral, uel penetrale, altar, uel altare, cochlear, uel cochleare, &c. Vigesimosecundo, in as, vel in atis, ut cuias, uel cuiatis, &c. Vigesimotertio, in as, uel in do, uel or, &c. ut amaritas, amaritudo, amator, & amaritia, uel amarities, beatitas, uel beatitudo, albor, & albitudo, dulcor & dulcedo, &c. Vigesimoquarto, alia penè innumera, de quibus nõ est certa regula, ut mugil, uel mugilis; Arar, uel Araris, baccar, uel baccaris, Tybris, uel Tyberis; Oedipus, & Oedipodis, Adam Adamus Satan, Satanas. iter, uel itiner, Ligur, uel Ligus, ambages, uel ambago, contagis, uel cõtagio, uel contagiũ, cõpages, uel cõpago, tapes, tapete, vel tapetũ, cãtus, uel cãtio. Hęc & alia prope innumera declarãtur a Marcello, Festo, Prisciano, Tortellio, Iuniano, Perotto, Nestore, Calepino, pluribusq; in qbus obseruato ne omnino desita usurpes.

Quæ composita diuersarum declinationum efficiunt.
Is uel us orta uolunt limus, cæra arma, bacillus
Norma, iugum, cliuus, neruus, sopnusq;, animusq;.
Pluraq;, cum freno, quæ glossa recludet abunde.

Quædã noĩa faciũt adiectiua cõpositæ figuræ secundę uel tertiæ declinationis, vt a limus fit illimis, uel illimus, a cæra, syncerus, uel synceris, sed alia aliis sũt usitatiora. Iã declaremus singula. Limus, molle lutum, limosus, plenus luto, illimus, illima, illimum, uel melius hic & hæc illimis & hoc illime, idest, purus & sine limo. Sublimus, ma, mum, uel sublimis, id est, eleuatus in altum. Cæra, notum est, hĩc cæreus, ex cæra, uel mollis. Cęreus substãtiue, id ẽ cãdela de cæra, syncærus, uel syncæra, syncærũ, uel syncæris, syncære. i. purus Arma munimẽta corporis, ut gladius thorax, loricæ, & instrũ, ut libri, sunt arma scholastici. Inermus uel inermis. i. sine armis. Bacillus i. paruus baculus Imbecillus, uel ibecillis i. debilis. Norma ẽ regula fabrorum, id est, linea artificũ, ad quã diriguntur opera. Anor-

mis,irregularis,& nō ad normā factus. Enormis,& denor mis idē. Iugū sūmitas mōtis,& instrumētū quo boues iū gunt quādo arant. Bijugi,vel bijuges sunt duo aīalia cōiu gata. trijugi,tria quadriiugi. quatuor. multiiugus,a um: & omniiugus,ga,gū,pro oīgenus, & multiplici capimus: vt homo multiiuga doctrina. Cliuus,id est collis vel mōti culus. Accliuus,vel accliuis,id est eleuatus,altus quasi ad cliuum. Decliuus vel decliuis,id est, depressus & inclina tus quasi decliuo. Procliuis,i. inclinatus aut facilis,vt pro cliuis in risum. Dicimus p n liquidā,inclinis,acclinis,re-clinis,pro inclinatus,acclinatus,reclinatus. Neruus,na-turale vinculū corporis,quo colligata sūt mēbra. capitur p vinculo carcerali. Est & funis arcualis. Neruosus.i. for tis. Eneruus vel eneruis,id est,debilis aut molis. Sopnus, Græce hypnos dicitur vnde mutata h in s, & y in o, & o in u,sopn⁹ hinc declinatū est. vnde recte p p,sine m sop nus scribit,hinc insopnus,a,um,vel melius insopnis & in sopne. Semisopnus vel semisopnis,insopnus.i. puigil. Ani mus,est mēs,vel aīa,vel volūtas,vel audacia. Exanimus vel exanimis.i. mortuus. Inanimus,vel inaīs sine aīa. Magnanimus,habēs magnū animū. Pusillanimus,habens pusillum aīum. Semianimus,vel semianimis.i. semiuiuus. A Frenum dictū est infrenus,vel infrenis,id est, indomitus: quasi sine freno. Effrænus idē significat. Iūgūtur plura,vt imberbis, vel imberbus.i. nōdū barbarus. magis in vsu est imberbis a barba. Necessus, vel necessis,id est necessari⁹. Perennus, & melius perennis.i. perpetuus, a per & annus,ideo aspiratione caret. Ex dictis clare patet, ex multis substātiuis cōponi adiectiua,vt damnum,indemnis,sine damno. Dyscolus in vsu est. Tiberga dicit etiam disco lis,id est, difficilis,malus, vel perniciosus. Elūbus vel elū bis,qui præ debilitate sese erigere non potest,&c.

Nomina sub eadem nominatiui terminatione,
& eodē genere,eadēq; signōne,diuersarum declinationū.

Multa tibi flexum dant quartum,siue secundum,
Vt domus,et laurus, ficus,colus,et penus adde
Et lacus,et quercus,pinus,cornus,manitusq;.

Vt quondam

Vt quondam lectus, ueteres, ita plurima flectunt.
Est aliis uarius flexus, pro teste sequester.
Cætera, ne longum faciam, tibi glossa recludet.

Abundant quædam nomina declinatione, vt quæ sunt secundæ, sint quartæ declinationis, saltem in aliquibus casibus, vt domus ante declinatum, laurus, ficus, &c. Hæc laurus, huius lauri, datiuo lauro, hanc laurum, o laure, a lauro, & aliquando lauru; hæ lauri, harũ laurorum, his lauris, has lauros & laurus, ò lauri, a lauris, arbor quæ Græce dicitur daphne. Ficus in generibus declaratum est. Colus, secundæ est, præter ablatiuum singularem, qui per vtrãq;, profertur, hac colo vel colu, hę colus. vide genera vbi penus quoq; declaratum est. Lacus, huius laci, vel lacus reliquos per quartã effert. Quercus, genitiuo plurali quercorũ. Pinus, has pinos. Cornus arbor, ab hac corno, vel cornu. Quartæ sunt multa quæ olim per secundã etiã flectebant, vt monitus, ornatus, q̃stus, cestus, ortus, æstus, aditus, lectus, & plura alia. Plaut. in Amphit. Lectus locus, pro lecti locus dixit quod exoleuit, quia solũ secũdæ est nunc. *Est aliis. etc.* Sunt quædam diuersarum declinationũ, mutata significatione, aut ẽt scriptura aliquãtulum, vt acus, anus, arcus, vel arquus, cestus, vel cæstus. Cantus, id est cantio. Cantus, id est ferrũ, quo, circũdant rotæ. hortus, ortus. Sunt & alia diuersarũ declinationũ, eadẽ sub significatione. vt cancer pro morbo. Iber. Mulciber. Acer, a, um, olim, nunc acer acris & hoc acre. Acer arbor, est tertiæ. Sequester, sequestris, sequestre, et hic et hęc sequestris, & hoc sequestre, & sequester sequestra sequestrũ, is est apud quẽ plures eandẽ rem, de qua cõtrouersia est, deposuerunt. Sunt quæ in obliquis confunduntur, vt res rei, reus rei. pyrus, & pyrum pyri, &c. Postremo abundãt aequiuoca, id est, diursa ratione multa significantia, vt discrimen, differentia, & periculum. Aura, lenis ventus, & fauor. Ludus, res quæ luditur, & scola, vnde ludi magister. Ara deorum. Hara, stabulum porcorum, & alia innumera, pro quibus omnibus datur regula generalis.

Multiplex uno sensu dicatur abundans.

DE COMPARATIONE.

LIBER IIII.

Comparatio est rei ad rem collatio, Gradus comparationis sunt tres: Positiuus, Comparatiuus, & superlatiuus. Positiuus est qui rem suam sine excessu significat, vt doctus. Comparatiuus qui rem suam cum excessu non summo significat, vt doctior. Superlatiuus, qui rem suam cum excesso summo signĩt, vt doctissimus hunc excedet comparatiuus, si dixeris. Hector fuit fortissimus. sed Achilles fortior, hic enim significat solum valde forte. Nomina sola comparatiua & superlatiua, nomina ex se faciunt, nam participia per comparationem, nomina efficiuntur, vt amans, amantior. Deterior & potior fiunt a deter antiquo nomine, & potis, nõ a verbis detero, & potior. Prior primus, positiuo carent. Exterior, interior, superior, inferior, &c. sunt a nobus exter inter, super, vel superus, inferus, quorum quædam reperiuntur, quædam penitus exoleuerunt, & non ab extra intra, supra, &c. præpositionibus horum superlatiua sunt extremus, intimus, supremus, infimus. Citer, citerior, citimus. Propior, proximus, positiuo carent, nec ideo ostenditur a prope esse; quia accusatiuũ aliqñ habet, nam hoc abusiue fit, & multo sæpius datiuum habet. Ab aduerbiis fiunt comparatiua & superlatiua aduerbia, non nomina, quia a sæpe abusiue fit sæpissimus, sæpius nunquã legitur, sed bene aduerbia sæpius, sępissime, vt a pene, penissime. Penitior & penitissimus, non sunt ab aduerbio penitus, sed a noĩe penitus, penita penitũ. i. quod est intra; penitior, i. interior penitissimus. i. intimus. Nuper facit superlatiuũ nuperrime ab antiquo noĩe nuperus nupera nuperum, fit nuperrimus nuperrima nuperrimũ, sine cõparatiuo. Vlterior vltimus positiuo carent, aut forsan sunt a vetustissimo nomine vlter, vel vlterius. Sola adiectiua cõparãtur. Propria, pp aliquot accidens, licenter pro adiectiuis sumpta, comparar

leges

leges; vt Nero, neronior. i. crudelior. Non omnia adiectiua comparantur, sed ea duntaxat, quorum significatio potest augeri vel minui. Ideo non comparantur unicus, summus, omnipotens, imus, ingens, rudis, mediocris; nec verbalia in dus; qualia sunt reuerendus, colendus. Comparatio est triplex. Voce tantum significatione tantum, & utroq; modo. Comparatio uoce tantum fit, vbi vox conuenit, significatio discordat; vt a nouus nouissimus, id est vltimus; sunt. n. maxime noua fere ultima, nouior Latine non dicitur, dic recentior. Comparatio significatione tantum, est vbi significatio conuenit, vox discordia; vt bonus, melior, óptimus. Comparatio voce, et significatione, est ubi cum voce significatio conuenit; ut doctus doctior doctissimus.

Doctior a docti est; ita formen cuncta secundæ.
Tollo sinisterior; melior, peior; minor et plus.
Cum maior. Donant ficus et dicus entior apte.

Comparatiuus a nomine secundæ declinationis fit a genitiuo singulari addita or syllaba; pro communi genère; & us pro Neutro ut amicus amici, amicior; spurcus, spurci spurcior. Spurcus, id est immundus. Pudicus, id est castus pudicior. Augustus, id est sanctus & uenerabilis; augusta, augustum, augusti, augustior, &c. *Tollo, etc.* Excipiuntur a regula, sinister, sinisterior, bonus, melior, malus peior; paruus, minor; multus, plus, solum in neutro genere, & hoc in singulari numero, at in plurali hi & hæ plures, & hæc plura, vel pluria. Magnus, maior donat, &c. A facio, sunt quædam adiectiua in ficus, & a dico vel dicax, in dicus penultima correpta, q̃ cõparatiua in entior efficiunt, vt magnificus, magnificẽtior, qui magna facit. Mirificus, mirificentior, qui mira facit, sic munificus, id ẽ, libaralis, honorificus, qui honore digna facit, &c. Maledicus. i. mordax, & obtrectans, maledicentior. benedicus, benedicentior, qui benedicit & laudat, sic falsidicus, &c.

Fortior a forti est, facias ita cætera ternæ.
Iunior, excipiunt, a nequam nequior exit.

Cõparatiuus, si positiuus fuerit tertiæ, fit a datiuo singulari, addita or, vt forti fortior. pauperi, pauperior, &c.

In-

Iunior, etc. Excipitur a regula vnicum nomen, iuuenis, iunior, pro iuuenior. Georgius Valla tamen dicit iunior esse iunis. Nequam nequior facit, & non excipitur, quia non flectitur nequam.

Superlatiuorum formatio.

Er, rimus adijciet superanti. Dant timus exter,
Et citer, et dexter, quibus addes rite sinister.
Dic etiam extremus. Maturus dat rimus apte,
Vel simus, huic iungunt satur. a uetus est remus usque.

Positiuus in er, addit superlatiuo, rimus, a, um, vt niger, nigerrimus. pauper, pauperrimus, &c. *Dant timus. etc.* Excipiuntur a regula, extra exterior, extimus, vel extremus, citer, citerior, citimus, dexter dexterior, dextimus, sinister, sinisterior, sinistimus. *Maturus, etc.* Maturus, matura, maturum, facit superlatiuum maturrimus ab antiquo nomine matur vel maturissimus. Iungitur satur, quod similiter facit saturrimus, & saturissimus. Vetus facit veterior & veterrimus, a uetusto nomine ueter, ueteris.

In reliquis simus accipiet patrius positiui,
Atque datiuus in i, tamen s, simus, usque praeibit.
Excipe postremus supremus et optimus, atque
Pessimus, at minimus, cum maximus, intimus addens.
Plurimus, infimus adiunges. entissimus autem
A ficus atque decus facito. limus is dato dempta
Cum facilis, gracilis, agilis, similisque, humilisque.

Si positiuus non definit in er, tūc superlatiuus fit a genitiuo positiui in secunda declinatione, uel a datiuo in tertia, addendo s & simus, ut celsus, celsi, celsissimus, & non summus, fortis, forti, fortissimus. *Excipe, etc.* Tolluntur hinc, posterus, postremus. superus. supmes. bonus, optim⁹ malus, pessimus. paruus minimus. magnus. maximus. interus, intimus. multus, plurimus, multa plurima, multū plus plurimum. inferus, infimus. *Entissimus autem, etc.* Nomina a facio, in ficus; a dicax in dicus, habent entissimus, ut maleficus, maleficientissimus. maledicus, maledicentissimus, &c. *Limus, etc.* Hæc quinque, facilis, agilis, gracilis, humilis, similis, faciunt superlatiuos abiiciendo is: addita

limus

limus, & ita sunt duo ll: vt facillimus, agillimus; humillimus; &c. Addit Valla docillimus. Facilis, non grauis. Gracilis, non crassus. Agilis, leuis, & mollis. Humilis, non altus; vt humilis arbor, humilis homo, id est, vilis & ignobilis. In sacris significat non superbum. Docilis, qui facile discit; contrarium est indocilis, &c.

Comparatio imperfecta.

Anterior superante carent, iuuenisq; senexq;
Sicut adulescens, cui diues, pluraq; iungunt.
Temperior solum est, ignorant hæc positiuum
Vltimus, ulterior; prior, et primus propiorq;
Proximus: ocyor, atq; ocyssimus adijciantur.

Anter, vel anterus veteres dixere, hinc anterior sine superlatiuo, vt iuuenis, vel iunis, iunior, senex senior, adulescens adulescentior, diues diuitior, & quædam alia. *Temperior, etc.* Temperior, positiuo, & superlatiuo caret; vlterior, vltimus, prior, primus, propior, proximus, ocyor, ocyssimus, positiuum non habent quo vtantur Latini. Temperior, vel rectius temperior, id est tempestiuior, a tempus deductum, caret positiuo, & superlatiuo, hinc aduerbium tempori, id est, oportune & tempestiue. Ocyor, ocyssimus, id est, velocissimus, hæc præter plurima carent comparatiuo, superlatiuoq;; vti gnauus, id est diligens, magnanimus vulgaris, nemo, fugitiuus syluester, vagabundus, tremebundus, degener, &c.

Vs si uocalis, præeat, raro gradus exit.
Mores prius dicto. Tenuis non additur apte.

Quando vocalis præcedit syllabam us in positiuo, aut nunquam, aut raro comparatur more dicto, id est, in or, & simus, vt idoneus, rubeus, cæruleus, arduus pius, &c. sed vbi comparatione opus, est capiunt magis, & maxime, vt magis dubius, & maxime dubius. Ratio regulæ est, quia comparatiuus regulariter formatus, debet superare positiuum una syllaba, vt docti doctior. Regulariter dixi propter peior, maior, minor, &c. Et quia i litera inter duas vocales efficitur consonans, vt maior, comparatiuus non superaret positiuum vt piior. & si i non fieret consonans

vt

ut superaret, esset mala sonantia. *Tenuis non, etc.* Tenuis, Alexãder negauit inscite comparari posse, habet enim tenuior & tenuissimus, apud probatissimos autores.

DE PRAETERITIS ET SVPINIS VERBORVM, LIBER V.

Compositum, simplexq́;, modo flectuntur eodem.
Excipies quædam, post clare notificanda.

Verbum compositæ figuræ coniugatur vt simplicis, & contra, vt sedeo, sedes, sedi, possideo, possides, possedi. *Excipies, &c.* Excipiuntur quædam, quia do est primæ coniugationis, reddo, addo, tertiæ maneo mansi immineo imminui, hæc & alia satis declarabuntur, ideo hic nolui ponere.

A quoties mutatur in i, per e pono supina.
Demitur hinc do, go, sapio, salio, statuoq́;.

Si verbum compositum mutet a simplicis in i, supinum retinebit e, vt facio feci factũ, reficio refeci refectum, &c. *Demitur, &c.* Tolluntur verba in do, vt cado cecidi casum, recido recidi recasum. Et in go, vt ago egi, actum adigo adegi adactũ. Et cõposita a sapio, quia retinent in supino, vt desipio desipui desipitũ, &c. A salio, & statuo, quæ pro a in supino, retinẽt, vt insilio insilui insultum, &c. Hoc etiam nota dignum, verba mutantia e in i, non perdunt e simlpicis in præteritis & supinis, vt emo emi emptum, redimo redemi redemptum, sic sedeo, insideo.

Quum geminat simplex, composto tolle priorem.
Quam retinet do, sto, natum, ceu discere, posco,
Plurima sic olim, ceu nunc præcurro, repungo.

Quum simplex geminat principiũ præteriti, compositũ nõ geminat, vt mordeo, momordi; remordeo, remordi, pello, pepuli; compello, compuli, &c. *Quam retinet, etc.* Excipe composi-

cõposita a do sto,disco,posco;quia semper geminãt,vt cre do credidi,resto,restiti,edisco,edidici,reposco,repoposci. Sic olim plura,vt omnia cõposita a curro,vt decucurri,&c. nunc solum præcurro geminat principium, ut præcucurri,a pungo pupugi,sit repũgo repupugi,&c.Supinum nunquam principium geminat.

Si sit a præsenti,non desinet esse supino.

Quoties præsenti fuerit,a non aberit supino;licet in preterito mutetur,vt facio feci factum,fallo fefelli falsum.

Præteritis quæcunq; carent,spoliabo supinis.

Quæcunque carent præteritis,carent etiam supinis, vt pelleo,glisco,feruesco,&c.Licet præteritorum,& supinorũ carentia pertineat ad sequentẽ librũ,tamen in hoc libro totam hanc rem absoluam,quia breuius,& cõmodius fiet, nam cæteri carentia præteritis aut supinis ferme suis locis explicauere,& in defectiuis omnia repetiuerũt, id ego nõ faciam,quia breuitati,& puerorum vtilitati studeo.

PRIMA CONGIVGATIO.

Præteritis aui facit as,atumq; supinis.

Verbum primæ coniugationis, facit præteritum perfectum indicatiui modi a secunda persona singularis numeri indicatiui modi præsentis temporis,ablata s litera,& addita syllaba ui. Et in supino mutat ui in tũ,vel tu,vt amo amas,amaui amatum,amatu,&c.

Excipe do dedit atq; datum;stetit atq; statum sto;
Cuius compositum stitit atq; stitum capit ante.

Do dedi datum,circundo circundedi circundatum, sic pessundo,venũdo,satisdo,sto,steti,statum, huius cõposita stiti & stitum faciunt,vt præstiti præstitum,insto,institi institum,asto,astiti,astitum,&c.Do,id est dono,mitto,dico. Circundo,id est,circũpono.Venundo,id est uendo Pessundo,id est,calco,vel opprimo,pessum,id est sub pedibus.Satisdo,id est,satisfaccio,aut saluo. Sto, erectus sum. Insto prope sum,vt pasca instat,vel operam do pro re aquirenda.Asto,id est iuxta sto,&c.

Dono,

Dono, lauo, laui, lotum, lautum, atque lauatum.
Poto magis potum, iuui iutumq; iuuare.

Lauo, laui, lotum, vel lautum, vel lauatum ab eo quod olim dicebatur lauaui, & significat rigo, vel aqua purgo, aut quouis humore purgo. Poto, potaui, potatum; & sæpius potum, id est. bibo. Iuuo, iuui, iutum, quod supinum non est in vsu, sed pro eo capimus adiutum, quod est ab ad iuuo, legum est iuuaui. Iuuo id est auxilium do.

Præbet ui per itum cubo, cum sono, siue crepare,
Et domo, siue tono; ueto cum plico Nexo, xui, xum
Præbet ui per ctum frico, cum secco, iunge necare.
Nulla supina creat mico, dans micui. Datur aui
Nonnullis, aui tantum dat supplico, sicut
Omne plico uerbum, quod dat cum nomine iunctum.

Hæc septem uerba cubo, sono, crepo, domo, tono, ueto, plico, faciunt per duas syllabas ui in præterito, & itum in supino, vt, Cubo, cubui, cubitum, id est iaceo. Sono sonui sonitum, id est sonum facio. Crepo crepui crepitum, id est uiolentum sonum facio, & frangor. Domo domui domitum, mansuetum facio, & uinco. Tono tonui tonitum, ualde sono, vel facio tonitrum. Veto uetui uetitum, prohibeo. Plico plicui plicitum, & aliquando plicaui plicatum, id est contraho, & rugas facio. *Nexo. etc.* Nexo facit nexui nexum, id est ligo, vel necto. *Præbes, etc.* Hæc tria verba, frico, seco, neco, faciunt ui per duas syllabas in præterito, per ctum prædente litera c ante t in supino, vt frico fricui frictum, est sicut [illegible] Seco secui sectum, scindo, findo, diuido, neco [illegible] vel [illegible]aui necatum, quacunq; re occido. [illegible] Mi[illegible]cui facit absque supino, id est fulgeo proprie cum motu, [illegible] tremore, vt ensis micat, fulgur micat. *Datur, etc.* Quædam ex dictis etiam dant aui, in præterito, & similiter, quod facile couiicitur, atum in supino, vt increpo increpui vel increpaui, increpatum, implico implicui vel implicaui, implicitum vel implicatum, sic dimico dimicui sine supino, vt mico micui, uel dimicaui dimicatum. Incredo, id est, cum clamore arguo. Implico, id est inuoluo, innecto. Dimico, id est pugno, quod

refit.

re fit. *Aui tantum, etc.* Supplico solum facit supplicaui supplicatum, vt omne compositum a plico cum nomine, vt duplico duplicaui duplicatum, replico replicaui replicatū multiplico multiplicaui multiplicatum, &c. Supplico, id est rogo humiliter, manus scilicet aplicans.

Secunda coniugatio.

Præteritum per ui facit es, per itumq; supinum.

Verbum secundæ coniugationis facit præteritum a secunda persona singulari, præsentis tēporis, indicatiui modi, mutādo es in ui per diuisas syllabas, & in supino facit itum, vt habeo habes habui habitum. i. possideo & teneo. terreo terres terrui territum, timere facio, &c. omnia verba secundæ coniugationis desinūt in eo, & nulla alia præter hæc primæ. beo beas, creo, screo, meo, calceo, laqueo, nauseo enucleo, & dueo quartæ, eo, queu cum cōpositis.

Dat doceo doctum: teneo, tentum, pateoq;
Passum, sic mistum dat miseo, torreo tostum.
Censeo dat censum, careo cassum cāritumq;.

Verba hic posita, præterita secundum regulam formant, supina contra regulam, vt doceo docui doctum. i. doctrina imbuo. Teneo tenui tentum, id est apprehendo, detineo. Pateo patui passum, apertus sum. Misceo miscui mistum confundo & perturbo. Torreo torrui tostum, id est, uro, cremo, asso. Censeo censui cēsum, iudico, vel existimo. careo carui caritum, secundum regulam, sed cōtra regulam cassum, non habeo, aut priuor.

Polleo preterito caret. Et uix uideo donat.

Polleo caret præterito, quod nideo vix habet. Calepinus dicit esse vidui, sed nō est in vsu. Quia carēt hæc præteritis, etiam supinis carebunt, vt dictum est. Polleo. i. possum, valeo. Nideo, & renideo, id est splendeo.

Quod dat uit neutrum, timeoq; carent io supinis.
Tolle ualet noceo, placeo, doleo, taceoq;,
Paret, olet, careo, pateo, lateo, calet, et li.

Verbum neutri generis secundæ coniugationis faciē

præteritum per ui diuersas syllabas, cum unico actiuo tẽ meo caret supino, vt madeo madui, humidus, & madidus sum. Studeo studes studui, studiosus sum, & operam impendo. Surdeo surdui, surdus sum. Sordio sordui, sordidus, immundus, & vilis sum. Candeo candui, splendidus, & candidus sum, & alia pene innumera, quæ nimis longũ esset subiicere. Timeo actiuum, caret etiam supino. i. metuo. *Tolle ualet, etc.* Pauca neutra, quorum præterita per ui diuisas syllabas fiunt, supina retinent, vt Valeo valui valitũ. i. possum, validus & sanus sum, vt non valeo dicere, va leo recte. Noceo nocui nocitũ. i. malũ infero. Placeo placui placitum. i. gratus sum, leges placitus sum, pro placui. Doleo dolui dolitum, tristis sum. Taceo tacui tacitũ, non loquor, & ponitur aliquando actiue, vt taceo hanc rem. Pareo parui paritum, obedio. Oleo olui olitum, odorem emitto, siue bonum, siue malum, vt hoc bene olet, istud male olet. Careo, Pateo. Lateo latui latitum, ascondor, non cõpareo, latet, me. i. nescio. Caleo calui, calidus sum. Et li. i. liceo licui licitum passiue significat id quod liceor actiue. Liceo, hoc est appretior in auctione.

Dant di, sum, prandet, uidet, et sedet. At geminabit.
S, sessum, stridet, stridi facit, absque supino.

Prandeo dat prandi pransum, prandium sumo, & ponitur simpliciter pro comedo. Video vidi visum, notum est. Sedeo, sedi, sessum gemino ss, notum est, sedet animo, id est placet. Strideo, stridit, absq; supino, stridorem facio, id est sonum violentum, dicitur etiam per tertiam strido. Prandeo etiam facit pransus sum, quia est neutro passiuum, vt gauisus sum, &c.

Di, sum, præterito geminato mordeo donat,
Vt pendet, spondet, tondet. Donat ueo ui tum.
Dic fautum, cautum. Veo neutra carento supinis.

Quatuor verba dant di & sum geminato principio prę teriti, vt Mordeo momordi morsum, dentibus lædo, & detrabo, pungo, carpo. Pendeo pependi, pensum, suspensus sum, capitur pro solicitus sum, vt pendet animus. Spõ deo spopondi sponsum promitto. Tondeo, totondi, tonsum,

ſum, crines, aut lanam ſeco. forcipe, horum compoſita non geminant principium præteriti per regulam generalem prius dictam, remordeo, remordi, reſpondeo, reſpondi, &c. *Donat ueo, etc.* Verbum deſinens in ueo, facit præteritum in ui ſyllabam quam ſupinum in tū mutat, vt moueo moui motum, de loco in locum muto, capitur pro induco, Foueo, foui fotum, calefacio, lenio, nutrio. Voueo uoui uotum, religioſe promitto. *Dic fautum, etc.* Duo irregulariter ſupina faciunt. Faueo faui fautum, bene alicui opto. Caueo caui cautum, id eſt prouideo, fugio ac vito. *Veo neutra, etc.* Reliqua neutri generis ſunt, & carent ſupinis omnia, vt liueo liui, id eſt liuidus ſum hoc eſt ſordidus, niger, ac inuidus. Ferueo ferui, vel ferbeo ferbui, id eſt valde caleo, & fluctuo, vel æſtuo, bullio. Cōniueo conniui, vel connixi claudo oculos, & conſentio. Paueo paui, id eſt timeo. Aueo aui, cupio. Flaueo flaui, id eſt flauus ſum, &c.

Dant quoque ui, tum flet, plet, delet, net, ciet, adde
Cum uiet, ortum oleo. Sed uult adoleuit adultum.
Do ſimplex oleo per ui mage, nata per eui.

Sunt adhuc pauca ſecundæ coniugationis verba faciētia præterita per ui ſyllabam, ſupina vero per tum mutata ui in tum vt, Fleo fleui fletum. i. lachrymor. Pleo non eſt in vſu, ſed bene compoſita, vt cōpleo, repleo, eui, etū, idē quod impleo. ſ. plenum facio, depleo depleui depletum, euacuo deleo deleui deletum, deſtruo proprie lineas, aut regulas. Neo neui netum, vnde netrix proprium mulierū eſt filia facientum. Cieo cies ciui citum, pro eodē dicitur per quartam cio ciui citum. i. uoco prouoco, compoſita vtriuſq; ſēper ſunt quartæ, vt acio cōcio excio, &c. Vieo vieui vietū, verbū eſt antiquū, ſignificās ligare & infectere. Oleo olui, facit ēt oleui oletū, hinc oletū. i. ſtercus humanū quod valde malè olet, & cōpoſita, aboleo. i. deleo, extra conſuetudinē duco, aboleui aboletum. Exoleo, extra conſuetudinē venio, exoleui exoletum. Inoleo in ualeo, in vſum venio, inoleui inoletum. Obſoleo ſordeo, vel exoleo, obſoleui, obſoletum, &c. Adoleo adoleui, adul

tum adultu.i.cresco,& cremo. *Do simplex,etc.* Oleo simplex facit libentius ui per duas syllabas, & itũ in supino. Et ab eo composita sæpius habent eui,etum: vt patuit.

Dant si,sum,suadet,ridet,manet,hæret,et ardet.
Et terget,mulcet,mulget,iubeo geminans ss.
Indulget,si,tum,cum torquet,sæpius optat.
Sorbeo psi,ptum dat,uel normam rite reseruat.
Dans a per i, maneo minui facit absque supino.
Sic urget si uult,cum fulget,turget,et alget.

Quædam habent si,sum,vt,Suadeo,suasi,suasum,id est consulo.Rideo,risi,risum. Maneo mansi mansum,capitur pro expecto.Hæreo,hæsi,hæsum, arctè rei insideo, figor, imprimor,& dubito. Ardeo arsi arsum,uror, inflammor, & capitur pro vehementer amare. Tergeo tersi tersum, vel per tertiam tergo tersi,id est mundo,&nitidum facio. Mulceo,mulsi,mulsum,vel etiam mulxi, mulctum,lenio, mollio,blandior,mitigo dulcem facio, ungo,delecto,polio.Mulgeo mulsi mulsum,vel mulxi mulctum,lac è mammis exprimo. Iubeo iussi iussum, gemino ss vtrobique,id est impero.Indulgeo indulsi indulsum , sed frequentius indultum,obsequor,& facilè cõcedo.Torqueo, torsi,torsum,& sæpius,tortum, inflecto iacto, gyro celeri roto,& guberno. Sorbeo sorpsi sorptum, vel secundum regulã. *Præteritum per ui,etc.*Facit sorbui, sorbitum,quicquã molle deglutio.*Dans a per i,etc.* Composita a maneo, quæ mutant a in i breuem,habent ui,sine supino,vt, Emineo,eminui,videor,& præ aliis pateo,præcello.Immineo, imminui,insto. Præmineo,præminui,præcello,&c.*Sic.etc.*Idest siue supino vrgeo,si,facit,ut.vrgeo,ursi,premo, cogo,cõpello,festino. Cui iunguntur fulgeo,fulsi, id est splendeo. Turgeo tursi. id est inflor: & tumeo. Algeo alsi,id est frigeo, absque supino.

Xi,ctum,dant mulcet,mulget,luget, uelut auget
Xi, frigit,lucet,conniuet,ad absque supino.

Hæc quatuor, mulceo,mulgeo,lugeo,augeo,habẽt xi, in præterito & ctum,præcedente c, in supino,vt mulceo, & mulgeo , xi, mulctum , patuerunt , quia etiam faciunt

mulſi, mulſum, & ita eadem præterita & ſupina. Lugeo luxi, luctum, id eſt doleo, & triſtor, & ualde fleo, & in lugubri veſte ſum. Augeo, auxi, auctum, id eſt maius facio. *Xi friget, etc.* Tria faciunt xi abſq; ſupino. Frigeo, Frixi, ſum frigidus, ac etiam ſegnis. Luceo, luxi, id eſt lucem emitto. Conuiueo, connixi habet etiam conniui, vt dictum eſt ſupra in regula. *Dat ueo ui, etc.*

Tertia Coniugatio.

Vult xi, ctumq; cio. Facit et iacit ecit, et actum:
Elicio per ui dat itum, fratres mage xi, ctum.

Verbum tertiæ coniugationis deſinens in cio, dat xi in præterito, & ctum per c in ſupino, vt aſpicio, aſpexi, aſpectũ, inſpicio, inſpexi, inſpectum. deſpicio, deſpexi, deſpectum, & reliqua compoſita a ſpecio, ſpexi, ſpectum, id eſt uideo, quod iam exoleuit. Pelliceo pellexi pellectum cõpoſitũ, a lacio lacis lacit, id eſt in fraudem duco, quod in vſu non eſt, ſed bene frequentatiuum lacto, & ſua cõpoſita. Allicio allexi allectum, blandè attraho. Illicio, illexi, illectum, induco, Pellicio, id eſt petraho, &c. *Facit. etc.* Excipiuntur facio, feci, factum, iacio, ieci iactum: quorum compoſita faciunt ſupina in ectum, per regulã *A quoties mutatur, &c.* vt inficio, infeci, infectum, inijcio, inieci, iniectum, &c. Elicio magis habet elicui elicitum quam elexi electum, id eſt blandè educo & attraho. Reli quia eiuſdem compoſitionis magis xi, ectum faciunt; vt pellicio pellexi pelectum, &c.

Dic fodi foſſum gemino ſſ. fugi fugitumq;,

Fodio facit fodi foſſum gemino ſſ, fugio autem fugi fugitum. Fodio, terram eruo, Fugio, id eſt uito, & currendo relinquo.

Iui, itumq; cupit, Sapit ui uel ui d it itumq;,
Dic capio cepi captum. Rapio rapui ptum.

Cupio facit cupiui cupitũ, vt ſapio ſapui ſapitũ: quod verbũ etiã & ſæpius quidem facit ſapui ſapitum. Capio, cepi captum. Rapio rapui raptum, nec ſunt plura his deſinẽ

tia in pia. Cupio, id est desidero. Sapio, id est saporem habeo, aut per saporem iudico, vt hæc caro sapit adustionem, & ad alia trasfertur. Capio, apprehendo, accipio, Rapio, violenter aufero.

Dat pario peperi partum, aut paritum. Quatioq;
Dat quassi quassum, Cussi cussum dabo proli.

In rio vnicum verbum pario, dat peperi partum, vel paritum, id est prole produco, & proprie fœminarum est, et significat efficio, vel acquiro. In tio simplex vnicum est, quatio quassi quassum, vnde est quasso quassas uerbum, commoueo. Eius composita mittunt cussi & cussum, vt Concutio concussi concussum, gemino ss in præteritis & supinis, id est percutio, motio. Excutio excussi excussum, expello. Incutio incussi incussum, infero, Decutio decussi decussum, Gallice, abbattere. Succutio Commouer di sotto, sbandare. Discutio, examino, &c.

Vult uo semper ui, dans utum, Vult struo xi, ctum.
Datq; fluo xi, xum Pluo ui uel ui dat & utum.
Vultq; ruo ruitum, dat utum proles tibi solum.
Nulla supina dabunt metuo. luo, congruo sicut
Annuo, cum socijs, cluo, respuo, et ingruo, iunctis.

Verba in uo per diuersas syllabas desinentia, faciunt in præteritis ui, per diuisas syllabas, & in supino vtum, vt arguo argui argutum. i. accuso & reprehendo, item ostēdo vel indico. Statuto statuti statutum, id est, pono, vel ordino. *Vult struo, &c.* Excipiuntur aliqua a regula, nam Struo facit struxi structū i. paro, aut facio ædificium, aut quidpiā aliud. Etiā Fluo fluxi fluxū. propriū est liquorū fluētiū, vt aqua fluit, &c. Pluo pluui, vel plui, plutū, raro legitur nisi in tertia persona singulari. Ruo rui rutū. i. cado. Cōposita huius, sólū rutū faciunt, ut diruo dirui dirutū, i. destruo. Eruo erui erutū, extraho & libero. Irruo irrui irrutū, impetum facio. Obruo obrui obrutum. i. opprimo, &c. *Nulla supina, &c.* Quædam carent supinis, vt Metuo metui, idest timeo. Luo lui, soluo, sustineo, & patior. Congruo, congrui; concordo, vel cōuenio. Itē ingruo ingrui, inuado, immineo, impetum facio. Nuo. i. caput moueo, uel capite significo, facit nui nutum: sed composita

supino carent,ut Abnuo abnui.i.nego. Annuo.i.assentior. Innuo innui,ostendo quid uelim, siue affirmem, siue negem. Renuo renui,refuto,&c. Cluo cluis clui, id est, pugno & splendeo. Respuo respui,repudio & sperno. *Dant scribo,etc.* Scribo scripsi scriptũ.i.literas formo,uel librum compono. Nubo,nuptum,viro trador.

Bi,bo,bitumq; facit. Scabo,lambo carento supinis.

Vt cubo, sic proles. Dant scribo. nuboq; psi,ptum.

Verbũ definẽs in bo,facit bi,in præterito,& bitũ in supino:vt Bibo,bibi,bibitũ,cũ cõpositis,Adhibo,Ebibo,Imbibo,&c. Deglubo deglubi,deglubitũ.i.excorio. scabo scabi.i.frico:supinũ lambitum non est in usu. Lãbo lambi .i. lingo;supinũ lambitum non est in vsu. *Vt cubo,etc.* Composita a cubo,in cumbo per tertiam desinunt, & abiecto in præteritis & supinis m, faciunt cubui cubitum, sicut cubo, ueluti Procũbo procubui procubitũ.i.cado. Accũbo, accubui,accubitum.i.assideo vel adiaceo mẽsę. Incũbo,incubui,incubitũ,in aliquo vel super aliquid iaceo. incumbo etiam significat operam do; ut incumbo uirtuti, uel librum compono. Nubo,nupsi,nuptum, uiro trador.

In ui tum,muta, sco. Pasco dat tibi pastum.

Agnosco,cognosco dabis per itum. Nihil autem.

Glisco dabit,uelut inceptiua. Poposcit habeto

Poscere. Vult disco didici. Compescit ui, dis.

Hæc per ictum flectam. Comquexi tolle supinum.

Verbũ definens in sco,mutat sco in ui syllabã, & in tum; vt nosco,noui,notum.i.non ignoro. Quiesco,quieui,quietum.i.nõ moueor;dormio,& quiescere facio;ut, quiesce tu multũ hunc;tũc est uerbum actiuum. Suesco,sueui suetũ.i.soleo. Assuesco,assueui,assuetũ.i.cõsuetudinẽ habeo. Ascisco,asciui,ascitum,adiũgo,assumo,arrogo, attribuo, admitto, aggrego. *Pasco,etc.* Excipiuntur a regula pasco, cognosco, agnosco, quæ præterita regulariter formant, paui,cognoui,agnoui; supina uerò contra regulã, pastũ, cognitum,agnitum. Pasco.i.nutrio. Agnosco uetera,& cognosco noua proprè idem sunt. *Nihil, etc.* Glisco caret præterito & supino,id est,cresco;& accipitur pro cupio

Item præteritis & supinis carent verba inceptiua, id est inchoatiuæ formæ, saltem proprijs. Capiunt autem præterita a primitiuis, vt Calesco, calui. Tepesco, tepui. *Poposci, etc.* Posco, poposci. Disco, didici. Compesco, compescui. Dispesco, dispescui. quæ quatuor faciũt supina in itũ, vt poscitũ, discitũ, dispescitũ cõpescitũ, licent sint in raro vsu. Disco, doctrinam capio. Posco. i. peto. Compesco, id est, coerceo, cohibeo, domo. Dispesco, separo, dirimo, quasi diuerso pascuo diduco. *Conquexi, etc.* Conquiuisco, conquèxi, sine supino, id est, caput inclino, vel conniueo, capitur etiam pro indignor.

N mota, ci ctum, uinco dat. Dicq; *xi, ctum.*
Vt duco. Parco si sumq; pepercit, itumq;,
Icete, ci, ctum, uult. In di, sum, do bene uertes.

Vinco facit vici victum, ablata n litera, id est, supero. Dico, dixi, dictum, loquor, & nomino. Duco, duxi, ductum nota significationis est. Parco, parsi, parsum, vel perpeci, parcitum, abstineo, quasi parum tango, vt aiunt parco nummis. Ico, ici, ictum, id est, percutio. *In di, et* Do mutatur in di, & sum; vt mando, mãdi, mansum, id est, comedo, vel dentibus conficio. Scando, scandi, scansum. Ascendo, ascendi, ascensum. Descendo, verba satis nota. Defendo defendi defensum, id est protego. Incendo incendi incensum, est accendo id est, ardere facio.

Tolle cado cecidi casi. m. Pandi *cape passum.*
Edi, sum vel stum. Dat *pedo pepedit, itumq;.*
Cado cecidit habet, sic pendo pependi, et in sum
Fiet utrunq;, quibus partendo est, dans quoque tentum.

Cado, cecidi, casum, id est, ruo. Pando, pandi, passum, aperio. & patefacio. Edo, pro comedo, edi, esum, vel estũ. Pedo, pepedi, peditum, neutris crepitum facio. cędo cum æ diphthongo, cecidi, secunda longa, cæsum, id est, percutio, & amputo, & interficio. Pendo, pependi, pensum, id est, suspendo, vt pendo furem, vel togam, & significat etiam pondero, ęstimo, sustineo. Tendo tetẽdi tensum, vel tentũ, id est, expando, excepta sunt a regula. *In di sum, do bene uertes, etc.* Et horũ quinque geminant principium præ-

teriti

teriti cado, pedo, cædo, pendo, tendo; quorũ cõposita nõ geminãt; vt Incido incidi, a cado. Oppedo oppedi. i. contra pedo. Occido occidi, a cædo. Appendo appendi, id ẽ, aliquid pendo. Attendo attendi, id est, considero.

Quod do componit, didit atq; ditum dabit usque.
Dic tamen abscondit, quod itum po cit magne quam sum.
Sido præteritum nescit rudo, strido supinum.

Cõposita tertiæ coniugationis a do, faciunt didi in prę terito, & ditum in supino, vt Addo addidi additum. i. iungo. Abdo abdidi abdidi abditum, aufero, vel abscondo. cõdo condidi conditum, facio, & cõgrego, vel tego, sepelio etiam. Credo credidi creditum, quasi cretum do, id est, dę cretum & firmum do, quod etiam significat committo, Prodo prodidi proditum, manifesto, & dolo trado, vel rẽ alterius aperio, &c. *Dic tamen, etc.* Abscondo sine geminatione abscondi facit. & absconditum melius, q̃ absconsum. Sido caret præterito proprio, ergo etiam supino, & dicitur præteritum a sedeo capere sedi, propter, significationis cognitionem, & significat descendere, siue ad sedẽdum, firmandum, manendum, vt ponere propriè est auiũ Rudo, rudi. Strido, stridi, nesciunt supinum. Strido, id est, strideo. Rudo, grauiter sono, propr è est asinorum.

Tundo facit tutudi, tunsum, composita que tusum.
Scindo, scidi, scissum. dat findo, fidi, quoque fissum.
Et fundo, fudi, fusum. Si sum, dato ludo,
Diuido, cum uado, rado, ceu lædere, trudo,
Et rodo, plaudo, claudo et cedo geminans ss.

Tundo facit tutudi, geminans principium præteriti, in supino autem tunsum. i. percutio, pulso, & in vase quidpiã cõminuo. In compositis ablata n litera, tusum facit, vt contundo contudi contusũ, simul tundo. Extũdo extudi extusum, excutio. Obtũdo obtudi obtusum, hebeto, vel nimis verbis molesto. Retũdo retudi retusum, id est, reprimo, &c. *Scindo, etc.* Scindo scidi scissum, & findo fidi fissum perdunt n tam in præterito, quàm in supino, vbi geminant ss. Scindo & findo notæ significationis. *Et fundo, etc.* Fundo fudi fusum; non geminat s, sed perdit n, tam in

præterito quàm in supino, ut fundo fudi fusum, liquefacio, uel liquidum spargo. *Si sum dato, etc.* Pauca uerba mutant do in si, & sum; vt ludo lusi, lusum, ludum exerceo, & iocor; & derideo uel decipio cum accusatiuo. Diuido diuisi diuisum, partior. Vado uasi uasum, eo. Rado, rasi, rasum, id est, cultro uel quauis alia re acuta decerpo, ut rado barbam, Lædo læsi læsum, dolore afficio, aut malum infero. Trudo, trusi, trusum, manibus, pedibusve impello. Rodo, mordendo comedo. Io mangio rodendo, capitur pro detraho. Plaudo manibus percutio, & gestu lætitiam indico. Claudo, clausi clausum, uel mutata au in u longum, cludo clusi clusum. i. operio. Composita semper au in u longum uertunt, ut inclūdo, exclūdo, &c. Cædo cessi cessum, sine diphthongo. i. abeo, & locum do.

Go uel guo xi, ctumq; facit. Tamen ista supinis
N tollunt, pingo, stringo, cum fingere, ringo.
Tango facit tetigi, tactum. Dat ago egit, et actum.
Vult frango fregi fractum; pegi pepigiq;.
Et panxi pactum pango. Capiet lego, gi, ctum.
At xi, ctumq; dabunt intelligo, negligo, dili.
Dat pungo pupugi, punxi; punctum uenit inde.

Verbum in go uel guo desinēs, facit xi in præterito, & ctum in supino, præcedente c, ut pergo perrexi perrectū, id est, in re procedo. Affligo afflixi afflictum, crucio, uel molesto. Rego rexi rectum, guberno. *Tamen ista, etc.* Excipiuntur a regula quædam. & primo quæ recte præteritum formantia in supinis n perdunt, vt pingo pinxi pictū. i. fermā alicuius rei ductis lineis represento. Stringo strinxi strictum. i. premo & arcto, significat etiam ensem nudo. Fingo finxi fictum. i. formo & simulo. Ringo rinxi rictum, vel deponent aliter ringor, rictus sum vel fui. i. os torqueo, vt canes faciunt latraturi, & ex ira in rugas os deduco. vnde ringi pro irasci, indignari, allatrare, repulsare, conuitiari, & murmurare ponitur. Secundo, tango tetigi tactū. geminat principiū præteriti, & vtrobiq; perdit n, capitur pro ferio, & percutio, itē intelligo. Ago egi actū. i. facio, duco, vt ago causam, & duco, vs ago vaccas

in prata,&c. omnia ferè composita ab ago, mutant a in i breue, vt abigo, abegi, abactum.i.depello. adigo adegi adactũ.i.ui adduco, vel ĩpello,&c. Itẽ cogo, pro coago ab ago facit coegi coactũ.i.cõpellò,& in vnũ ago. Frango fregi fractum.i.rumpo, vel destruo, vtrobiq; perdit n. Cõposita mutant a in i, vt confrigo confregi confractum, simul frango. Effringo effregi effractũ.i.extra frango,&c. Pango, pepigi, geminato principio præteriti.i.paciscor, figo, planto, iungo, habet etiã pepigi,& panxi pactũ. Ab eo cõposita plura mutant a in i, vt cõpingo cõpegi compactũ, compono,& coniugo. Impingo, impello,&c. Lego legi lectum, vulgatum est. Quædã cõposita retinent e, vt plego, totum lego, relego,&c. Pleraq; mutant e in i breuem: vt colligo collegi collectũ, deligo delegi delectũ. eligo,&c. At ista tria habent xi & ectum, intelligo intellexi intellectum, scio,& cognosco, negligo neglexi neglectũ, obliuiscor,& non curo, diligo dilexi dilectum. *Dat pungo, etc.* Pungo, facit pupigi, vel punxi punctum, id est stimulo,& morsum vel aculeum infigo,&c. composita omnia habẽt punxi, præter repungo, quod significat ritagliare.

Dant si, sum, spargo, mergo, tergoq; Locabis
Per xi, xum, figo, frigoq;. carento supinis,
Cum dego, satago, sugo, seu lingit, et angit.
Vergo tenet neutrum, uelut ambigit. Ho dato xi, ctum.
Meio facit minxi, mictum, ne dicito mingo.

Hæc tria verba spargo, mergo, tergo, faciunt si, sum, vt sparsi sparsum, mersi mersum, tersi tersum. Spargo, id est late proijcio. Composita mutant a in e, ut aspergo aspersi aspersum, id est, ad aliquem spargo, sacerdos aspergit me aqua lustrali, id est, vt vulgus dicit, benedicta. Mergo Grę ce dicitur baptizo, id est humori immitto. Tergo, tergeo, idem. *Locabis, etc.* Duo habent xi xum, figo fixi fixum, acuta re perforo,& firmum facio. Frigo frixi frixum, torrere proprie in sartagine. Gallice, friggere. *Carento, etc.* Quædã carent, aut saltem raro habent supina, dego degi, sine supino, a de,& ago, vt dego vitam. Satago sategi, id est, satis ago, laboro,& sollicitus sum. Sugo suxi suctum,

humorem ore extraho. Lingo linxi, id est, lambo, & aliquid lingua molliter tango. Ango anxi, crucio, suffoco, premo, uexo. *Vergo tenet ueutrum, uelut, etc.* Vergo versi versum debuit facere sed neutrum est in vsu, id est, declino. Ambigo, ex am, & ago, proprie significat circum ago, circundo, dubito, caret etiam præterito, & supino. *Ho dato, etc.* Duo sunt verba in ho, & faciunt xi in præterito, & ctum præcedente c. in supino. Traho, traxi, tractum, id est, ui ad me rapio. Veho vexi vectum, id est plaustro vel quadrupede, duco. *Meio facit, etc.* In io per i consonantem vnicum est verbum, Meio faciens minxi mictum, id est vrinam facio, ne vtaris mingo, quamuis olim in vsu fuerit, tamen multo elegantius est meio, quod sæpessime inueniens, mingo uix vnquam.

Lo dat ui colo, consulo, et occulo dantur in ultum.
Altum alo, siue alitum molitum molo, celloq; celsum.
Cello facit ceculi, culsum pepuli dato pulsum.
Velli, uel uulsi, dat uulsum, fallo fefelli
Falsum, sublatum dat tollo sustulit, atque
Sallo facit salli, salsum psallo dato psalli.
Nulla supina dabunt psallo, uolo, iungito prolem.

Verbum definens in lo, facit præteritum in ui per diuisas syllabas, vt Colo colui, volo volui, alo alui, consulo consului, occulo occului, cello celui, cuius composita in vsu sunt, antecello antecellui, excello excellui, &c. molo molui. Inter hæc colo consolo, & occulo faciunt supinum in vltum cultum, consultum, occultum. Alo dat alitum, vel altum. Molo solum molitum. Cello sine diphthongo, celsum facit, & significat id quod cedo, cessi, cessum. Cællo cum æ diphthongo cæculi, culsum facit, & significat cædo cecidi cæsum, hinc in vsu est percello. Pello, pepuli facit, & pulsum. Vello velli, vel vulsi, vulsum. Fallo facit fefelli, falsum. Tollo sustuli, sublatum. Sallo salli, salsum. Psallo psalli, sine supino. Caret etiam supino volo, cum suis; vt malo, nolo, &c. Colo, adoro, veneror, exerceo, habito, & diligo. Consulo cum datiuo. i. consilium do, & prouideo. Consulo cum accusatiuo. i. peto consilium. Occulo. i. abscondo.

ſcondo. Alo. i. nutrio, & augeo, vbi de incorporeis loquimur, vt Honos alit artes. Molo, id eſt mola tero, vel comminuo. Cello ſine diphthongo, id eſt cedo, iam obſoleuit; Compoſita in vſu ſunt, excello, præcello, &c. id eſt excedo, præcedo, ſupero. Cælo cum æ diphthongo, id eſt cædo, vel frango, extra compoſitionem iam non vtimur, Præcello, id eſt percutio. Procello, id eſt euerto; hinc procella procellæ, vis venti cum pluuia, propriæ in mari. Pello, eiicio, remoueo, & percutio; vnde pulſo pulſas. Vello, extirpo. Fallo decipio; fallit me, id eſt neſcio. Tollo, id eſt eleuo, & ſublimo, & capio, & aufero, item nutrio, Salo, id eſt ſale condio, vel conſpergo. Pſallo præcedente p, id eſt cano, & proprie inſtrumento muſico; hinc pſalmus, pſaltes, pſalterium.

Mo per ui dat itum. Tremo ponitur abſque ſupino.
Dant pſi, ptum, demo, promo, cum ſumere como.
Vult emit emi emptum, geminans ſſ, dat premo ſi, ſum

Verbum definens in mo facit ui per duas ſyllabas, & itum, vt vomo vomui vomitum. i. per os eiicio. Fremo fremui fremitum, grauiter, & confuſe ſono. Gemo gemui gemitum, præ anguſtia in ſonū prorumpo. *Tremo ponitur, etc.* Tremo tremui, caret ſupino, commoueor & agitor. Tremare. *Dant pſi, etc.* Demo i. aufero, dempſi, demptum. Promo prompſi promptum, profero, eloquor, expono. Sumo ſumpſi, ſumptum; multum, & pene nimium mihi tribuo, & accipio. Como compſi comptum, orno, & maxime capillos. *Vult emit, etc.* Emo emi emptum, comparo, mercor; vt emo librum. compoſita mutant a in i breuem vt redimo redemi, redemptum. i. rurſum emo, vel libero. Adimo, aufero, &c. *Geminans ſſ, etc.* Premo preſſi preſſum, vtrobique gemino ſſ, calco, vel innitor alicui rei cum pondere, & ſtringo, item vexo, &c. Compoſita mutant e in i breuem; ut ſupprimo, ſuppreſſi, ſuppreſſum, occulto, reprimo, &c.

Pone cum gigno, per ui, per itumq; locabo.
Dico cano cecini cantum; per ui ſit et entum
Proles. Dat temno pſi, ptum. Vi uertimus in tum

Præteritis siui, spreui, straui quoq; creui.
Lini uel liui lemue, litumq; supinum est.

Verba in no pauca sunt, nec datur hic regula, sed ponuntur singula, ideo pono, & gigno habent ui per duas syl labas, & itum, vt pono pusui pusitum. Gigno genui genitum. Cano cecini cantũ. Composita faciunt ui per duas syl labas, & entum, vt præcino præcinui præcentum. Concino concinui concentum, &c. Temno tempsi tẽptum. Sino siui situm. Sperno spreui spretum. Sterno straui stratũ. Cerno creui cretum. Lino lini, liui vel leui, litũ, &c. Pono, colloco constituo, & depono, vt pone metum. Gigno genero, de viro, & fœmina dicitur. Cano, cãto, carmine, describo, & laudo. Præcino, ante cano, Cantare auanti. Concino, simul cano, & consentio, Occino, contra cano, &c. Temno, & contemno, id est sperno. Sino, id est, permito, desino, cesso, termino. Sperno, despicio. Sterno, proiicio in terram, operio. Cerneo, uideo. Lino, aliquid superinduco.

Po, psi, ptumq; facit. Rupi, ruptum dabo rumpo;
Donat ui per itum strepo cum crepo, dat coquo xi ctum.
Vult linquo liqui lectum, natis dabis apte,

Verbum desinens in po, facit psi, & ptum, præcedente p; vt repo, repsi reptum, animalium est uentre gradientiũ, vt sunt lumbrici, serpentes, &c. Carpo, carpsi carptum. i. tollo & reprehendo, & capio, &c. Composita mutant a in e, vt decrepo decerpsi decerptũ. i. carpo. Excerpo, eligo, vel ex aliquo carpo, ex scribo. *Rupi ruptum, etc.* At rumpo, demptam, facit rupi ruptum, id est frango. *Donat ui, etc.* Strepo strepui strepitum, sonum facio. Crepo crepui crepitum, superius primæ est congiugationis. *Dat coquo, etc.* Duo sunt in quo, Coquo coxi coctum, id est, esui apto. Linquo liqui lictum, quo supino vix utemur in simplici, quia nusquam legi, sed bene in natis. i. compositis, vt relinquo reliqui relictum. Linquo, relinquo, idem sunt quod dimitto.

Ro, ui tumq; dabit, gessi gero uult quoq; gestum
Vro, ussi, ac ustum, uerro ri, si, dato uersum.
Curro, cucurrit habet, cursum, dat ui sero, satum.

Atq;

Atq; ertum; dat & euit, itum sub duplice sensu.

Verbum definens in ro, facit in præterito ui syllabam, in supino tum, vt tero triui tritum, comminuo, frico, tundo, & consumo. Quæro quæsiui quæsitum, inuestigo, & interrogo. Sero seui satum per primam vocalem, semina, planto, & genero. *Gessi gero, etc.* Gero gessi gestum, porto, ago, & re. o, vt Petrus se bene gerit. Vro ussi ustum, id est ardere, aut frigore nonnunquam etiam alia ui lædo, & ardere facio. Verro uerri vel uersi uersum, idest traho, remigo, mundo. Curro cucurri cursum, satis patet. *Dat ui sero, etc.* Composita non recedentia a significatione uerbi sero, faciunt eui, penultima longa. Quando uero non significant seminare, vel plantare, habēt rui, & ertum; ut dissero disserui dissertū, id est, enaro uel declaro, sic sero olim habuit serui sertum.

So, ui, tumq; facit. Si, sumq; facesso, capesso,
Cum ui; o Pinso dat pinsuit, indeq; pistum.

Verbum finitum in so, facit siui, & situm, vt lacesso lacessiui lacessitum, id est uexo, & incito, aut prouoco. Arcesso, arcessiui, arcessitum, id est accuso. Accerso accersiui accersitum. idest eo ad uocandum, vel uoco, &c. *Si, sumque etc.* Tria uerba in so, faciunt si, sum, Facesso facessi facessum, id est facio, vel eo ad faciendum, & discedo. Capesso capessi capessum, id est capio, vel ad capiendum eo, Viso visi visum, id est eo ad videndum. *Pinso, etc.* Pinso facit pinsui pistum, id est, tundo, & panem facio pro eodem est pinso pinsas, per primam.

Xi, xum dant plecto, cum flecto, nectere pecto,
Hæcq; xui, duo, dant. Iui peto donat et itum.

Verba in to, pauca sunt, ideo non datur regula generalis. Singula numerantur. Et primo, Plecto plexi plexum, id est percutio, vel punio. Flecto flexi flexum, id est inclino, uoluo, duco. curuo, moueo. Nexo nexi, uel naxui nexum, id est, ligo. pecto pexi vel pexui pexum, capillos orno. *Iui peto, etc.* Peto petiui petitum, id est, cupio, oro, quæro, adeo, etc.

Mitto facit misi, missum ss geminando supino.
Sq; meto geminans suit et sum, uertoq; uerti.
Et uersum, Sterto dat stertuit absque supino.

Mitto dat misi, missum gemino ss in supino. i. ad aliquē do. Metto messui messum gemino utrobique ss. id est segetem, uel altam herbam seco, uel amputo. Verto facit uerti uersum, muto, & uoluo. Sterto stertui, sine supino, dormio & sonum altum dormiendo emitto.

Neutrum sisto nihil dabit, actiuum stitit edet.
Deinde statutum format: nobis est Gellius autor.

Sisto neutri generis, id est sto, caret proprio præterito atque supino, potest tamen utrunque sumere a sto, ut sisto steti statum. Et composita a sisto capient utrumque. De compositis a sto, ut consisto constiti constitum. Sic resisto, obsisto, absisto, desisto, &c. quæ eandem significationem habent cum a sto compositis. Sisto actiuum habet stiti in præterito, & statutum in supino, ex sententia Gellii, & significat stare facio, ut siste lacrymas, id est noli flere. Et præsento. In euangelio, ut sisterent eum domino, idest, præsentarent.

Dat uiuo uixi, ctum. Soluo ui format et utum.
Vt uoluo. Calui caluo facit absque supino.

Quatuor sunt uerba in uo syllabam desinentia, quorum uiuo facit uix uictum, id est, uitam ago solum solui solutum: quod ligatum erat, non ligatum facio, & enodo, & debitum reddo: capitur etiam pro abnauigo. Voluo uolui uolutum, id est uerto. Caluo calui, absque supino, id est, decipio.

Nexo xui, xum uult. Texo xuit, indeq; textum.

In xo tertiæ uerba duo sunt, Nexo nexui nexum, id est, necto. Texo texui textum. i. telam struo, ponitur pro componere, facere, scribere, & huiusmodi.

Quarta coniugatio.

Iui, quarta facit, ui semper uertitur in tum.

Verbū quartæ congiugationis in facit prẹterito iui, & in supi-

supino itum, vt eo iui itum, queo quiui quitum, audio audiui auditum, &c. Ea, id est vado. Queo, id est possum. Audio, auribus percipio.

Singultit uult singultum. Sepelire sepultum.
Vaneo dat uenum. Veni uentum uenio uult.

Excipiuntur a regula quædam. Primo tria secundum regulam facientia præteritum, & contra regulam supinũ, vt singultio singultiui singultũ, grauiter tussio, & singultum emitto, vt faciunt fessi, & infrigidati. Sepelio sepeliui sepultum, i. defunctum condo humi. Væneo veniui vænum. i. vendo, quasi venum eo. At venio veni facit & ventum, notæ significantiæ.

Pone amicit per ui per ctum. Dat uincio xi, ctum.
Sancio iungatur, quod & iui format, et itum.

Amicio facit amicui & amictũ, vestio. Vincio vinxi vinctum, ligo. Sancio sanxi sanctum, vel sanciui sancitum, id est firmo & proprie per hostiæ immolationem.

Haurit si stum dat, psi, ptum dat sepio, saltum.
Et salui salio, proles formatur in ultum.
Dat psi, psum cambit, legi hæc quandoq; per iui.

Haurio hausi haustum. i. humorem excipio, extraho. Sepio sepsi septum, id est obstruo, & circundo. Salio salui saltum, habet etiam saliui, vt audiui, non tamen salitum. Saltar. Composita mutant a in i, breuem, vt insilio insilui insultum, in aliquid salio. prosilio, exilio, & c. faciunt semper supinum n ultum. Cambio campsi campsum, vel cambiui cambitum, id est muto pecuniam.

Sentio si, sum uult, ut raucio. Fulcio si, tum.
Et sarsit, farsit. Per ui mutatur et ertum
A pario natum, ri comperit et reperit uult.

Sẽtio sensi sensum aliquo sensu percipio, ponitur pro intelligo. Raucio rausi rausum. i. raucus sum. Fulcio fulsi fultum, sustineo, munio, fortifico. Sarcio sarsi sartum, id est integrum facio, instauro. Farsio farsi fartum, saturo, impleo, sagino pinguefacio. Composita mutant a in e, vt confercio, refercio, &c. *Per ui, etc.* Composita a pario quæ mutauerunt a in e breuem, faciũt in prẽterito ui per duas

syllabas,& in supino ertum,vt aperio aperui apertum,reséro: operio operui opertum, tego. At duo habent ri, & ertum. Comperio comperi compertum,inuenio. Reperio reperi repertum,casu inuenio.

Aio præterito caret,& meditatiua uerba.
Parturio,esurio,cum nupturio uolo tolli.

Aio præterito caret, & est quartæ, quia imperatiuus est ai.i.dico. Verba meditatiuæ formæ carent præterito, & proinde supino,vt dicturio.i.cupio dicere. Parturio tamen parturiui facit,esurio esuriui,nupturioq́, nupturiui.

DEPONENTIVM PRAETERITA ET SVPINA.

Exeo,r finitis actiuam fingito uocem,
Vt potior potio,formabitur inde supinum.

Verbum deponens, ac etiam commune facit supinum ex ficto verbo actiuo in o per remotionem literæ r,vt potior,deme r,fit potio potis potire, hoc haberet potiui potitum,ergo potior in supino habet potitũ,deinde ex participio præteriti tẽporis cum verbis sum es fui, facimus præteritum potitus sum vel fui significat obtineo. Sic cõsiderabis in lætor,vereor,irascor,operior,quam regulariter faciũt lætatum,veritũ,iratum,opertum,quia actiua forent læto lætas,vereo veres,irasco irascis,opero opperis. Sic in penè innumeris aliis,&c. Lætor,gaudeo,vereor,timeo. Irascor,habere iram. Opperior,expecto,&c.

Nil formam tuescor,liquor medeor,reminiscor.

Supine & proinde præteritis caret, Vescor.i.cibo vtor & pascor. Liquor.i.liqueo. Medeor.i.do medelã, Reminiscor,recordor. Id aũt semper notandũ est diligenter,quoties dictio caret præterito,aut supino,caret ẽt oĩbus quæ inde fierent,vt participiis præteriti & futuri in rus, verbalibus in io,&c. Ideo timeor,& metuor præteritis carẽt, quia timeor,metuor carent supinis. Nã præteritum verbi in or fit ex participio præteriti tẽporis & verbo sum.

Participium aūt ex ſupino. Ergo ſi deſit ſupinum, deſunt reliqua, vbi vero quid deeſt, ſolet per ſynonyma ſuppleri, vt medeor, medicatus ſum, veſcor, paſtus ſum vel fui.

Non ſeruant normam tuitus, tuitus, ratus, aptus.
Effuſus, fructus, fruituſq;, profectus, et ultus.
Atque ſequutus, & experrectus, iunge loquutus.
Niſus, uel nixus greſſus, uelut, orſus, et uſus,
Oblitus, queſtus, commentus iunge miſertus,
Et feſſus, menſus, lapſus, nactus, quoq; pactus,
Mortuus, ac ortus, ſed donat iturus utrunque.

Formant ſupina, proinde præterita, contra regulā verba quorum participia præteriti temporis in litera poſuimus. Tueor ſecundæ, tutum, id eſt defendo, video. Supinum eſt etiam tuitum. Tuor tueris, infinitiuo tui, ſed non eſt in vſu, niſi in compoſitis cōtinui, intui, & ſupinum eſt etiam tutum, vel tuitum, id eſt aſpicio. Reor, ratus ſum, ſecundæ eſt, id eſt arbitror, vel puto, Aſpicor, aptus ſum, vetus verbum, & pene obſoletum, id eſt acquiro, & aſſequor. Compoſita indipiſcor, indeptus ſum, & adipiſcor adeptus ſum, in uſu habentur, & ſignificāt acquirere, & aſſequi. Fateor ſecundæ eſt, faſſus ſum vel fui, cōcedo me dixiſſe, vel feciſſe. Compoſita mutant a in i, vt confiteor diffiteor, id eſt nego, profiteor, &c. Fruor frueris, tertiæ, fructū, vel fruitum, hinc fructus eſt, illinc fruiturus, id eſt delector. Proficiſcor proficiſceris profectus ſum. i. eo. Vlciſcor, vultus ſum. i. vindico. Sequor ſequutus ſū, notū eſt. Expergiſcor, experrectus ſum. i. euigilo. Loquor loqueris, loquutus ſum, id eſt, dico. Nitor, niſus ſum, vel nixus ſum, ideſt conor, & agere laboro. Gradior, greſſus ſum, id eſt, eo. Compoſita mutāt a in e, vt Aggredior, ideſt adeo, Egredior, id eſt exeo, &c. Ordior, orſus ſum. i. incipio, Ordior telam, pro telā texo, facit orditus ſum, Vtor, vſus ſum vel fui, id eſt vſum rei habeo. Obliuiſcor, oblitus ſū, id eſt, è memoria aliquid euolare ſino. Quæro, queſtus ſum, id eſt lamentor. Comminiſcor, commētus ſum, ideſt excogito, Miſereor, miſertus ſum, miſericordiam habeo. Fatiſcor, feſſus ſū, vix eſt in vſu, hinc defetiſcor defeſſus

ſum,pro eodem a in e verſo.Metior quartæ menſus ſum, menſuro,pondero,conſidero,æſtimo. Labor,lapſus ſum, cado. Nanciſcor, nactus ſum.i.acquiro. Paciſcor, pactus ſum,facio pactum,& promitto. Morior participium facit mortuus ſum præteriti,& moriturus futuri,tanquam ſupinum fuerit moritum,eſt autem mori è vita decedere,& tertiæ coniugationis eſt.Orior infinitiuū oriri per quartam habet,reliqua per tertiam ſæpius,licet oriris nō male dixeris,& ſignificat naſcor,ſurgo,incipio.Participium præteriti temporis ortus orta ortum. Futuri vero oriturus oritura oriturum,tanquam a ſupino oritum fit.

DE VERBIS DEFECTIVIS, ET ANOMALIS.

Liber VI.

QVAE *contra normam flectes, anomia ſunto.*
Vt fero, ſum, fio, uolo, eo, queo, ſultis, edo, ſis,
Auſim, quæſo, forem, faxo, cedo, pluraq; multo.
Defectiua etiam, ſic ambeſt, inquio, et inquam.
Inſit, aue, ſalue, capſis, apage, quibus euge
Des et ait, ſodes, ouat, omnia proſa recludet.

Verbum anomalum vel anorme, eſt quod contra aliorum regulam coniugatur, vt ſum,es, eſt. Anomalum dicitur ab a, id eſt ſine & nomos lex. Ideo ſine r, anomala ſcribes. Anorme dicitur ab a,id eſt,ſine,& norma, id eſt, regula. Eclipticum vel defectiuū eſt,quod aliquo ad perfectam coniugationem neceſſario caret, vt polleo caret præterito,& timeo ſupino Verum de carentibus præterito & ſupino ſatis dictum. Anomala ergo ſunt, Fero,tuli,latum,ex rudimentis notū i.porto,cupio,dico,patior, ſeu tolero. Cōmpoſita, Affero attuli allatum.i. apporto, Aufero abstuli ablatum.i.tollo.Confero contuli collatū, comporto,dono,cōparo. Differo distuli dilatū,protraho, perendino. Profero protuli prolatū,produco, pronuntio.

Fero

Sum,

Sum, omnium maxime irregulare est, patet in exercitamentis puerorũ. Præteritũ fui habet ab antiquissimo verbo fuo fuis.i.sum. Secũda persona præsentis singularis imperatiui est sis vel es,& in plurali sitis uel este, & aliquando site. Caret gerundiis & supinis, licet in Donato mẽdose ponantur essendi esseudo essendum. Ens in usu doctorum non est, quãuis a philosophis receptum sit. Potẽs nomen est participia uero præsens, absens. Nihil tale a reliquis cõpositis est, quia non dicimus prodens, obens,&c: Assum, ades.i.assumus adestis assunt. Aderã, affui, affuerã, adero. Imperatiuo adsis uel ades,&c. Sic prosum, prodes,&c. Possum potes põt, possumus, potestis, possunt, Comicũ est siem sies siet siẽt, pro sim sis sit sint. Præsum præes.i.præfectus sum, ueluti præsum urbi. Supersum.i resto. Intersum interes interfui.i. inter aliquos sum, vel præsens. Obsum obes.i.nocoo. Prosum utilitatẽ affero. Desum, deficio. Absum,& adsum sunt contraria. Adsum etiã aduenio, ut, Huc ades o Meliboee. Fio.i.efficior, irregulariter fierem, pro firem facit, & fieri, pro firi. Præteritũ est factus sum uel fui. Præsens imperatiui capit a futuro optatiui fias fiat, fiamus fiatis fiant, quia fi non dicitur, nec fite, nec fitote. Fiens & fiendus, barbara sunt in reliquis per quartam coniugationem coniugatui. Volo. ex exercitamentis notum est. Imperatiuo caret, quia uoluntas libera est, Supino gerundiisq; caret etiam. Composita similiter eunt, ut peruolo peruis peruult,&c.i. ualde uolo. Malo mauis mauult, mãlumus mauultis malunt. malebam, malui, malueram, malam, males,&c. Imperatiuo caret. Optatiuo mallem, maluissem, malim. Cõiunctiuo malim, mallẽ, maluerim, maluissem, maluero. Infinitiuo malle, maluisse, cæteris caret. Et significat magis uolo. Nolo similiter coniugatur, excepto imperatiuo. Nolo, nonuis nonult, nolumus non uultis nolunt. nolui, nolueram, nolã noles. Imperatiuo, tempore præsenti ad secundam personam tantum, noli,& pluraliter nolite. Futuro ad secundã personam, nolite, & pluraliter nolitote. Optatiuo, nollem, noluissem, nolim. Subiunctiuo cum nolim, nollem,

Sum

Volo

Malo

Nolo

noluerim, noluero. Infinitiuo, nolle, noluisse, & significat non volo. Eo & queo per quartam coniugantur, & nihil irregulariter habent, nisi ibam & quibam ibo, quibo, & in quibusdam temporibus vt personis secundam vocalē pro tertia, vt eo is it, & pluraliter imus itis eunt. Ibā, iui, iueram, eam, ies, &c. sed melius ibo. Imperatiuo eat, eamus, eunto, euntote. cætera rectè. Optatiui futuro eam eas, &c. Subiunctiuo, tēpore præsenti, cū eam, &c. cætera rectè. Gerundia eundi eundo eundum. Sic queo coniugabitur omnino. Cuius gerundia non inueni, nec a ueneo participia. Sultis Comicum est, pro si uultis, & sis, pro si uis, sodes, pro si audes, quibus comici, & alii interdū vtuntur, ad uitandum arrogantiam, quia superbum foret maioribus imperare, ideo addunt, Sis, sultis, sodes pro si uis, si audes. si uultis, si placet, vt videsis, cauesis, apagesis, capesis. Dic sodes, &c. sic coniugatur, Indicatiuo modo tempore præsenti. ad secundam personam singularem sodes; Cæteris caret. sic secunda persona præsentis indicatiui, sis. & pluraliter sultis. cæteris caret. Edo es, est, & pluraliter edimus editis edunt. Edebam edi ederam, edam. Imperatiuo es vel ede edat, pluraliter edamus, edite vel este edāt. Futuro esto vel edito, pluraliter edamus estote vel editote, edunto vel eduntote. Optatiuo essem, edissē, edam. Subiunctiuo, cum edam, essem, ederim, edissem, edero. Infinitiuo, esse edisse, esurum esse. Gerūdia, edēdi, edēdo, edendum. Supina, esum, esu, vel estum estu. Passiuum regulare est, nisi quod estur pro editur etiam dicitur. Cōposita eunt similiter, vt Comedo comes comest, comedi. Exedo exes exest, &c. Veteres, hoc est qui longo tēpore ante Ciceronem fuerunt, edo edis edit, &c. omnino regulariter coniugabant. At melius dicemus, edo es est, &c. & comes comest, quàm comedis comedit, & Ausim. Indicatiuo vel optatiuo futuri temporis ausim ausis ausit. & pluraliter ausint. cæteris caret .i. audebo vel vtinam audeam. Quæso, Indicatiuo tempore præsenti ad primā personam, quæso. & pluraliter quæsumus, irregulariter u pro i per eandem personam, id est, rogo, rogamus. cætera exole-

(Marginalia: *Eo* — *Quero* — *Sultis* — *Sis* — *Sodes* — *Edo* — *Estur* — *Ausim*)

exoleuerunt. Forem. Optatiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto; vtinam vel cum forem fores foret. & pluraliter forent. i. essem esses esset, & essent. Infinitiuo modo tempore præsenti, fore. i. futurum esse, & ita differt ab esse contra indoctos, cæteris caret. Composita eunt eodem modo: vt Afforem, id est adessem. Proforē, prodessem. sic reliqua per composita a sum declarantur. Confore, simul fore: Defore, defuturū esse. Profore, ꝓdesse, &c. Faxo indicatiui modi est futuri tēporis pro faciā. Coniugatur autem sic; Faxo faxis faxit. Et pluraliter faxunt. Dicimus etiam. Faxim faxis faxit, & pluraliter, faximus faxitis faxint: pro faciam facias, &c. vel fecerim feceris, &c. & est faxim optatiui modi futuri temporis; & præsentis subiunctiui. Iubens faxim. i. faciam. Cedo. Imperatiuo modo tēpore præsenti ad secundā personam, cedo, id est; dic vel da. & pluraliter ad eandem personām; cedite. i. dicite vel date, cæteris caret. Ambest tertia ꝑsona præsētis indicatiu', pro circum est, sola est. Inquio vel inquā, id est dico. Indicatiuo modo tēpore pręsenti. Inquo: inquis inquit, & pluraliter inquiunt. Prætertto perfecto, inquisti inquit. Futuro, inquies inquiet. Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam, & tertiam personam; inque inquiat. Futuro optatiui, inquiat. Hæc in vsu sunt reliqua olim lecta inquimus inquitis inquiam inquite inquirem, &c. Inquiens & iam penè omnino exoleuerunt. Infit tertia persona præsentis, & præteriti perfecti indicatiui tantum est in vsu, id ē, dicere incipit. Aue, Imperatiuo modo ad secundam vndiq; personā aue, & plural. auete: Futuro aueto, & pluraliter auetote, Infinitiuo modo tempore præsenti, auere. Sic cōiugatur salue, vtrunq; est salutantis verbū, vt, Aue Maria. Salue regina, Vale, id est sanus sis, integrum est, quia valeo nihil aliud est quā sanus sum Apage, Imperatiuo modo tēpore pręsenti ad secundam peesonam singulariter apage. & pluraliter apagete, id est, ab hinc remoue, ab apo, id est ab, & greco verbo ago, id est duco. Apagesis, idest apage si vis. apagete a me idest recede, abduc te a me. Euge. Imperatiuo modo tēpo

Forem *Faxo* *Cedo* *Imbest* *Inquio* *Infit* *Aue* *Salue* *Vale* *Apage* *Apagesis* *Euge*

re præſenti ad ſecundam perſonã ſingulariter euge.cæteris caret,id eſt,bene age,& confortare. Aio,id eſt dico. Indicatiuo modo tempore præſenti,aio ais ait.& pluraliter aiunt.Præterito aiebam,&c.integrum eſt. Præterito pfecto aiſti.& pluraliter aiſtis.Imperatiuo modo tempore preſenti ad ſecundam perſonam,Futuro optatiui & præſenti ſubiunctiui,aias aiat.& pluraliter aiamus aiant. Participium eſt aiens,cætera non ſunt in vſu.Ouat,ideſt lætatur,& gaudium vociferando aut canẽdo demonſtrat, Phocas ſolum ponit hanc tertiam perſonam. Participiũ eſt ouans.reliqua parum ſunt in vſu. Amabo, integrum eſt,quia coniugatur amo amas, nec eſt proprie interiectio,licet interiectionis vel aduerbi officio fungatur blandiendi,regit enim accuſatiuum poſt ſe,vt amabo te, cura rem meam. Explicit & expliciunt cẽſentur a doctis barbara. Latini dicunt liber eſt explicitus,aut finitur Addũc eclipticis luceſcit,dieſcit,ningit,pluit; quia ſolas tertias perſonas in vſu habent,& imperſonalia,quia carent futuro imperatiui,gerundiis,& participiis.

Aio

Ouot

amabo

Explicit

Dor,furo,for,der,fer,uix unquam ſuſcipit uſus.

Primæ perſonæ dor,furo,for,der,fer.a fari, non ſunt in vſu.id de ſimplicibus intellige;quia peſſundor, affor, bene dicimus.

Dic,duc,fac,fer,ais,fice non ſic dicitur apte,

Per apocopen dicimus dic,duc,fac,fer pro dice,duce, face,&c.Sic prædic,adhuc,benefac, perfer &c.Compoſita autẽ a facio,vbi a in i vertitur,non patiuntur apocopen,quia perfice,infice dicimus,& non perfic,infic, &c.

Quid ſit apocope, patet per hunc verſiculum.

Aufert apocope finem,quem dat paragoge.

Syncopa diminuit de ui formata frequenter,

Ni diſſyllaba ſint. Tamen inuenies bene noſti:

Et sciſti,fluſti,fleſti ſic plura notabis.

Syncopa præteritis in ui ſyllabam definentibus,& inde formatis ſæpè contingit,vt petii pro petiui,formaſti pro formauiſti, &c. *Ni diſſyllaba, etc.* Diſsyllaba rarius ſyncopantur,quia noſti,pro nouiſti,iſti, pro iuiſti triſti

sti pro triuisti, vix vsquam inuenies, præsertim extra cõpositionem, quia commosti, redisti, pro redijsti, intristi, & plura aliquando leges, vt frequenter nosti, scisti; flasti, flesti, &c.

Præteritum signant et præsens, præteritiua
Sub uoce hæc odi, cœpi, oui, memini, q;.
Et pepigi, memini tote atq; memento reponit.

Hæc herba odi, cœpi, noui, memini, pepigi, sub uoce præteritiua significant præsens, & præteritum tam imperfectum, quàm perfectum; ut odi. i. odio habeo, habebam, aut habui. Cœpi incipio, incipiebam uel incœpi; noui nosco, noscebam, aut noui; sic dices de reliquis. Hæc uerba solum habent tẽpora à præterito perfecto indicatiui formata, ut odi, oderam, odissem, oderim, odissem, odero, odisse, sic reliqua. Memini. i. recordor, uel recordatus sum, facit participium meminens; raro lectum. Et ultra alia habet futuro imperatiui memento tu mementote vos, pepigi id est, paciscor, vel pactus sum.

Sunt neutro passiua solet, fit, fidit, et audet.
Mæreo, cum gaudet, passiuum præteritum dant.
Ast utrunq; uolunt titubo, placeo, pateoq;.
Susco caret, iuro, prandet, nubit, miseretq;,
Cœneo, piget, tædet, pudet, et licet, adito poto
Et libet, et mereor, pro qui: mereo quoq; legi.

Verbum neutro passiuum est, quod desinens in o, facit præteritum ac si desineret in or, vt Soleo, solitus sum. Fio factus sum. Fido fisus sum. Audeo, ausus sum. Mœreo, mœstus sum. Gaudeo, gauisus sum. Soleo, id est, de consuetudine habeo. Fio quartæ, passiuum est actiui facio, Fido, id est fiduciam & spem habeo. Audeo, id est sum audax, Mœreo mœstus sum per œ diphthongum, aut per æ, id est lugeo, & tristor. Gaudeo, lætor. *Ast utrunque, etc.* Quædam retinent vtrunque p̃teritũ actiuæ vocis, & passiuæ vocis, vt Titubo titubaui, vel titubatus sum. Placeo placui, & placitus sum. Pateo patui, & passus sum, Suesco sueui, & suetus sum. Careo carui, & cassus sum. Iuro iuraui, & iuratus sum. Prandeo prandi, & pransus sum.

Nubo

Nubo nupsi,& nupta sum. Miseret miseruit,& misertum est. Cœno cœnaui,& cœnatus sum. Piget piguit, & pigitum est. Tædet teduit, & pertæsum est; quia tesum non est in usu. Pudet puduit,& puditum est. Licet licuit,& licitum est. Poto potaui,& potus sum. Libet libuit, & libitum est. Mereor merui, & meritus sum, dicitur pro eodē aliquando, mereo. Titubo, id est, lingua uel pedibus uacillo, nec insistere queo. Iuro, iuramentum facio, aut; præsto. Miseret impersonale significat ex alicuius miseria, corde anxium esse. Piget, dolere,& mœstum esse,& proprè pœnitentiæ est. Tædet, tædio esse. Pudet dedecori. Licet uerò, fas esse. Libet, placet. Mereor, aliquid facio, quā obrem dignus sum accipere bonum, aut malum.

Passiue signant sub o uapulo, ueneo, fio.
Exulo, cum nubo, liceo quibus addimus apte.

Verbum neutrum passiuum est, quod in o desinēns passiue significat; ut sex hic posita. Vapulo.i.percutior. Væneo.i.uendor. Fio.i.efficior. Deficio.i.deficio. Exulo exul fio, & a patria expellor, Nubo.i.uiro trador, de mulieribus tantum dicitur. Liceo, æstimor.

Abundantia & primo uerba communia.

Hæc et plura leges communia, largior, hortor,
Osculor, experior, stipulor, moror, hospitor, atque
Criminor, amplector, ueneror, cum dignor, adulor
Obliuiscor; eis interpretor addito solor.

Verbū abundans est, quod sub una uoce actiue,& passiue significat, ut uerbum cōe, ueluti largior, hortor, &c. At cum idem est diuersarum coniugationum; ut lauo lauas, uel lauo lauis. Aut cum aliqua in præteritis supinisve coincidunt, ut mulceo,& mulgeo mulsi mulsum. Aut cū idem multiplex præteritum aut supinum habet; ut sapio sapui uel sapiui. Horum multa ex dictis patent satis, ut arcto arctas, arctio arctis, albo albus; albeo albes, dico dicas, consecro, dico dicis, loquor, &c. Verbum commune est

quod

quod in or deſinẽs actiue ſignificat, ut Largior largiris i. tribuo, aut tribuor. Hortor hortaris.i. admoneo, incito. Oſculor oſcularis.i.oſculũ do,uel accipio. Experior experiris.i.tẽto,uel tentor. Stipulor ſtipularis, rogo,vel rogor ĩ obligatiõe cõtrahẽda. Moror moraris,ĩ mora teneo uel teneor expecto,vel expector. Hoſpitor hoſpitaris,ſuſcipio,vel ſuſcipior hoſpitio. Criminor criminaris,accuſo vel accuſor. Amplector amplecteris,circũdo aut circũdor & accipio,vel accipior. Veneror,honoro,vel honoror. Dignor,dignum iudico,vel iudicor. Adulor cõe eſt; eſt autem adulari inſeruire, & captare, vt fauorem emereamur uel uoce,vel geſtu,dicimus ergo,ego adulor tibi, & tu adularis. Obliuiſcor raro paſſiue capitur. Interpretor, declaro,aut declaror, ſolor,& conſolor, id eſt, conſolationem do,& accipio,&c.

DE VERBORVM FORMIS.

LIBER VII.

P*Racipuas uerbi formas cognoſcere quaternas.*

Formæ uerborum princpales ſunt quatuor. Perfecta ut lego. Meditatiua,u lacturio. Frequentatiua,ut lectito. Inchoatiua, vt ferueſco, caleſco.

De frequentatiuis, ſeu Iteratiuis.

Sic iteratiuum formes, ito fiat ab atum.
V per o mutabunt bene cætera uerba ſupini.
Si fuit or, manet or. Sunt cuncta frequentia primæ,
Prætereunt legem nato,quærito fundito, ſcitor,
Sciſcitor,atque agito, ſector loquitur,pauitoq́;.
Perſcrutando libros doctorum,plura notabis.

Frequentatiuũ vel iteratiuum uerbum, eſt quod aſſiduam vel potius frequentem in agendo uim habet, & frequenter agẽdo iterat affectũ,vt ſalto ſaltas,clamito clamitas. Formatur autẽ dupliciter. Primo a uerbis primæ cõiugationis habentibus in ſupinis atum,penul.longa,mutando

do a longum in i breue, & u vel um in o; vt imperatum imperatu imperito imperitas, clamatum clamatu, clamito clamitas, volatum, volatu, volito uolitas, &c. Reliqua frequentatiua formantur a supino mutando um, vel u, in o, cursum vel cursu, curso cursas, saltum saltu, salto saltas, dormitum, dormito, dormitu dormitas. Tueor tutum tutu, tutor tutaris; quia ex verbis in or, fiunt frequentatiua in or; veluti minor. minatum minatu, minitor minitaris. Frequentatiua verba omnia per primam coniugationem inclinantur. *Prætereunt, etc.* Formantur contra regulam quædam, nonas, natum natu, nata natas, quæro quæris, quæsitum, tu, quærito, as, id est instanter quæro, fundo. fusum fundito, as, id est sæpe fundo, scio scitum, scitor, artis, id est interrogo uel inuestigo quæ occulta magis, ac secretiora sunt. Siscor facit sciscitor, aris, id est scitor, & est magis in nusquàm scitor. Ago actum, agito, as. A sequor sector, aris, pro secutor, id est continue sequor. Loquor loquitor, aris. Paueo, es, pauito, tas, valde paueo, &c. Si quis doctissimorũ scripta perscrutetur, plura notabit, nam pasco. pascito facit, pro pasto pastas, nosco, noscito, &c.

De Inceptiuis seu Inchoatiuis.

Præsentis prim. q; modi, coniunge secundæ
Personæ, si uis uerba inceptiua creare.
Sic ferues, feruesco facit. Sed tollitur hisco.

Verbum inchoatiuæ uel inceptiuæ formæ, est, quod continuũ incrementũ, passionis innatæ significat. Et proprie tantum a neutris secũdæ coniugationis fit, addendo secundæ personæ præsentis indicatiui, singularis numeri. syllabam co. vt Tepeo tepes, tepesco, id est in horas magis tepefio. Calesco, idest fio calidus, sic ægresco, albesco, feruesco, ardesco, madesco, &c. Quorundam primitiua in usu non sunt, vt ignesco, lanesco, herbesco, liquesco, iuuenesco, senesco, &c. Hæc oĩa licet recte augmẽtatiua dicantur, tamen non inepte appellantur inchoatiua, nam qui calescit, incipit aliquid caloris acquirere, licet non penitus incipiat iam primum calere. Ita declarato in reliquis.

quis. Quæ ſimiliter in ſco deſinentia fomantur tam ab aliis uerbis, quàm a neutris ſecundæ non proprie dicenda ſunt inchoatiua, ſed inchoatiuis formatione ſimilia, vulgo tamen etiam inchoatiua dicuntur, vt Præſentiſco, ideſt præſentio. Concupiſco, id eſt cupio. Pertimeſco, id eſt pertimeo. Edormiſco, ideſt edormio. Labaſco, cado, & deficio. Hæc in ſco omnia ſunt tertiæ congiugationis, nec præterita, aut ſupina habent niſi a primitiuis, *Sed, etc.* Vnum formatur irregulariter, hiſco, ab hio ias, quia regula poſcit hiaſco, Et eſt hiſcere proprie oſcitare, item os ad loquendum aperire.

De Meditatiuis, quæ & deſideratiua dicuntur.

In meditatiuis quod in u, fit, iunge ſupino.
V ſemper breuians, rio; ſic dabit eſurit eſu.

Meditatiuum verbum, quod cum primitiuo ſignificat cupio, vt eſurio, eſſe cupio, etiam ſignificat famem patior. Formatur meditatiuum a ſupino poſtremo correpta u, & addita rio, vt partu, parturio, id eſt cupio, aut conor parere. Valla mauult hæc, quæ meditatiua, uulgo dicuntur, dici deſideratiua, quia deſiderium, non meditationem notant, non inepte tamen meditatiua appellantur, quia maxime ſolemus meditari, quæ uehementer deſideramus.

FINIS PRIMAE PARTIS
grammaticæ Deſpauterianæ.

SYNTAXIS.

SYNTAXIS.

GRAMMATICAE

DEFINITIO.

Grammatica quid eſt? Ars recte ſcribendi, recteq; loquendi, Poetarum enarrationem continens, omnium ſcientiarum fons vberrimus. Eſt ne Grāmatici etiam exponere hiſtoricos, & oratores? Quid ni? Cur igitur in definitione, Poetarum ſolum meminiſt? Quia Poeta uerus, quodammodo omnis ſcriptor, eſt, uti homo, omnis creatura, & anima, teſte Ariſtotele omnia, quia omniū imagines in ſe recipit; ita diuinus Poeta omnes ſcriptores præſtat, quod de Vergilio in cōfeſſo eſt. Itaq; per poetarum enarrationē facile intellexeris etiam reliquorum. Grāmatica vnde dicitur? A Græco nomine grāma; genitiuo grāmatis vel grammatos. i. litera, & declinatus hęc grammatica, grāmaticæ vel grammatice, grammatices. Latine dicitur literaria literatura, & multitudinis numero literæ, literarum, quo nomine iterim ſciētiam intelligimus quālibet. Literæ, etiam epiſtola eſt. Quare grammatica nomen habet a literis. Quia a literis incipit, e quibus docet ſyllabas efficere, & hinc dictiones rurſumque orationes quorum omniū uim, vt recte loquamur, & ſcribamus, pulchre enucleat, infantem grammaticem. i. paruam & rudem literatoriam aut literationem, aut grammatiſten dicimus.

Grammaticæ diuiſio.

Grammatica quotuplex eſt. Duplex. Methodica, & Hiſtorica. Quid eſt Methodica. Quæ recte loquendi, & ſcribendi præcepta continet. Vnde dicitur Methodica. A Methodus, id eſt via, quia uiam rationis præſtat. Quid eſt hiſtorica. Eſt poetas enarrandi ſcientia, Vnde dicitur. Ab hiſtoreo, id eſt enarro.

Metho-

Methodicæ diuiſio.

Quot ſunt partes grammaticæ methodicæ? Quatuor. Orthographia, Etymologia, Syntaxis, Proſœdia. Primæ, litera Secundæ dictio. Tertiæ oratio. Quartæ debetur ſyllaba. Orthographia q̃d eſt? Recte ſcribẽdi peritia, vt Chriſoſtomus cum ch aſpirato, & y Gręco, a chryſon i. aurũ. Vnde dicitur orthographia? Ab orthos. i. rectus, & grapho i. ſcribo, inde orthographia. i. recta ſcriptura. Etymologia quid eſt? Scientia oſtendens ueram dictionum origi nem, cum reliquis accidẽtibus, vt rex a rego, etymon eſt. Vnde dicitur? Ab etymos. i. uerus, & logos, ſermo uerbũ, ratio quaſi veriloquium Syntaxis quid eſt? Pars grammaticæ, qua congruam orationem ab incongrua diſcernimus. Vnde dicitur? A ſyn, id eſt con, & tatto, id eſt ordino, & taxis, id eſt ordinatio, hinc ſyntaxis coordinatio, ſiue conſtructio. Quid eſt conſtructio? Debita dictionum in oratione ordinatio. Quid eſt congruitas? oratio ſecundum grammaticæ regulam facta, vt amo Deum. Quotuplex eſt congruitas? Triplex. Quomodo? Voce tantum, ſignificatione tantum, & uoce cum ſignificatione, vel ſenſu. De prima, vt populus cantat. De ſecunda, vt populus cantant. De tertia, vt Petrus ambulat. Quomodò differunt grammatice loqui, & latine loqui? Grammatice loqui ſiue congrue, eſt artem ita cuſtodire, vt nullum admittatur vitium. Latine loqui eſt vbi elocutione luceſcit oratio, & eleganter loqui. Syntaxis diuiditur: nam quædam eſt finita, vt amo Deum quędam infinita, vt me amare. Rurſus quædam eſt perfecta, vt amo Deum, quædam imperfecta, vt ſi amares Deum. Proſœdia quid eſt? Carminis & accentus notitia vt Simon Simonis penultima longa. Vnde dicitur? A pros, id eſt ad, & œdo, id eſt cano, hinc eſt accentus, & ſcribitur in ſecunda ſyllaba cum œ diphthongo, vt comœdia, tragœdia, quia eiuſdem eſt originis.

SYNTAXEOS DIVISIO.

Syntaxis quotuplex est?Triplex.Præceptiua,Permissiua,Prohibitiua.Præceptiua quid est? Syntaxis quæ sub arte, & præcepto continetur, ut uir fortis, turba sedet. Permissiua quid est? Syntaxis contra artem uitiosa, ratione vel autoritate excusata,vt sola bubo,oēs flere,pars secant. Prohibitiua, quid est? Syntaxis nobis prohibita quia vitiosa,nec ratione,nec autoritate excusata; vt uos estis doctus. Quotuplex est syntaxis præceptiua? Triplex. Familiaris, Media, & Elegans Familiaris,quæ est circa familiarem loquendi modum perfecta constructio,vt,te laudanr omnes. Media,quæ est circa ornatiorem dicendi modum perfecta constructio, vt, te omnes quidem honore afficiunt.Elegans,quæ circa elegantissimum dicendi modum perfecta constructio, vt, laus tua non obscuro, nec uario sermone, sed clarissime, & una omnium uoce profertur.

SYNTAXEOS ACCIDENTIA.

Syntaxi siue constructioni quot accidunt? Duo.Concordātia,& regimen.Concordantia quid est?Debita partium orationis conuenientia in genere,numero,casu,vel persona.Quotuplex est concordantia?Triplex. Quomodo?Adiectiui,& substantiui.Relatiui & antecedentis.Verbi cum nominatiuo a fronte recto.;Quæ accidentia congruitatem mutant?Quatuor.Quæ?Persona,Genus,numerus,casus.Persona inter relatiuum,& antecedens, & magis adhuc inter uerbum, & nominatiuum a fronte rectū. Casus inter adiectiuum, & substantiuum. Genus inter hæc,& relatiuum,& antecedens. Numerus his omnibus communi est.Casus etiam undiq; inter dictionem rectam & regentem.Regimen quid est.Certi casus exigentia de casus natura nihil amittentis, vt exigentia accusatiui in uerbo amo est regimen,quia dicimus amo literas. Quare

re dixisti, de casus natura nihil amittentis. Propter casus aduerbialiter sine præpositione positos, vt vado Romam, quia ferè totam naturam casus & nominis amittūt, adeo vt paucissima admittant adiectiua, quia non dicimus, nisi poeticè, vado Romam pulchrā, nec sum domi ample, sed solum domi meæ, tuæ, suæ, nostræ, vestræ, alienę. Iure igitur rectore carere dicuntur ab Alexādro. Regere, est certum casum exigere, nihil de casus natura amittentē. Quo modo differunt regere, exigere, deseruire, & determinare. Boni autores nullam penitus in his differētiam posuere, potes hanc sumere. Exigere latius est quàm regere, quia dictio nihil præter casum regit, sed bene exigit, quia verba prohæretica post se exigunt infinitiuum, nō regūt, & verbum exigit aduerbium, non regit. Deseruire nihil differt a regere, vt comparatiuus cui casui seruit siue deseruit, i. quem casum regit. Determinare, est confusionem significationis tollere, & hoc quàm latissime se extendit, nam adiectiuū determinat substantiuum, nō regitur a substantiuo, infinitiuum determinat finitum, aduerbiū vero uerbum, cognomenq; nomen, & semper unum substantiuorum in oppositione determinat reliquum. Omnis dictio recta determinat regentem. Quotuplex est regimē, duplex, Actiuum, & passiuum. Quid est regimen actiuum. dictio regens. Quid est regimen passiuum dictio recta. Quid est dictio regens? quæ confuse significans declaratur per alteram, ut amo, hic, amo Deum. Quid est dictio recta? quæ dictionem regentem declarat, ut Deum, hic etiam, amo Deum. Quot partes orationis regunt? omnes, præter coniūctionem, ut liber Petri, hæc uolucrum, amo Deum, satis uini, amās Deū ad patrē, heu me. Ergo apud Vergilium, Illius ergo uenimus, non est coniunctio, sed aduerbium, fungens officio nominis, ut abundè hic, abundè ingenii cui est, facilè docetur, & sic exponitur, Illius ergo uenimus. i. illius causa, & ita nulla coniunctio regit, nec regitur unquam. Quot partes orationis regunt & reguntur? Tres. Nomē, Pronomen, Participium, quia solus casus regitur, ut liber Petri, hæc uolucrum, amor mei,

amans amantem. Quot orationis partes regunt transitiuæ? Quatuor. Verbum, Aduerbium. Præpositio, Interiectio, vt do tibi, parum vini, ad petrum, veh peccati. Quot partes orationis nec regunt, nec reguntur? Vna tantum. Quæ? Coniunctio. Regitne omne nomen, ita aliquo modo, tamen nomen proprium, & loco illius pronomen, nō regunt nisi per subauditionem, vt Maria Zebedei, scilicet vxor. Aeneas Anchisæ, scilicet filius, similiter cum dixit Vergilius, Quid meus Aeneas, &c. scilicet filius. Itē ego amo, non regitur, nisi quia subauditur proprium, uice cuius ponitur Ioannis, aut simile.

DE CONCORDANTIA ET REGIMINE. LIB. VIII.

Et primum de concordantia.

Adiectiui & substantiui Concordantia.

MOBILE *cum fixo genere et casu, numeroq;*
Conueniat, nomen sic uult cognomini adesse.

Adiectiuum & substantiuum esse debent eiusdem generis, casus, numeri, vt acutus, gladius, lasciuus passer, honesta vxor, pulchra facies, forte corpus, ingens æquor, scholare murmur. Quid est adiectiuum? Quod substantiuo adiicitur, sine quo sensum non perficit, & variatur per tres diuersas voces, aut per tres articulos, vt bonus bona bonū, hic & hæc & hoc felix. Quare dicitur mobile? Quia de genere mouetur in genus, vt bonus bona bonū. Quid est substantiuum? Quod adiectiuo substat, & variatur per vnum articulū, aut per duos ad summū. Quare dicitur fixum? Quia firmum est, nec mouetur de genere in genus. Quotuplex est adiectiuū? Triplex. Nome, vt sanctus. Pronomen, vt meus, Participiū, vt lectus. Ego pauper vtrum est substantiuum? Ego. Quare? Quia pronomina primitiuæ speciei per se pro substantiuis habentur. Pauper est

adiectiuum. Quot modis adiectiuum substantiuatur? Tribus. Primo, in masculino genere, vt oriens, occidens, pro cœli partib. Secūdò, in fœminino genere, vt arida pro terra, continens pro terra non insula. Tertio, in neutro genere vt antecedens. i. oratio alterā inferens. Cōsequens oratio illata. Quot modis declaratus substāt iuatum in neutro genere? Tribus. Primo per nomē res, vt triste. i. tristis res Secundo per nomen pars, vt summum domus. i. summa pars domus. Tertio per abstractum, vt æquum. i. æquitas. *Nomen sic uult cognomini adesse.* Nomen & cognomen concordant in genere, casu, & numero, sicut adiectiuū & substantiuum, vt, Pontius Pylatus, Symon Petrus. Idem est de præ nomine & agnomine dicendo, vt Marcus Tullius Cicero. Si quis habet cognomen ab oppido, licet ne in ablatiuo sic loqui? Petrus de Bruxella, Egidius de Roma, Heuricus de Gandauo? minime, quia doctissimi ita nunquam loquuti sunt, siue cognomen fuerit, siue patriū nomen, & hæc sufficiētissima ratio, vt IESVS Nazarenus, Liuius Patauinus, Petrus Hispanus, Cicero Arpinas, Thomas Aquinas, non de Aquino. & ita in reliquis. Licet ne dicere Petrus de ponte, Ioannes de lapide de palude? Nō sed Pontanus, Lapidanus, Paludanus, &c. Dic etiam Martinus magister, non magistri. Iacobos faber non fabri. Si durius tamen fuerit nomen, & commode non possit detorqueri ad hanc formam, licebit ponas in ablatiuo, sed cum præpositione a, vt guido a rupe forti, &c.

Concordantia Relatiui & antecedentis.

Pone relatiunm cum præcedente, in eodem
Et genere, & numero, nec non personā in eadem.

Relatiuū & antecedens cōcordant in genere, numero, & persona, vt ego gaudeo, qui locupletibus genitus sum. non fles tu, qui perdidisti patrem? video pauperem, cuius misereor. pater est quem diligo, &c. De quibus relatiuis intelligitur regula? Solum de qui, quæ, quod, ille, ipse, is; & si quando referant, iste, hic. Relatiuum quid est? antelatæ rei recordatiuum. Quotuplex est relatiuū? Duplex. Substantiæ, & accidentis. Quod est relatiuum, substan-

tiæ? Quod refert antecedens substantiuum. vt habeo librum quē quæris. Da relatiua substantię. Qui quæ quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem, alius, alter, reliquus, cætera cæterum, Quotuplex est relatiuum substantiæ? Duplex. Quomodo? Similitudinis, & diuersitatis. Quod est relatiuum substantiæ similitudinis? Quod idē refert cū suo antecedente, & sunt hæc, qui, quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem. Quod est relatiuū diuersitatis. Quod refert antecedens diuersum a consequente cū quo concordat, sed sub eodē genere vel specie, vt amo laurū, & cæteras arbores, ex quo infertur laurū esse arborē. Da relatiua diuersitatis, Alius, alter, reliquus, cætera, cæterū, quia cætera aut cæterus non dicitur. Relatiuū accidentis quod est. Quod refert antecedens adiectiuū, vt qualis, veluti, Sum albus, qualis est pater. Da relatiua accidentis. Qualis, quantus, quot, quotus, quotēnis, quotenus, quotuplus, quotuplex, cuius, cuias. Intelligitur ne regula nostra etiam de relatiuis accidentis. Non. Cur ita. Quia semper cum sequenti concordant, vt Catherina est pulchra, qualis est ius filius, vel quale est ius mancipium. Cur relatiuum non cogitur cum antecedente concordare in casu? Quia a diuersis casibus plerunque reguntur. Coguntur ne aliquando in eodem casu poni? Etiam. Quando. Cum antecedēs absolutè. i. sine verbo ponitur, vt relatiuum habeat locū: vt, Virga tua, & baculus tuus, ipse me consolata sunt. An relatiuum aliquando locatur sine antecedente. Etiā. Quādo. Quum odii causa aliquē nominare nolumus, aut quia rem notissimam putamus. Prioris exemplū, dicit Iuno de semele pellice, Ipsa petēda mihi, ipsam (si maxima Iuno Rite vocor) perdā. Posterioris exemplū in euangelio Ioānis, Domine si sustulisti illū, dicito mihi, vbi posuisti eū.

De Relatiuo regula oratoria.

Quando relatiuo præcedens subdis, eodem
Ponatur casu, quia uerbo dantur eidem.
Quem scribo librum bonus est, ornatius aio,
Quam librum quem, nam raro reperimus in usu.

Quando relatiuum qui, quæ, quod, præponitur antecedenti,

denti, ſicut antecedens cum eodem verbo conſtruatur, Latinè & eleganter in eodem ponuntur caſu: vt, quas ad me dediſti literas, iucundæ fuerunt. Si antecedens in eodem caſu præcedat, eritne oratio congrua veluti, librum quem ſcribo bonus eſt. Erit nimirum congrua, ſed inelegans, ut uix ſatis Latina.

Altera de Relatiuo regula oratoria.

Si referens ponas inter generum uariorum
Caſus, haudq́; ſequens fuerit proprium, dabis ut uis,
Sin proprium fuerit, referens conforme ſit illi.

Quotieſcunque relatiuũ qui, quæ, quod, ponitur inter caſus diuerſorum generum, & ſequẽs fuerit nomẽ appellatiuum, poterit concordare cũ vtrolibet. Si vero ſequẽs ſit nomen proprium, cum eo concordabit relatiuum. Da prioris partis exemplũ, video animal, qui aſinus dicitur, vel quod aſinus dicitur, vtriq; elegantius conformatur. Poſterioris partis, vt nauigo aquam, qui Rhodanus dicitur. Eſt locus in carcere, quod Tullianum appellatur.

De Coniunctiuis & Interrogatiuo.

Conſimiles optant caſus coniunctio, quærens,
Conſimilesq́; modos, ſi non regimen uarietur.

Coniunctio & quicquid coniungendi vim habet, petit ſimiles caſus, & modos ſimiles. Item interrogatiuũ & reſponſiuum, eiuſdem erunt caſus, niſi regimẽ varietur. Da exempla prioris partis. Vxor & maritus litigãt, Deus vel dæmon malus eſt. Tu es fortior quam Petrus. Superbus ambulat quaſi rex. Quæ habent vim coniungendi? Quã, niſi præterquam, ſicut, quaſi, velut, & plura. Da poſterioris partis exempla. Cuius eſt liber? Petri. Cur dabis panem? Inopi. Quis miſeretur peccatoris? Mitiſſimus IESVS. Quem tremunt barathra? IESVM, &c.

Adde, ꝙ coniunctio ita ſimiles caſus coniungit, vt tamẽ neceſſe ſit, eos pertinere ad res diuerſas, alioqui enim ſi ad rem eandẽ pertineant, nihilominus eſſent ſimiles & idẽ, ſed ſine vlla intermedia coniunctione: idq́; per oppoſitionem, aut Euocationem, de quibus infra. Item copulatiua cõiunctio efficit pluralem numerum, diſiunctiua ſin-

gularem,quia illa simul accipit ea quæ coniungit,hęc tantũ vnũ eorũ Quare addidisti,nisi regimen varietur? Quia vbi dictiones exigunt vel regunt diuersos casus,si id necessario fiat.hæc regula no hẽt locum,vt dicimus, liber meus,& nullo modo,liber mei,ideo necessario dicimus, hic liber meus,& Petri.Cuius penna est?Mea.Quãti emisti.Aureo. Cuius interest?Mea. Accusatis furti,an homicidii,an vtroq;.Exẽpla de similibus modis.Terẽ.Cũ nihil est,nihil defit tibi,a desio. Idẽ. An ꝙ viã ignorãt, an ꝙ iter ꝓferre nequeũt.Norandũ ꝙ quoscunq; casus dictio regẽs põt regere,illos etiã coniũctio põt copulare. Si quis inter roget,qualis est potes ne respõdere.Homo.Minime.Cur non. Quia interrogatiuis danda sunt debita responsiua; vt,Quis est.Petrus.Quis currit.Hõ. Qualis est. Albus niger,doctus,&c.qualitatẽ dicentia.Quantus es.Bipedalis,&c.quãtitatem continuam significantia. Quotus es. Primus,secundus,&c.Quot ludunt.Tres,quatuor, &c.

De Nominatiui Regimine.

Quòt modis noĩatiuus ponit̃ ĩ oratione. Duobus. Priore mõ regitur,vt auis canit.Posteriore,ponit̃ absolute sine regimine,vt Dñs noster Iesus Christus,is facit omniã Quot modis regitur noĩatiuus.Duobus.Figurate,& sine figura.Figurate,vt Tu & Petrus luditis.Sine figura,Tu ludis.Quot modis regitur sine figura. Duobus,A fronte, & a tergo. A fronte,vt,Deus regnat.A tergo,sum homo; Quot modis noĩatiuus regitur figurate. Septẽ.Primo vbi est appositio,vt Fluuius Tybris est turbidus. Scdo per euocationẽ,ut ego Petrus scribo.Tertio, ꝑ cõceptionẽ ꝑsonarũ,vt ego,& tu legimus.Quarto,ꝑ prolepsin,ut studemꝰ,ego ꝗdẽ poeticæ,tu vero medicinæ.Quĩto,ꝑ zeugma,vt.Hebræi sunt,& ego,& eiusmodi orationes nõ Latinæ mõ,verumetiã per elegãtes sunt.Sexto, ꝑ antiptosin; in prosa prohibita,vt si quis dicat,Soni,alii voces,alii nõ voces,pro sonorum alii,&c. Septimo,pro synthesin raro vtendam, vt Turba strauerunt vestimenta sua.

Regula

Regula nominatiui prima.

Ante capit rectum persona conuenientem.
Et numero, uerbum quod personale uocatur,
Necnon finitum: rectum persæpe tacemus.
Sepe loco illius quid pono. Ne puer uni
Pluralem dones sermonem, non honor est hic.
At de me solo numerus dicetur uterius.

Oē verbū personale finiti modi regit ante se expresse, vel subaudite eiusdē numeri & psonę noīatiuū, vel aliqd pro noīatiuo, vt ego scribo, tu legis. Tyrānum regnare, nocet rei publicæ. pluit, ningit. Quare dixisti in regula psonal'e. Quia impersonale ante se noīatiuū nō recipit, vt statur, curritur, pœnitet me peccati. Quare dixisti finiti modi? Quia infinitiuus ante se non nominatiuum, sed accusatiuū recipit, vt me amare rumor est. Quot sunt modi finiti? Quatuor. Indicatiuus, imperatiuus, optatiuus, subiunctiuus. Cur dixisti ante se, siue a fronte. Quia verbum personale post se plerunq; recipit obliquum, vt misereor tui, amo Deū. Cur dixisti expresè seu explicitè. Propter tales orationes. De⁹ regnat, ego scribo, vbi expresè ponitur noīatiuus. cur dixisti subauditè uel implicite. quia nominatiuus aliqñ in verbo intell gitur, vt pluit, scilicet Deus vel natura. Aiunt Cæsarē venire, s. homines. Cur dixisti eiusdē numeri & personæ. Quia taliter incongruæ & ineptæ essent orationes, vt ego curris. tu lego, tu dixit. Cur nominatiuum dicis & non rectum, vt carmine. Vt vocatiuū excludā, qui rectus est, quia nominatiuo similis, sed nūquam a verbo regitur. Cur dicis vel aliqd p nominatiuo. Quia multa per se nullius casus, nominatiui officio fungūtur, vt Primò, infinitiuus solus sine casu, vt furari est malū, secundo infinitiuus cū accusatiuo ante se; vt tyrannos viuere non expedit reipublice, & hoc dialectici vocant dictūm. Tertio, infinitiuus cū aliquo casu post se, vt seruire Deo regnare est. Quarto, appellatum, vt quod studes est tibi conducibile. Est autem appellatum, tota oratio nominatiui & uerbi præcedente particula quod ne, ut, aut similli. Quinto, quædam aduerbia fungūtur. nominatiui offi

tio, vt partim virorum sunt occisi.i.aliqui uiri. Satis pecuniæ est mihi. Dictio technice.i.materialiter posita, est uerum nomen indeclinabile neutri generis, ideo non debet dici, ponit in nominatiuo. Cæterum notandum, quicquid ponitur loco nōiatiui esse neutri gen. & indeclinabile nomen. Persius, Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter. Cur non dixisti nominatiuū pro supposito ut grāmatistæ? Quia sic nōiatiuus non est suppositū, quia pro loco alicuius significat. Plinius. Iunipero spina pro folio est. *Ne puer uni, etc.* Vni ut uni nō est pluraliter loquendū, sed de seipso potest quis tā pluraliter, quā singulariter loqui. Exēplū prioris partis, vt rogo te amice venias ad prādiū mecū, non autē, rogo vos amice, vt veniatis, &c. Id patet tā per sacrā scripturam, quàm per ethnicā, vt Aue Maria. Tu es filius Dei. Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Exemplū posterioris. Cicero ad Brutum, Populo imposuimus, & oratores uisi sumus. Quintilianus, Vtinam hoc fata mihi præstarent, vt residuum laborantis animę in tuo poneremus amplexu. Ecce quō idem de se nunc pluraliter, nūc singulariter loquitur. Cur dixisti, vni vt vni? Quia si vni loquentes, ad plures sermonen dirigi volumus, poterit loquutio esse pluralis. Virgilius nono Aeneidos, Vos ò Calliope, precor, aspirate canēti. Cōpellat calliopen, & ad omnes musas sermonem dirigit. Quia hodie inuite audiuntur tu, tibi, tuus, &c. ideo blandius poteris sic loqui, per tuā beatitudinē sanctitatē, maiestatē, dignitatā, paternitatē, nobilitatē, probitatē, &c. Ne tamen vester pro tuus ponas, quia vester est intrinsecus plurale.

Regula elegantiæ.

Quod duo si rectos numerum uerbo uariorum
Præponas; uerbum quadrabit Proximiori,
Omnia pontus erat, dic, et domus antrā fuerunt.
At uestes sunt lana, feras, est lana caueto.

Verbū substantiuū positum post duos nōiatiuos diuersorū numerorū, elegāter cōformatur secūdo nōiatiuo, vt bona arma gladius est, gladius bona arma sunt. Ouid. oīa pontus erat. Item, Domus antra fuerūt, singularis numeri est

ri est domus. *At uestes,etc.* Si verbum substatiunm ponatur inter duos nominatiuos diuersorum numerorum concor dabit cum præcedenti, vt vestes fuerunt lana, non vestes fuit lana, mandata tua sunt meditatio mea; non est. Sermones summi patris sunt meditatio iusti, & non est.

Secunda regula principalis.

Cum substante, uocans, et uim quod seruat eorum.
Si sit res eadem, post se rectum retinebunt.

Verbũ substantiuũ, verbũq; vocatiuum, & eorum vim habentia, regunt post se nominatiuũ, qui significatur acci pi pro eodẽ cum noĩatiuo præcedente explicite uel impli cite, vt sum paruus, est hõ. Deus est oĩpotens, vocor Ioãnes, cognominor Pelisso, sedeo lætus. Cur dixisti, qui significatur accipi? Quia nisi acciperetur casus præcedens & sequens, aut saltem significaretur accipi pro eodem, veluti, tu es asinus, non esset posterior casus nominatiuus, vt hic gladius est Petri, Pater est filio. Verum dicemus, Petre esto bone? an Petre esto bonus? Petre esto bonus; quia ante intelligitur nominatiuus. Verbum substantiuum quid est? Quod alijs verbis substat in coniugando vel resoluendo, vt sum substat verbo lego in resoluẽdo; quia lego.i.legens sum, legebã.i.legens eram, &c. Legor sic nõ resoluitur, quia caret participio pręsentis tẽporis, vt omnia passiua, sicut oĩa actiua carent participiis præteriti temporis. Quotuplici verbo substat sum in cõiugãdo? Quintuplici Primò, passiuis, vt amor, amatus sum. Secundo? deponentibus, vt loquor locutus sum. Tertio, com munibus, vt osculor, osculatus sum. Quarto neutro passiuís, vt gaudeo, gauisus sum vel fui. Quintò impersonalibus passiue vocis, vt sedeẽ, sessum est vel fuit. Quot sunt verba substantiua? Vnicum, quod est sum. Quomodo ex cludis fio, exto, & existo, quæ plurimi esse substantiua dixere? Quia hæc aliis verbis non substant, sed ipsis, vt cæteris substat sum, veluti fio, factus sum, existo, sum existens. Quotuplicia verba habent vim verbi substantiui? Triplicia. Primo passiua, quorum actiua regunt duos accusatiuos pro eadẽ re receptos, vel quasi acceptos, vt cre

deris

deris diues,quia dicimus credo te diuitē, ubi subauditur esse,sic habeor doctus,&c.Secundo,uerba multa neutra, ueluti eūdi,manēdi,uiuēdi,&c. ueluti cōcedo domū pot' parasitus uenit ad cœnā inuocatus,uade cautus,&c.Tertio,plurima alia uerba actiua,deponētia,quorū nō cōstat mihi certa regula,ut audiui hoc puer feci inuitus,&c. Vocatiuū uerbū quid est?Quidā generale quod p ei nomen præsertim propriū,aliqñ etiā cōe determinatur,ut uocor Ioānes.Quot sunt uerba uocatiua? Quinq;? Nuncupor, appellor,uocor,dicor nominor.Cuius generis sūt uerborū personaliū?Passiui.Habent n actiua in o,uoco,nuncupo,&c.quæ regunt duos accusatiuos,qui significan pertinere ad eandē rem,ut uoco te asinum. Cur hæc actiua non dicuntur uocatiua?Quia in proposito tantū scire uolumus,quot sunt uocatiua post se nominatiuū regentia. Quæ habent uim uocatiuorū?Cognominor, agnominor inscribor,salutor,&c.ut cognominor Despauterius,Pellisso,cognominor Aphricanus salutor Poeta,scribor hæres arguor insanus, hic liber inscribitur Syntaxis Despauterii,&c.

Esse infinitum.

Esse pares optat casus,Sed non male dices,
Huic licet esse probum:loquitur sic Quintilianus.

Esse copulat similes casus, qui pro eadē re significantur accipi,vel explicitè,uel implicitè. De nominatiuo,Petrus cupit esse doctus.De genitiuo.Misereor Ioannis cupiētis esse docti,cui deest ingeniū. De datiuo,Licet mihi esse sacerdoti.De accusatiuo,Audiui Ioānē esse doctū.De uocatiuo nō datur exemplum.De ablatiuo,Vtor familiariter Ioanne cupiēte esse canonico. Quare dixisti īplicitè?Quia aliqñ alter casus subauditur,ut huic licet esse pbum,&c.

Appositio.

Apponens coniunge pari casu duo fixa,
Esto res eadem,declaratumq; prætio.

Si duo noīa substantiua ad eādem rē pertinentia cōiuugantur sine coniunctione,erunt eiusdē casus præcedente declarato per appositionē:ut fratres gemini hic sūt duo substātiua,fratres & gemini,per eisdē rebus accepta,sine

coniun-

cõiunctione, ergo ponuntur in eodẽ casu, & declaratũ, fratres, præcedit. Da plura exempla. Ioãnes homo magni ingenii, fluuius Rhenus, urbs Roma, arbor morus, mons Libanus. mẽsis Augustus. Appositio quid est? Sine coniunctionis medio, substãtiuorũ ad eandẽ rem pertinẽtiũ in eodẽ casu positio, vt vrbs Roma. Cur dicis, sine cõiunctionis medio? Quia inepte dicitur fluuius et Rhenus, vrbs & Roma, &c. Cur dicis in eodẽ casu? Quia hoc in oĩ appositione est necessariũ. Per quot casus fit appositio? Per oẽs, ut arbor sycomorus, ris, ri, ri, ro, rem, rũ, or, re, &c. Possunt ne esse diuersorũ generũ? Etiam ut flumen Rhodanus, urbs Gandauũ, &c. Possunt ne substantiua esse diuersorum numerorũ in appositione? Vix. Quia non dicimus urbes Roma, sed vrbs Roma, nisi alterum altero numero, caret, vt vrbs Athenæ, pisces signũ, & vbi alterũ est collectiuum: Ouid. Turba ruunt, in me luxuriosa proci, sic ordina, proci turba luxuriosa ruunt in me. Quot de causis fit appositio? Tribus. Primo, causa restringendæ generalitatis, vt arbor laurus. Secũdo causa remouendæ æquiuocationis, vt leo signũ ardet. Est autem equiuocũ polysenũ, hoc est, dictio diuersa significatione multa significans, vt Canis, Lupus, &c. Terlio causa attribuẽdæ proprietatis, vt Plato homo doctissimus. An appositio est figura? Etiam. Quare. Quia appositio est arte aliqua nouata dicendi forma. Nouata. i. a trito uulgi & inueterato loquendi mõ remota, & ita elegãs, ut molem magalia quõdã. Quid est figura? Arte aliqua nouata dicẽdi forma. Quotuplex est figura? Triplex. Dictionis, locutionis, cõstructionis. Quid est figura dictionis? Quæ in dictione fit, vt Syncopa, Apocope, &c. Quid est figura locutionis? Quæ circa aliquem loquendi modũ nõ circa congruitatis regulam versat, vt Sine Cerere & Baccho friget Venus, Metonymia. Quid ẽ figura cõstructionis, Quæ circa grãmaticas cõstructiones uersat; vt Appositio, Euocatio, &c. Quot sunt figuræ constructionis? Octo. Quę? Appositio, euocatio, cõceptio, uel syllepsis, prolepsis, zeugma, antiptosis, synthesis, & synecdoche. Quot harũ elegantes sine vllo uitio? Quinq;, quæ?

Appo-

Appositio,euocatio,conceptio,prolepsis,zeugma, in qui bus nihil est vitii,tantum abest,ut sint rationes excusantes,sed elegantiæ,& ornatus plurimum.Antiposis,& synthesis plerunq; habent uitium ratione excusatum, suntq; sub grammatica permissiua,vt sinecdoche.

Euocatio.

Si ternam primæ des,totum sit tibi prima.
Siq; secundæ des ternam,totum esto secundæ.
Pauper ego canto. Luca uir maximus audi.

Quando immediatæ primæ uel secundæ personæ iungitur tertia, tota oratio est primæ vel secundæ personæ per euocationem, ideo verbum erit primæ vel secundæ personæ,vt Ego pauper canto.Tu diues trepidas.Cur dicit immediate? Quia non potest intercedere coniunctio, quia personæ hic ae eandem rem pertinent,posset tamen intercedere coniunctio,si duæ tertiæ personæ connecterentur uni primæ,aut secundæ, vt Ego pauper, & indoctus nescio,quommodo victum mihi comparabo. Quid est euocatio?Continua tertiæ personæ ad primam vel secundam reductio elegans,vt ego Ioannes sedeo;hic tertia persona Ioannes,reducitur ad primam personam ego; quia uerbum est primæ personæ.Continua.i.sine coniunctio ne mediante. Quot sunt in euocatione necessaria? Quatuor.Quę?Persona euocans,persona euocata, absentia coniunctionis,& uerbũ personæ euocanti conforme. Persona euocans est prima uel secunda persona, ut ego, nos,tu,uos. Persona euocata est tertia persona, ut Ioannes.Quotuplex est euocatio?Duplex. Quomodo? Explicita,& implicita. Explicita, vbi persona euocans, & euocata exprimuntur, vt ego Apollonius scribo. Implicita, vbi persona euocans subauditur, vt Peccatores, te rogamus audi nos.

Conceptionum parasceue.

Quæ per et aut socias iungo, dant rite ualorem
Pluralem, sic cum pro coniungente repostum

Copulatum per coniunctionem copulatiuam, & atq;, & cęteras,& per pręepositionem cum,pro &,valet dictionem

nem pluralis numeri, vt tu, & iste.i.uos,ego tuq;.i. nos. Petrus,& Ioannes ludunt,quos video. Virgilius, & Ouidius sunt docti. Berta cum Catharina sunt pulchræ. Ouidius, Ilia cum Lauso de Numitore sati. Conceptionum parasceue,id est ad conceptiones noscendas præparatio.

Personam atque genus semper dabimus mage digno.
Prima quidem reliquis præstat; terneq; secunda.
Masculeum reliquis præstat; neutro muliebre.

Copulatum æquipollens vni plurali, est eius personæ, aut generis cuius est pars dignior per conceptionem. Exemplum de persona? vt ego & tu,ego & ille,est primæ personæ, quia ego est pars dignior: nam prima persona concipit secundam,& tertiam per regulam. *Prima quidem reliquis præstat.* Ideo,dicemus., Ego & tu disputamus,verbum est pluralis numeri quia ego & tu æquipollent uni plurali. Item,Tu & Petrus luditis, quia secunda concipit tertiam,per regulam,*Terneq; secunda*. Tertia autem semper,vt indignior,concipitur nunquam concipit. Tu mecum gaudemus,aut sine figura,tu mecum gaudes. Exemplum de genere, vt Petrus, & Anna est pluralis numeri, per valorem masculini generis; quia pars dignior Petrus, est masculini generis. Nam masculinum concipit fœmininum & neutrum, & non contra. Ideo dicimus, Petrus & Anna sunt pii,Dominus, & mancipia sunt pugnaces. Da regulam. *Masculeum reliquis præstat.* Fœmininum concipit neutrum,vt læna,& scortum sunt impudicæ. Da regulam, *Neutro muliebre*. Conceptio quid est? Mediata indignioris ad dignius reductio, vt ego tuq; damus,&c. Quare dicis mediata. Quia explicite uel implicite mediat coniunctio,vel præpositio cum. Quotuplex est conceptio. Quadruplex. Personarum,generum,numerorum,casuum. Quid est conceptio personarum. Conceptio in qua persona a persona concipitur, ut ego tuq; damus. Quotuplex conceptio,personarum. Duplex. Directa,quæ fit sine cum vt tu Petrusq; luditis. indirecta, quæ fit per cum vt tu mecum gaudemus. Conceptio generum quid est. Conceptio in qua unum genus concipit alterum

rum ut pater materq; sunt boni, bos, & iumentum sunt ad præsepe ligati. Diciturne recte, Calamus, & papyrus sunt mali. Vix bene dicitur. Quia in conceptione generũ coniuncta per, & vel cũ debent significare res animatas, aliter fere semper adiectiuũ deberet esse neutri generis, vt calamus & papyrus sunt mala, per regulam indifferentiæ, quæ paulo post ponetur. Quid est cõceptio casuum. Conceptio quæ fit per cum, vt ego tecum ludimus Quid est conceptio numerorum. Vbi plurale cõcipit singulare; vt petrus & isti ludunt. Quot in quaque conceptione sunt necessaria. Quinque. Quę. Dictio concipiens, dictio concepta, copula verbum, vel adiectiuũ, concordantia cũ dictione concipiente, non concepta.

Regula indifferentiæ.

Sint res absq; anima; ponetur, mobile neutrum.
Demonstratiuum, et referens, pluralia iunge.

Quotiescunq; substantiua rerum inanimatarum cuiuscunq; generis coniunguntur adiectiuum uel demonstratiuum, vel relatiuum plurale, ipsum erit neutri generis fere semper ut calceus, & subucula sunt detrita penna, & atramentum sunt scribenti necessaria, mors & pestilentia sunt fugienda. Quare dicitur regula indifferentiæ? Quia substãtiua possunt esse sine differẽtia cuiuslibet generis. Quare dixisti fere semper? Quia quãdo res sunt inanimatæ, fit adhuc aliquãdo conceptio generũ, sed rarissime. Cicero in somnio Scipionis, Cõcilia cœrusq; hominũ iure sociati, quã ciuitates appellantur. Lucanus, Mẽsuraq; iuris uis erat, hinc leges, & plebiscita coactæ, &c.

Conceptio generum implicita.

Implicitea uocites generum syllepsin, uterq;
Est probus. At debent mas et fœmella notari.

Quando de uiro & fœmina loquimur non expressis cõcipiente, & concepto, per masculinum fieri debet conceptio generum implicita, vt vterq; est probus, de Petro, eiusq; uxore, vter horũ est fœmina? hi sunt homines, &c. Semper oportet loqui de viro & de fœmina, secus nulla efficet figura, Itaq; conceptio generum est duplex, implicita,

ta,& explicita. Explicita, in qua genus conceptum, & cō cipiens explicatur, vt Ioannes, eiúsq; uxor sunt piis, & sic per omnes casus. Implicita, in qua per masculinum loquimur de uiro, & fœmina, non expressis genere concipiente, & concepto, ut in Genesi: Erat vterque nudus, de Adam, & Eua.

Prolepsis.

In partes totum partitur rite prolepsis.
Cum uerbo positum, tacitam quandoq; uidebis.

Propter totum cum uerbo vel adiectiuo congrue constructum, in partibus uerbum uel adiectiuum eleganter intelligitur pro prolepsin, vt Noluerūt uenire, sed abierunt, vnus in villam suam, alter ad habitationes suas, hic propter totum inuitati Latine subauditum cum verbo abierunt, in partibus uerbū ornate intelligitur sic unus, supple abiit, in uillam suam, & alter abiit, &c. Item, hi metuunt, hic dominum, ille magistrum, verbum vel adiectiuum in partibus turpiter exprimeretur. Præterea verbum uel adiectiuum totius aliquādo in fine pulchre ponitur ut Salustius in Catili. Exercitus hostium duo, vnus vrbe, alter a Gallia obstant. Quid est totum? Dictio pluralis numeri, aut dictio collectiuā, vt homines, turba, &c. *Tacitam, etc.* Prolepsis est aliquando implicita. Terent. Curemus æquam vterq; partem; hic totum nos intelligitur in verbo curemus, & partes continentur in distributiuo vter quæ. Prolepsis quid est? Attributio proprietatis toti diuiso in suas partes, quæ totius proprietatem vario modo continent, ut omnes studēt, hic scientiæ, ille pecuniæ, alius Veneri, &c. Quot necessaria sunt in omni prolepsi? Quinq; Totum, partes, determinationes, proprietates, & ordo. Proprietates, verbum vel adiectiuum.

Zeugma.

Vnius est uerbi ad diuersa reductio Zeugma,
Aut adiectiui. Nihil hic nisi carmina desunt.
Iratus rex est, reginaq; , non sine causa.

Propter verbum vel adiectiuum, congrue aliquo casu aut substantiuo constructum, in altero verbū vel adiecti

uum

uum facile subauditur per zeugma, ut, quis fecit? ego, hic propter uerbum fecit, congruo constructum cum quis, facile subauditur feci, in ego. Sũ ita magnus ut soror mea, hic propter adiectiuum magnus, congrue constructum cum subaudito ego facile intelligitur adiectiuum magna, in soror mea. Similiter in his orationibus. Tauri mei, & altilia mea occisa sunt. Carus est panis, & uinum. Hebræi sunt & ego. Hic illius arma, hic currus fuit. Zeugma quid est? Vnius proprietatis ad diuersa reductio, ad vnum quidem expresse, ad alterum intellecte, ut, Ego sicut fœmũ arui. Quot sunt necessaria in zeugmate? Quinque. Quæ? Proprietas, verbum uel adiectiuum, duo substantiua con iungens, & concordantia proprietatis cum uno expresse, cum altero intellecte. Cum quo debet concordare proprietas in zeugmate? Cum propinquiore, nisi fuerit aduerbium similitudinis, aut comparandi. Vergilius, Nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est. Quare dixisti, nisi fuerit aduerbium similitudinis aut comparandi? Quia sic proprietas concordat cum remotiori aut principaliori. vt Montes sicut cæra fluxerunt. Ego rectius quam tu scribo, &c. Quod sunt species zeugmatis? Tres. Zeugma a superiori, in quo uerbum uel adiectiuum ponitur in principio, ut Virgil. Silet omnis ager, pecudes, pictęq; uolucres. Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. Zeugma a medio in quo uerbum uel adiectiuum ponitur in medio, ut uitia erunt donec homines. Si radix sancta, & rami. Zeugma ab in inferiori, in quo uerbum uel adiectiuum ponitur in fine, ut, Nihil hic, nisi carmina desunt. Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.

Antiptosis.

Antiptosis erit, pro casu posito casum.

Antiptosis est. casus pro casu positio, sub aliqua ꝓprietate, quot lætitias insperatas modo mihi irrespere in sinũ, pro, lætitiæ insperatæ. heret pede pes, pro pedi &c. Sũtus ne nobis licitæ orationes eiusmodi per antiptosin? Non, nisi assemus tanti, quanti fuerunt hi apud quos reperiuntur

tur,& æquè parcè vteremur. Est tamen antiptosis quædã adeo ab oratoribus vsurpata,vt omnibus liceat, & elegãs habetur,veluti id genus, pro eius generis, oẽ genus pro omnis generis,vt,Aristot. libri sunt omne genus elegantiæ referti,&c. Estne antiptosis,Petrum ludit pro Petrus? Non,sed solœcismus,quia antiptosis debet habere auctoritatem,pro ratione excusantem.

Synthesis.

Synthesis haud uocem, sed cernit significatum.

Rem magis inspiciunt quam uocem sæpe poetæ.

Oratio aliquando congrua est sensu,nõ voce,per synthesin,ut populus clamant,turba statuerunt,congruè dicimus per sensum, quia populus, & turba significant simul multos, & ita per significationem sunt pluralis numeri, sed tales orationes sunt incongruæ secundum vocem, quia populus & turba secundum vocem sunt singularis numeri. An omnes orationes per sinthesin sunt nobis permissæ? Non, nisi in poematis & historiis, & tum quoque cauendum est,ne quid nimis. Synthesis quid est? Attributio proprietatis vni, vel pluribus copulatis, quod fit non gratia vocis, sed significatus, vt pars in frusta secant,id est aliqui.

Aduerbia, et interiectiones.

En,ecce,hem,primum,quartumq; aliquando requirunt.

Heu petit et quintum ueluto. Hei uehq; datiuum.

Proh primum,quartum,quintumq; notatur habere.

Hæc aduerbia demõstrandis,en,ecce,hem, petũt post se nominatiuum vel accusatiuum. De nominatiuo,vt Ecce homo. En diritas fati. Hem Dauus. De accusatiuo,Ecce magistrũ. Hem astutias. En Paridis hostẽ. *Heu petit,etc.* Istæ interiectiones heu & o petunt post se nominatiuũ, accusatiuum,aut vocatiuum,vt,heu dementia heu me miserum. heu socii.ò festus dies hominis.ò fortunatos agricolas. ò magna vis veritatis,&c. *Hei uehq; datiuum.* Duæ interiectiones hei & væh regunt datiuum post se, vt hei mihi. ueh tibi *proh primum, etc.* Proh interiectio dolentis vel indignantis, & aliquando admirãtis,construitur cum

nominatiuo, accusatiuo, vocatiuo, vt proh dolor. proh desum atq; hominum fidem. proh sancte Iuppiter.

REGIMEN NOMINATIVI, & obiter aliorum implicitum.

Cuiusuis tacitam do casus saepe regentem.
Supprimit orator, quae rusticus edit inepte.

Dictio regens tam nominatiui quàm aliorum casum, aliquando etiam dictio recta eleganter subauditur, vt, Laus regi superno, Gloria tibi domine. Dominus vobiscum. Pax tibi, &c. In quibus nominatiuus regitur a verbo substantiuo, sic implicite posito Homelia sancti Gregorii, est supple, uel sequitur. Et vt vno verbo dicā. Quotiescunq, subauditio obscuritatem non parit, ornate multa subticemus, vt, Tum Venus, supple dixit. Quid tibi cū illo. subaudi, rei est. Ridiculum, nugæ. apinæ. tricæ. fabulæ, sed quid opus plura. Notandum nominatiuum aliquā do penitus absolui a rectore, apud Psalmographum, disciplina tua ipsa me docebit.

REGIMEN GENITIVI.

Si duo continue iungantur fixa, nec una
Sit res, in patrio recte casu dabis unum.

Omne nomen substantiuum regit alterum substantiuum in genitiuo, si ipsa pro diuersis significentur accipi, coniunctione nec explicitè nec implicitè intercedente, vt, ager Petri, crista galli, facundia Ciceronis, patera vini dies letitiæ, princeps sacerdotū, scriba regis, vicinus Ioānis, osor vxoris, epistola Pauli, potio sopni, lumen Solis, virtus Dei, quid rei, crater argenti, pater filii, discipulus magistri, cathedra lætitię, flos florum, homo parui pretii, puer vnius diei, ager trium iugerum, ir s pluu æ. Aeneas Anchisæ, custos templi, scire Persii, esse Dei, quia infinitiuus fungitur officio nominatiui. liber illius, quia pronomen primitiuæ speciei fungitur officio nominis substā tiui.

tiui. Cur dicis si ipsa pro diuersis significētur accipi. Quia aliter ponerētur in eodē casu, vt vrbs Roma p appositionē. Cur dicis cōiunctione, nec explicite, nec implicite intercedēte. Quia sic alterū nō staret in gtō, vt chlamys, & aurum.

Ex qua ui dictio aliqua regatur.

Quærenti uires, sit pro ratione uoluntas,

Assiduusq; usus magnorum grammaticorum.

Si quis ex qua vi dictio regatur quærat, de quocunque casu id quæretur respondebis ex vi voluntatis, & assidui vsus doctissimorum virorum.

Temporis, atque loci quantiq; aduerbia quædam

Hunc optant casum. dic, uenimus illius ergo.

Quædam aduerbia temporis, loci, & quantitatis, regunt genitiuum. Exemplum de aduerbio temporis, tunc temporis, Loci, vbiuis gētium, eo discordiæ. Quantitatis, satis eloquentiæ, parum vini, &c. Ergo etiam aliquando est aduerbium, teste Seruio, cum genitiuo, vt illius ergo venimus, id est, causa illius.

De mei, tui, sui, nostri, uestri.

Possessum spernit patrium quo passio fertur.

Filius ergo mei ne dixeris, at meus inque.

Nomen significans rem possessam nec habitam, nō potest pro possidente vel habente, regere genitiuos passiue significantes, mei, tui, sui, nostri, uestri, vt de filio quē habeo, non licet dicere, filius mei, nec de agro quem habes, ager tui, Similiter nō licet dicere, ager nostri, mos vestri, liber sui, quia, mei, tui, sui, nostri, vestri, non significāt possessorem, sed passiue. rem scilicet de qua, aut in quam aliquid habetur, vt amor mei. i. amor, quē quis habet in me, non quem ego habeo, nisi eum habeā erga me. Ouidius, Vror amore mei. Quomodo dicendum est ergo, si dicere non licet filius mei? Veteres dicebant filius mis, tis, sis, nostrum vestrum, nam hi genitiui actiue significāt, nunc mis, tis. sis. non sunt in vsu. nostrum, vestrum, fere partitiuē ponūtur. Ideo per possessiua loquemur, filius, meus, tuus, suus, noster, vester. Quot modis genitiuus capitur?

Tribus. Actiuè, quando propter ipsum alterum actiue declaratur, vt prouidentia Dei.i. per quam Deus prouidet. Passiuè, quando propter ipsum alterum passiue declaratur, vt timor Dei.i. quo timetur. Possessiuè, quando propter ipsum alterum possideri significatur, vt regnum Dei, quod Deus possidet. Quot genitiui tantum actiuè sumuntur? Quinque. Mis, tis, sis, nostrum: quorum mis, tis, sis, exoleuerunt: nostrum, vestrum, partitiue ponuntur. Loco horum, vtimur possessiui meus, tuus, suus, noster, vester, quæ actiuè & possessiuè tantum sumuntur. Quot genitiui tantum passiue capiuntur? Quinque. Mei, tui, sui, nostri, vestri, primitiuæ speciei, vt amor mei, quo ego amor. Quot genitiui possesiuè accipiuntur? Quotquot & actiue significare possunt, Qui genitiui tā actiue quàm pasiue significant? Reliqui omnes, vt amor Petri, id est, quo amat, aut quo amatur, &c. Sic charitas fratris, suspicio vxores, &c. Ex dictis liquet regulam de interrogatiuis fallere, vbi si quæratur, Cuius est liber? Respondendū est, non mei, sed meus, Cuia est penna? Mea. Cuiū est pecus? an tuum? an Meliboei? an alius cuiusquam? &c.

Quæuis proprietas, aut pars, cum obile iungis
Laudem significans, aut uituperamen, in hoc sit,
Vel sexto casu, ceu uultus fœmina pulchri,
Aut uultu pulchro. Quandoq; synecdoche habebit
Rite locum, quarto aut sexto, seu candida collum,
Aut collo, misere doleo cor, cordeue dices.

Non subiecti aut totius, regit dictionem proprietatis aut partis, cum adiectiuo laudis vel vituperationis in genitiuo, vel in ablatiuo. Exēpla prioris partis, vt vir summæ virtutis, vel summa virtute. homo sanè mentis, vel sana mēte. Rex celsi animi, uel celso animo. Gygas proceræ staturæ, vel procera statura sic, vir antiqui moris, miræ sagacitatis, admirandæ industriæ, ingentis auctoritatis, boni nominis, labefactæ famæ, vel vir antiquo more, mira sagacitate, &c. Exempla posterioris partis. Populus duræ ceruicis, vel dura ceruice. Herba magnæ radicis, vel magna radice. Parasitus auidissimæ gulæ, vel auidissimâ

gula Vir magni nasi, vel magno naso. Nympha præstantis corporis, puella prolixæ comæ, virgo flauorũ capillorum, miles pauidi cordis, vel Nympha præstãti corpore, puella longa coma, &c. Quid est subiectũ? Cui aliquid accidit, vt homo est subiectum scientiæ, nã homini accidit scientia. Quid est proprietas? Res quæ alteri accidit, vt scientia est proprietas, quia accidit homini. Quid est totum? Quicquid ex pluribus partibus integralibus connexum est, vel in ea resolui potest, vt homo, est quoddã totum, quia ex capite, ceruice. collo, humoris, pectore, manibus, brachiis, uentre, tibiis, pedibus, & cæteris mẽbris illius corpus connexũ est, & in ea tanqnam partes integrales resolui põt. Quid est pars? Pars integralis, vt hic sumitur est qua cæteris in easdẽ resolubile totũ constituitur, ac connexũ est, vt anima est pars integralis, eadẽq; principalis hominis, nã homo ex anima & corpore cõstat. *Quãdoq; synecdoche habebit, etc.* Nomen adiectiuũ, aut cũ participio suo verbũ passiuum, aut neutrum, significans proprietatem, aut accidens in parte rei, põt illius partis dictionẽ in actiuo uel ablatiuo regere per synecdochen. De adiectiuis Aethiops albus dentes, vel dentib. æger pedes vel pedib. decorus faciẽ, aut facie. De uerbis & participiis. dolleo caput, uel capite. tremo manus, uel manibus, frangor brachium, uel brachio, fractus mẽbra, uel mẽbris, Synecdoche quid est? Attributio partis ad aliquod totũ sub proprietate uerbi uel adiectiui, ut nuda genu, ager depastus segetes, flores inscripti nomina regũ. Quot sunt necessaria in synecdoche? Tria. Totũ, pars, proprietas. i. uerbũ uel adiectiuũ. Est ne hic synecdoche potẽs diuitiis, grauis pietate, præditus dignitate? Minime. Quia, ut Valla docet, hæc figura tantũ ad animi & corporis qualitatẽ pertinet, nihil ad extrema respiciens, qualia sunt doleo caput, doleo. ilia, pulcher faciẽ, nuda genu, discincta sinũ, &c. Quibus licet uti synecdoche, tam in accusatiuo, quàm in ablatiuo? Maximè poetis, proximè deinde historicis. oratoribus uix unquã, neq; enim dicunt doleo caput, frigeo manus, sed dolet mihi caput. trigent mihi manus, &c.

De opus.

Poscit opus sextum tolerans quandoq; secundum.
Vt mihi opus libro est. At opus dux (Tullius inquit)
Et nobis ut opus Plautus sic utitur usus.

Opus regit ablatiuum cum datiuo intercedente verbo substantiuo, habet quoq; sed rarissime, genitiuũ pro ablatiuo, vt opus est mihi libro, id est indigeo libro, &, vt Barbari loquuntur, habeo ad faciendum de libro. Sic opus est mihi armis, auxilio, &c. De genitiuo, mihi opus eius est. *At opus dux, etc.* Opus capitur pro necessarius interdum adiectiue indeclinabiliter, & ita quemuis casum secum permittit, vt opus est mihi medicus. Intelligo tibi multa esse opus. Dux nobis & autor opus est, apud Ciceronem. *Vt opus plautus, etc.* Vsus capitur aliquando pro opus, & regit similiter ablatiuum cum datiuo intercedente verbo substantiuo, præsertim apud Plautum, & quandoq; apud alios, vt, est mihi vsus doctrina, consilio, vestibus, &c. pecunia vsus mihi est. Dicimus etiam, hoc nobis futurum est usui, id est, vtile.

De adiectiuis uerbalibus.

Actiue signans uerbale, dabit genitiuum
Mobile, ceu quædam quorum uix scitur origo.

Adiectiuum verbale, actiue significans, regit genitiuũ, vt quædam adiectiua, de quibus, an verbalia sint, ambigitur, vt amans, patiens frigoris, doctus pulæ, indoctus logicæ. consultus iuris. significatiuus belli. cupidus ludi. ferax tritici. studiosus virtutis. nuntius veri. scius recti. docilis praui. docilis dei. gnarus militię. ignarus viæ. prodigus pecuniæ, rudis literarũ. memor beneficii. immemor patriæ. cõpos voti, impos mẽtis particeps furti. dubius vitæ. &c. Cur dixisti actiue significans? Quia aliter nunquam per regulam hanc regeret genitiuum, ut uapulans, percussus. trepidus. &c. An debeant semper ab actiuis descendere? Minime. Quia sic doctus, consultus, &c. non pertinerent ad hanc regulam, quum descendãt a doceor, cõsulor, &c. Ideo actiue significare, est actiue declarari, vt doctus, qui scit. cõsultus, qui aliis recte consulit, &c. An omnia actiue signifi-

significantia verbalia ad actiua, regunt casum huius regulæ? Nō. Quia opus est vt sint ab auctoribus non futilibus cum genitiuo inuenta. Ideo legens librorum, bibens vini, comedens nefrendis, &c. non dicemus. donec apud bonos auctores inuenerimus.

Quæ regunt genitiuum, uel datiuum,
Affinis, similis, communis, par, propriusq;.
Finitimus, fidus, conterminus, atque superstes,
Conscius, & socius, conformis, siue propinquus,
Et uicinus, amicus, habet iungi his alienus,
Hæc casum ternum donabunt, siue secundum.
Cætera, queis damnum signabitur utilitasue,
Cum terno ponas armis fer, et aptus ad arma,

Quædā adiectiua regunt genitiuū uel datiuū, vt affinis senectutis, uel senectuti. Similis patris, uel patri. Commune omnium, vel omnibus. Par tui, vel tibi. Proprius hominis, uel homini. Finitimus fluuii, uel fluuio. Fidus amici vel amico. Conterminus fontis, uel fonti. Superstes dignitatis paternæ, vel dignitati. Conscius scelerū, uel scelerib. Socius belli, uel bello. Conformis imaginis, uel imagini. Propinquus urbis, uel urbi. Vicinus oppidi, uel oppido. Amicus uentris, uel uentri. Alienus consilii, uel consilio, &c. *Cætera queis damnum, etc.* Cætera adiectiua quibus significatur quæpiam utilitas, uel damnū, regunt datiuū, ut, album est nigro contrarium.. hyems est nobis grauis, molestus omnib. Infestus hostii.i.ualde molestus. Infensus discipulo.i.uehementer iratus. Dulcis amicis. Gratū opus agricolis. Iucundus omnib. &c. *Armis fer et aptus, etc.* Quædam pro datiuo possunt accusatiuum habere cō præpositione ad, ut aptus armis, & ad arma. Idoneus huic rei, & ad hanc rem. Vtilis agris, & ad agros, &c.

De partitiuis.

Partitiua uolunt genitiuum, ut signa, gradusq;,
Pronomen, numerus duplex, aduerbia quædam;

Dictiones partitiuæ postulāt genitiuū pluralē nōis nō collectiui, uel singularem collectiui. Et sunt primo signa uniuersalia, ut quisq; hominū, & particularia, ut aliquis

discipulorum,quis uirorũ,uter horum,&c. Secundo,gra dus comparationis,Positiuus quidem, ut nigræ lanarum. Comparatiuus ut fortior manuum est dextera. Superlati uus,ut doctissimus Poetarum,optimus plebis.Tertio,om ne ferè pronomeu,ut hæc uolucrum,hic iuuenum,illa so rorum,&c.Quarto,duplex numerus,Cardinalis.i.princi palis , quo uulgo numeramus duo, tres, quatuor, &c. ut duo illorum. Et numerus ordinalis, quo ordinem indica mus,ut primus hominum,septimus sapientum,&c.Quin to,aduerbia quædam,ut ubiq; locorum,usquã scriptura-rum,&c. quid est dictio partitiua? Adiectiuum uel ex eo aduerbium,multitudinis partẽ indicans,ut nullus,quicun que maior maximus,maximi,&c. Debetne adiectiuũ par titiuum cum genitiuo in aliquo accidente concordare? Etiam,quia debet esse eiusdem generis,ut unus fratrum, una sororum,non una fratrum,&c. Da regulam.

Sit conforme genus, partitio quando notatur,
Ni collectiuum, uel uox heteroclita detur.
Recte etiam dices. Quid agis dulcißime rerum.

Adiectiuum partitiuum conuenit cum genitiuo in ge nere,ut quisq; uirorum, quæque fœminarum. *Ni collecti-uum, etc.* Ab hac regula sunt tres exceptiones. Prima in collectiui,ut optimus plebis,&c.Secunda in heteroclitis, ut infimum cœlorum. Tertia ubi adiectiuum partitiuum respicit præcedens;ut, Quid agis dulcissime rerum? Dul cissime respicit præcedens subauditum,ad quod dirigitur sermo.Item, Leo est fortissimus animalium,&c.

De Comparatiuis et Superlatiuis.

Res similis generis medius gradus, atque supremus
Poscunt, ille duas, hic plures usque duabus.
Sin minus ista aderunt,medio gradui dato sextum.

Comparatiuus, & superlatiuus , ut regant genitiuum per regimen partitionis,requirunt comparationem inter res eiusdẽ generis uel naturæ.Comparatiuus facit cõpa-rationem inter duo, Superlatiuus inter plura duobus, ut dextera est fortior manuum,bene dicitur,quia fit cõpara tio inter duas res, scilicet dexteram & sinistram, & sunt

eiusdem generis,vel naturæ,quia ambæ sunt manus. Dextera est fortior digitorum,male dicitur, quia sunt plures quam duæ res,nec sunt eiusdem generis,quia dextera nõ est digitus. Pollex est fortissimus digitorum,rectè dicitur quia fit cõparatio inter res plures duabus, quia inter pollicem & cæteros digitos:& hæ res sunt eiusdem generis vel naturæ: quia pollex est digitus: Ideò male dicimus, Hector est fortissimus grecorum,q̃a nõ fit cõparatio inter ea quæ sunt eiusdem generis,quũ Hector nõ sit Græcus sed Troianus. Esse eiusdẽ generis,vt hic sumitur est rem excedentẽ significari per casum comparatiui vel superlatiui,vt Hector fuit Troianorum fortissimus. Ideo nõ est bona cõparatio, Leo est fortissimus lyncum, quia leo non est lynx. *Sin minus ista,etc.* Vbi comparatio non fit inter duo eiusdem generis,comparatiuus habebit ablatiuũ; vt doctior illo uel illis. Et per comparatiuum cum ablatiuo loquendũ est quoties cõparatio non fit inter res eiusdem generis,vel naturæ, Hector fuit fortior quouis Græco. Leo est fortior lynce. Penelope est castior sororibus Penelope non est soror sua,&c.

Genitiuum uel ablatiuum regentia.

Dat patrium aut sextum tibi copia, sicut egestas.
Plenus inops, saturat, cum fratribus, implet, abundat,
Atq; egeo, careo testes; quibus adijce sanus,
Et miser, et dignus, cum pluribus, et bene multa
Verba: uelut crucio, cum pendeo, lætor, et ango.
Desipio, abstineo, potior sic ponis, aloq́;,
Indoleo, recreo, quæ, pluraq́; glossa recludet.

Adiectiua & verba quædam copiæ & egestatis cũ non nullis alijs, regunt genitiuũ vel ablatiuum. Adiectiua quidem, plenus, locuples, satur, diues, abundãs, refertur, fœcũdus, egenus, imunis, paup, inanis, trũcus oneratus, orbus, orbatus, dignus, indignus, viduus, vacuus, contentus. saucius, lapsus, miser, sanus, & plura, vt plenus rimarũ plenus, lactè, locuplex pecuniæ locuples metu, satur oĩum rerum, & satur succo ambrosiæ, diues auri, & auro, abundãs verborum & verbis, refertus cibi & cibo, fœcundus frugũ

&

id est, anxius, & solicitus, res meas curo. Misereor vult genitiuum, vel datiuum. sed melius genitiuum, vt Miserere mei Deus, misere nobis Christe. Dominor & auxilior datiuum ritè regunt apud oẽs ecclesiasticos, qui cum genitiuo etiã construunt, vt auxilio miseris, dominor victis. In sacris in genitiuo leguntur auxiliatus sum tui, & dominatus est bestiarum, sed imitabimur cæterum, si rectæ velimus viuere, sanctos imitabimur etiam indoctissimos. Si venustè capiamus scribere aut loqui, linguæ Latinæ doctos imitari studebimus, licet Nerone peiores.

Verba genitiuum uel ablatiuum habentia.

Accuso, damno, moneo, contraria laudo,
Criminis, aut pœnæ, uel laudis habento secundum,
Aut sextum. Sed Valla dedit tantummodo sexto
Altero, et ambobus, neutro, uel utro uel utroq;.

Verba accusandi, damnandi, monendi, laudandi, & his contraria vt accusandi, absolnendi, vituperãdi, regunt genitiuum vel ablatiuum criminis, pœnæ, admoniti, laudis, vituperii, vt accuso te furti uel furto. Incuso te negligentiæ, vel negligentia, arguo te mendacii vel mendacio, admoneo te debiti, vel debito, laudo te virtutis vel uirtute, absoluo te iniuriarũ, vel iniuriis &c. Omnia penè genitiuum frequentius habent, quã ablatiuum demptis quinq; ablatiuis, altero, ambobus, &c. Quia per genitiuum hic loqui non licet, teste Valla, vt utro accusatus es? furti an homicidii? nõ vtrius, neutro acusatus sũ, nõ neutrius, &c. Accusandi verba sũt accuso, incuso, ago, postulo, arcesso, insimulo, arguo, noto, alligo, astringo, corripio, reprehẽdo criminor, & si qua sunt similia. His cõtraria, excuso, purgo, &c. Damnandi, damno, condemmno, multo, admulto punio, plecto, conuinco, redarguo. His contraria, absoluo libero, &c. Monendi, moneo, admoneo, commoneo, commonefacio, commemoro, consulo, &c. Laudandi, laudo, miror, probo, commendo, &c.

In quo casu poni debet pretium.

Verba uolunt sexto pretium, ponas siue fixo
In patrio pluris, tanti, quanti, atq; minoris.

Cum

Cum fixo in sexto. Raro quartum ualeo uult.
Vilius et melius, peius, uel carius emi
Valla negat recte dici per nomina posse.

Oē verbum cuius actus aliquo pretio constat, potest regere post se nomen pretii, vel valoris in ablatiuo: exceptis quatuor sine substantiuis in genitiuo semper ponendi tanti, quanti cum natis, tantilibet, tantidem, quantiuis, &c. & pluris atque minoris, qui cum substantiuis in ablatiuo ponuntur vt cætera; vt, emi abs te equum decē aurei, doceo discipulū, paruo, aut vili. i. ꝙ barbari dicunt, pro bono foro. Triticū venditur magno, aut multo. Quanti mercatus es i stū librū? non quanto, nec pro quanto, q͂a ablatiuo pretii nūquā additur prępositio pro. Ideò dices, quāti pransus es? aut quāto pretio? non pro quanto. quanti cupis cœnare? aut quāti habitas? quanti portat nuntius epistolā? quanti huc aduectus es? quanti licitaris librum? quanti æstimas uirtutem? &c. non pro quanto, nec quanto nisi addás pretio. Bene tamen dices, quantū das pro domo quia hic pro nō additur pretio. Pluris opinione librū emi, quanticunq; cōparaueris dignus est. Emi Ciceronē quinq; libellis, & ego tātidē. *Raro quartum, etc.* Valeo huc pertinet vt quanti valet hæc vacca? decem florenis, minimo valet hæreditas, quanto pluris valet doctrina, tanto minoris estimatur. Aliqñ hoc verbū regit pretium in accusatiuo. vt illud non valet trientem nummum, &c. Idem significat, & idem valet, &c. *Vilius, & melius, etc.* In q̃busdam solum aduerbialiter loqui licet, teste Valla, vt, emo vilius. & melius vendo, id est quod Gotticum vulgus ait pro meliori foro. Latini, emo minoris. Emo peius aut carius, id est emo pluris.

De uerbis plures genitiuoos regentibus.

Aestimo, curo, puto, facio, cum consulo, duco,
Pendo, habeo, refert, est inter et est bene iungo:
Ante dabunt dictos patrios, cum plurimi, et æqui,
Et parui, nihil, nauci, flocciq;, beniq;:
Magni infiniti, maioris, maximi, et assis,
Et minimi multi. Quædam bene ponito sexto.

Verba

Verba æſtimādi, vt æſtimo, curo, puto, facio, cōſulo, duco, pendo, & habeo, præter genitiuos tanti, quanti, pluris minoris. regunt etiam genitiuos plurimi æq, parui, nihili, nauci, flocci, &c. quibus additur pili, & forſan plures. Pro quibuſdam poſſunt habere ablatiuum. Et ſignificant omnia hæc verba, æſtimare, vt parui te æſtimo, vel ēt paruo qd de me fiat, parui curas, ego hanc rem nihili duco, sēp te plurimi feci, quod polliceris æqui boniq; facio, optimi cōſule. i. ęſtima, iudica, rogat vt boni cōſulas, ęqui boniq; cōſule. i. in bonā partē accipe, flocci non facio, aut pēdo, aut curo, ac nauci facio. i. ſperno, contēno, nihili æſtimo. Floccus, vernacule. vn Fioco di lana. Nauci, putamen nucis, nullius certè pretii. Item magni refert quo loco q̄q; dictio poſita ſit, parui, mea intereſt, an claris ſim natalibus, an obſcuro genere, modò ſim bonus & ſapiens, mea nihil refert dummodo potiar. Refert, & intereſt in reliquis ſæpius habent vel nomina, vel aduerbia multū, plus plurimum, magis minus, parum, maxime, minime, pauxillulum, nihil, aliquid, quod, ſiquid, & ſi qua ſunt ſimilia, vt multū intereſt vnde quis gaudeat, quid mea refert ſcire, fac ſciam, &c. Pluris opes ſunt nunc, quàm priſco tempore. non aſſis faciunt. noli grammaticam parui putare. Infiniti virtus æſtimanda eſt.

Quæ regunt genitiuum uel accuſatiuum.

Pauca recordandi patrium, quartumue requirunt:
Vt memini, memoror, ſic obliuiſcor habetur.

Pauca verba recordandi, vt recordor, memini, memoror, reminiſcor, & hoc verbū obliuiſcor, regunt genitiuū vel accuſatiū. De genitiuo, vt recordor pueritiæ, memini nuptiarū ſororis; memoror beneficiorū, reminiſcor hiſtoriæ, obliuiſcor carmīs. De accuſatiuo. Recordor pueritiā. memini lectionē heſternā. memoror nouiſſima mea. reminiſcor acta mea. obliuiſcor hiſtoriā, memoror hic deponēs eſt.

De refert intereſt, et eſt.

Refert inter et eſt, eſt ſignans comoditatem,
Officiumue, petit quoſuis patrios, niſi ſeptem,
Refert, inter et eſt noſtraq;, meaq; referto.

Cum

In uario sensu. facilis docet omnia prosa.

Tenus præpositio petit genitiuũ pluralẽ res geminas significantẽ, aut numero singulari carentem, alioqui uult ablatiuum in plurali, etiam quandoq; genitiuum. Exemplum vbi res sunt geminæ, vt sto in aquis aurium tenus, sum armatus crurum tenus .i. vsq; ad aures, vel crura. nã tenus significat vsq; ad, aut nõ vltra, &c. Exẽplum de singulari carentibus, vt nuptiarum tenus, soror mea collusit pueris. Cumarũ tenus caluerunt, &c. Exemplum qñ tenus habet genitiuum pluralẽ, nec res geminas significantem, nec singulari carentẽ, ut Olympus attollitur nubiũ tenus. temerarius miles solus penetrauit hostiũ tenus, &c Exemplum de tenus cũ ablatiuo plurali, ut costis tenus, capillis tenus. Cum ablatiuo singulari, ut stolide uitã egisti senectute tenus, & uulneratus sum corde tenus. docti sunt sophistæ titulo tenus. *Vult ad, etc.* Ad apud, ante, &c. quæ simul ponuntur in rudimentis, regunt accusatiuum casum, ut ad patrẽ, apud uillam, ante, &c.] *Velut absque, etc.* A, ab, abs, & cætera quæ cum his ponuntur in rudimentis regunt latinum casum, qui est ablatiuus, ut a domo, ab homine, &c. *Sub, super, etc.* Quatuor sunt præpositiones accusatiuum uel ablatiuum regentes, In, sub, super, & subter, sed plerũq; in diuerso sẽsu. nã eũ motũ significant, certa rõne utrunq; casum tenent, accusatiuum, cũ de loco in locũ motũ significamus, ut, uado in urbẽ. labor in piscinã. sub umbras succedimus, postasq; sub ipsos. Nituntur gradibus. super oppidum profectus. super astra uolauit. super lodicẽ ingredior, desiliit subter mœnia. Si autẽ motũ, aut statũ, seu quietẽ in loco significant ablatiuũ quærunt, ut in agro curro, in vrbe deãbulo. ambulo in porticu. sum in pago. uidi te in templo. Tityrus recubat sub tegmine fagi. nos quiescimus sub tecto. dormimus super frõde uiridi, & super frondem sæpius dices nocte super media studui, & super mediam noctem .. subter dẽsa testudine situs. subter lodice reclino. *Facilis docet omnia, etc.* Ex longa autoris glossa hæc habes in primis scitu necessaria. Ad & apud differunt, quod ad, tam motus, quàm

quã quietis verbum admittit,vt vado ad Petrum, ſto ad ignem.Apud, ſolum quietis verbũ deſiderat, ſignificatq; in loco,vel perſona, vt maneo apud Petrum, legi apud Vergilium.Inter apud & penes,hoc intereſt,ꝙ apud,aut locum,aut perſonam innuit,vt vidi te apud forum,fui apud patrem, penes poteſtatem ſignificat, vt penes te eſt ſalus mea.i.in poteſtate.Eſt autem penes eſſe, non apud aliquem eſſe,ſed in,& quaſi poteſtate alicuius eſſe. Ante & poſt contraria ſunt,vt ante me,poſt me. Contra & erga a ſe inuicem diſſident, quia contra in malam partẽ capitur,vt arma inuenta ſunt contra hoſtes,niſi ſignificet è regione,ex oppoſito,vt habito contra Ioannem,id eſt ex aduerſo Ioannis.Erga in bonam ſæpius,vt erga parentes pius. Extra & intra aduerſantur, vt Iliacos intra muros pugnatur,& extra.Infra locum ſignificat, vt Infra tectum.& ad dignitatem refertur,ut infra dignitatem meam eſt.i.minus quàm dignitatem meam decet,& opponitur ſupra.Supra & ſuper diſcrepant,nam ſupra interiectũ requirit ſpatiũ,ut auis ſupra me uolat.Super uerò ſignificat cõtiguũ,vt ſedeo ſuper lapidem. Sic ſe habet ſubter,ſed non infra,&c. A,ab,abs,hoc diſcrimine diſtant, quod A,ſolùm conſonantibus iungitur,ut a Petro. Ab,uocalibus,conſonantibus,l,& r,liquidis,ut ab Andrea.ab Ioe,ab lege.ab rege,ab duce,&c. Abs tantùm q,& t,ut abs Quinto.abs rege.ab Tito.Coram & clam contraria ſunt. Coram & antè differunt. Coram proximitatem ſignificat,ut Coram iudice cauſam egi.Antè ſignificat perſonã locum,aut tempus,ut antè me,antè templum, antè duos annos.Coram & palam id unum controuerſum eſt,quòd Coram ad certas perſonas pertinet,Palam ad omnes, & ferè aduerbium eſt,per manifeſtè, ſiue in aperto.De, & A,hanc habent inter ſe differentiam,quòd De,materiam ſignificat,ut anulus de auro factus. A,nunquam materiam innuit,ſed cauſam efficientem. De,tamen aliqñ pro A,ſumitur,ut emi de Petro ꝓ a Petro.E,Ex idẽ ſibi uolũt,ſed E,conſonantibus iungitur,ut è iure,è republica.Ex, tam uocalibus quàm conſonantibus ut ex arbore,& ex dignitate.

tate. Ex, A, vel Ab hoc discrimine ponuntur. Ex significat plerunq; locum in quo quis fuit, vt ex amphitheatro venio. A, vel ab, locũ alicui proximũ, vt a fonte, vel ab amphitheatro venio Sic Ad, & In, vt ad tribunal venit litigator i. iuxta. In tribunal uenit iudex. i. intra. In ubicunque significatur diuisio, mutatio, aut conuersio, accusatiuum habebit, vxor Loth uersa est in statuam salis. Troia versa est in cineres. Daphne mutata est in laurum. Lycaon in lupum. Partior in socios prædam. Diuiditur nomen in duo membra, &c. Super, ablatiuum habet pro de, vbi de re aliqua mentionẽ faciamus, vt multa super Priamo rogitans, super Hectore multa. Subtus perperam ponitur a quibusdam, quia aduerbium est, non præpositio, Etiam inepte dicimus, de post fœtantes, de sub pede. de prope fontes. licet hac parte vtantur viri doctissimi.

Regula ultima de genitiuo, et obiter de alijs casibus pro aduersis loci, quam carentiam rectoris uocat Alexander.

Quæstio si fiat per ubi, nomenq; prioris
Sit numeri, et proprium seu primæ, siue secundæ.
In patrio dabo, quando locum designo minorem.
Mil tiæ, belli, atque domi, sis ponis humiq;.
Addimus interdum dictis, terraq; togaq;.

Propria nomina pagorũ, & oppidorũ (quæ minora loca dicũtur) primæ vel secũdæ declinationis, singularis numeri, cum appellatiuis militiæ, belli, domi, humi, terræ, & togæ cum uerbo uel participio, ubi quæstio fieret per ubi, ponuntur in genitiuo pro aduerbiis loci, ut si quæratur, Vbi est Papa? optime respondebis. Papa est Romæ, Vbi studuisti? Studui Gandaui, Louanii, Antuerpiæ. Vbi est segnis? Domi, Vbi est temerarius? Militiæ. Sic, poma iacent humi. i. super terrã. cõdo corpus terræ. i. in terra. gratus principi belli togæq;. i. in bello & in pace. Toga, vestis erat Romanorũ quia vtebantur in pace tantum, ideo pro pace capitur. Cur dixisti, in regula ꝓpria nomina? Quia appellatiua, cum in præpositione, in ablatiuo ponuntur, vt Vbi oras? In templo. Herba hæc crescit in agro. auia

mea moratur in pago, auus in oppido. Cur dixisti in regula, propria oppidorum & pagorũ? Quia propria aliorum locorum, vt regionum, &c. stabũt in ablatiuo cũ præpositione in, vt Petrus studet in Frãcia, bellum est in Aegypto. Cur dixisti primæ vel secundæ declinationis? Quia si essent tertiæ declinationis, ponerentur in datiuo vel in ablatiuo, vt natus Carthagini, vel Carthagine. Cur dixisti, numeri singularis? Quia si esset numeri pluralis, in datiuo vel ablatiuo poneretur, vt natus Athenis. studet Parrhisiis Cur dixisti, vbi quæstio fieret per vbi? Quia si fieret quæstio per quo, qua, vel vnde non responderetur in genitiuo, vt quo vadis? vado Romam, nõ Romæ, &c.

Si ternæ nomen fuerit, numeri ue secundi.
Cum ruri dabitur terno, aut sexto, magne terno.

Nomina propria oppidorum aut pagorum tertiæ declinationis aut pluralis numeri, vbi quæstio fieret per vbi, ponuntur pro aduerbiis loci in datiuo uel ablatiuo, elegantius autem in datiuo cum appellatiuo ruri, vt egi Aumione. Sic, moratus sum Verone, &c. Philosophatus sum Athenis, Tarquinius vixit Gabiis, &c. Ioannes est ruri, & rure.

Tu sextum casum, si quando per unde rogaris,
Aut, qua, responde. Si per quo, ponito quartum
In propriis, quibus usque cupit rus, cum domus addi.

Nomina propria oppidorum aut pagorũ, vbi quæstio fieret per vnde, aut qua, ponuntur pro aduerbiis loci in ablatiuo sine præpositione, cum ablatiuis duobus rus & domus, vt vnde venis? Venio Valentia, Tybure, Lutetia, Lugduno, rure, domo. Qua ibis Romam? Mediolano. sed hic per accusatiuum & per præpositionem sæpius loquimur, propter amphibologiam vitandam. *Si per quo, etc.* Nomina propria oppidorum, & pagorum, aut castrorum, vbi quæstio fieret per quo, ponentur sine præpositione in accusatiuo cum appellatiuis rus & domus, vt, Quo vadis? Vado Auernionẽ, Valentiã, Burgas, Belgas, Remos, Parrhisios. Cur dixisti propria oppidorum, pagorum, aut castrorum? Quia appellatiua aut propria regionum ponuntur

nuntur in accusatiuo cum præpositione ad, vt cōcedo in urbem, ad villam, iter est mihi ad Asiam, &c.

Barbarus haud fies opponens, præpositurus.

Si quis contra regulas dictas doctissimos parce imitetur vbi vsurpauerunt contrarium, vt præpositionem omittendo, vbi regula exigit addi, aut addendo, vbi regula exigit vt omittatur, non censebitur barbarus. Verbi gratia, regula exigit vado domum. est domi, venio domo. Aliquando tamen, teste Valla, inuenimus vado ad domum, sum in domo, & venio de domo. Vergilius, Italiam venit, dixit, pro ad Italiam, &c.

Compositum nomen nolunt rectore carere,
Sed tamen ut simplex positum quandoq; legetur.

Grammatistæ negant nomen compositæ figuræ posse sine præpositione poni pro aduerbio loci, quia male dici putant, Ioannes iuit montem Pessulanum, sanctum Chamundum, &c. Ego vero rectissime dici assero, quæ si vera esset grammatistarum regula, non tacuisset de hac re Priscianus, Donatus, Seruius, &c. nec ipse Alexander. Præterea in Græcis manifeste hoc falsum est, vt Neapolis, Constantinopolis, &c. Præterea apud doctissimos inuenio nomina Latina compositæ figuræ, aut orationes carere rectore, ut sunt, Noua Carthago, Theanū, fidicinum, Nouum comum, & plura.

DATIVI REGIMEN.

Fixa dabunt ternum substantiuo mediante
Verbo, quod per habet contingit sæpe resolui.

Omne nomen substantiuum potest regere aliud substantiuum in datiuo, mediante verbo substantiuo, ut mihi liber est, tibi pecunia, & exponitur per habeo, vt est mihi pater, id est, habeo patrem, & sunt tales orationes multo pulchriores, quam orationes de habeo.

Ternum pro quarto, aut sexto, cum præpositurus
Ponimus ut clamor cælo, mihi filia cura est.

id est, ab omnibus, pugno tibi, id est tecum.

Cur tibi despicior, nunc omnibus itur ad aurum.

Datiuus ponitur sæpe pro accusatiuo vel ablatiuo cũ præpositione, vt, it clamor cœlo, id est ad, vel in cœlum. Inferretq; deos Latio, id est, in Latium, tu es mihi visus, id est, a me, tibia est mihi curiæ, id est, ad curam, curritur omnibus .i. ab omnibus, pugno tibi .i. tecum.

Acquisitiue si ponas uerba, datiuum
His dato. Communis ferme omnibus esto datiuus.

Omne verbum acquisitiue positum, potest regere datiuum casum rei acquirentis, aut cuius causa aliquid fit, vt doce mihi prolem, id est ad petitionem aut fauorem meum, oro te mater, roga magistrum mihi veniam. Hic casus cõmunis est omnium fere verborum & significat in honorem, vituperationem, vtilitatem, damnum, lætitiam, iucunditatem, fauorem, petitionem, similitudinem, velut apud Vergilium, It hasta Tago per tempus vtrunque, id est, in perniciem, vel necem Tagi. Idem. Cẽtum cui templa Sabæo Thure calent, id est, in cuius honorem. Idem, Cui pendere sua patereris in arbore poma, id est, cuius gratia, &c.

Verba datiuum, ut proprium casum, regentia.

Tertius est uerbis proprius, natis fore, sum, fit,
Aqua manente facit, ab, ad, et con, sæpe, quibus do
Occurror, faueo, studeo, medeorq;, et auxilior,
Auxilior, famulor, noceo. Sed dat tuo quartum
Pareo, præsideo, pugno, cum parcere, grator,
Quæq; frequenter erunt impersonalia iunge,
Contingit, restat, placet, euenit, accidit, et fit,
Sufficit, et constat, libet, et liquet, et dolet, adde
His uocat, et conducit, et expedit, et licet, atque
Conuenit, et præstat, sed dicito pertinet ad me,
Attinet, et spectat, recte coniungimus isti.
Multi regunt ternum, quibus haud est regula certa.

Datiuũ vt propriũ casum regentia verba sunt vndeuigecuplicia. Primo cõposita a fore, vt spero hæc mihi pro fore. Vtinam Pellisso adforet nobis .i. adesset, &c. Secũdo, cõposita a sum, vt adsum pugnæ, præsum exercitui, desũ nuptiis,

nuptiis,obſum tibi,&c. Tertio,compoſita a facio,vbi non mutant a in i,vt ſatisfacio tibi, malefacio, benefacio tibi, & a fio, vt ſatisfio tibi, deficit mihi æs, ſic bene cupio vel opto tibi,& male volo tibi,&c. Quarto, verba plurima cum præpoſitione ad compoſita, & aliqua cum præpoſitione cum,regunt datiuũ, vt annuo tibi, acclama illi, ſic aſſueſco,aſto,acquieſco,&c.condormio Petro,conſonat veritati,&c.Quinto,verba occurrendi,vt occurro tibi,ſic obuio,obſto,obſiſto,occurſo,obuenio. Sexto.verba fauẽdi,vt faueo amico,annuo tibi.Sic arrideo, ſubſcribo,conſentio,aſſentior. Hæreo,adhæreo,aſtipulor, Concino,ſuffragor,accedo,acquieſco. Aſpiret Deus cœptis. Septimo verba ſtudendi,& diligentiam adhibendi, vt ſtudeo grammaticę,inuigilo pecuniæ,incumbo laudi.Studẽdi uerba hæc ſunt,ſtudeo,incũbo,incubo,attendo,indulgeo,inſiſto,inſto,inhio,inſudo,inuigilo,indormio,innitor, vaco,inhæreo,operãdo.impendo,nauo,adhibeo,&c. Octauo,medeor,& medicor medicaris,& ſi qua ſunt his ſignificatione conformia. Verg. Senibus med cantur anhelis,mederi uulneribus. Nono, adulandi verba, ut adulor diuiti,blãdior matri,aſſentior magnatib. palpor hero,&c. Decimo,verba auxiliandi,ut auxilior tibi, ſubuenio pauperi.Sic adminiculor,opitulor,patrocinor, ſuccurro,cõmodo,incommodo.i.noceo,&c.Vndecimo,famulãdi uerba,ut famulor diuiti, ſic ancillor, ſeruio, & inſeruio, &c. Duodecimo,nocendi uerba,ut noceo nemini,reſiſto potenti.Sic inimicor, reluctor,obnitor,inſidior,obloquor, detraho,ſuccenſeo,indignor,iraſcor,inſurgo,derogo,obtrecto,incommodo,officio,renitor,aduerſor,refragor,inuideo,&c.Tertiodecimo, uerba parẽdi ſiue obediendi,ut pareo magiſtro.obedio patri.Sic obtempero, acquieſco, morigeror,obſequuor.genuculor.i.genuflecto,ut geniculor uictori,ſupplico,audio auſculto pro obedio. Decimo quarto uerba præſidendi,ut præſum imperio, & præſum gymnaſio,&c.Decimoquinto, pugnandi verba, poëtice datiuum regunt, apud oratores & hiſtoricos, ablatiuum habent intercedente cum præpoſitione, elegantiſſime vero accu-

ſo accuſatiuum cum præpoſitione in, ut pugno tibi, vel tecum, vel in te. Sic certo digladior, concurro, cógredior. Vis ne mecũ certare literis? &c. Decimoſexto, verba parcendi, & ueniã dandi, ut parce mihi domine, ignoſce mihi, bone magiſter, ſtultitiæ adoleſcentiæq́, ignoſcas. Põt habere accuſatiuũ, ut nunc hoc mihi ignoſcas quæſo, ſicut, condona mihi hãc culpam, Decimoſeptimo, uerba gratulandi, ut gratulor amico, grator ſorori, Gratulor & grator. i. propter alterius vel meam ſecundam fortunã gaudere me dico, vel oſtẽdo. Decimoctauo quædam verba cum infinitiuo imperſonalia, ſine eo perſonalia, ſed raro aliter, quam in tertia perſona, regunt datiuum vt contingit, reſtat, & quæ in litera ſequuntur, veluti, contingit mihi legere, reſtat tibi potare. De perſonali, contingit mihi virtus, neſcis quid mihi obtigit. Placet mihi inſanire, ſic perplacet, & diſplicet, euenit mihi ducere vxorem, ſic obuenit tibi vxor, &c. Accidit illi uiro bono eſſe. Fit mihi interdum magno dolore affici. i. contingit, & ſine infinito ponitur plerunque. Sufficit homini ſcire quòd bonũ eſt. Conſtat mihi te dixiſſe. i. liquet, & manifeſtum eſt. Libet uel lubet mihi ſcire quid agas. i. placet, & deſidero. Collibet, idem, Libido eſt ſcire, id eſt libet. Liquet mihi, id eſt certum eſt & manifeſtum. Dolet mihi tam inhoneſte viuere, non vacat mihi audire fabulam, id eſt, non eſt mihi otium uel tempus. Conducit tibi ſtudere bonis literis, id eſt, utile eſt, expedit tibi uapulare, licet tibi eſſe ſacerdoti. Conuenit tibi dicere. Præſtat mihi ridere, quam flere, id eſt, melius eſt. *Sed dicito, etc.* Pertinet, attinet, ſpectat ad me, non autem mihi, dicendum eſt, ut liber pertinet ad Ioannem, non Ioanni. Decimonono, multa regunt datiuum, de quibus certa non conſtat regula, ut ſto iudicio tuo, renuntio liti, cano receptui, cano progreſſui, id eſt, vt milites a pugna redeant, uel ad pugnam progrediantur diffido vxori, ſapio mihi, præiudicat religioni, afficior tibi non uulgariter, id eſt te amo, erubeſcit fortunæ, deſueſcit honori. Regunt etiam datiuum obumbro, moderor, dominor, & multa alia.

ACCVSATIVI REGIMEN.

Ante uolunt quartum uerba infinita suorum
Post casum. Præ nulla supina, gerundia nulla
Dant ca um. Dabitur recte post casus agentis,
Ni sit in u post nil capit hæc, uult mobile præ se.
Post etiam sequitur sua participans bene uerba.
Nam regimen fit idem, significatio par sit,

Omne verbum personale infinitiui modi regit ante se accusatiuum, post se autem casum uerbi a quo descendit, hominem parere Deo. æquum est, hic infinitiuus parere, ante se accusatiuum hominem regit, post se, datiuũ, Deo, ut pareo. Cur dixisti personale? Quia impersonale ante se accusatiuum non habebit, ut interesse, foederi, &c. *Præ nulla supina, gerundia, etc.* Nec supinum nec gerundium regit ante se ullum casum, sed post se regit casum agentis, hoc est quemcunque regit uerbum, præter casum patientis, uidelicet ablatiuum cum præpositione a, uel ab. Supinum tamen in u, ne post se quidem ullum habet casum, sed ante se recipit adiectiuum, ut non dicimus. Scribentem habenda est penna Tempus est Petrum legendi historiam, &c. sed, Scribenti habenda est penna, Tempus est Petrum legere historiam. Exemplum de casu a tergo recto, ut sicut dicimus lego historiam, ira, ueni huc causa legendi historiam, uado lectum historiam. Cur dixisti casum agentis? Quia gerundium & supinum teste Valla, nõ regunt, ubi passiuè capiuntur, ablatiuum cum præpositione a uel ab, quia male dicitur. iste liber est difficilis ad intelligendum a nobis, non uenio uapulatum a te. Cur sic non loquimur? Quia non est doctissimorũ usus, quia semper ablatiuum talem subticent? Vergilius, Alitur uitium crescitq; tegendo. Idem, Aegrescitq; medendo. sic memoria excolendo augetur, id est dum excolitur. Itaq; supinũ in u, quia passiue semper significat, absolute ponitur, nec ullum regit casum, adhæret tamẽ ubicunq; adiectiuis, ut rarus inuentu, miserabile uisu, dignum auditu, difficile di

ctu,id est ut inueniatur,uideatur, audiatur. *Post etiam sequitur, etc.* Omne participium regit post se casum uerbi sui,ut sicut dicimus,amo Deum, ita amans, & amaturus Deum,sicut amor a Deo, ita amatus & amandus a Deo, sic seruiens Deo, uapulans a magistro,&c. Osculatus te, non a te,quia a communibus participia in ans, & in ens, & in rus,solum actiue significant,in dus, solum passiuè,in tus,utroque modo,de qua re sunt versiculi.

Verbum communis quamuis agat et patiatur.
Sola per ans,ens,rus,tamen actio significatur.
Dus solum patitur,sed preteritum dat utrunque.

Quæ est ratio cur infinita,gerundia,supina,participia, regunt casus uerborum, a quibus descendunt? Quia est nobis regula. *Nam regimen fit, etc.* Vbi significatio est eadem,regimen erit idem,ut amo regit accusatiuum, ergo etiam ardeo pro uehementer amo, regit accusatiuum,ut ardeo CHRISTVM. Verg. Corydon ardebat Alexim. Sic rideo te pro derideo. Verg. Nec uxor hominem sonat.i. sono indicat,Oles ceruisiam.i.odore representas.Et ubicunque neutrum pro actiuo capitur, ut exultabit lingua mea iustitiam tuam. Obuiam tibi similiter illi,ut obuius, similis,doctior pilæ,ut doctus,&c.

Omne dat actiuum (tolle interdicere) quartum.
Hoc uerbum sextum pro quarto sæpius optat.

Omne uerbum actiuum uel actionem significans, regit post se accusatiuum rei patientis, qui in oratione passiua fit nominatiuus,ut amo Deum, Deus amatur a me,cædo hostem,hostis ceditur a me,aro terrã, terra aratur a me: puer osculatur matrẽ, mater osculatur a puero. Si actiuũ passiuo careat,ad synonymum, aut significatione proximum recurrendum est,ut loquor uerum, verum dicitur a me, furaris aurum, aurum surripitur a te,&c. Dixi actiuum uel actionem significans,ut comprehendã uerba actiua actiui generis,id est desinentia in o,& habentia passiua in or,& uerba neutri generis pro actiuis sumpta, vt quiesco, requiesco, pro requietum facio, coeo, duro, &c. deponentia & communia ea quæ significant actionem.

Tolle

Tolle interdicere,etc. A regula excipitur interdico, quia pro accusatiuo, sæpius ablatiuum habet, vt interdico tibi domo mea: domus mea interdicitur tibi. aliquando etiam interdico tibi domum meam,&c.

Cælo,rogo,doceo,geminant ut ueſtio, quartos
Diuersos dices neniam bene poſcimus abs te.
Induo ueſte Petrum dic,aut ueſtem induo Petro.
Rem tibi,uel de re te cælo dicimus apte.
Te doceo de grammatica tu dicito parce.

Celo,cum verbis rogandi,docēdi,veſtiendi,regit duos accuſatiuos pro diuerſis acceptos,vt celo te archana mea, doceo diſcipulos poeſin,rogo magiſtrum veniā,veſtio te ſubuculam,induo te tunicam.Cur dixiſti duos accuſatiuos pro diuerſis acceptos? Quia duos accuſatiuos ad eādem rē pertinentes, aut qui ſignificantur ad eandem rem pertinere,bene regūt alia verba,vt voco te hominē,facio te ſacerdotem,voco te aſinum,&c.Rogandi verba,rogo, oro,precor poſco,poſtulo,obſecro,flagito,exigo, peto, interrogo. pcōtor,moneo,admoueo,&c.quæ pro altero accuſatiuo ſignificante animal rationale,poſſunt ferè hēre ablatiuum intercedente præpoſitione,vt,veniam poſcimus abs te exigo a te vel de te pecuniam,peto a te,uel ex to,vel de te,hanc rem. Itē quære ab illo,&c. Docendi verba,doceo,dedoceo,pdoceo,erudio ītruo,īſtituo,&c. Veſtiēdi verba,veſtio,induo,cingo,Sic,exuo,&c,Hæc ꝑ altero actō rei animatæ rogūt ēt datiuū, vt in duo tibi tunicam,cingo mihi zonam. Et Abltūm,vt in duo te tunica; exuo te caſtris.i.ſpolio,&c. Celo triplicē cōſtructionem habet,Dicimns.n.celo te hanc rem,celo tibi hāc rem,& celo tede hac re. Doceo itidem, pro acctō ſignificante rem habet interdum ablūm cū de, apud claſſicos. Sallu. Qui ſenatum docerent de cæde fratris. Non eñ libenter dicerem,doceo te grāmatica,pro,doceo te grammaticā.

Delectat,decet,atq; iuuat, da quarto,et oportet

Hæc quatuor verba,delectat,decet iuuat, oportet, accuſatiuū poſt ſe cupiunt,cū infinitiuo imperſonalia dicūtur,cū nominatiuo ante ſe,perſonalia,vt delectat me ſtudere,

dere, aut delectat me studiũ, decet te castè viuere, aut te decet casta vita, iuuat nos aspicere arua, aut iuuat nos aspectus aruorum .i. delectat. Oportet te ire, inuenitur hoc verbum personale interdum, sed sine vllo casu post se. Terentius. Quæq; assolent, quæq; oportent &c.

Compositum quandoq; dabit sibi præpositura.
Casum Quo circa quartum, sextumq; dat. Exit,
Sæpe quidem docti repetunt bene præposituram.

Verbum compositæ figuræ regit aliquando casum prępositionis, cum qua cõponitur, vt Exeo, ab extra, regit accusatiuum. Exeo, ab ex, regit ablatiuum. Sic egredior, vt exeo. Egredior domum, vel domo. Adeo Petrum. Circunsistimus magistrum, &c. Cur dixisti in regula. Quandoq;, id est aliquando? Quia sæpe verbum non regit casũ præpositionis suæ, vt arrideo tibi, applico litori, intersum lectioni, &c. Ideo autorum vsus magis considerãdus est, quam regula. *Sæpe quidem, etc.* Sæpe præpositio repetitur, vt apud Ciceronem, Extra cancellos egredi conabor. Accedo ad ignem, adeo ad vrbem, &c.

Quam poscendo diu, quartum, uel ponito sextum
Cum quouis uerbo. Secus ablatiuus adesto.

Omne verbum regere potest accusatiuum, vel ablatiuũ temporis sine prępositione, aut accusatiuum, cũ præpositione per vbi fieret quæstio, per quandiu, aut quandudũ. At quæstione facta per quando, aut quanto tempore, pro intra quantum tempus, solus ablatiuus datur, vt Quandiu habitasti Lutetiæ? Tres annos, vel tribus annis, vel per tres annos. Quandudũ obijt pater tuus? Ab hinc tres menses, vel tribus mẽsibus, & sæpius quidẽ hoc per accusatiuum dicitur. Quandudũ, & quampridem, id est quod rusticè dicitur, quãdiu præteriit quod? Sed quandudum, quærit de re non adeo diu præterita. Quampridem de re ante moltos etiã annos facta. Quando venisti? Hora tertia. Quanto tempore hæc scripsisti? Tribus horis,

Aequiualens geminis, harum si iungitur uni
Dictio, pro reliqua tantummodo debet haberi.

Quotiens dictio æquiualet duabus dictionibus in signifi-

gnificando, si ipsi altera illarum iungatur, capietur solum pro reliqua, vt egredior domum.i. gradior extra, egredior extra domum, id est gradior, Cedo, id est, do locum, cedo locum, id est sedo, &c.

Quantum sit spatium, quarto uel dicito sexto.
At ubi quid factum, sexto tantummodo prome.

Verbum eundi vel distandi regit accusatiuum vel ablatiuum distantiæ aut spatii, vt ambulaui septem milia, vel milibus Lutetia abest hinc iter, vel itinere decem dierum, &c. *Ast ubi quid, etc.* Si vbi quid factum sit quæratur, respondetur ablatiuus, vt captus est latro sexto ab vrbe lapide, non sextum lapidem, &c. sed opus est, vt nomen distantiæ sit, alioqui præpositio adderetur, vt Petrus mortuus est in carcere.

REGIMEN ABLATIVI.

Natura faciens regitur sine præpositura
In sexto, a uerbis permultis, mobilibusq́;,
Sic dabis efficiens quocunq; : modo bene possit.
Hoc, per, præ, propter referare pudore tacemus.
Te uirtute colo: Tardus senio: grauis ære:
Rex dono Christi, diuino numine præsul.

Omne ferè verbum, & plurima adiectiua regere possunt ablatiuum causæ efficientis, præcipuè naturalis, sine præpositione, qui ablatiuus declaratur per præpositionē, per, præ, vel propter. De verbis, vt taceo pudore, rubesco ignorātia, tremo, metu, eiulo dolore, baccharis ebrietate, id est propter pudorem, ignorantiam, &c. aut præ pudore, &c. Sic expergiscor clamore, hic stupet vitio, lamētor tristia, pinguescit glis sumno, egrotto labore, fatigor itinere, amo te uirtute, fulges claritudine natalium, vapulas a præceptore petulantia. Feci amore tui causa efficiens est non finalis. sic, ieiuno Dei amore, veni gratia tui videndi, gratia Dei sum, quod sum auxilio tuo euasi, id est, per auxilium tuum consumor, cura dolore macetur. De adiectiuis

pallidus morte albus frigore, tardus senio, grauis ære, superbus honore, & c. id est, propter mortē, frigus &c. *Rex dono, etc.* Quædam substantiua dignitatum nomina, regunt ablatiuum causæ efficientis, vt, Dei gratia rex diuino auxilio Papa, &c Loquimur sic Christiani, scientes omnem potestatem esse a Deo.

Materies ex qua raro sine præpositura.
Ponitur, ut, fuluo nummos cudit faber auro

Materia, ex qua aliquid fit, in ablatiuo exprimitur sæpius, cum præpositione, de, è, vel ex, vt facit faber ex auro alicem, homo factus est de limo terræ. Aliquando præpositio subauditur, sed ferè apud Poëtas. Vergilius, Sectaq; intexunt abiëte costas, &c.

Materiam circa quam proprietas habet esse,
Mobile, cum uerbo, sexto capit: auctus honore,
Lacteq; distentus. sic adiectiua dabuntur
Plurima cum uerbis fungor, uescor, fruor, utor,
Victito, fraudo, beo, dono, afficio, colo, sterno
Cum multis iunges, quæ prosa recludet abundè.

Plurima, adiectiua & verba regunt materiam, circa ꝙ proprietas versatur, in abltō, Exempla de adiectiuis, vt, auctus honore, muneribus. Vber distentum lacte, duplex auro, vir duplex animo, fœcūdus prole, fœtus armis, loca fœta furētibus austris. i. plena, ac referta dignus & indignus laude: immunis crimine, vacuus culpa, & a curis mūdus vita, orbus liberis, nudus vestibus. Sic certa adiectiua carētiæ, cassus lumine. extorris patria, liber peccato, exul natali solo, &c. Exempla de verbis, fungor magistratu, vescor carne, fruor amici aspectu, vtor nūmo, victito lacte, fraudo te iure. beo te diuitiis, dono te equo afficio te honore, colo te modico munere, sterno lectū tapetis, libero te curis, spolio te veste, &c. Ex prosa, muneror deponens vel munero actiuū. i. dono. vt te muneror dono. dignor te laude. i. dignū iudico, sic indignor. i. indignum iudico. exonero te fasce. expedio te solicitudine, impleo nauem frumēto, abūdo, affluo oībus rebus, magnifico te verbis, delibuo te vnguētis. i. vnguo, potant me aceto, oblecto te carmine

mine, cõmunico te cõsiliis meis.instruo te armis infamo te opere,euacuo animam vitiis. purgo me obiectis,&c.

Forma modusue datur per ca um rite latinum,

Nomen formæ,vel modi,regitur in ablatiuo sine præpositione,a verbo & adiectiuo nomine,aliqñ etiam a substãtiuo, quotiescunq; apte fieret interrogatio quo modo,vt canto alta voce,aspicio te toruis oculis,facies m ris modis pallida. Ecce si quis quærat. Quomodo cantas? ap tè respondebis. Submissa voce,graui accentu. Quomodo hic est magister? nomine & titulo,non re,nomine Petrus Ioannes cognomine Pelliso,sum tibi natura pater,præce ptor consiliis. Troianus origine Cæsar,spe diues,re pauper,more meo doceo.

Mobile,uel uerbum, mensuram dat sibi quarto,
Vel sexto,longus tres ulnas,uel tribus ulnis.

Adiectiuũ vel verbum regit mensuræ nomen in accusatiuo,vel in ablatiuo,vt hic pannus est longus tres vlnas vel tribus vlnis,muri ducentos pedes alti, quinquagenos lati, Niniue,magna itinere trium dierum.

Mensuram excessus uerbum,uel mobile,sexto
Optat,ut excedo digito pede longior uno.

Dictio significans excessum regit ablatiuũ qui significat quantitatẽ èxcessus certã,vel incertam,vt sum te longior capite,hoc lignũ excedit illud digito,sum te modico doctior,multo fortior,&c.annosior me es duobus annis, sum te iunior octiduo, aut nouendio, non vltra nec septidio,sexdio,quidio,sed bene quatriduo,triduo,biduo.

Passiuis sextum dabimus cum præpositura
A uel ab. Accipiens sic do, Distans, Remouensq;
Sic Aliis ponas,et quæ conformia noris.

Omne verbum passiuũ potest regere potest se ablatiuum mediante præpositione a vel ab vt amor a Petro,liber legitur a magistro,vapulas a præceptore,infans osculatur a matre. Per passiuum,intellige id omne quod pati, vel tanquam pati significat,siue in o,siue in or desinat,vt audior,uapulo,fio,nascor,&c. *Accipiens sic do, etc.* Verba accipiendi. Distandi, & Remouendi, regunt ablatiuum cum

cum præpositione a vel ab, vt accepi literas a Petro, habui a Paulo, audiui a nuntio didici a monitore, cõduxi domum a Paulo, intellexi a matre, &c. Longe distat a nobis India, absũ ab Italia, nõ abhorret a veritate. i. nõ alienũ est, non secus abhorres a literis, quã Satanas a signo crucis, discedite a me, hõ differt a bruto, discordat, discrepat a tuo sermone, dissidẽt a se inuicẽ, facesse a me, &c. Remoue a me lapidem, aufer a me aurum, summouit omnes philosophos ab vrbe, arce felem a butyro, auerte irã tuam a nobis, a morte perpetua libera nos domine, eripe me dñe ab homine malo, &c. *Sic Alius ponas, etc.* Quædam adiectiua regunt ablatiuum cũ a vel ab vt alius ab ipso; sic alter, diuersus, &c. Primus a rege, secundus a principe, integer a vitiis, castus a venereis, oriundus a Troia, vacuus a curis, immunis a peccato, &c.

Instrumenta dabis sextus, sine præpositura.

Quoduis verbum potest regere instrumentũ in ablatiuo, cui nullo modo addi potest præpositio, licet in vernacula lingua audiatur cum, vt aro equo, scindo panem cultro pugno gladio nitor baculo, scribo calamo, &c.

Absq; regente duos sextos bene pone sequelæ.

Discunt discipuli me præceptore docente.

Quoties duæ orationes nominatiui & verbi, sic se habet, ut alteri apponatur talis particula dum, quando, postquam, &c. lapide priorem mutamus in duos ablatiuos qui non reguntur, sed absolute ponuntur in designatione sequelæ, ut pro, dum magister legit, discipuli scribunt eleganter dicitur, magistro legente, discipuli scribunt. Sic Magi apertis thesauris suis obtulerunt munera, id est, postquam aperuerunt, &c. lectis sacris, reuertor ad poetas. cœna facta cãtamus, magistro recitaturo Petrus iuit in forum, id est, dum magister paratus est legere, &c.

DE ORDINE DECLARATIONIS grammaticæ,& de Syntaxi reciprocorum. Liber IX.

Optandi debent aduerbia, siue uocandi.
Sumere principium, uelut interiectio sæpe.
Ecce, age, & heus, post hæc casum decet addere quintum.
Hinc rectum sequitur uerbum. Tibi sit generalis
Regula. Quæ à tergo regitur, uult dictio cuncta
Postponi. Siquid declarat, iuris idem sit,
Si quid sit tacite positum, supplere iubebo.

Regulę ordinis grãmaticæ declarationis, sũt septẽ. Prima regula. Excitãdi particulæ, vt aduerbia optãdi, vocãdi demõstrãdi, horrãdi, & respõdẽdi, & ĩteriectiões plerũq; sumũt prĩcipiũ ĩ ordine grãmaticæ declarationis. Secũda regula. Post hæc sequitur uocatiuus. Tertia, post uocatiuũ sequitur nominatiuus à fronte verbi rectus. Quarta regula. post nominatiuũ, sequitur verbũ personale, finiti modi. Sẽper intelligo si sit in oratione, nã si hæc abfuerint, ab impersonali acciperemus, vt tædet aĩã meã uitę meę. Quinta. Dictio recta à tergo, sequitur dictionẽ regẽtẽ. Itaq; post verbũ psonale aliqñ sequitur nominatiuus vt, sum hõ aut genitiuus, vt miserere mei, aut datiu⁹, vt seruio deo aut actus, vt, amo deũ, aut ablatiuus, vt careo nummis. Propter eãdẽ regulã aliqñ ãte ntũm ponit̃ obliqu⁹, vt, heu mihi amore pdeo, & ãte verbũ obliquus, vt, studẽs virtuti laudat̃. Idõ diligẽter cõsiderãdũ, qua q̃q; dictio casũ regat. Sexta regula, Declarãs declarato postponit̃, vt adiectiuũ substãtiuo, aduerbiũ verbo, infinitiu⁹ finito. Itẽ ĩfinitiu⁹, & supinũ, & gerũdiũ, postponit̃, adiectiuo, vt certus mori, aut moriendi, turpe dictu. &c. Ideò ãnte verbũ finiti modi aliqñ ponitur infinitiuus. Accusatiuus præponitur infinitiuo si a fronte regitur. Præpositio semper regit casum a tergo ideò in declaratione pcedit. Præpositio, cũ suo casu, post ponit̃ verbo, per hãc regulã, quia ipsa, cũ casu declaratio ne orationis diligenter videndũ est. an aliquid subaudiat̃, quia hoc suppleri debet, vt miserã me, vereor, subauditur ò vel heu. vnde mihi lapidem? Hebræi sunt, & ego, &c.

Quid est declaratio grammaticæ? Ordo quidam, quo, singulæ dictiones ad suã naturã. propriũq; regimen reducũtur, clarioris intelligentiæ gratia. Hanc uocat Alexander cõstructionẽ. non satis proprie, quia Construere proprie est aliquid debite componere. Quia autem orationem pueris declarat, non construit, sed ab alio constructam resoluit, aut destruit, aut ordinat, vt a pueris intelligatur. Quocirca rectius dixeris ordinem, aut destrutionem, aut resolutionem, aut declarationem.

Exceptiones a præmissis regulis.

Quod rogat atq; refert, et habet quod uim referentis.
(Vt quod uerba petit, semper, duo, dum quia donec)
Atq; negans præit, ob logicam mutabitur ordo.
Præcedens semper, ptæponitur et referenti.

Prima exceptio. Interrogatiuũ semp præcedit, ideo ab aliquo, vel aduerbio sæpe inchoamus ordinem, ut, Quem quæritis? Vbi uidistis hominem? Quem tædet vitii? &c. Secunda exceptio, Nomen relatiuum, & hinc aduerbiũ, præcedit dictionem a qua regitur, ut hic est, quẽ uidere diu cupiui, uidi campum, ubi Adam habitauit. Relatiuum pro nomen nõ præcedet, ut, dedit amicus ad me carmẽ, ego misi ei aurum. Cur magis præcedit relatiuum nomẽ, quam relatiuum pronomen? Quid qui, qualis, quantus, &c. exponuntur per coniunctionem, & quæ uult præponi, illam nunquam includit pronomen, ideo etiam tantus, talis, non præcedet, quia non includunt eam coniunctionem. Tertia exceptio est, Dictiones vim relatiuam habentes, ut quæ ad sensus perfectionem plura uerba petunt, debent in declaratione grammatica præcedere. Quæ sunt tales dictiones? Nomina, uel aduerbia infinita, cum, deinde, deinceps, sic, sicut, sicuti, dum, quum quando, quia, quoniam, licet, postquam, quam, quamuis, & similia his plurima. Quarta dictio negatiua debet præcedere, ut neutiquam faciam, neminem uideo. Aduerbium prohibẽdi, etiam negandi uim habet, ergo præcedit, ut ne feceris. Quinta exceptio. Propter logicorum regulas oportet interdum contra dictas regulas partes orationis ordinare

dinare

dinare, vt, cuiq; homini anima est, aliqua est, aliquo homi ne sum doctior, &c. Sonorũ, alius vox, alius non vox, &c. Sexta exceptio. Relatiuum necessario postponitur antecedenti, ideo obliquus contra dictas regulas aliquando præponitur nominatiuo, aut verbo, vt, Ciceronem diligit filius suus. Defendite Cæsarem, ò sui milites. A Cicerone diligitur filius suus. Piget Ciceronis suum filium. Fratrem iam pigere incipit vxoris suæ.

DE RECIPROCIS.

Reciprocum est relatiuum reflexiuum, quod ad id, vnde prodit, reuertitur, vt primitiuum sui, & deriuatiuum suus, velut ille amat se, ecce hic amor reflectitur ad amãtem. Sic ille diligit filium suum. hic dilectio tendit in rẽ diligentis. Sic spiritus reciprocatur cum recipitur. Similiter & unda vicissim alluens litus reciprocatur. Euripus ẽt fluuius, ad pristinum subinde cursum rediens reciprocus est. Vt autem facilè pateat ad reciprocorum notitia iter, ante omnia diligenter considerandum est principale suppositum, ad quod fieri debet reciprocatio, vt superbus est sui laudator, Ioannes amat patrem suum, expectat te Ioãnes, vt se iuues, principale suppositum est Ioannes. Sic in omnibus orationibus de, vt, & ne, principale suppositum, est suppositum prioris orationis, veluti magister precipit vt ad se venirem. Ioannes timet, ne sibi noceam Ioannes diligit Petrum & fratrem suum, de fratre Ioannis intelligitur. Ioannes diligit Petrum & fratrem eius, de fratre Petri intelligitur, quia hic ad obliquum, illic ad principale suppositum fit relatio. Ideo in euangelio bene dicitur, Iacob genuit Iudam & fratres eius. Qui surgens accepit puerum & matrem eius de nocte. Et vocabis nomen eius IESVM: ipse saluum fecit populum suum a peccatis eorum, eorum dixit, non suis, ne de peccatis IESV, quæ nulla fuere. loqui videatur. Misertus est dominus timentibus se, Quæsiuit dominus ex Petro, an se diligeret. Intercedente coniunctione, non reciproco

vtimur, vt dictum est. Terétius, Pamphilus dat fidem vxorem fore sibi hanc, nam pater aliam ei desponderat. Antecedenti non erit annexum reciprocum, quia nollem dicere, filium suum diligit pater suus. Quamuis autē interdum cōiter per reciprocum, ac non reciprocum loqui liceat, non tamē id semper licere putabimus. Verbi gratia. Indifferenter dicere licet, Omnes optant ꝙ sibi vtile est, & quod eis vel ipsis vtile est. Non tamen dicā, oēs optāt quod eis vtile putant, sed quod sib, &c. Item qñ per reciprocū generaretur amphibologia in alio relatiuo, vt is & ille sine amphibologia vti licet, vitabimus dubietatem, vt apud Ciceronem in Brut. Præsertim cum ille Quintum Scæuolam sib. minorem natu generum prætulisset. Dubium an sib, ad socerum, an ad Fannium referatur, & si dixisset ei, de Fannia vtiq; loquutus intelligeretur, Itē non dicemus, suus est illius seruus, aut, doceo suū solius seruū, more Prisciani, quem præter eum nullus obseruat. Neq; per solum nominatiuum, sed etiam per alios casus loquemur, quando ad possessorem possessio transitionem facit, & non ad alium, vt Ciceronis suum filiū piget. Præterea, quoties nomen propriū, pronomen, aut aliud ad quod fiat reciprocatio, præponitur cum verbo, & sequitur aliud suppositum cum verbo, licet supposito addere suus propter reciprocationem, factā ad priorem sermonem, aut pronomen nō reciprocū, propter respectū ad secundū. Quando vero tantū vnus casus sine verbo præcedit, si ad ipsum fieri potest reciprocatio, non ponetur aliud pronomen. Exēplum prioris, vt ille, aut Ioannes, aut seruus tuus rogat te, vt suus, aut eius apud te cœnet filius. Exemplum secūdi, vt Pythagoram venerabantur sui discipuli, non discipuli eius. Præterea, quando ablatiui absolutè cum reciproco præcedunt, non habet aliud pronomen locū, vt nō dicā, Tradito ei, sed sibi puero vir dicendi peritus ingeniū eius perspiciat. Præterea in constituendo, vbi suus præponitur, vtemur interdum resolutione in reciprocū, vt illud Senecæ. Sæpe in magistrum scelera redierunt sua. Sic ordinabitur, scelera magistri sæpe redierunt in ipsum, aut in

eum

eum. Difficilis tamen est resolutio, vbi suum est substantiuum, vt hic, Suum cuiq; persoluatur, nisi dicatur, Quod cuiusq; est, id ei persoluatur, & similiter vbi suus pro proprio ponitur, vt, Sūt & sua dona parēti, sua. i. propria dona. Preterea, bona censebitur reciprocatio, qñ pronomen reciprocū ad principale suppositum refertur, quod fit, qñ loco reciproci poni pōt in uero sensu ipsemet, aut ipse idem cū dictio supposicio. Verbi gratia illo Terent Orare iussit, si se amas hera, iam vt ad se venias, si se. s. ipsam heram, ad se. i. ad semetipsam. Nō tñ licet dicere, Petrus nō adest, sed filius suus, imò filius eius, bene autē dicitur. Petrus filium suū misit. Præterea, vbi principale suppositum est quisq,, aut unusquisq;, fere locū habet reciprocatio, si superior seruetur regula, vt, quisq; sui memor est, Vnusquisq; ad proximum suum respicit, non tñ dicas, Ioannē nemo diligit, sed vnusqsq; liberos suos fouet. si de liberis Ioannis loquare, dicendum est n. liberos eius. Præterea, quoties suus ponitur pro debito aut proprio, aut substantiuum est, ferè locum habet, nec eo facile quis abutetur, vt, suis horis id facit, sua & suos conseruat diligens pater familias. Præterea, quoties gemina est locutio, ita vt bina complectatur supposita, licet ad prius dare reciprocū, aut ad posterius non reciprocum, vt quisq; vult quod sibi, aut ei expedit, iuuenis non petit vt illum aut se miserum putet is. Præterea, quoties sic ante hanc præpositionem inter, ponitur genitiuus, datiuus, aut ablatiuus, licet non reciprocum, & reciprocum subdere, vt grammaticorum inter se vel inter ipsos, grammaticis inter se vel inter ipsos, sed grammatici inter se, & scio grammaticos inter se dissentire, &c. non inter ipsos. Ad hoc quando verba singula sunt, sed duplex respectu, alter ad suppositum, alter ad obliquum, si pronomen respicit suppositum, erit reciprocum, si obliquum, potius non reciprocū, reperitur tamen & reciprocum. Exemplum prioris, ut, tueatur nos Deus propter bonitatem suam nos eius. Secundi, vt, Cepi columbam in nido suo & eius, quia resoluitur, colūba apta est in nido suo. Si vero dixero, Ioānes cepit colum

bam,addam,in nido eius. Si tamen obliquo addatur verbum,vel aduerbiũ,ad quod reciprocatio fieri debeat,erit ei locus,vt inueni. Leonem iratum ab admiſſam prædam ſuam,non eius. Eſt enim idem quod iraſcebatur. Poſtremò, quoties inter aliquos interuenit coniunctio,non eſt reciproco locus,vnde non dicam , cepi Leonem & catulos ſuos. ſed, & catulos eius. In reciprocis multi errauerunt, aut ipſis ex induſtria abuſi ſunt, ut Valla oſtẽdit,ſed vt bene cum Valla dixit doctiſſimus Badius, cautè videndum,ad quid ſit relatione non illi, ſed nos erremus cenſura. Hactenus in genere.

ARS VERSIFICATORIA.

LIBER X.

Carminis et metri ſeu uerſus definitio.

QVID eſt carmen? Oratio ſtrictiori pedũ lege coercita,& ornatiſſimum dicendi genus. Vnde dicitur carmen? A canendo,quod ſit aptum cantibus, non quod lenocinio vocis cantanda ſint carmina, ſed cum quadã grauitate pronuntianda. Nam auctore Cæſare,qui bene legit carmina,bene cantat,qui bene cãtat,male legit. Quomodo aliter dicitur carmen? Metrum, ex eo quòd certa pedum menſura carmen metiri ſoleamus. Quomodo aliter? Verſus,quòd tandem verti debeat,quoad recte conſtituatur , vel quia vno verſu finito ad principiũ altèrius vertamur .

DE PEDE.

Quid eſt pes? Metrica ſyllabarum conſtitutio , Dicti autẽ ſunt pedes,quia quemadmodũ pedibus ambulamus, ſic carmina quibuſdam quaſi pedibus incidere videntur, vel quia per eos veluti ſcalarum gradus,carmina ſcandimus. Quid eſt ſcanſio ? Legitima metri in ſingulos pedes diſtinctio . Dic aliquot ex uulgatoribus carmina, Hexametrum,Pentametrum,Sapphicũ,Aſclepidæum, Phaleucium. Habes ne ſuper his regulas? Habeo. Oſtende.

Hexa-

Hexametrum carmen, eiusq; compositio.

Hexametrum senis carmen pedibus fit, et usque
Dactylus est quintus. sextam sibi uult regionem
Spondæus, reliquisq; locis sit uterlibet horum.

Dic sensum, Carmen hexametrũ sex pedibus constat: quorum quatuor primi sunt dactyli vel spondæi, quintus tantus dactylus, sextus vero spondæus. Quid est dactylus? Est pes constans tribus syllabis, quarum prima est lõga, & duæ vltimæ breues, vt Scribite carmina. Quid est spondeus? Est per cõstãs duab. syllabis longis, vt Dores, scribũt. Affer exẽplũ carminis hexametri. Arma virũq; cano, Troiæ qui primus arboris. Scande. Arma ui, dactyl. rũq; ca, dactyl. no Trô, spon. iæ qui, spond. primus ab, da ctyl. oris, spond. Scande, idest distingue pedes, metire carmen, &c. Cur dicitur hexametrum? Quia sex pedum ictibus ipsum metimur, ab hex, id est sex, & metrum, id est mensura. Quid in id annotari præcipit Despauterius? Hæc sequenti litera contenta.

Pedes nothi siue illegitimi in hexametro

Hæc te legitime docui, nam sæpe poetæ
Ipsa minus seruat, tu quanta licentia cautus
Est permissa uide, ne quando turpiter erres,
Namq; rei grauitas quinta in regione locauit
Spondæum, ueluti, magnum Iouis incrementum,
Datq; pedes alios Maro, tu puer elige legem.

Explica. Heroici versus pedes legitimi, idest ex carminis lege debiti, sunt dactylus & spondæus. Admittuntur tamẽ nothi, id est illegitimi per poeticam licentiam, quã cauebis, quia rara occurrit, nec nisi in magnis operibus eorum poetarum qui extra omnem inuidiæ aleam positi sunt. Poetæ itaq; in quinta regione sæpê spondæum locant, vbi rei grauitas, & maiestas significatur, aut mœror, & languor, tamen id raro est faciendum. Verg. Chara deum soboles magnum Iouis incrementum. Idem, Tũ ne ille Aeneas quem Dardanio Anchisæ. Et iterũ de Sinone maximã tristitiã languoremq; simulante, Constitit, atq; oculis Phrygia agmina circunspexit. Hi versus spondaici

dicuntur. Quandoq, sexto loco est dactylus, sed vix nisi hipermeter locum habeat. Verg. At tuba terribilem sonitum procul excitat horrida. Ob eam rem tales versus dactylici appellantur. Reperiuntur & alii pedes in diuersis locis hexametri, qui sunt Iābus, Anapæstus, Proceleumaticus, nisi cæsuræ licentiam esse velis. Tu licentiam cauebis, nisi tantus fueris quanti hi apud quos ea licencia reperitur, & tū ita caute, & ita parce vteris, vt veteres. Qui sunt hi pedes quorum modo meministi? Iābus, est pes cōstans ex duabus syllabis priore breui, altera longa, vt doces. Anapæstus, pes, constans tribus syllabis, quarum duæ primæ sunt breues, & vltima longa, vt, animas. Proceleumaticus, pes qui constat quatuor syllabis breuibus, vt ariete, & vertitur in dactylum per synæresin, quasi i vocalis fiat consonans. Est autem synæresis duarum syllabarum in una propter uersum contractio. Subiice reliqua.

Vltima uersus anceps.

Vltima cuiusq; est communis syllaba uersus,
Ne credas esse in sexta regione trochæum.

Vltima syllaba cuiuscunq; uersus est anceps, i, communis siue adplacitum quod dixisti Alexander.

Pentemimeris cum alijs cæsuris.

Per pentemimerim breuis est producta licenter.

Penteimimeris est ubi post duos pedes manet syllaba, partē orōnis finiēs, uelut, Oīa uincit amor, hic post duos pedes omnia uincit a, manet syllaba mor, finiens hāc orationis partem amor, cuiusmodi syllaba inuenitur licēter produci, si naturaliter sit breuis, ne dicatur tertio loco esse Iambos, quē non recipit heroicum, teste Quintiliano. Alibi, At tibi Tymbre caput Euandrius abstulit ensis.

Pentametrum carmen.

Pentametrum uult quinque pedes, pes tertius esto
Semper spondæus, quartus, quintusq; anapestus,
In reliquis spondæus erit, uel dactylus, ut uis.

Pentameter versus cōstat quinq; pedibus, quorum tertius semper spondæus est, quartus & quintus anapæsti, reliqui spōdæi, antq; dactyli, uel hi mixti, ut uis. Semper autē

adsit pētemimetis.siue cæsura. Exēplū. Omnib. inuideas liuide, nemo tibi. Metire, omnibus, dactyl, inuide, dactyl. as li. spond. uide ne, anapest mo tibi, anapest. Alii scādendo post duos primos pedes faciūt cæsura, deinde duos dactylos sumunt cū altera cæsura, sic Arte leuis currus, arte regēdus amor, arte le, dactyl. uis cur, spōd. rus cæsura, ar te re, dactyl gēdus a, dactyl. mor, cæsura. Vnde dicitur pē tameter? A penta. i. quinque, & metron, mensura, quia quinq; habet mensuras, seu pedes. Pentameter uersus cū hexametro iunctus, facit carmen elegiacū miseriis, aliis etiam rebus scribendis aptum, quale est, Fortunam reuerenter habe quicunque repentè Diues ab exili prodiere loco, Et debet cum eo sensum concludere, aut suspendere, ita ut in sequentibus duobus penitus absoluatur.

Asclepiadæum carmen.

Vult Asclepiadis uersus spondæon habere
Principio, binos hinc rite capit choriambos,
Pyrrhichius sequitur, quo non uelocior alter.

Asclepiadæus uersus constat spōdeo, duobus choriam bis. & Pyrrhichio, ut, Sanctorum meritis inclita gaudia. Distingue pedes, Sācto, spond. rum meritis, choriamb. in clyta gau, choriamb. dia pyrrhic, Quis pes choriambus? Qui constat quatuor syllabis, quarum prima est longa, secunda breuis, tertia breuis, quarta longa, vt nobilitas. Quis pyrrhichius. Qui ex duabus breuibus cōficitur. Vnde dicitur versus asclepiadæus? Ab Asclepiade inuētore.

Sapphicum carmen.

Quinque pedes Sapphus carmen capit, esse trochæus
Vult primus, quartusque, et quintus, tertius autem
Dactylus, ipse locum sumes spondæe secundum.
Hoc carmen post treis uersus sibi iungit Adonis
Metrum, quod sic fit, spondæum dactylus anteit.

Carmen Sapphicum constat trochæo, spondæo dactylo, duob. trochæis, ueluti, Vt queant laxis resonare fibris. Metire, ut que, trochæus, ant la, spondæus, xis reso, dactylus, nare, trochæus, fibris, trochæus. Huic carmini, post tres versus, subditur Adonium siue adonicum, sic dictum

ab Adone puero, vel ab Adone inuẽtore, dactylo & spõ dæo constans, vt, nubibus atris, condita nullum, &c. Nomen habet a Sappho puella, prima hoc apud Græcos, vsu. Quid est trochæus? Pes qui ex longa & breui constituitur, vt: solue.

Phaleucium carmen.

Quum facies carmen quod composuisse Phaleucus,
Dicitur, in prima spondæus erit regione,
Dactylus inde datur, triplicem cui iunge trochæum.

Phaleucium constat spondæo, dactylo, & tribus trochæis, vt, Passer deliciæ meæ puellæ. Scande. Passer, spõd, delici, dactyl, æ meæ, troch. æ pu, troch, ellæ, troch. Nomẽ accepit a Phaleuco inuentore, & dicitur alias hendeca syllabũ, quod sine synalœpha & ellipsi vndecim est syllabarũ. Quæ sunt scausioni figuro potissimũ deseruiẽtes? Synalœpha, Ellipsis, Synæresis, Diæresis. Profer de his regulas.

M necat ellipsis ceu uocalem synalœpha,
Dictio dum sequitur, quæ a uocali incipiatur.

Ellipsis, est m literæ cum sua vocali detractio, absumptio, vel interemptio, quoties dictio aliqua in m literam desinit, & dictio sequẽs a vocali inchoatur, vt in hoc versu, Virtutem prima esse puta, compescere lingua. Scande. Virtu, spon. tem pri, spond, me sse pu, dactyl. m & a absumpta, ta com, spon. pescere, dactyl. linguam, spond. Iẽ, Multum ille & terris, &c. Scanditur sic, Multil. let tea, &c. aliquando tamẽ non interimitur, Ennius, Insignita fere tũ milita militũ octo. Priscianus, Et forma cõtra positarum imagine coni. S quoq; sola aliqñ interimitur. Lucretius, Arboribus veteres decidere falcibus ramos. Aliqñ cũ vocali præcedẽti. Vergilius, Aut ouiũ fœtus, aut vrentes culta capellę. Sic scãd tur. Aut oui, dactyl, um fœ, spõd, ta, vt u, spond. rentes, spond. culta ca, dactyl, pellæ spõ. Synalœpha, est vocalis detractio, quoties, in eam dictio desinit, & sequens a vocali exordium sumit, vt Sera nimis vita est crastina viue hodie. Scade, Sera ni, mis ui, test cra, stina ui, vodie; Quod si versus finiatur in m, vel in uocalẽ & sequẽs a uocali ĩcipiatur, nulla erit ellipsis, aut synalœ pha

pha, præter quam in paucis verbis qui dicuntur hypermetri, vbi in versu finito manet syllaba, in m, vel in vocalem definens, quæ a principio alterius versus absumitur. Vergilius, Sternitur infœlix alieno vulnere, cœlumq;. Aspicit, & terras, &c.

Vocalis non absumpta, sed correpta tantum.

Non perimens longam raro breuiare poeta.
Consueuit ueluti, Sunt insulæ ore canendæ.

Vocalis ante vocalem non semper absumitur, sed aliquando longa solum corripitur, quod notandum magis, quàm imitandum censeo. Vergilius, Et longum formose vale, vale inquit Iola. Idem, Credimus? an qui amant ipsi sibi sopnia fingunt? Priscianus, Nunc magno nobis sunt insulæ ore canendæ.

Vocalis ante uocalem, immutata.

Id mirare magis, uocalem nil uariatam
Interdum cernes. uelut, Ionio immenso.

Aliquando vocalis manet inuariata, sed id quoq; magis notandum, quàm imitandum. Ouidius, Iactari quos cernis in Ionio immenso. versus est spōdaicus. Vergilius, Et succus pecori, & lac subducitur agnis, &c.

Heu, o, non perimes, at o interdum breuiabis.

O & heu ante vocales, integræ manēt. Ouidius, O vtinam tunc cū Lacedæmona classe petebat. Vergilius. Te Corydon ò Alaxi, trahit sua quenq; voluptas. Ouidius, Heu vbi pacta fides? vbi quæ iurare solebas? &c.

Vocalis ante uocalem in eadem dictione consumpta.

Vocalem perimunt plerunq; in nomine eodem
Sic Maro docte refers, aluearia uimine texta.

Synalepha fit nonnunquam in eadem dictione. Verg. Seu lento fuerint aluearia uimine texta. Scande, aluaria. Propter. Eosdem habuit secum, quibus est elata capillos. Scande. osdabu, it se, &c.

Synæresis nulli uitanda.

Omnibus ista licent, huic, cui, dij, dijs, quoque, dehinc, dein.
Proin. deest, semiuamis, prout, deorsum, prehendere, seorsū,
Sic ij, sic ijsdem. Quædam diuisa leguntur.

Synæ-

Synæresis est duarũ vocaliũ naturalitèr diuersarum, in vna contractio, vt Thesi pro Thesei, Pheton, pro Phaeton, auris, pro aureis, vt, Atria dependent lychni laquearibus aureis. In sequentibus solet esse licita in carmine, huic, cui, dii, diis, dehinc, dein, proin, deest, semianimis, semiustus, sem homo, prout, deorsum, seorsum, præhẽdo, ij iisdem, vt Huic cõiunx Sichęus erat. Cui pendere sua patereris, &c. Quædã diuisa, &c. Nã huic interdum dissyllabum est. Sidonius, Assurrexit huic cox. t quod torridus auster albinus. Ille cui ternis capitolia celsa triumphis.

Diæresis.

Scandere si bene uis, tu nosce, diæresin apte,
Ex una per quam duplex fit syllaba semper,
Sic Syluæ uates lyricus trisyllabon affert.

Diæresis est vnius syllabæ in duas diuisio, vt sylųe dissyllabum est, sed vates lyricus HORATIUS per tres syllabas. Syluæ dixit, ideo notitia huius figurę ad scansionem necessaria est Diæresis, id est diuisio. Diæreo, id est diuido.

I, *uocalis ubi male putatur esse consonans.*

Nominibus Græcis non consonat I, uel Hebræis,
Quapropter dices Iacobus, iambus, Iaspix,
Profer Iulus, Iaspis, Ioannes, et Iesse,
Suaueq; ab indoctis laniatum nomen I E S V S.

I, litera neq; in Græcis, neq; in Hebræis vnquã est consonans, vnde Iacobus quatuor syllabarum est, non trium iambus, Iaspix, Iulus, Iaspis, Iesse, Iason, Ioseph, Icaob, Ionas, &c. trium Iob duarum. Iesus autem semper trisyllabum est. In quo bis peccauit Alexander ibi, Dat I E S V S *um quarto, etc.* quòd I E S V S bissyllabum protulerit, vt i, sit consonans, & e ante s, producendum, breuiauerit.

Quot sunt Regulæ generale. quātitatis syllabaris?
DUodecim. *Planum fac. Prima de positione.*

Dum postponuntur uocali consona bina,
Aut duplex, longa est positu. Quod si duo subsint

Finali.

Finali, raro positu producitur illa.

Vocalis naturaliter breuis, quam duæ consonantes cõtinuo sequuntur, ita vt vna consonantium in eadem dictione cum vocali ponatur, aut quam in eadem dictione sequitur duplex. i. x, & z, vel i consonãs in medio dictionis non compositæ, inter duas vocales posita, vt Maia, producitur ea vocalis positione, siue positu consonantiũ vel duplicis. Cur dixisti vocalis? Quia omnis syllaba, gratia vocalis, quanta dicitur. Cur dixisti, ita vt vna consonantium? &c. Quia non oportet vtranq; in eadem syllaba locari, verbi gratia, a, in at corripitur, eadem, si consonans in principio sequẽtis dictionis ponatur, producetur. Vergilius, At regina graui, &c. Exempla regulæ sunt, tempus, annus, lustrum, dixerunt, azymus, aio, &c. Cõsonans bis posita, pro duabus habetur vt prima in annus, &c.

Regula secunda de liquescentia.

Cum muta liquidam se rebens in syllaba eadem,
Ancipitem ponas uocalem, quæ breuis esset.
Hanc tamen in prosa semper breuiare iubemus.
Sunt l et r liquidæ, queis raro iungimus n, m.

Qñ vocalẽ natura breuem sequuntur muta & liquida, eandem cũ sequente vocali constituẽtes syllaba, ita t ñ vt præcedẽs vocalis in eadẽ dictione ponat. ipsa est anceps in versu, in prosa verò semper correpta. Mutæ sunt b, c, d, f, g, k, p, q, t. Liquidæ l, & r, & aliquando n, m. Ouidius. Et primo volucri similis, mox vera volucris. Vergilius, Alba nique patres, &c. Ouidius, Tempus. Atla veniet. Sic ibidẽ. Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas, &c. De n, & m, rariora sunt exempla, vt arithmos, id est, numerus, & cignus, quæ corripiuntur. Cur dixisti in regula, vocalem natura breuem? Quia quæ sine positione producitur, nul la liquescentia potest corripi, vt prima in matrimonium, &c. Cur dixisti eandem cum sequente? &c. Quia alioqui liquescentia locum nonhaberet, vt abnuo, obruo, &c.

Regula tertia de diphthongis.

Diphthongum produc in Græcis atq; Latinis,

In Græcis semper, uerum subeunte Latina
Vocali, breuis, ueluti præit atq; preustus.

Omnis diphthongus naturaliter producitur tã in Græcis, quàm in Latinis, ut musæ, cœna, audio, euge. In Græcis quidem etiã subeũte uocali, ut Aeacus, Oeagrus, &c. In Latinis uero tum corripitur sæpius, ut præesse, præhẽdo, & omnia a præ composita, sequente uocali. Verg. Stipitibus duris agitur, sudibus ue præustis. Ouid. Rapturq; omnis per vim noua nupta præhẽsis. Quid est diphthongus? Duarum vocalium uim suam retinentium in eadem syllaba cõplexio. Vnde dicitur? ἀ dis, id est bis, & phthongos sonus, quasi duarum vocalium sonus. Quot sunt diphthongi? Sex, æ, œ, au, eu, ei, yi. vt sæpe, fœnum, aula, Euterpe, treis. Harpyia.

Regula quarta de uocali ante uocalem.

Vocalis breuis ante aliam manet usq; Latinis.

Vocalis ante vocalem in Latinis dictionibus corripitur: vt Marĭus, Marĭa, Lucĭus, Lucĭa.

Quinque exceptiones:

Ni capit r fio, produc, et nomina quintæ.
Et seruant longum si præsit i, ceu speciei,
Anceps ius erit patrio, dic semper alius,
Alterius breuio tántum commune sit ohe.
Caius et Cai produc, conformia iunge.

Exceptiones sunt quinque. Prima, Fio producitũr, vbi abest r, vt fiebam, fiam. vbi verò adest r, corripitur, vt fieri fierem, Secunda Nomina quintæ declinationis producũt re ãtè i in genitiuꝰ datiuisq;. si p̃cedat i sicut speciei, secus corripiunt, vt fidĕi rĕi. Tertia, pronomina secundæ declinationis, & nomina habentia secundam declinationem pronominum, variant i antè us, vt vnius, illius, quæ in prosa tantum producuntur, Alīus in genitiuo tantum producitur, Alterius solûm corripitur. Quarta Ohè interiectio exclamantis, & satiati variatur. Quinta, Pompei, Cai, Vultei, similisq; vocatiui producuntur, & vbicunq; i consonans in vocalem vertitur, vt fit in Caius trisyllabo.

De

De vocali ante vocalem in Græcis.

Hic Græci variant, nec certa lege tenentur.

Græcorum quædam producunt vocalem ante vocalẽ, vt aer, latria, quædam corripiunt, vt sophia, de quibus nõ potest dari certa regula.

Regula quinta de Deriuatiuis.

Deriuata patris seruabit dictio normam.
Consona si patris maneat, docet istud aratrum.
Multa tamen tolles post declarata, uel ante.

Syllaba tanta est in deriuatiuo, quanta fuit in ea primitiui parte, vnde immediatè deriuabatur, si consonans primitiui maneat in deriuatiuo, ut legi præteritum priorẽ producit ergo etiam legeram, legerem, legissem, legero, legisse, quia, a legi formantur. Lego autem priorem corripit ergo etiam legebam, legam, legerem, &c. Item supinum aratum producitur, ideo etiam quod ab illo fit aratrum non positu tantum, sed natura ipsa, &c. Cæterùm multa contra primitiuorum regulas, aut, producuntur, aut corripiuntur, quorum nonnulla iam dicta sunt, plura declarabuntur.

Regula sexta de compositione.

Simplicis obseruat mensuram compositiuum,
Quamuis diphthongus uel uocalis uarietur.
Hanc legem spernunt, dicum a dico, innubus, atque
Pronubus, ambitur, nihilum cum semisopitus.
Peierat a iuro, tum deierat, agnitus, et cog.
Connubium uaries, ab itum comitia dicas.

Compositum sequitur simplicis regulã, & contra ẽt diphthongo, aut vocali mutata, ubiq; tamen sunt regulæ obseruandæ positionum, & uocalium, antè uocales, ut ludo, colludo, lædo, illido, amicus, inimicus, tábeo, intabeo, taceo, reticeo, facio, reficio, &c. Per hanc regulam præpositiones in compositione quantitatem priorem seruant, ut ámo, adamo, subeo, é uoco, deduco amoueo, &c. *Hanc legẽ, &c.* Ab hac regula demuntur, A dico, noia in dicus, ut causidicus, maledicus, &c. A nubo, pronùba, innuba. Conubiũ uariatur. Ambitus, ta. tũ participium ab ambio ãbis

produci-

producitur. Ambitus nomen semper corripitur. Nihilum a ni, id est nō, & hilū, res nullius pretii, vt pote, fabæ nigrum, quod producitur. nihilum autem corripitur. Persius, De nihilo nihil, in nihilum nil posse reuerti. Sopnio primam producit at semisopitus eadem corripit. Cætera satis patent. Præter comitium, quod a simul itando dictū volunt, & producit primam etiam, &c.

SE ET DI.

Se produc, et Di, præter dirimo atq; disertus.

Se, & Di præpositiones Latinæ inseparabiles producuntur, vt segrego, diduco, &c. Corripiuntur tamen Dirimo, Disertus.

RE.

Est re breue, at refert a res produoere debes,
Reijcit, et reicit. Nam quæ iacio tibi formal,
I prius interdum tollunt, ut corripiantur.
Addit uel demit metri grauitate poeta.

Re præpositio inseparabilis corripitur, vt redeo, reditur, pro annuo prouentu. renuo, &c. *At refer, etc.* Refert a res compositum, producitur, alioqui corripitur, Reiicio a re & iacio producitur positu, quia in eo verbo i duplex efficitur, vbi autem corripitur, i consonans abiicitur. qđ etiam contingit alius compositis a iacio, vt adiicio, vel adicio, abiicio, vel abicio, subiicio, vel subicio, &c. Ea abiectio, in prosa barbarismum facit, in carmine in his cōpositis a iacio omnibus liceo, Poëtæ profectò plerunque metri gratia aliquid addunt, aut demunt. Id in prosa est barbarismus, præter quàm forte in paucis iam olim in prosa admissis.

PRO.

Est pro breue in Grecis, pro longum rite latinis:

Pro Græca præpositio, pro antè semper corripitur, vt prolepsis prologus. propheta, &c. Pro latina præpositio producitur, vt, prodo, proficio, &c.

Pro correptum.

Corripias, pronepos, profugas, profugit proficiscor.
Et procio, peto significans, cui iunge procella,

Atq;

Atq; profana, professa, profunda, profesta profari.
Propino uario, procuro, iungo profundo,
Sic bene docte locas propello, propago, Lucreti.

Dictiones literæ insertæ corripiunt pro, Inter quas propino, procuro, profundo, propello, propago propagas verbum variant. Propello quidem & propago, apud Lucretium potissimum.

I & O in compositis.

Pars si componens, fini priori, uel o donat,
Sit breue, cunctiq; potens, & Timotheus manifestant.
Quot si non semper manet, i producito semper.

Habet hæc regula partes duas quarum prior est dictiones compositę, siue latinę, siue grecę terminantes in i primam partem cōpositionis, breuiant i, bifidus, trifidus, sesquipes, semi viru, itisator, &c. Posterior, dictiones græcæ terminantes in o, primā partem cōpositionis, breuiant illud o, vt Dorothea, Samothracia, Timotheus, &c. *Quot si non, etc.* Hoc si declinatione tantum prouenirer, produceretur, vt tantidem, tanticunq;, quanticunq;, &c.

Exceptio.

A quotus atq; dies, recte uariato, at ibidem
Et tibicen erit longum, cui iungis ubiq;.
Potrahit Ausonius matricidam grauitate.
Lagopus, geolophus, atq; Theophila produc
Cum Leuco petra, Geometra iungitur apte.
Quod medius facit atq; dies, producito semper.

A quotus & dies fit quotidie, & hinc, quotidianus, & ariari potest vtrunque. At ibidem, tibicen, vbique, producunt i, scilicet secundo loco positum. Ausonius metri grauitate producit matricidā in Monostichis Cæsarum, Matricida Nero proprii vim pertulit ensis. Lagopus, auis leporino villo pedes habens Geolophus, id est terræ tumulus. Theophilus, Theophila, propria. Leucopetra, locnomen, & interpretatur alba petra. Geometra, notæ significationi, producunt o. Meridies, quasi medius dies producitur semper.

Regula septima de præteritis dissyllabis.

Preteritiua tenent primam dissyllaba longam.

Tolle bibit, scidit, et fidit, ac tulit, ortaq; do, sto.

Præterita dissyllaba producunt priorem, vt ueni, feci, uidi, &c. Tolluntur sex, bi, scidi, fidi, tuli, dedi, steti, quæ breuiant.

Regula octaua de geminatis præteritis.

Corripiunt binas geminantia, ceu ceciderunt.

Tolle ceciderunt a cædo, a pedo pepedi.

Præterita geminantia principium, primam & secund. syllabas corripiunt, nisi positio impediat, ut tetigi, peperi pepuli, tutudi, In cecidi uerò a cædo, & pepedi, primã tã tum corripitur, ideò excipiuntur.

Regula nona de supino dissyllabo.

Cuncta supina tenent prima dissyllaba longam,

Preter nata sero: cico, lino, sto, sino, sisto,

Do, ruo, cum queo, eo, reor. At statunus atum dat.

Supina dissyllaba producunt priorem syllabam, ut uisum, lusum, &c. *Preter nata, etc.* Eximuntur. Satum à sero: citum à cieo, litum a lino, statum à sto & sisto, situm à sino, datum à do, rutum à ruo, quitum à queo, itũ ab eo ratum à reor. Staturus contra primitiui naturam, primam producit.

Regula decima.

Pre tum uocalem de ui reliquis dabo longam.

Omne supinum non dictum, mutans ui, syllabam in tùm producit uocalem ante tum: ut, expeditum, petitum, &c.

Regula undecima de uerborum cremèntis.

A, in crementis uerborum.

A, *crescens produc, nisi cremento dare primo.*

Crementum uerbi est, ubi exceditur secunda persona singularis numeri, præsentis temporis, indicatiui modi, actiuæ vocis, quæ si defuerit, qualis foret ostenditur, ut, amamus crescit, quia excedit hanc personam amas. Osculàris crescit, quia si secunda persona actiuæ uocis foret ipsa esset osculas. Vocalis in primo cremento est, quæ erat

rat secūdæ personæ vltima, Reliquæ in secundo cremēto esse dicuntur. A, igitur in omni cremento producitur, vt amamus, legebamus, Excipitur in primo cremento do, das, dare, cum primæ coniugationis compositis, vt venūdabam, pessundabam, &c.

E, in crementis.

Ni sub t r, produc e, semper, quum subit r, do
Cum socio ternæ breue præsens. protrahe reris.
Semper, corripitur præram, ro, beris adde.
In reliquis, produc, quamuis steterunt Maro dicat.

E, in vtroq; cremento producitur, vt amemus, amaremus docemus, legebam, nisi postponatur, nam tunc corripitur omne præsens tertiæ coniugationis, vt legor legeris, legere, legeremus, legerem, cum socio, id est præterito imperfecto subiūctiui modi. Re ante re, vel ris producitur, vt legereris. E ante rem, rim, ro, semper corripitur, vt legeram, legerim, legero. sic amaueram, &c. Beris, vel bere corripitur, vt amaberis, amabere. Cætera producuntur, vt steterunt, legerunt, qualia Vergilius, & plures licenter corripuere, nos non imitabimur.

I, o, et V, in crementis uerborum.

I produc primo cremento, dummodo quartæ
Est uerbum, debet semper producier iui,
Corripe præteritis imus undiq;, uenimus edit.
In subiunctiuo rimus, ritisq; licenter
Inuenies, noluo, uelito, uelimus, et itis.
Et simus, sitis, produc. Erit u breue non o,

I, in primo cremento verbi quartæ coniugationis semper producitur, vt audimus, auditis, audire, audirem, &c. Ibam, ibo, &c. Item præteritum in iui producit vbiq; i ante ui, vt petiui, petiueram. Imus in omni præterito corripitur, vt venimus, audiuimus, nisi in subiunctiui præterito, in quo rimus & ritis licenter producuntur, &c. O incremento producitur, vt amatote. V uero corripitur, vt volumus. Cætera nota sunt.

Regula duodecima de nominum crementis.

Crementū nominis, pronominis, & participij, est excess

M sus

ſus obliqui, in ſyllaba, vel ſyllabis, ſupra nominatiuũ eiuſdem numeri, vt puer pueri, qui quorum. In cremento autem plurali, a, e, & o producuntur, vt harum, rerum, horum. I & u corripiuntur, vt artibus, arcubus. Prima declinatio in ſingulari non crescit, niſi pro æ dicatur ai, de quo ſatis dictũ eſt. Nec quarta niſi in datiuo, vbi eſt vocalis ante vocalé vt dictum eſt, Ergo a ſecunda auſpicabimur.

Crementum ſecundæ declinationis.

Quæ ſequitur primam, tantum producit iberi.

In ſecunda declinatione vnicum producit penultimã genitiui, Iberi, & eius compoſitum Celtiber, Celtiberi.

Tertiæ crementum A, & O.

Dicatis, onis ab o fit, inis breue, pro trahis enis.

On, ſi vertis in o, menſus ſit qui fuit ante.

A corripitur, vt poema poematis. ab o producũtur onis & enis, vt Cato Catonis, Anio anienis. Inis ab o corripitur, vt virginis, &c. Græca in on admittant n, ſeruãt id obliquis quantitaté, quã habuerũt, vt Agamemnon agamemnonis, Briton Britonis, ſic Brito Britonis, Saxo Saxonis, Macedo Macedonis, &c. quæ corripiuntur.

C

Dices halecis, nec ſpernes Melchiſedecis.

Halec halecis, Melchiſedec Melchiſedecis producunt penultimam genitiui.

D

Dauid Dauidis dices. Bogudis bogud optat

Producitur etiam Dauidis, Bogud Bogudis corripitur.

L

Maſculeum dat alis, neutrum formatur ab alis

Elis cum ſolis produc reliquum breuiatus.

Al alis maſculini generis corripit penultimam, vt ſal ſalis, Hannibal Hannibalis, &c. Neutra producuntur, vt capital capitalis, &c. Sic, Michaelis, Danielis &c. & Sol ſolis. Reliqua corripiuntur.

N

On in is incertum eſt Enimis dat, cætera produc.

En, inis corripitur, vt omnis. Cætera producuntur, vt

Pæanis,

Pæanis, Damenis, &c. Delphinis, De on non potest tradi certa regula, nam multa producuntur, vt Babylon, Babylônis multa corripiuntur, vt, canon, canonis, &c.

R

Ars produco neutri. Nectar, iubar, aufer.
Protrahe nar naris, furis, ueris Ricimeris,
Byzer, Ser, & iber, inter Græcum, Aethere dempto.
Oris ab or, produc, Cum neutris corripe Græca.
Arboris et memoris breuis, indictaq; cuncta.

Aris, ab ar neutri generis, producitur, vt loquearis, &c. Tolluntur nectaris, iubaris, & quædã propria, vt Hamilcar Hamilcaris, &c. *Protrahe nar etc.* Porriguntur quæ sequuntur in litera. Nar Naris, fluuii nomen, Fur furis, ver veris. Ricimer Ricimeris, viri proprium. Byzer Byzeris, populus, Ser Seris, populus, a Sera vrbe, apud quã sunt lanigeræ arbores, vnde serica vestimenta conficiuntur, Iber Iberis, Hispanus *In ter Græcum, etc.* Græca in ter, producunt penultimũ genitiui, vt crater, crateris, character, characteris. Excipiuntur, Aether, ætheris. *Oris ab or produc, etc.* Produc oris ab or, vt amor ris, &c. Sed corripe neutra, vt marmoris, &c. Et Græca, vt Castoris, Hectoris, cũ memoris, arboris, & cum omnibus non dictis, vt mulieris, gutturis, martyris, &c.

A S.

A'*is ab as produc. Ab anas anatis breuiato.*
Cætera corripies, nisi uasis. dico uadis uas.

As, atis porrigit, vt pietas pietatis, &c. Demuntur anas. anatis, auis, &c. vt mas, maris, vas vadis, &c. Græca mittẽtia genitiuum in adis, vt Pallas Palladis, &c.

E S.

Es breuiet, nisi cum locuples, mercesq; , quiesq; ,
Sic hæres, Græcum iungo quod præbuit etis.

Es breuiat penultimam genitiui, vt miles militis, interpres interpretis, Ceres Cereris, &c. Producuntur vero locuples locupletis, merces mercedis, quies quietis, hæres hæredis, & Græca quæ habẽt in genitiuo etis, vt magnes magnetis, tapes tapetis, lebes lebetis, &c.

Is breuiat, Tollo glis gliris. Quodq; dat itis,
Et Psophis, Crenis, Nesis, Græcum quod in n fit.

In is corripiunt penultimam genitiui, vt lapidis, Isidis, cineris, &c. Sed porrigunt Glis gliris, & quæ habent itis, vt, Dis ditis, sic Samis, Quiris, lis, & Psophis, idis vrbs. Crenis, idis, nymphæ nomen, Nesis, idis, insula adiacens Campaniæ. Adde Græca in is quæ per n etiam finiuntur, vt Salamis salaminis, Thracis thracinis, &c.

OS.

Protrahit os, tria corripiunt bos, compos et impos.

Os in obliquis penultimam producit, vt Rhinoceros, Rhinocerotis, custos custodis, flos floris, Tros, trois, Minos, minois, Heros, herois. Tria, bos bouis, compos compotis, impos impotis corripiunt.

VS.

Vs breuiat, Tollas præ dis, ris, tis, quod habebit
V. præter pecudis, Ligurisq;, intercutis addo.
Vt melius melioris habet conformia iunge.

Vs penultimam genitiui corripit, vt corporis, velleris, tripodis, Oedipodis, &c. Producunt quæ habent vtis, & udis, aut uris, vt uirtutis, subscudis, iuris, sic incudis. Corripiuntur, pecudis, Liguris, a Ligus, & intercus intercutis. Comparatiua producuntur, vt melioris, &c.

BS, PS, MS.

Consona cum præit s, patrij penultima curta est.
Hic cyclops, seps gryps, conops, cercops, remoueto,
Atque europs, hydrops. Fuge cyclopis atque Dolopis.

Nomen in s præcedente consonãte, vt BS, MS, PS, penultimam genitiui corripit, vt Lelaps Lelapis, nomen canis, &c. Producuntur Cyclops cyclopis, gigas unoculus. Dolopis fuge. i. caue producere, contra Sulpit. Seps sepis, serpens. gryps, grypis, animal: conops conopis. i. culex: Europs Europis, proprium regis, hydrops hydropis, aqua intercus. *Fuge cyclopis, etc.* Cyclopis producitur tantum, contra Sulpitium: Dolopis vero corripitur.

X

Præ g s uocalem breuio. Producito lex, rex.

Ex

Ex, icis abbreuiat, Vibex nisi. Cætera produc.
Præter abax, smilax, atrax cum dropace, candax,
Fax et atax pharnaxq́; panaxq́; storaxq́; colaxq́;
Pixq́, et onyx, illix, histrix, cum mastiche uarix.
Coxendix et eryx, fornixq́; calixq́; filixq́;
Dic filicem, salice, larice, natricemq́; niuemq́;
Cappadoce, celoce, cum præcoce. Iungitur istis
Dux, trux, nux, crux, atque uolux. Variabo, Syphacem,
Et bebricem, raro nomen producimus istud.

Vocalis ante g corripitur, vt remex remigis, grex gregis, Phryx Phrygis, &c. Sed producuntur lex legis, rex regis. Corripe item icis ab ex, vt vertex verticis, &c. Vnum producitur, vibex vibicis. Cætera producuntur in obliquis, vt myrmex myrmecis, halex halecis, pax pacis, &c. Quæ sequuntur in textu breuiantur, abax abacis, mensula numeratorum, smilax smilacis, species hederæ, atrax atracis, fluuius. Dropax dropacis vnguenti genus. Cādax, insula vulgò Candia. fax facis. Atax atacis fluuius. Pharnax viri proprium, panax panacis, herba, storax storacis, genus aromaticis. Colax colacis, parasiti nomen, pix picis, onyx onychis, vnguis & lapillus preciosus illix illicis, id est fraudulentus, histrix histricis. herinaceus mastix masticis. rhetimina lētisci arboris, mastix mastigis vel mastigos, flagellum, hinc mastigia. i. verbero verberonis, varix varicis plus æquo intumescens vena, coxendix coxēdicis, coxa, Eryx Erycis, vrbis montisq; nomē. fornix fornicis, arcus lapideus calix notum. Calix, icis, populus, filix herba, salix, larix, icis, arbor, natrix, icis serpens, nix niuis Cappadox Cappadocis quispiam in Cappadocia natus, precox precocis, prematurus, dux, trux, cis, crudelis, nux, crux, volux, Syphax, proprium viri variatur, & Bebrix, populus, rara producitur. EXPLES animum, sed non omnino, nam supersunt plura multò, sine quibus dissyllabaria quantitatis non sit futura in promptu. Generalia percurro, specialia de finalibus potissimum subiecturus. His aut illis si nō satisfecero, vbi minus satiaris, Despauterii commētarios legito diffusiores, qui si nequibunt explere, nunquam ex

pleberis. Omittam istud, Generatim de singulis differis. Sit ita sane de dictis. Quis de primis & medijs adeo uariis, & incertis generatim ne? maxime ex sequentibus Badianis versibus deprome.

De primis regulæ generales.

A solum trahit l quodq; et dissyllaba mamnas.
E dissyllaba d, simul l, tardant sed et us.
T q; uel u, conso Cætera corripiunt.
I tardant d, uel l, n, s, seu consonitans u,
M, uel r, in dissyl. Cætera corripiunt,
O bogomoso dissyllaba d, modo tardant,
V rapiunt b, l, p, polysyllaba t, neque solum u.

A, in primis, corripitur ante omnes consonantes simplices præterquam ante l, & dissyllaba mamnas, id est, ante m, n, s. E corripitur ante omnes consonantes simplices in primis, præter dissyllaba, d, & l, & præterquam ante n, s, t, & u consonantem. I quoque corripitur, præterquam ante d, l, n, s, & u consonantem, & præter dissyllaba in m, & r. O corripitur, nisi ante b, g, m, s, & dissyllaba ante d. V uero producitur, nisi ante b, l, p, & polysyllaba in t, & ante u, cum alia litera, vt pluuia, nam si sola sit, producitur, vt uua. *De medijs.*

A, tardat g uel u, medijs, sed cætera curtant.
E, c, d, tardant, l, m, n, t, uel u mihi sola.
I nisi sit super u, uel q, potest breuiari:
O medio tardant s, t, sed cætera curtant,
V curtant, b, uel f, l p, seu consonitans u,
Dum subsunt medijs, cætera longa dabis.
Excipienda suæ ponuntur in ordine normæ,
Nunc satis est primam significasse uiam.

A, in medijs producitur, ante g, & u consonantem, ante cæteras corripitur. E, producitur, in medijs ante c, d, l, m, n, t, u, consonantē, ante cæteras corripitur. I corripitur in medijs ante omnes, præterquam ante q, & u. O producitur in medijs ante s, & t, ante cæteras corripitur. V corripitur ante b, f, l, p, & u consonantem, ante cæteras producitur. Exceptiones quærendæ sunt in cod. ex Despauteria-

teriano maiore, ubi omnia fusissime explicãtur. Hic enim satis est uelut quoquo modo viam indicasse.

De ultimis. A terminatis.

A, declinatum breuia, sed protrahe sextum,
Et quintum, cuius tectus producitur, & mna,
Producunt nostri quædam muliebria Græca
In recto, ut tegea, siue teste nihil uolo tale.
Non declinatum produc, ita, cum quia, demptis,
Et puta non uerbo, Ginta melius oco longum.
Postea et ultra leges cum contra, curta licenter.
Eia breue est Flacco.

Vltima syllaba noscitur positu, ut post, ast, est, amant. Diphthongo, ut heu, musæ. Regula, ut A declinatum corripitur ut musa, Anna, nominatiui & uocatiui casus. Loquitur de declinatis per casus, non per tempora. *Sed protrahe, etc.* Ab hac regula tolluntur ablatiui, quia producuntur, ut musa mea, lecta, & uocatiui a nominatiuis producti, uelut Aenea, Anchisa. Atla. Mna monosyllabum cuiuscunque casus producitur. *Producunt, etc.* A in nominatiuo Græco fœminini generis, a nostris corripitur, licet illi producant, ueluti Sylla. Medea Lerna, &c. Quosdam tamen nominatiuos nostri produxerunt ad imitationem Græcorum, sic tamen ut aliqua cæsurarum locũ habet, ideo nihil tale producemus sine auctoritate, idq; faciemus rarissime, quia poterũt in e terminari, ut tegea, uel tegee, &c. *Non declinatum, etc.* A in omnibus per casum non declinatis producitur, ut clama. frustrà, præterea, supra, &c. Corripiuntur autem ita, quia, & puta aduerbiũ. Numeralia in ginta rectius producuntur ut triginta, quadraginta, &c produc quoq; præterea, interea, antea, postea, contra, ultra, quæ interim corripiuntur. Eia Valerius Flaccus corripit, & alleluia S donius.

E, in ultimis.

E breuia primæ produc, et nomina quintæ.
Cum, natis, addes pluralia cum ēte. Secunda
Iunge doce, socias Monosyllaba longa repono,
Inclinatiuus præter Male cum, bene dempto.

Omnia produces aduerbia, si qua secunda.
Præstiterit, summiq; gradus aduerbia quæuis.
Sunt ferme atque fere producta, quibus dabis ohe.

E corripitur, vt docere, Ganimede, Hercule, Achille, & similes vocatiui & ablatiui tertiæ. Primæ, &c. E in prima & quinta declinatione, in quocunque casu reperitur, producitur, vt parasceue, Anchise, &c. vocatiui & ablatiui speciem, die, re, hic, hodie, pridie, postridie, quotidie, quare. Produc quoque pluralia in e, vt cete, tempe. *Secunda etc.* producitur omnis secunda persona vocis actiuæ, singularis numeri præsentis, temporis secundæ coniugationis, imperatiui modi, vt doce mone. Monosyllaba producuntur, vt, me, te, se, de. Hinc demuntur coniunctiones encleticæ, que, ve, ne, & in compositis quisq;, nonne. &c. Producuntur aduerbia in e ab adiectiuis secundæ declinationis, siue comparantur, siue non, vt pie, egregie, æque, docte, &c. Corripiuntur tamen bene & male, atque mage, pro magis. Aduerbia superlatiui vndecunque fiant, producuntur, vt maxime, minime, &c. Produc etiam fere ferme, & ohe.

I finale.

I longum pono. uocitatem contraho ternæ.
Sæpeq; Græcorum ternum Minoidi testis.
Sed nisi, siue, quasi, mihi, ibi, ubi, uariabis,
Et tibi iunge cui tantum breue moly locatur.

I producitur. Corripitur vero cũctus tertię vocatiuus, vt Alexi, Amarylli, Phylli, &c. Datiuus quoq; tertiæ Græcus corripi inuenit, vt Palladi, Minoidi, &c. Sed nisi, &c. Variabis in litera posita, inter quæ nisi & quasi rectiuus corripiuntur. Cui sæpius est monosyllabum. Moly tantum breue, herbæ nomen.

O in fine.

O commune datur, produc monosyllaba iungens
Cum terno sextum, atque aduerbia nomine nata,
A uariabo cite, cum sedulo, mutuo, crebro,
Seroq;. sit curtum modo solum. sed breuiari
Ergo pro causa non nulli produco quaternø

In

In casu nomen fit cuius in us genitiuus.

O patrij produc, uariaq; gerundia uerba.

O uariatur, ut Cato, leo, Appollo, &c. Producuntur tātum monosyllaba, ut sto, do, flo, pro, &c. Producuntur tātum datiui & ablatiui, vt domino, meo, amato, &c. Producuntur tantum & aduerbia ex nominibus ducta, vt tanto, quanto, falso primo, &c. Variantur autem citò, sedulo mutuo, crebro, sero. Ergo pro causa producitur. Produce Græcum in o facies genitiuum in us, in nominatiuo, datiuo, accusatiuo, &c. Genitiuus in o producitur tantùm vt Apollo, Appollo, Androgeos Androgeo, &c. Varia gerūdia verba, vt Plurib⁹ hic ęger moritur vigilando, sed illū.

V. E T B.

V semper produc, B contrahe. Barbara deme.

V produc, vt I E S V. B corripitur, vt ab, ob. Demuntur barbara in b, quia producuntur, vt Iob, Aminadab, Iacob, &c.

C *in ultimis.*

C produc. Præter nec donec. Sed uariabis

Hic bene pronomen, fac uerbum iungimus isti,

C producitur, vt sic. Corripiuntur nec, donec. Hic aduerbium, producitur, pronomen variatur, & fac verbum.

D, E T T.

D breue ponatur, ceu t nisi syncopa fiat.

D corripitur, vt apud, Bogud, Sic nomina in t, vt caput amat, ducat, nisi aliquando per syncopen producatur, vt fumant pro fumauit obit, pro obiuit.

L

L breue sit, Cum so, sal, mel: tollunt ut Hebræa.

L corripitur, vt Hannibal, Hiemsal, mel, fel. Producuntur sol, nil, & sal, Hebræa quoq; producuntur, vt Michael, Raphael, &c.

N

N produc. Demas an in, et prole, tamen, atq;

Forsitan, et forsan. uiden' huic conformia iunges.

Quod dat in nis curtum est, uelut on. quod tertia nescit

Corripis

crescentia in singulari, veluti Demones, Vascones, Brunes, Pæanes, delphines, crateres, castores, gigantes, pixodes, & quamplurima alia. Es a sum corripitur. Ab edo producitur. Penes. item præpositio, & inquies nomen corripiuntur. Quemadmodum & noia neutri generis, vt hyppomanes, cacoëthes, &c. Corripiuntur nomina tertiæ in penultimam genitiui breuiantia, vt pote que itis, etis, aut idis. penultima breui obtinent, vt mìlēs, te rēs, desēs, &c. Producuntur solùm Ceres, aries, &c.

I S.

Is breuio, neutri pluralis pottrahe casus;
Isq; quod in penultimo mutatur in itis, et ins.
Aut entis, Thetis uario Glis uis quoq; nomen.
Cum uerbo, longum est, uelutt persona secunda
Protrahit is, quoties itis plurale reponit.

Is corripitur, vt inquis, quis, vis, &c. Producito oēm casū pluralē in is, vt queis plurale dāis, &c. Itē treis. oēs, &c. Produc etiam noīa in is quæ penultima lōga faciunt genitiuum crescentem in ios vel inis, vt lis, Dis, Samnis, Salamis. Aut in entis, vt Simois, Pyrois, &c. Thetis variatur. Produc ad hæc glis, vis, siue nomen, siue verbū cum suis, vt Sis, pro si vis, quamuis, vterres, quando plurales habēt itis penultima longa, vt uelis, nescis, &c.

O S.

Os produc. patrius breuis est. et compos, et impos,
Osq; ossis prebens, rectos breuiato secunda.
Os recti produc quoties tib. patrius o dat.

Os producitur, ut flos, nepos, &c. Corripitur quicūq; genitiuus in os, ut pallados, Tydeos, &c. Et compos, & impos, & os ossis breuiantur. Os oris producitur. Oē nomé in os secundæ declinationis, ut Samos, synodos, &c. corripi. Producuntur & noīa quæ per tertiam declinationem Atticā faciunt genitiuū in os ut Athos, Androgeos, &c.

V S.

Vs correpta datur, Monosyllaba, cum genitiuis
Tertiæ uel quartæ produc, numeriq; secundi.

In quarta primum quartum, quintumq;, et in utis.
Dumq; utis patrius, uel in udis, et unus odi sue
Aut quintus sit in u: longus tum rectus habetur.
Ergo produces uenerabile nomen I E S V S.

Vs corripitur, vt tempus, pecus, &c. Producuntur verò monosyllaba, vt rus, thus, sus, &c, genitiui tertiæ, & Clius Didus, &c. & genitiui quartæ, & plurali eiusdē declinationis nominatiui, accusatiui, & vocatiui, vt visus, manus, &c. *Et in utis, etc.* Producitur us in nominatiuo singulari, vbi genitiuus terminatur in vtis, in vtis, uel in udis, tellus, uirtus, palus. Simile est ubi genitiuus desinit in untis, ut Cerasus Cerasuntis, Opus, &c. Græca quoq; a ους producunt, vt Scopus, Melampus, &c. Produc quoq; ubi uocatiuus in u desinit, ut Panthus, quia uocatiuus est Pāthu. Sic, quia per ου diphthōgon scribitur, doctissimi producit testantur dulcissimum dñi & dei nostri nomen I E S V S.

De decem uitijs in carmine uitandis.

Barbara nulla ierit uox, aut incongrua metro.
Nulla redundabit, nulla integritate carebit.
Nil trasponetur, nil confundet male sensum,
Nec rapies longam, nec produces breuiandam.
Nec post uocalem, nec post m, uersu in eodem,
Partibus a uarijs uocalis rite sequetur,
Syllaba ni pereat præcedens, ut modo dixi,
Nec succussantes, nec pones molle crepantes.
Nec paucis numeris tibi multa licere putabis,
Nec tibi propones, nisi summos quosq; imitandos.

Monemur uulgata decē uitia in carminibus contexandis uitare. Primò, ne barbarū aut incongruum quicquam admisceamus. Secundò, ne quid redundans aut reficiens sit, ut quiq;, quoq; aut alias particulas, propter metrum duntaxat, ingeramus. Qui pedum nimis aut non satis ponunt, qui sensum non explent, aut frustra repetunt. Tertiò, ne quid malè trāsponatur. Quartò, ne sensus confundantur. Quintò syllabarum quantitas nō uiolabitur. Sextò, nec post uocalē, nec post m, ponetur in eodē uersu dictio incepta a uocali, nisi fiat ecthlipsis, aut synalœpha. Se-

ptimò,

primò non ponemus succussantes literas, syllabas, aut pedes, ut, O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti. Octauò, ne quid sit affectatè nimis, turgidè, aut molliter sonās. Nonò, uitabitur in paruo poemate magna licentia. Et decimò cauebimus ne non probati autoris carmina imitemur. Sed finem facio, Si præceptores hæc diligenter declarabunt, multum iuuerit rudes adulescentulos.

IOANNIS PELLISSONIS CONDRIEN. APPENDIX AD

quantitas syllabarum de accentibus.

ACCENTVS, est certa & legitima pronuntiandi ratio. Et est triplex. Acutus, Circunflexus, Grauis.

Acutus est, quo syllaba attollitur, ut prima a genitiuo carminis insignitur hac nota.

Circunflexus, quo syllaba & attollitur pariter & demittitur, ut prior a rore, & notatur hoc insigni.

Grauis, quo syllaba deprimitur, ut duæ postremæ a dominus, & figuratur hoc signò, ut falsò hic, Sororē, falsò credita, &c. Nā propter consequentium partium orationis, idest, quod in cōtextu orationis partes aliæ alias consequentur, acutus transit in grauem.

Notarum accentuum usus.

Huiusmodi notulis Græci passim utuntur, rarò Latini nisi sic ubi, hæreri possit utri accentuum principalis sit locus, uel quia anceps sit dictio, ut unà nomen aduerbiū, planæ nomen, planè aduerbiū, a, e uocales literæ, à, è, p̄positiones; quod extra notā accentus nomen, cū accētus, nota cōiunctio, &c. uel quia sitita, ut tametsi in promptu sic uidere germanum accentum, tamen eum plerūq; non nisi exercitatus statim uideāt, ut scripserunt, non scripserunt.

unt. Rurſum ſcripſere, non ſcripſere, cũ prolatione nihil hæc intereſſe uideantur, certe ut hodie proferimus.

Quomodo fiat accentus.

Accentus ita fiũt. Nã proferentes dictione qualibet, in ea attollimus certam quandam ſyllabam, atq; ita fit accentus aut acutus, aut circũflexus; & reliquas deprimimus, id eſt, æqualibi ſono, ac ueluti uno uocis tenore proferimus. Atque hoc ipſum eſt grauis accentus. Differunt quidem ipſa re acutus & circumflexus, ac diuerſæ ſunt naturæ, ſed hoc nos quidem ſono & uoce non internoſcimus, ut robique enim ſyllabam pronunciando attollimus. Porrò acutus & circumflexus ſunt principes accentus, ut de illis tãtum laborandum ſit nam grauis uel non quærentibus obuius eſt. Quod nunc ita interpretari libet. Quot quot ſyllabæ ſunt in dictione, una tantũ attollitur, id eſt (ut nunc accipimus) acuto aut circumflexo accentu effertur, reliquæ omnes ſyllabæ grauantur, ſeu dimittuntur, etiam ſi mille eſſent, ut grauis accentus iure dicatur ſyllabicus. qđ fit in omni ſyllaba dictionis, præterquam in illa una, quæ attollitur, ut [illegible]. Itaque cum de accẽtu cuiuſpiã dictionis loquimur, tantum de horum altero, qui ſunt eximij, hoc eſt de acuto aut circumflexo, intelligimus, unde de his tantum præcipi ſolet. Nam grauis nihil, quod regulis egere poſſit.

Accentuum ſedes.

Ante tres ſyllabas nulla in dictione ſyllaba põt attolli, ergo acutus accentus in antepenultima tantum, id eſt tertia á fine, aut in penultima, aut in ultima ponendus eſt. Nam circumflexus apud Latinos in penultimam tantum cadit. Neq; enim ſiqua monoſyllaba circumflexum habẽt, ideo in ultima habere cenſeri poſſunt. Exempla de acuto, ut omnia facit recte. De circumflexo, ut mater ſpes.

Accentuum regulæ.

Accentuum autẽ huiuſcemodi ut tibi ratio cõſtet, prius noſcenda penitus ac memoriter cõplectenda eſt ſyllabarũ quantitas, nam apud Latinos pendet accentus præſertim ex penultimæ ſyllabæ ſeu tempore ſeu quantitate, id

quod

quod e sequentibus regulis colligas facile licebit.

Omnis dictio monosyllaba, natura, breuis, licet positione producatur, acuitur, ut, sum, es, est, nix, nux, fax.

Monosyllaba dictio, natura producta, circunflectitur, ut dos, ros, spes res, Vbi iam natura produci non constiterit, ad acutum confugito, nunquam enim circunflexus ponitur super syllabam natura breuem, aut tantum positione productam. i. quæ nisi obstaret positio, breuis esset.

Dissyllaba dictio priorem natura producens, & posteriorem corripiens illam circunflectit, vt mater. Roma. Aliàs acuit, vt pater, népos.

Pollysyllaba dictio penultimam producens, & vltimã corripiens, circumflectit penultimam, vt Romanus, equitare, vltimã verò producẽs acuit penultimã, vt potentes, amauérunt, nunq̃ enim longa ante longam conflectitur.

Dictio polysyllaba penultimam corripiens, acuit ante penultimam, vt dominus, affatim, mulieris, scatebra, volucres, sophia, philosophia, quanquam in his duobus postremis seruari poterit: authore Quintiliano, græcanicus accentus, philosophia, sophia, non latine id quidem, sed tamen circa reprehensionem.

Exceptiones.

Ab his canonibus exceptiones sunt numero sex. Prima. Interrogatio accentum mutat, quia vltima interrogationis semper acuitur, ve egone? Quis furor o ciues? Secunda. Distinctionis & differentiæ gratia mutatur accentus, vt vnà aduerbium vltimam acuit, ne videatur esse nomẽ. Sic pone præpositio vel aduerbium, sic eò, aliquò, illò, falsò, edulò, repente, palam, fortè, eà, aliquà &c. vltimam acuunt, dum aduerbia sunt, ne putentur esse nomina, vel verba, vel pronomina, vel participia. Tertia. Concisio accentum mutat, ideo nomina tertiæ in us, quæ in atis olim desinebant, vltima circunflectunt, vt olim penultima, Aquinas, Arpinas, nostras cuias. Olim dicebant cuiatis, pro cuias, &c. Concisa sunt quoque donec, pro donecum, quod in Plauto legitur, adhuc, illuc, istuc, hic, &c. dic, duc, fac, &c. pro adhuce, illuce, &c.

dice,

dice, duce, face, &c. item petit, pro petiuit, fumat, pro fumauit quarta. Accentum trãspositio mutat, ueluti omnes præpositionum: coniunctionumq; syllabæ: dum præponuntur grauantur, vt de qua re. Postposita autem acuuntur, vt qua de re, &c. Cum præpositio, quæ, ne, ue, encliticæ coniunctiones, præcedentem syllabam acuunt: vt qui tecum, mecum, &c. Cæsar papaq; , homines ne feræne, &c. Quinta. Compositio quandoq; accentum variat, vt compositio noscatur esse, non oratio. Itaq; hæc exceptio particula est secũdæ exceptionis, vnde tertia à fine acuit in sequẽtibus subindè, exindè, deindè, proindè, perindè, aliqñ neqñ huiusq; à longe, dè longe, deinceps, duntaxat, sinistrorsum, deorsum, quapropter, enimuero, quinimo, nimirum, nihilominus pro tamen, paulominus pro fere, quomodo pro qualiter, insuper, desuper, interea, postea, veruntamen, hactenus, quatenus. Vbi autem diuersæ essent dictiones, diuersos haberet accẽntus. Sexta. Idioma, idest linguæ proprietas, accentum mutat, cum una quæq; lingua habeat accentum sibi peculiarem, ac proprium. Nam secundùm Latinorum regulas ἄγθωπος, & ἤπειρος penultimam acuerent, quia producitur, hanc tamen apud Græcos grauem habent. E diuerso Simois, quia penultimam corripit, apud Græcos grauem habet, acuta penultima. Item & paracletus contra vsum linguæ nostræ in antepenultima habet accentum, quum penultima eius sit longa, vt fit in agapetus & eléeson, quæ Græcè p ῆ scribuntur. Ex patet in Græcis accentum quantitati plerunque esse contrarium. Sed hactenus.

DE FIGVRIS.

LIBER XI.

Figuræ definitio.

ARTE nouata aliqua dicendi forma figura est,
Sunt eius species, Metaplasmus,
Schema, Tropusq;.
Quas, manifestatis uitijs, referabimus ample.

Figu-

Figura est arte aliqua nouata forma dicendi figurarũ notitia est poetis, oratoribusq; necessaria. Figuræ species sunt tres, Metaplasmus, Schema, & Tropus. Cæterũ fuerit operæpretium vitiorum naturam ante manifestare, vt ea à figuris separare sciamus.

De Vitijs.

Vitia orationis generalia sunt tria, obscurum, inordinatum. barbarũ. Obscuratis species sunt octo, Acyrologia, Pleonasmos, Perissologia, Amphybologia, Tautologia, Eclipsis cũ Aposiopesi, Aenigma, Macrologia. Inordinatæ orationis species sunt quinq;, Tapinosis, Cacophatõ, Cacosyntheton, Aeschrologia, Cacozelia. Barbaræ orationis species sunt duæ, Barbarismus, & Solœcismus. Eiusmodi vitia, vt pote in primis vitanda, declarabuntur.

Barbarus est quisquis scribendo, siue loquendo
Verbum corrumpit, peregrinum est barbara lexis.

Barbarismus est vnius dictionis corruptio scribendo, aut loquendo cõmissa, vt tollero cũ duobus ll, Busiris penultima correpta. Barbara lexis est dictio peregrina, guerra, bladum, stuffa, fardellus, charreria, &c. Barbarismus dicitur a barbarus. i. dissonans, quia a vera latinitate dissonat, & dissidet. Barbarismus in prosa nomen suũ retinet, apud Poetas Metaplasmus & Pathos nuncupatur. Ideo licet ex poetis depromãtur barbarismi exempla, ne credas ipsos loquutos esse barbare, siue (vt veteres sæpius dicebant) rustice, sed intelligas Barbarismum fore, si quis ita loqueretur in prosa. Itidem censendum est de solœcismo, cui, Schemati apud Poetas nomen est.

Esto solœcismus vitiosa oratio quæuis.

Solœcismus est impar, & inconueniens compositura partium orationis ut acuta gladius, salucte reuerende magister. Veteres solœcum dixerunt potius, à quo solœcisso solœcissas. i. incongrue loquor.

Obscuræ, ignobilisq; orãtionis species.

Improprie sum uerbum dicatur Acyron.

Acyrologia est impropria dictionis usurpatio, ut spero protineo, accede ad hunc ignem. i. ad hanc meretri-

cem. Acyrologia interpretatur impropria loquutio, ab ἄκυθος, id est, improprius, & λόγια, id est, loquutio.

Omne superuacuum Pleonasmos rite uocatur.

Pleonasmos est adiectio superuacua ad plenam significationem: vt, Sic ore loquuta est, vidi his oculis. & interpretatur superabundantia, a πλεονάζω, id est plusquam oportet facio, aut dico.

Esto Perisso longus tibi sermo superfluus omnis.

Perissologia est adiectio verborum superflua sine vlla vi rerum, vt ibant, qua poterant, qua non poterant, non ibant, viuat rex, & non moriatur. Transfertur autem Perissologia, superflua loquutio, a περισσός, id est superfluus, & est pene eadem quæ Pleonasmos.

Amphybo lon dubius Romanus sermo feretur.

Amphybologia est vitio compositionis ambiguæ, posita sententia, vt Aio te Aeacida Romanos vincere posse, & fit ab ἀμφίβολος, id est dubius.

Tautologus verbis utrisque rem signat eandem.

Tautologia est diuersorũ verborũ, aut orationũ eandẽ rẽ significantiũ inculcatio, vt ipse egomet venio, exultãs, redeo, gaudensq; reuertor. Tautologia dicitur a ταύτοτης, i. idẽticas, & λο για loquutio. Et enim eadẽ loquutio.

Macrologos sermo nimium prolixus habetur.

Macrologia est longa sententia res non necessarias cõprehendens, Verg. Postera lux summo spargebat lumine terras, Orta dies, quum primum alto se gurgite tollunt, Solis equi, lucemq; elatis naribus efflat. Satis fuerat dixisse, orta dies. Macrologia traducitur longus sermo sine necessitate, a μακρὸς id est longus.

Eclipsis uerbum. Raticentia uerba subaudit.

Eclipsis, vnicum verbum, id est, dictionem subaudit. Reticentia vero, id est, aposiopisis plures dictiones supprimit. Ecclipsis, id est defectus seu defectio. Aposiopesis Latine dicitur reticentia.

Est ænigma grauis nimium tibi sermo solutu.

Aenigma est obscura sententia per obscuram similitudinem rerum, vt Mater me genuit, eodem mox gignitur

ex

ex me, significatur enim aquam in niuem conuerti, & ex eadem rursus effluere Aenigma dicitur ab αἰνίττομαι, id est, obscure loquor.

Inordinatæ orationis species.

Inordinatæ orationis species sunt quinq;. Tapinosis, Aeschrologia, Cacephaton, Cacozelia: Cacosyntheton.

Magna Tapinosis tenui sermone recludit.

Tapinosis est humilitas magnæ rei, non id agente sententia, quod demonstrat, vt apud Verg linm. Dulichias vexasse rates, pro atrocissime raptasse, ac laniasse, Tapinosis a ταπεινός, id est, humilis.

Aeschrologos nobis obscœna oratio fertur.

Aeschrologia, est vitio cōpositionis inuerecunda oratio, vt compositio verborū obscœnæ significationis, quale est, futuo cunnus, &c. aut obscœna pronuntiatio, ab αἰσχρός, id est, turpitudo.

Est cacorite phaton quicquid sonat, haud bene nobis.

Cacophaton, aut cacephaton est obscœna pronunciatio. vel in compositione, vel in vno verbo, vt arrige aures Pamphile. κάκον, id est malum, κακὸν, dictum, hoc est male sonans dictum.

Esto CacoZelon praua affectatio nobis.

Cacozelia est per affectationem decoris corrupta sententia, cum eo ipso dedecoretur oratio, quo illam voluit autor ornare, vt Aureus axis erat, temó aureus, aurea summæ Curuatura rotæ radiorum argenteus ordo, &c. Cacozelon, id est mala affectatio.

Haud bene compositum cacosyntheton esto Latinis.

Cacosyntheton est vitiosa dictionum compositio, vel indecens scripturam, vt tergâ fatigamus hasta. Cacosyntheton, transfertur malè compositum.

DE METAPLASMO.

Dictio transformata poetæ fit Metaplasmus.

Metaplasmus est trāsformatio quædā recti solitiq; sermonis in alteram speciem, metri, ornatus, necessitatisve

causa, vt cœlicolum, induperator, dicitur à μετὰ, idest, trans, & πλάσμα, idest, figmentum, Metaplasmi species sunt quatuordecim, Prothesis, epēthesis, paragωge, aphæresis, sincope, ectasis, sistole, apocope, diæresis, sinæresis, synalœpha, ecthlipsis, antithesis, metathesis.

Adduce principio quicquam, sic prothesin edes.

Prothesis est appositio quædam ad principium dictionis literæ uel syllabæ, ut Gnate, pro nate, tetulit, pro tulit; astat, pro stat. Dicitur a πρὸ .i. ad, & θέσις, positio, hoc est, appositio.

Aduce quid medio, sic fiet Epenthesis *apte.*

Epenthesis est appositio quædam ad mediam dictionē literæ uel syllabæ, ut reliquies gemino ll, pro reliquias; alituum pro alitum. Epenthesis dicitur ab ἐπὶ & ἐν, quæ coniuncta significant inter, & θέσις, positio, ut sit interpositio. Eandem significationem habet parenthesis.

Aduce quid fini, pulchram facies Paragωgin.

Paragωge est appositio quædam ad finem dictionis, ut poltetur, pro potest. a παρὰ, id est, ad, & ἀγωγή, id est, ductio, hoc est, adductio.

Aufert quid capiti uates, ut Aparesin edat.

Aphæresis est ablatia de principio dictionis literæ uel syllabæ cōtraria Prothesi, ut pone mvtum, pro depone. ab ἀφαιρέωμαι, id est, aufero.

E medio quicquam tollens, ita syncopa fiet.

Syncopa est ablatio de media dictione, literæ vel syllabæ, contraria Epentesi, vt audacter pro audaciter. à σύν idest, con, & κόπτω incido. Est enim concisio, vt dixti, cō morat, pro dixisti, & commouerat, &c.

De fini demens nostrus haud uersibus apta est.

Apocope est ablatio de fine dictionis, literæ vel syllabæ, contraria Paragωge, vt Achilli, pro Achillis, & ἀπὸ, dest, ab, & κόπτω, scindo.

Ectasis extendit ubi iure puer breuiandam.

Ectasis est extensio syllabæ contra naturam verbi, vt naufranga media longa, quæ breuis est, & in talia prima producta, quæ natura alioqui corripitur. Dicitur,

ab

ab ἐκτείνω, id est produco. Eadem Diastole uocatur.

Producenda foret quam Systola corripit ipsa.

Systole est correptio syllabę contra naturam verbi facta, contraria Ectasi, vt aquosus orion, pro orion producte à συςέλλω, id est, corripio.

Syllaba per binas diuisa Diæresis esto.

Diæresis est diuisio vnius syllabæ in duas, vt aulai, pro aulæ. à διαιρέω, id est diuido.

Syllaba de binis est facta Synæresis una.

Synæresis est conglutinatio duarum syllabarum in vnam, contraria Diæresi, vt Phaeton dissyllabum, pro trissyllabo. à, συν, idest, con, & ἄρεσις diuisio, quasi diuersorum coniunctio.

M necat Ellipsis: ceu uocalem Synalœpha.

Ellipsis uel Ecthlipsis est M litteræ cum sua vocali ante vocalem elisio. Synalœpha est vocalis ante vocalem interemptio in diuersis dictionibus, vt, O curuæ in terras animæ, & cœlestium inanes. Ellipsis ab ἐν & λείπω idest, deficio, & interpretatur elisio. Synalœpe, idest, collisio, à συςαλείφω id est, coniungo.

Antithesis fiet tibi, litera si uarietur.

Antithesis est literæ pro litera positio, vt olli, pro illi. ab anti, idest, pro, & thesis, positio, quasi alius pro alia positio.

Est meta nempe thesis, si transponas elementum.

Metathesis est literarum in alium locum transformatio, nulla litera è dictione sublata, vt Euandre, Tymbre, pro euander, Tymber, à meta, id est, trans & sessis, positio, quasi traspositio.

Præpositura quidem mutata Parallaga fiet.

Prothescωn parallaga, aut parallage, est præpositionum mutatio, cum altera pro altera ponitur, vt, Cui de te tantum licuit? pro in te. Protescωn parallage trasfertur præpositionum mutatio, à, pro, idest, præ, & ante, & fesis, positio.

DE SCHEMATE.

Schemata dant species tibi Lexeos et Dianœas.

Schema est quicquid a simplici atq; in prõptu posito dicendi modo vel poetice vel oratorie mutatur. Schematis species sunt duæ. Dianœas, idest, mētis, vel sensus, vel sententiarum. Lexeos, idest, dictionis, verborum, sermonis, orationum. Schematis autem Lexeos species multæ sunt, sed necessariæ traduntur, per quas similes colligentur, Prolepsis, Zeugma, Hypozeusis, Syllepsis, Asyntheton, Dialyton, Polysyntheton, Anadiplosis, Anaphora, Epanalepsis Epizeuxis, Paronomasia, Schesisonomaton, Paromœon, Homœoteleuton. Homœoptotũ. Polyptotõ, Hirmos, Climax. Schema transfertur cultus, figura, habitus, Dionœis, idest sententia, Lexis dictio.

Per partes totum aut auferat post facta Prolepsis.

Prolepsis est præsumptio rerum ordine secutarũ, vel qũũ numerus ante verbo redditur, quàm personæ diffiniãtur, vt, Interea reges, ingenti mole Latinus, Quadriiugo vehitur curru bigis it Turnus in albis. Tum pater Aeneas Romanæ stirpis origo, Et iuxta Ascanius magnæ spes altera Romæ, Procedunt castris, &c. Et dicitur prolepsis a pro, id est ante, & λῆψις, sumptio.

Verbo uno plures sensus per Zeugma recludo,

Zeugma est vnius verbi conclusio diuersis clausulis apte cõiuncta, vt, Aduersatur libidini castitas, auaritiæ liberalitas, mediocritati luxuria, modestiæ superbia strenuitati acedia, Zeugma interpretatur adiunctio, a ζευγνύω.

Iunge HypoZeusis sua rebus uerba quibusq;.

Hypozeusis est figura zeugmati contraria, vbi suum cuique clausulæ redditur verbum. Verg. Regem adit, & regi memorat nomenq; genusq;. Quidue petat, quidue ipse ferat, &c. ab vpo, id est sub & ζεῦξις coniunctio.

Verbo uno uaria est Syllepsis clausula nexa.

Syllepsis est diuersarũ clausularũ per vnũ verbum conglutinata conceptio, veluti, Hic illius arma, hic currus fuit. a sur, idest, con, & λῆψις, captio, vt sit conceptio.

Copula supprimitur quo fiat Asyntheon apte.

Asyn-

Asyntheton est oratio sine cõiunctionibus necessariò sub auditis. vt dum ætas, metus, magister prohibebant. ab α priuatiua particula, & σύν, id est, con, & θετον, id est, positum quasi incompositum.

Copula multiplicata facit Polysyntheton usq;.

Polysyntheton est oratio multis nexa cõiunctionibus. Vergilius, Athamasq;, Thoasq;, Pelidesque Neptolemus, primusq; Machaon. a πολὺ, id est, multum, & σύνθετον, id est, compositum, quasi multipliciter compositum.

Finem principio repetens Anadiplosin edes.

Anadiplosis est versus finis in principio alterius repetitio, vt, Sequitur pulcherrimus Astur, Astur, equo fidens, &c. ab ana, id est, re, & diplosis, duplicatio.

Principium fit idem nonnunquam uersibus apte.

Anaphora ē relatio uerbi eiusdē, aut similis p principia cōplurū uersuū, ut Nate meæ uires, mea magna potentia solus, Nate patris sūmi, &c. ab ana, id est, re, & fora, latio.

Principio et fini reperitur uersus eodem.

Epanalepsis est quū eadē dictio & principium versus, & clausulā tenet, vt, Multa sup Priamo rogitās, sup Hecto re multa. Et interpretatur reacceptio siue replicatio. ab epi, & ana, quæ coniuncta significant re, & ligis acceptio.

Dictio format Epizeuxin cum ui geminata.

Epizeuxis est eiusdem dictionis sine medio geminatio cū impetu pronuntiationis, vt Meme adsum, qui feci, in me conuertite ferrum. O Rutuli, &c. Interpretatur coniunctio, aut combinatio.

In simili uerbo ludit quandoq; poeta.

Paronomasia est veluti q̄dā denominatio, vel quoties aliud nomē efficitur de alio, vt, Nā istæc inceptio est amē tium, haud amantiū. para. i. iuxta, & onomas, nominatio.

Mobile cuique suum fixo connectitur apte.

Schesisonomaton est quum singulis nominibus epithe ta connectuntur; vn, Marsa manus, Peligna cohors, festina virūm vis. Componitur ex nominatiuo desis, id est. habitur, & genitiuo onomaton, id est, nominum, quasi habitus, vel habitudo nominum.

Principijs eadem est Paromeon litera multis.

Paromœon est quando ab eisdem literis diuersæ dictio nes sumunt initium, vt, Machina multa minax minitatur maxima muris, Paromœon, idest, simile, à para, idest iuxta, & omoios, idest, similis.

Verborum similis sit finis Homœoteleuton.

Homœoteleutō est quum simili modo plurimæ dictio nes finiuntur, vt bella horrida bella, omoios, idest, similis, & teleuton, idest, finitum.

Casus Homœoptoton erit similis tibi multus.

Homœoptoton est oratio vno similiq; casu compacta, & excurrens in eosdem & similes casus. Ennius, Mœrentes, flentes, lachrymantes, ac miserentes. ab omoios, idest, similis, & ptôsis, casus.

Bella Polyptoton uarij sit clausula casus.

Polyptotō est orō casuū varietate distincta, aut clausula varios casus retinēs. vt, Littora littoribus cōtraria, fluctibus vndas. & dicitur à polu. i. multus, & ptosis, casus.

Sermonis series prælonga uocabitur Hyrmos.

yrmos est series, aut constructio orationis continuę, tenorem sum in multos versus protendens. Vergil. Principio cœlum ac terras, camposque liquentes, Lucentumq; globum Lunæ, Titaniæque astra, &c. Et dicitur Hyrmos, quasi syrmos, idest tractus, à σύρω, idest traho.

E uerbo in uerbum Climax it pulchra figura.

Climax est de uerbo in verbū gradatio, quæ dicta repetit, & prius quàm ad aliud descendat, in prioribus resistit, vt Aphricano virtutū industria, virtus gloriam, gloria æmulos comparauit. Interpretatur scala vel gradatio.

DE TROPIS.

Vertit ad proprium Tropus omnia significatum.

Tropus est verbi vel sermonis à propter significatione in aliā cū virtute mutatio, vt vulpes pro astuto. Bacchus pro uino, Dicitur a tropi, idest, versio vel mutatio. Tropi species sunt tredecim, Metaphora, Catachresis, Metalepsis, Metonymia, Antonomasia, Epitheton, Synecdoche, Onomatopœia, Periphrasis, Hyperbaton, Hyperbole, Allegoria,

legoria, Homœosis. Cæteri omnes, huius species vidētur.

Propter rem similem pro uerbis uerba repones.

Metaphora est rerū verborumq; per similitudinē translatio, vt Rident prata, à μεταφέρειν, idest, transferre.

Esto Catachresis bona uocis abusio nobis.

Catachresis est usurpatio nominis alieni, vt parricidā matris quoq;, aut fratris interfectorem dicimus à κατὰ, idest, contra, & χρῆσις, idest, vsus. quasi contra vsum.

At Metalepsis erit transumptio, facta gradatim.

Metalepsis est trāsumptio gradatim facta, quum dictio aliud à sua propria significatione, ex his, quæ præcesserūt denotat, ut, Post aliquot mea regna uidens mirabor aristas, Post aliquod aristas, ergo post segetes, & sic post æstates, & proinde post aliquot annos, à μετὰ, idest trās, & λῆψις, idest, sumptio uel acceptio.

Dico Metonymiam Bacchum bibo, uina coronant.

Metonymia est nominis transmutatio, quoties pro inuentore inuentum pro continēte contentum, pro efficiēte effectum, pro possesso possessorem, aut cōtrà, capimus. Metonymia transfertur nominis transmutatio, à meta, idest, trans, & ὄνομα, idest nomen.

Appellatiuum proprij uice sæpe locatur.

Antonomasia est vocabulū, quod sine nomine positū proprio, eius, loco fungitur, vt, magnanimus Anchisiades, pro Ænea. Saturnia pro Iunone. Transfertur pronominatio aut pro nomine, ab anti. i. pro: & ὄνομα, idest, nomen.

Exornat carmen fixo bene mobile quadrans.

Ephitheton est appositū nomini adiectiuū perpetuā ferme naturā rei indicans, ut, Alma Ceres, pulchra Ven⁹, tristia bella, ab ἐπὶ, idest, ad, θετιν cōpositū quasi appositū.

Pro naui puppis, contra ue, Senecdoche habetur.

Synedoche est figurā cum a parte totum intelligitur, aut contra, numerus ue pro numero sumitur: ut, Da requiem puppi, ueniet cū frigidus annus, pro naui, & hyeme, Interpretatus comprehensio.

Sæpe sonus causam fingendi nomina præstat.

Onomatopœia ē dictionis, ex sono cōfictio, ut mugio, hinnio,

hinnio, pipio, ab ὄνομα, ἄτος, idest nomen, & ποίησιν, fictio, vnde est nominis fictio.

Rem circumloquimur, fit quando Periphrasis apta.

Periphrasis est circumlocutio quædā, quū id quod vno aut paucioribus verbis dici potest, pluribus explicatur. Verg. Et iam prima nouo spargebat lumine terras, Tithoni croceū liquens Aurora cubile. i. dies oriebatur, dicit à peri, idest, circum, & frasis, locutio, vt fit circumlocutio.

Valde turbatus uocum fit Hyperbaton ordo.

Hyperbaton est transcensio quædā, verborum ordinē perturbans. Vergil. Interea reges: ingenti mode Latinus,
Quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum
Aurati bis sex radii fulgentia cingunt,
Solis aui specimen: bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato crispans hastilia ferro,
Hinc pater Aeneas, Romanæ stirpis origo,
Sydereo flagrans clypeo, & cœlestibus armis,
Et iuxtà Ascanius, magnæ spes altera Romæ,
Procedunt castris.

Hyperbaton, verbi trangressio intepretatur, ab ὑπερβαίνω, idest, transcendo. Cuius species sunt quinque, hysterologia, siue hysteron proteron, anastrophe, parenthesis, synchesis, tmes.

Hysteron est proteron, postponas si ante locanda.

Hysteron ꝓterō, est sentētiæ cū verbis ordo mutatus. Verg. Et torrere parāt flāmis, & frangere saxo. Prius. n. frāgunt saxo, quàm torrēt. Hysteron. i. vltimū vel postremū. Proteron. i. prius. Hysterologia, præpostera locutio.

Ordo inuersus erit tibi Anastropha præpositura.

Anastrophe est verbum tantùm ordo præposterus, vt Italiam contra. Maria omnia circum. Anastrophe est reuersio, uel inuersio, ab ἀναστρέφω,

Interiecta Parenthesis est sententia quæuis.

Parenthesis est interposita formatio diuersæ sententiæ, vt Æneas, neque enim patrius consistere mentem Passus amor, rapidum ad naues præmittit Achathem. Interpretatur interpositio.

Syn-

Synchesis est prorsum, uocum, aut confusio sensus.

Synchesis est hyperbaton obscurũ, & omni parte con fusum, vt, Treis notus abreptas in saxa latentia torquet, Saxa vocant Itali medijs quæ in fluctibus aras, &c. Synchesis, idest confusio, à σὺν, idest con, & θέσις fusio.

Quo quam interposito per Tmesim uerbula scindo.

Tmesis est vnius compositi, vel simplicis sectio, vna dictione, vel pluribus interiectis, ueluti, est Boreæ regio septem subiecta trioni. Tmesis, dissyllaba dictio est idem significans quod secto, a τμάσσω, idest, scindo, eadem vocatur diacope, idest intercisio.

Excessus fidei manifestus hyperbola fertur.

Hyperbole est oratio excedens fidem, augendi, vel minuendi causa, augendi, vt niue candidior, minuendi, vt, vix ossibus hæret. ab ὑπὲρ idest super, & βολὴ, vel βόλος, idest, iactus.

Dic Allegoriam, sensu si uerba repugnent.

Allegoria est tropus, quo aliud significatur, aliud dicitur & ita verba sensu. i. sensui repugnãt. vergilius, Sed nos im mẽsum spacio cõfecimus, æquor. Et iã tẽpus equũ fumãtia soluere colla. i. tractãda fuerant, affatim explicuimus. Dicitur ab ἄλλο, & ἀγορεύειν. i. aliud agendo.

Illudens sermo recte Ironia fertur.

Ironia, est dissimulatio aut illusio qua cõtraria ostẽdũtur sensui, quẽ verba præ se ferũt, vt, Egregiã vero laudẽ, & spolia ampla refertis. Tuq; puerq; tuus, &c. Et dicitur ab εἰρωνεύομαι, qđ est dissimulo, et cauillatorie decipio.

Antiphrasis uerbum sit per contraria dictum.

Antiphrasis est vnius verbi ironia, vt bellum, quòd minime bellum sit, & lucus: quod minime luceat. Antiphrasis est per contrarium locutio, ab ἀντὶ, idest, contra, & φράσις, locutio.

At charientismos tibi molliet aspera dictum.

Charientismos est tropus, quo dura dicta gratius proferuntur vt si interroganti, Num me quæsiuit quispiam? responderis, Bona fortuna, idest, nemo. Charientismos, idest gratificatio, & vrbanitas.

Ser-

Sermo procul notus festiua Parœmia fertur.

Parœmia est accommodatum rebus, & temporibus prouerbium, vt Lupus est in fabula, idest, adestis, cuius præsentia loqui uetamur, à para.i.iuxta, & οἴμη idest, cantus vel cantilena, quasi iuxta olim cantilenam.

Hosticus irrisos nobis Sarcasmos habetur.

Sarcasmos est plena odio, atq; hostilis derisio, ut Pyrrhus ad Priamum, Referes ego hæc, & nuntius ibis Pelidæ genitori; illi mea tristitia facta, Degeneremq; Neoptolemum narrare memento.

Simplicitas, Asteismos erit, si rustica desit.

Asteismos est tropus multiplex, numero sæq; virtutis. Nam est quicquid rustica simplicitate caret, & facta satis urbanitate exprimitur, vt apud Vergilium in Buco. Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui. Atque idem iungat uulpes, et mulgeat hircos. Dicitur ab asteios, idest vrbanus.

Nota parum demonstrat homœosis mage notis.

Homœosis est minus notæ rei per similitudinem eius quæ magis nostra est demonstratio, ab ὅμοιος, idest, similis, quòd sit similitudo.

Est Icon quoties forma bene confero formam.

Icon est personarum inter se, vel eorum quæ personis accidunt comparatio; vt, Os, humerosq; deo similis. Iconicos imago vel similitudo.

Iure disertus erit, quisquis rem comparat apte.

Parabola est rerum genere dissimilium comparatio, ut, Qualis mugitus, fugit cum saucius aram Taurus, & incertam excussit ceruice securim. Parabola dicitur adiectio; a para, id est, iuxta, & boli, iactus, ballo, iacio, vt sit adiecta cuiq; rei comparatio.

Exemplum facti uel dicti sit Paradigma.

Paradigma est exempli hortantis, uel dehortantis enærratio. Hortantis, Antenor potuit medijs elapsus Achiuis, Illyricos penetrare sinus, &c. Dehortantis, At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor Ledęam que Helenam Troianas vexit ad urbes, &c. Paradigma

est exemplum. paradeignuo, id est, exemplifico, a para, idest iuxta, & deigma, idest signum.

Miscellana reliquarum figurarum declaratio.

Multa figurarum descriptio nomina sumit.

Figurarum descriptiones uariis è rebus uaria sortiuntur nomina, ut descriptio temporis, Choronographia. Loci Topographia. Natalis, Genetliacon, Pugnæ, ut Monomachia, duorum singulare certamen, Naumachia, pugna naualis.

Inuenies uersum repetitum sæpe decenter.

Epimone est eiusdem versus frequens repetitio, vt in ludiero Vergil. Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus, &c. Interpretatur perseuerantia, & insistentia, ab epi monos, id est, constanter.

Respondere solent scriptores obijciendis.

Antipophora est ad obiicienda respõsio, vt, Sum pius, heu doleo, nam mihi sæpe nocet. Posset quæri, cur doles te pium esse? huic tacitæ quæstioni sic occurritur, nam mihi sæpe nocet. Antipophora est solutio. Hypophora nanque obiecto dicitur, ab anti, id est, contra.

Quas tibi declarat Syntaxis non repetemus,

De appositione, euocatione, conceptione, prolepsi, zeugmate, antiptosi, & synecdoche, &c. quæ in Syntaxi dicta sunt, haud operæpretium fuerit hic repetere, itaque illis supersedendum censeo.

Rem nimis ut notam ferimus nos sæpe tacere.

Parasiopesis est quum aliquid nos reticere dicimus, ut pote omnibus notum, aut cum suspitionem excitare maiorem reticendo possumus, quale est illud, in præsentia iudices, in iussu populi, quæ improbissime gesserit, reticebo. Dicitur a σιωπὴ, id est apud, ab præter, & id est, silentium.

Fingere personam res est percreba poetæ.

Prosopôpœia est personæ fictio quoties inanimatum ad animatum loquitur, aut contra animatum ad inanimatum, vt Ouid. Parue, nec innideo, sine me liber ibis in urbem. Et apud eundem in Metamorph. vbi terra loquitur.

tur. Dicitur a πρόσωπον, id est, persona, & ποιέω, id est, facio vel fingo.

Laudat ut uerbi repetitio facta decenter.

Epanos est cum decore dictionis repetitio, siue regressio: plerunq; cum negatione, & interdum sine ea, vt principatus bonus est, &c. non bonus autem qui in tyrannidē conuertitur. Fit ἐπὶ, & ἀνὰ quæ coniuncta, iterum vel retro indicant, & ὁδὸς via, quasi in priorē viam regressio.

Virtutum uitijs interdum nomina damus.

Paradiastole est cum rem nostram dilatamus per interpretationes, vt quum astutum, sapientem uocamus, pro dignum, liberalem, temerarium, fortem. Componitur ex παρὰ, id est, iuxta, & διαστολὴ, id est dilatio.

Hendiadyn facies soluens in mobile fixum.

Hendiadys figura est, quum resoluitur substantiuum in adiectiuū, vt Ghalybem frenosq; momordit, pro Chalybeos fræuos, ab ἓν, id est vnum, & διὰ, id est, per, & δύω, id est, duo, quando vnum per duo dicitur.

Quanto pati quod agit sero, contraue, hypallage habetur.

Hypallage est figura quum verba per aduersum intelliguntur: quum quod patimus, agere dicimur, aut contra vt, Trade rati ventos, pro trade ratem ventis, ex ὑπὸ, id est, sub & ἀλλαγὴ, id est, mutatio.

Liptote erit quoties plus significans minus aio.

Liptote figura est, qua minus dicimus, quam significamus, vt, haud parum doctus, id est, multum, a leipomai, id est deficio.

Antitheton fiet, quoties contraria nectes,

Antitheton est figura, qua contraria contrarijs opponuntur, vt, Frigida, pugnabant calidis, humentia siccis, Mollia cum duris, &c. Antitheton, id est, contra positum, ab anti, id est, contrà, & teton, positum.

Quæstio Erotema est inter numerata figuras.

Erotema est interrogatio, vt, Quis furor, ò ciues? quæ tanta licentia ferri? ab erotao, id est interrogo.

Dicta prius declarat Epexegesis aperte.

Epexegesis est ante dictorum expositio vel declaratio

vt,

vt, Tolle fuga Turnum, atq; instantibus eripe fatis. Dicitur, ab epi, supra, & exigisis, id est, expositio.

Emphasis est sensus maior quam, uerba recludant.

Emphasis est figura altiorem præbens intellectum, quam quem verba per seipsa declarant, vt, Semper ego auditor tantum? in ego, est emphasis apud Iuuenalem. Emphasis interpretatur significatio, ab emfanizo, id est, demonstro.

Quod nihil ad sensum facit esto parelcon ubiq;.

Parelcō est dictionis, aut syllabæ nihil ad sensum faciētis adiectio, vt, Adesdum, paucis te volo, dum, Parelcon est syllabica adiectio. Dicitur a parelco, id est, produco.

Ob pulchram uocem quid factum euphonia fertur.

Euphonia est mutatio quędam venustoris gratia soni: vt, redeo, pro reeo, ab ἐυ, id est, bene, & soni vox, quasi bona vox.

Versus ad absentem dicetur Apostropha sermo.

Apostrophe est ad absentem sermonis conuersio, vt, Te nunc appello Aphricane, &c. ab apostrefo, id est, auerto.

Dic allœothetam contra artem quid uariatum.

Allœotheta est accidentium contra artem mutatio, vt, Pars in frustra seccant, &c. continent enim sub se antiptosin, syntesin, & plures alias figuras. Et interpretatur aliter posita, ab alloios, id est, alius, & varium, & θετον, id est, positum, Thesis, positio.

F I N I S.

RVDIMENTA
PRIMA LATINAE GRAMMATICES.

IOANNE PELLISSONE CONDRIENSI AVTHORE.

Modus examinandæ Construćtionis in oratione per eundem.

AD CANDIDISSIMVM
quenq; Ludimagistrum Ioannis Pellis-sonis Condriensis epistola.

NAE verissimum illud es optime iuuentutis moderator, quod Terentianus ille Demea significat, Si quid est, quod quo modo fiat, & administretur plurimum referat, nunquam ità bene subducta ratione esse, quin res, ætas, vsus semper aliquid apportet noui, aliquid moneat, vt illa quæ scire credas, nescias, & quæ tu putaris prima, in expediendo repudies. Hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi. Nam quæ Progymnasmata in grammaticen, ante septem plus minus annos, nomine meo sum passus edi, horũ omnino me quidem pœnitet, & peccasse fateor, qui tam multa non in loco congesserim. Nã cur hoc dissimilem? Non (sic me deus amet) ita sum, vt culpam meam prætexere hac parte velim, etiam si maxime queam. Præstitisse autem qualencunq; emendatorem, & superantia illa ac redundantia aut plane resecuissem, aut vtcunq; cohibuissem, nisi fore sperassem, vt breui perirent, vti digna erant, Hæc enim sola cogitatio vsq; obstitit, quominus id operam darem. Sed nunc

tandem

tandem cum viderim latius in dies euulgari, impressis toties exemplis Lugduni, ac demum Pictauis & Rhotomagi, iamq; Lutetiæ accingentibus se ad id typographis, non amplius cessandum ratus, opus deintegro reconcinnaui, quando eo iam id euasera, vt in totum abolere non quirem, Bonas horas ferè perdidi, nisi quoad licuit, puerorum studiis inseruiui. Hoc enim eò feci libentius, quod ne apud Parisiorum quidem Gymnasia, quorum est tanta per vniuersum orbem auctoritas, inter erudiēdum formandumq; adolescentulos ab bonas literas, ab eo vitio caueetur vbique in, quoad imprudens emittēdis Progymnasmatis illis incurreram. Vt taceā interim, quòd in multis ordinem & rectam docendi rationem desideres, alicubi inepta pleraque deprehendas. Nam proferuntur quædam & Italicæ & Latine scripta principia (sic enim vocant) quibus mea certe sententia, insulsius illepidiusq; nihil excogitari potest. Tum introductiones grammaticales de constructione partium orationis, scilicet ex eadem fidelia. Vtraque indigna quibus os tenerum pueri balbumq; figuret præceptor probus, & discipulorum profectus cupiens. Adageruntur aliis alii grammatici libri, & subinde mutantur, vt prope nesciat pueri quid potissimū sequi & tenere debeant. Imo vt clauus clauo truditur, ita memoria excidit quod ex vno aliquo auctore traditum est, simulatque diuersum, aut etiam idem, dum diuerso modo, ex altero instillatur. Proinde qui fiat obsecro, vt hac ratione, solida pueris iaciantur fundamenta? Diceres vnum hoc consilium esse magistris quibusdam, vt vagentur per omnes scriptores grammaticos, vel in puerilibus regulis, ne cito emergere queat ætatula ad illa autorum acromata, unde certior petitur, & melior dicendi facultas, magno id quidem temporis dispendio, & ingeniorū onere ac fatigatione. Meo iudicio (si quod tamen est) nihil æque adulescentulos turbat, & eorum captum impedit, quam multiplicia, & varia ceu tenebras illis offundere. Ergo Progymnasmata, seu potius Rudimenta in hāc nunc postremum forma redegi.

PRIMO, Quando puerilis inſtitutio ſtatim a pietate proficiſci debet, complexus ſum verſiculis paraphraſim in Precationem dominicam, Salutationem angelicã ad uirginem matrem nudam, Duodecim fidei, quos vocant articulos, paraphraſi etiã explicatos, Decalogi præcepta, Paræneſim ad veram pietatem, hæc ceu prima ad Chriſtianiſmum exercitamenta.

SECVNDO, Quàm ſimpliciſſimè, & breuiſſime potui, præſcripſi quæ pueros oportet in numerato habere, & in promptu tanquam digitos: Et quaſi viam muniui ad inſtitutiones grammaticas Ioannis Deſpauterii. Sunt nudæ orationis partes cum ſuis accidentiis principalibus: omiſſo quicquid in Deſpauterianis libris continetur, iis, quos in enchiridium contraxi: ne vſquam remoraremur diſcendi cupidos, quo minus ſtatim accederent ad primam illam partem grammatices. Quorſum enim in nomine (vt reliqua omittam) adieciſſem ſpecies deriuatiuorum (nam cæteras propriorum, appellatiuorum ſatis erit, ni fallor, ſi viderint prouectiores vbilibet) quorſum inquam de differentiis illis deriuatiuorum mentionẽ attuliſſem, cum libro ſecundo Deſpauterius fuſe tractarit de patronymicis, quarto de comparatione? præter quæ non video quid negotii ſit in aliis, ſi adſit bonus præceptor. Tum non eſt illic inſiſtendum. Adſunt Laurentii Vallæ Elegantiarum præcepta. In quibus multum operæ ponendum, interim dum puerum aſſuefacis ad optimorum auctorum lectionem, & in primis, Terentii & Ciceronis. Eodem iudicio vſus ſum in verbo, & cæteris orationis membris.

TERTIVM locum Sortitæ ſunt præceptiunculæ illæ generales ad ſtructuram Latini ſermonis, quibus Syntaxim deliniauimus, quo & ſine negotio ad illam maiorẽ diſcendam literarum candidati adducerentur, & iam poſſent reſpondere de toto orationis corpore, quid, cũ quo, & quur ſic, vel ſic cohœreat, animaduerterentq; quot & quæ voces ſententiam abſoluãt, & quo pacto ſingula ſingulis reſpondeant in ſerie orationis. In hoc quoque fe-

ci,ut examen seu diatribe accederet, vbi exigo a discipulo,vt totam periodum distinguat in membra, tum ordine prouocabula enumeret, & quæ sententiam perficiant,pariter & rationem reddat de re quaq; ,vt diximus. Quod dum facimus,simul & viam indicamus,quam placuisse video Prisciano grammaticorum facile principi,& abs qua ne nunc quidem abhorrent exercitatissimi pædotribæ. De his omnibus,quisquis,es, candidus puerilium studiorum formator, vteris iudicio tuo & si non displicuerint, pueros quibus hoc operæ dedimus , fines frui . Omnino enim in tua humanitate,& cãdore positum est, vt illi: amplectantur quod ipsis elaborauimus. Vale æternum , & te totum studiosæ pubis vsui impende. Parisiis, ê Coquerecio. Cal.Ian. Anno M D XXIX.

Paraphrasis dominicæ precationis.

O PATER omnipotens totius conditor orbis,
Summum quod petimus nocte dieq; bonum?
Perdiderat quondam miseros nos culpa parentis,
Atque sibi seruos fecerat arte Satan
Sed tamen unius meritis et munere CHRISTI
Nos tua iam soboles progeniesq; sumus.
Ad tua nec temere cælestia regna uocamur.
Nec temere no[illegible] diceris esse parens.
Diceris in cælis habitare, quòd omnia quamuis
Plena tui, fecis nil tamen humus habes.
Imo terrenis nos subuehis undique rebus,
Cordaq; nostra tuus spiritus intus alit,
Vnde animis aspiramus flagrantibus istuc,
Et desiderio ducimur usque tui.
Si rursum geniti cælo [illegible]fidimus uni.
Nostra precor clemens accipe uota pater.
Reddito nos tales, ut quisquis nouerit, inde
Cogatur nomen glorificare tuum.
Scilicet immaculata tuo sit uita fauore
Nostra, sit in rebus mensq; animusq; pijs
Atque tuam toto quæramus pectore laudem.
Sit tua sit noster gloria sola scopus.
Adueniatque illud, florens et amabile regnum,
Quo tremat ad uerbum uir mulierque tuum.
Nos rege, nos in te transforma, quæso, tuo sit
Spiritui noster spiritus unanimis.
Ac tua quod dictat uel mandat sancta uoluntas,
Vt faciat, quisque id curet amore tui.
Largire in terra tibi mos pater alme geratur,
Non secus ac summi sit regione poli.
Inde salutiferis ac spiritualibus escis.
Cotidieque sacro nos ale pane tuo.

Panis

Panis hic est sermo tuus, est et sacra synaxis,
Hinc fac pascamur, post dato quicquid opus
Nostraq; clementer nobis peccata remitte, ut
Qui nos offendunt, sponte damus ueniam.
Da cum fratre meo mihi sit concordia semper,
Nec quenquam offendam, condoleamq; alijs.
Tota hæc innumeris agitatur uita periclis,
Nusquam tentator non struit insidias,
Aut ne tentari, aut certe, nos ne sine uince,
Hostilis nobis impetus esto bono.
Ni tua nos fœdo clementia seruet ab hoste,
Ceruut in æternum qui trahet exitium.
Nos ergo a techuis illius tolle maligni,
Asseritoq; tui pro bonitate pater.

SALVTATIO ANGELICA AD VIRGINEM MATREM.

VIRGO *mater aue diuino nomine plena,*
Cælica quam totam gratia delibuit.
Est dominus tecum, cui sic te uirgo dedisti,
Vt sit dignatus filius esse tuus.
O felix una ante alias purissima uirgo,
Supra fœmineos tu benedicta choros,
Atque tui fructus uentris benedictus IESVS,
Felix uirgo tui mater es alma patris.
O felix uenter, felicia uiscera prorsum,
Queis summi templum contigit esse Dei.
O MARIA *æternam nobis oratio salutem,*
Chara Deo miseris tempus in omne faue.

SYMBOLI APOSTOLORVM PARAPHRASIS.

IN TE *credo pater, rerum cui summa potestas,*
Qui sine principio es, qui sine fine Deus.
Omnium es et Deus dominus, moderator et auctor,

In quo uno ipse meam spemque fidemque, loco
Conditor es uastæ parentisque omnia terræ,
Atque tuæ cœli sunt bonitatis opus.
Iusisti pelagus spatiosum cingeret orbem,
Ac passim dulces exorerentur aquæ;
Aera fecisti, et flammis uelocibus ignem,
Omnia quæ nostro sunt elementa solo.
Tu solo nutu propter nos cuncta creasti,
Sic nos ex omni tempore semper amas.
Vnum te colimus, nam te pendemus ab uno,
Ac tibi quicunque est, omnia debet homo.
Tu pater es noster, requies tu certa laborum,
Te penes est, quicquid maximus orbis habet.
Si tu nos pateris desertos esse perimus.
Tu uirtus unus, uita, salusque hominum.
Nulla est humanis prorsum fiducia rebus.
In te uno nostram ponimus ergo fidem.
Hæc sy ncera fides, pater optime, maxime, si quis
Se tibi committat credulitate pia.
In te igitur credo, & confido, certior eius.
Omnis, quod famulis pollicitare tuis.
Inq; tuum natum credo constanter IESVM,
Aeternum, æqualem, consimilemq; tibi.
Hunc hominem factum seruandis omnibus, atque
Hunc ego credo Deum de genitore Deo.
Confiteor CHRISTVM, *mundiq; agnosco monarcham*
Omnia qui teneat sub ditione sua.
Qui sic diuino conceptus numine natus.
Intacta è Maria Virgine uerus homo,
Quò nos æterno cœli donaret honore
Purgatos uitijs, letiferisque malis.
Quis memoret quantos uoluit perferre labores?
Quàm nostra causa dura et acerba pati?
Nostra lubens in se commissa recepit, et insons
Tanquam agnus, nobis cuncta ferenda tulit.
Heu toties cæsus, totius sua membra ferinis
Iudæis ultro dilaceranda dedit.

Passus

Passus inauditam, Pilato iudice, mortem,
Adfixus saeuæ probriferæq; cruci;
Vnde salutiferum per uulnera quinque cruorem
Fudit, eo pacto crimina nostra luens.
Mortuus est nobis, etenim nos morte redemit:
Inque nouo nobis conditus est tumulo.
Interea ut premeret Stygium uirtute tyrannum,
Iuit in infernas tartareaq; domos.
Inde triumphator superas emersit ad auras,
Tertius ut primum cœpit adesse dies.
Coram discipulis tandem super æthera uectus,
Ascendit patriam, cœlica regna, domum.
Et sedet ad patris dextram, et dominabitur Olimpo.
Cunctaq; iure sup celsa uel ima regit.
Idem o'im ueniet rursum, quò iudicet omnes.
Siue erimus, seu nos fata fuisse uolent.
CREDO *in spiritum item sanctum, qui recreat aura*
Vitali firma pectora septe fide.
Et te sancta Dei credens Ecclesia, quicquid
Adstruis, ore lubens, cordeq confiteor.
In te Christigenæ coeunt ceu corpus in unum,
Cuius IESVM *unum credimus esse caput:*
Hinc est sanctorum unanimis coniunctio, quã nos
Vt fratres unit spiritualis amor.
In te cum fateor, tum credo piacula solui,
Quicunq;, ut par est, ad tua sacra uenit.
Postremo ut uita reddatur mortuus omnis,
Spero fore, inq; sua carne resurgat homo;
Ac deinceps uitam ducat sine fine perennem,
Et capiat factis præmia digna suis.

Decalogi præcepta.

Vnum agnosce Deum dominumq;, et amando uerere,
Inq; uno tua spes hæreat, atq; fides.
Ne temere iures, domini irreuerenter habere
Nomen adorandum sit tibi relligio.

Sabbata sanctifica: CHRISTI sine spiritus in te
Regnet, et impurum desine carnis opus.
Ex animo patrem & matrem cole, qui tibi præsunt:
Subditus esto libens, iusq; suum tribue.
Ne sis occisor, cuiquam male uelle caueto,
Ne ue nocens ullo sit tua linguæ modo.
Ne mœchare, uoluptates fuge, castus es, atq;
Ex omni serua parte pudicitiam.
Viue labore tuo; fur ne sis, usq; caueto,
Frater eget, facito, quà potes, ipse iuues.
Candidus et dexter sis, uirtus maxima. Candor,
Mentire, aut falsum testificare nihil.
Munditiam cordis summam Deus ecce requirit;
Adfectus discas ut reseiare malos.
Ne captes nuptam, nec rem quam scis alienam,
Alterius quidquam concupijsse nefas
Hæc meditanda decem summi præcepta Tonantis,
Sunt nobis omni frater amice loco;
Vt piè & ex animo seruemus, ubiq; studentes
Tota immortali mente placere Deo.

AD CHRISTIANUM TYRUNCULUM.

Quà sit iter uirtutis, habe puer, idq; teneto,
Si tibi consultum, rectius esse uelis.
Desudas multum, quandoq; beatulus ut sis,
Sed tamen in totum proficis ipse nihil.
Danda opera in primis, simul hoc ardenter agendum,
Grata sit in cunctis ut tua uita Deo.
Huc enitentes deus optimus adiuuat ultro,
Consequiturq; hominum non sine laude fauor.
Nil si quidem uel amabilius, uel pulchrius ipsa
Virtute, hæc pueros prouehit una bonos.
Ipse autem domino placeas, mihi crede, licebit,
Atq; inter magnos connumerere uiros,
Semper alexicacum sit tu conabere CHRISTVM

Omni

Omni ope, synceris moribus exprimere.
Huc igitur mellite puer contendito, quæso:
Vt CHRISTVM *spires, ut sapias, referas,*
Hoc est, ut castus sis, purus, & integer omni
Ex parte, interius mundus & exterius.
Ad communem usum factus tractabilis, expers
Et fuci atq; doli, nescius inuidiæ.
Vt mitis, patiensq; malorum, sis quoq; simplex
In primis, gaudet simplicitate Deus.
Semper morigerere parentibus atq; magistris,
Semper & his præstes quod potest obsequium.
Mundi contemptor, diuinis rebus inhærens,
Sed curis animo sordidulis uacuo,
Vt breuiter cœlo mundoq; probere, ita demum
Diuo expressus munere CHRISTVS *erit.*
Optima quæq; statim ac primo discenda, sed ut nil
Quàm CHRISTVM *studio sit didicisse prius.*
Quem nosse, est æterna beataq; uita. Tuum ergo
Omne fac ut semper spectet in hoc studium.
Litteralis incumbe bonis, amplectere linguas,
Peruius ut tandem sit tibi sermo Dei.
Præq; oculis CHRISTVM *consuescito semper habere,*
Scitaq; seruari queis sine nemo queat.
Is felix in quo rudibus grandescit ab annis
CHRISTVS, *et usq; suo nomine cuncta regit.*
Hæc puer in summa sanctæ ratio optima uitæ,
Quam seruando, Deo proximus esse potes,
Allectabit honos famæ diffuses honestæ,
Hincq; Deo multi nomina sponte dabunt.

RVDI-

RVDIMENTA AD DECLINATIONES.

QVOT sunt partes orationis? Octo. Quæ? Nomen, Pronomen Verbum, Participium, Præpositio, Aduerbium, Interiectio, & coniunctio.

NOMEN, est quod declinatur per casus, & significat rem, non agere aliquid, Il nome latino è quello, che significa qualche cosa voglia quale se sia, visibile o inuisibile, & non significa fare alcuna cosa ma significa la cosa quale ella è, & come se nomina. Nomen enim, rerum nomenclaturam continet. Il nome retiene, la nominatione de tutte le cose.

PRONOMINA sunt quindecim illa indubitata, adeoq; cognitu facilia, quoniam certo numero constent.

VERBVM est quod declinatur per modos & tempore sine casu, & significat agere aliquid. Il verbo latino, è quello, che significa fare qualche cosa. Com'è amare, insegnare, leggere, dire. Ex actiuis facilè cognoscuntur passiua.

PARTICIPIVM est qđ desinẽs in ans, ens, tus, sus, xus, rus, dus, declinatione per omnia nomen, significatione uerbum à quo descendit, imitatur. Il participio, è quello, che simiglia il nome adiettiuo, & è terminato in ans, ens, tus, sus, xus, rus, dus, & è bisogno, che sempre uegna dal verbo, & significa come il verbo.

PRAEPOSITIONES extra compositionem vsu receptæ, non plures ferè sunt quinquaginta.

ADVERBIVM, quod significationem verbi explanat, atq; implet. L'aduerbio è quello che dechiara come, & quando, & quante volte, &c. La cosa se fa, vt egli scriue molto bene, Scribit admodũ bene, queste due parole, admodum, & bene, mostrano, come, & in quale maniera è scritto, percioche sono aduerbii.

INTERIECTIO, vox incondita, qua significatur animi adfectus, helas, &c. heu.

CON-

CONIVNCTIONES etiam breui gyro sepiri que unt, scilicet ad quinq; solum potestates redactæ.

Declinantur per numeros, casus genera, partes orationis causales, Nomen, Pronomen, participium.

Numeri sunt duo, Singularis, & pluralis.

Casus sex: nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus vocatiuus ablatiuus. A

Quot sunt notæ generum apud Latinos? Tres. Quæ? Hic hæc hoc. Hic cuius generis? Masculini. Hæc? Fœminini. Hoc? Neutri. Hic & hæc? Communis. Hic & hæc & hoc? Omnis. Hic vel hæc? Incerti.

Cur non dixisti articulos nominum? Quia Latini deficiunt in vniuersum articulis præpositiuis.

Quis vsus, quæ vis articuli præpositiui? Arguit & discer nit genera & casus, atque in sermone rem certam demonstrat.

In qua lingua hoc liciet videre? Græca præsertim & Italica. Ostende in Italica il, & lo, masculini & neutri generis. la, fœminini generis. Vt il poeta, lo animale, la femina.

DECLINA OMNES ORDINE.

Masculino, & neutro genere. Singulariter nominatiuo il, & lo. Genitiuo del, & dello. Datiuo al, & allo. Accusatiuo il, & lo vocatiuo o. Ablatiuo dal, & dallo. Pluraliter nominatiuo, i, li, & gli. Genitiuo delli, & degli. Datiuo al li, & agli Accusatiuo, i, li, & gli. Ablatiuo dalli, & dagli.

Declina poeta Italicè, Singulariter nominatiuo il poeta. Genitiuo del poetà. Datiuo al poeta. Accusatiuo il poeta. Vocatiuo ò poeta. Ablatiuo dal poeta. Pluraliter nominatiuo i, & li, poeti. Genitiuo delli poeti. Datiuo alli poeti. Accusatiuo i, & li poeti. Vocatiuo ò poeti. Ablatiuo dalli poeti.

Cuius generis? Masculini. Quare? Quia ei præponitur articulus declinando, il. Ita de aliis. Sed iam ad formulas declinationum Latinarum.

Prima Nominis Declinatio.

PRIMA declinatio habet quinque terminationes in nominatiuo singulari,a,as,e,es,& am.

A Singulariter nominatiuo hic poeta,genitiuo poetæ, datiuo poetæ,accusatiuo poetam,vocatiuo ò poeta, ablatiuo à poeta. Et pluraliter nominatiuo hi poetæ,genitiuo poetarum,datiuo poetis, accusatiuo poetas, vocatiuo ò poetæ,ablatiuo à poetis.

AS Singulariter nominatiuo hic Æneas,genitiuo Æneæ,datiuo Aeneæ,accusatio Aeneam vel Aeneam, vocatiuo ò Aenea,ablatiuo ab Aenea. Et pluraliter hi Aeneę, genitiuo Aenearum, &c.

E Singulariter nominatiuo hęc Calliope,genitiuo Calliopes,datiuo Calliope,accusatiuo Calliopem, vocatiuo ò Calliope, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ Calliope, genitiuo Callioparum,&c. Vna ex nouem Musis.

ES Singulariter nominatiuo hic Anchises, genitiuo Anchisæ,datiuo Anchisæ,accusatiuo Anchisen, vocatiuo ò Anchise,ablatiuo ab Anchise. Et pluraliter nominatiuo hi Anchisæ,genitiuo Anchisarum,&c. Pater Aeneæ.

AM Singulariter nominatiuo hic Adam, genitiuo Adæ,datiuo Adæ,accusatiuo Adam, vocatiuo ò Adam,ablatiuo ab Adam. Et pluraliter nominatiuo hi Adæ, genitiuo Adarum, &c.

Secunda.

SECVNDA declinatio octo nominatiui desinentias complectitur:er,ir,ur,um,us,eus,ens,& os.

ER Singulariter nominatiuo hic aper, genitiuo apri, datiuo apro,accusatiuo aprum,vocatiuo ò aper,ablatiuo ab apro,. Et pluraliter nominatiuo hi apri,genitiuo aprorum vel aprum,datiuo apris,accusatiuo apros, vocatiuo o apri,ablatiuo ab apris,il porco cengiale.

IR

I R Singulariter nominatiuo hic vir genitiuo viri, datiuo viro, accusatiuo virum, vocatiuo o vir, ablatiuo à viro. Et pluraliter nominatiuo hi viri, genitiuo virorum vel virum datiuo viris, accusatiuo viros, vocatiuo ò viri, ablatiuo à viris.

V R Singulariter nominatiuo satur satura saturum, genitiuo saturi saturæ saturi, datiuo saturo saturæ saturo, accusatiuo saturum saturam saturum, uocatiuo ò satur saturā saturum, ablatiuo à saturo satura saturo. Et plur. nominatiuo ò saturi saturæ satura, genitiuo saturorum saturarum saturorū, datiuo saturis, accusatiuo saturos saturas, uocatiuo ò saturi saturæ satura, ablatiuo à saturis. il satiato.

V M Singulariter nominatiuo hoc templum, genitiuo templi, datiuo templo, accusatiuo templum, uocatiuo ò templum, ablatiuo à templo. Et pluraliter nominatiuo hæc templa, genitiuo templorum, datiuo templis, accusatiuo templa, uocatiuo ò templa, ablatiuo à templis. La chiesa.

V S Singulariter nominatiuo hic dominus, genitiuo domini, datiuo domino, accusatiuo dominum, uocatiuo ò domine. ablatiuo a domino. Et pluraliter nominatiuo hi domini, genitiuo dominorum, datiuo dominis, accusatiuo dominos, uocatiuo ò domini, ablatiuo à dominis. il Signore.

E V S Singulariter nominatiuo hic Orpheus, genitiuo Orphi, Orphei, uel Orpheos, datiuo Orpheo, accusatiuo Orpheum, & Orpheon, & Orphea, uocatiuo ò Orpheu, ablatiuo ab Orpheo. Et pluraliter nominatiuo hi Orphei, genitiuo. Orpheorum, &c. Poetæ nomen.

O N Singulariter nominatiuo hoc Ilion, genitiuo Ilii, datiuo Ilio, accusatiuo Ilion, uocatiuo ò Ilion, ablatiuo ab Ilio. regis Troiæ. Priami regia.

O S Singulariter nominatiuo hic logos, genitiuo logi, datiuo logo, accusatiuo logon, uocatiuo ò loge & logos ablatiuo à logo. Et pluraliter nominatiuo hi logi, genitiuo logorum uel logon, &c. Idest sermo.

Tertia.

TERTIA declinatio innumeros fere nominatiui singu laris fines ambit.

A Singulariter nominatiuo hoc poema, genitiuo poematis, vel poematos, datiuo poemati, accusatiuo poema, vctō ò poema, ablatiuo a poemate. Et pluraliter nominatiuo hæc poemata, genitiuo poematū, vel poematon, dtō poematis vel poematibus, accusatio poemato, vctō o poemata, ablatiuo a poematis, vel poematibus. La poesia.

E Singulariter nominatiuo hoc cubile, genitiuo cubilis, datiuo cubili, accusatiuo cubile, vocatiuo o cubile, ablatiuo à cubili. Et pluraliter nominatiuo hæc cubilia, genitiuo cubilium, datiuo cubilibus, accusatiuo cubilia, vocatiuo ó cubilia, ablatiuo a cubilibus. il letto.

O Singulariter nominatiuo hic aquilo, genitiuo aquilonis, datiuo aquiloni, accusatiuo aquilonem, vocatiuo o aquilo, ablatiuo ab aquilone. Et pluraliter nominatiuo hi aquilones, genitiuo aquilonū, datiuo aquilonibus, &c. Ventus septentrionalis.

Singulariter nominatiuo hic ordo, genitiuo ordinis, datiuo ordini, accusatiuo ordinē, vocatiuo ò ordo, ablatiuo ab ordine. Et pluraliter nominatiuo hi ordines, genitiuo ordinum, datiuo ordinibus, &c. l'ordine.

Singulariter nominatiuo hæc caro, genitiuo carnis, datiuo carni, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ carnes, genitiuo carnium, &c. la carne.

Singulariter nominatiuo hæc Clio, genitiuo Clius, datiuo Clio, accusatiuo Clio, vocatiuo ò Clio, ablatiuo a Clio. Nomen Musæ.

Singulariter nominatiuo hic Anio, genitiuo Anienis, datiuo Anieni, accusatiuo Anienem, vocatiuo Anio, ablatiuo ab Aniene, aut hic Anien Anienis, fluuius.

C Singulariter nominatiuo hoc lac, genitiuo lactis, datiuo lacti, accusatiuo lac, vocatiuo ò lac, ablatiuo a lacte, sine plurali. Il latte.

Singulariter nominatiuo hoc halec, genitiuo halecis,

datiuo haleci accusatiuo halec, vocatiuo ò halec, ablatiuo ab halece, sine plurali, aut hæc alec, alecis, aleci, alecē.
A L Singulariter nominatiuo hic sal, genitiuo salis, datiuo sali, accusatiuo salem, vocatiuo ò sal, ablatiuo a sale. Et pluraliter sales, salibus tantum. Idest condimentum, Italicæ il sale, & dictum mordax.

Singulariter nominatiuo hoc animal, genitiuò animalis, datiuo animali, accusatiuo animal, vocatiuo ò animal, ablatiuo ab animali. Et pluraliter nominetiuo hæc animalia genitiuo animalium, datiuo animalibus, accusatiuo animalia, & c. l'animale.
E L Singulariter nominatiuo hic Daniel, Danielis, Danieli, Danielem.
Singulariter nominatiuo hoc fel, mel, genitiuo fellis, mellis, datiuo felli, melli, & c. sine plurali. sed mel habet mella nota sunt.
I L Singulariter nominatiuo hic mugil, genitiuo mugilis, datiuo mugili, accusatiuo mugilem, vocatiuo ò mugil, ablatiuo a mugile. Et pluraliter nominatiuo hi mugiles, genitiuo mugilum, datiuo mugilibus, accusatiuo mugiles, & c. il pugnale.
Singulariter nominatiuo hic & hæc vigil, genitiuo vigilis, datiuo uigilis, accusatiuo vigilē, vocatiuo o vigil, ablatiuò a vigile vel vigili. Et pluraliter nominatiuo hi & hę vigiles, genitiuo vigilū, datiuo vigilibus, & c. il vigilante.
O L Singulariter hic Sol, solis, soli solē, sol sole. Et pluraliter hi soles, & solibus tantum.
V L Singulariter nominatiuo hic cōsul, genitiuo cōsulis, datiuo cōsuli, accusatiuo cōsulem, vocatiuo o cōsul, ablatiuo a cōsule. Et pluraliter nominatiuo hi consules, genitiuo consulum, datiuo consulibus, & c. il Cōsigliero.
A N Singulariter nominatiuo Titan, genitiuo Titanis vel Titanos, datiuo Titani, accusatiuo Titanem vel Titana, vocatiuo o Titan, ablatiuo a Titane. Et pluraliter nominatiuo hi Titanes, genitiuo Titanum, datiuo Titanibus accusatiuo Titanes, vel Titanas, vocatiuo o Titanes, ablatiuo à Titanibus, Idest Sol.

E N Sin-

EN Singulariter nominatiuo hic ren, genitiuo renis, datiuo reni, accusatiuo renem, vocatiuo ô ren, ablatiuo a rene. Et pluraliter nominatiuo hi renes, genitiuo renũ, datiuo renibus accusatiuo renes, &c. il rognone.

Singulariter nominatiuo hic pecten, genitiuo pectinis datiuo pectini, accusatiuo pectinem, vocatiuo ô pecten, ablatiuo à pectine. Et pluraliter nominatiuo hi pectines, genitiuo pectinum, datiuo pectinibus, &c. il petine.

IN Singulariter nominatiuo hic delphin, genitiuo delphinis vel delphinos, datiuo delphini, accusatiuo delphinem vel delphina, vocatiuo ô delphin, ablatiuo a delphine. Et pluraliter nominatiuo hi delphines, genitiuo delphinum, datiuo delphinibus, accusatiuo delphines vel delphinas, vocatiuo ô delphines, ablatiuo a delphinibus.

ON Singulariter nominatiuo hic Helicon, genitiuo Heliconis, datiuo Heliconi, accusatiuo Heliconem vel Helicona, vocatiuo ô Helicon, ablatiuo ab Helicone. Et pluraliter nominatiuo hi Helicones, genitiuo Heliconũ, datiuo Heliconibus, accusatiuo Helicones vel Heliconas, &c. Mons Boetiæ.

Singulariter nominatiuo hic Phaeton, genitiuo Phaetontis, datiuo Phaetonti, accusatiuo Phaetontem, vel Phaetonta, vocatiuo ô Phaeton, ablatiuo à Phaetonte. Et pluraliter nominatiuo hi Phaetontes, genitiuo Phaetontum, &c. il figliuolo del Sole.

AR Singulariter nominatiuo hic Cæsar, genitiuo Cæsaris datiuo Cæsari, accusatiuo Cæsarem, vocatiuo ô Cæsar, ablatiuo à Cæsare. Et pluraliter nominatiuo Cæsares, genitiuo Cæsarum, datiuo Cæsaribus, &c. l'Imperatore.

Singulariter nominatiuo hoc calcaria, genitiuo calcaris, dtõ calcari, accusatiuo calcar, vocatiuo ô calcar, ablatiuo a calcari. Et pluraliter nominatiuo hæc calcaria, genitiuo calcarium, datiuo calcaribus, accusatiuo calcaria, vocatiuo ô calcaria, ablatiuo a calcaribus. il speron.

ER Singulariter nominatiuo hic anser, genitiuo anseris, datiuo anseri, accusatiuo anserem, vocatiuo ô anser,

ablatiuo ab ansere. Et pluraliter nominatiuo hi anseres, genitiuo anserum, datiuo anseribus, &c. l'ocha.

Singulariter nominatiuo hęc imber, genitiuo imbris, datiuo imbri, accusatiuo imbrem, uocatiuo o imber, ablatiuo ab imbre vel imbri. Et pluraliter nominatiuo hi imbres, genitiuo imbrium, datiuo imbribus, accusatiuo imbres vel imbris, &c. la pioza.

Singulariter nominatiuo hic pater, genitiuo patris, datiuo patri, accusatiuo patrem, vocatiuo ò pater, ablatiuo a patre. Et pluraliter nominatiuo hi patres, genitiuo patrum, datiuo patribus, &c. il padre.

Singulariter nominatiuo hic aer, genitiuo aeris, datiuo aeri, accusatiuo aerem vel aera, vocatiuo o aer, ablatiuo ab aere, sine plurali. l'aiere.

I R Singulariter nominatiuo hic & hæc martyr, genitiuo martyris vel martyros, datiuo martyri, accusatiuo martyrē vel martyra, vocatiuo o martyr, ablatiuo a martyre. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ martyres, genitiuo martyrum, datiuo martyribus, accusatiuo martyres vel martyras, vocatiuo o martyres, &c. Idest, testis.

O R Singulariter nominatiuo hic amor, genitiuo amoris, datiuo amori, accusatiuo amorem, vocatiuo o amor, ablatiuo ab amore. Et pluraliter nominatiuo hi amores, genitiuo amorum, datiuo amoribus, &c. L'amore.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc discolor, genitiuo discoloris, dtō discolori, accusatiuo discolorē & discolor, vocatiuo o discolor, ablatiuo à discolore vel discolori. Et pluraliter ntō hi & hæ discolores & hæc discoloria, genitiuo discolorū, datiuo discoloribus, accusatiuo discolores, discoloris & discoloria, &c. De diuersi colori.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc memor, genitiuo memoris, datiuo memori, &c. Et pluraliter hi & hæ memores &c. sine neutro.

V R Singulariter ntō hic vultur, genitiuo vulturis, datiuo vulturi, accusatiuo vulturem, vocatiuo o vultur, ablatiuo a vulture. Et pluraliter nominatiuo hi vultures, genitiuo vulturum, datiuo vulturibus, &c. L'auoltore.

P Singu-

Singulariter nominatiuo hoc ebur,gtō eboris,&c. Et pluraliter nominatiuo hæc ebora,eborū,&c. L'auoglio.

A S Singulariter nominatiuo hic mas,gtō maris,datiuo mari,accusatiuo marem,vocatiuo o mas,ablatiuo a mare. Et pluraliter nominatiuo hi mares, gtō marium, &c.

Singulariter nominatiuo hic adamas,genitiuo adamā tis vel adamantos, datiuo adamanti, accusatiuo adamantem vel adamanta,vocatiuo o adamas, ablatiuo ab adamante. Et pluraliter nominatiuo hi adamantes,genitiuo adamantum, datiuo adamantibus, accusatiuo adamantes vel adamantas,&c. Diamante.

Singulariter nominatiuo hæc ciuitas, genitiuo ciuitatis,&c. Et pluraliter nominatiuo hæ ciuitates, genitiuo ciuitatium vel ciuitatum, &c. la città.

Singulariter nominatiuo hæc lampas, genitiuo lampadis vel lampados,datiuo lampadi, accusatiuo lampadem vel lampada,vocatiuo o lampas vel lampada, ablatiuo lāpade. Et pluraliter nominatiuo hæ lampades, genitiuo lampadum, datiuo lampadibus, accusatiuo lampades vel lampadas. la lampada.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc Arpinas; genitiuo Arpinatis,datiuo Arpinati, accusatiuo Arpinatem & Arpinas,vocatiuo o arpinas,ablatiuo ab Arpinate vul Arpinati. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ arpinates & hæc Arpinatia, genitiuo Arpinatium vel arpinatum, datiuo Arpinatibus, accusatiuo Arpinates vel Arpinatis & Arpinatia, &c. laquale è vna città d'Italia nominata Arpino.

E S Singulariter nominatiuo hæc clades,genitiuo cladis, datiuo cladi, accusatiuo cladem, vocatiuo o clades, ablatiuo a clade. Et pluraliter nominatiuo hæ clades,genitiuo cladum,datiuo cladibus,accusatiuo clades, vel cladis, &c. l'occisione.

Singulariter nominatiuo hic aries,genitiuo arietis, datiuo arieti,accusatiuo arietem,vocatiuo o aries,ablatiuo ab ariete. Et pluraliter nominatiuo hi arietes, genitiuo arietum, datiuo arietibus,&c. il montone.

Singula-

Singulariter nominatiuo hic lebes genitiuo lebetis, vel lebetos, datiuo lebeti, accusatiuo lebetem vel lebeta, vocatiuo o lebes, ablatiuo a lebete. Et pluraliter nominatiuo hi lebetes, genitiuo lebetum, datiuo lebetibus, accusatiuo lebetes vel lebetas, &c. il lauezo.

Singulariter nominatiuo hic Chremes, genitiuo Chremis, Chremetis, vel Chremetos, datiuo Chremi, vel Chremeti, accusatiuo Chremem, Chremetem, vel Chremata, vocatiuo o Chremes, vel Chreme, ablatiuo a Chreme vel Chremete. Et pluraliter nominatiuo hi Chremes, vel Chremetes, genitiuo Chremiũ, vel Chremetum, &c.

Singulariter ntõ hic gurges, gurgitis, &c. Et pluraliter hi gurgites, gurgitum, &c. loco profondo nel fiume.

Singulariter nominatiuo hic & hæc præses, genitiuo præsidis, datiuo præsidi, accusatiuo præsidem, vocatiuo o præses, ablatiuo a præside. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ præsides, genitiuo præsidum, datiuo præsidib. &c. Il presidente.

Singulariter hæc apes uel apis, apis, api, apem, o apes uel apis, ab ape. Et pluraliter hæ apes, apium, apibus, &c. l'ape, che fa il mele.

Singulariter nominatiuo hic orbis, genitiuo orbis, datino orbi, accusatiuo orbem, uocatiuo o orbis, ablatiuo ab orbe. Et pluraliter nominatiuo hi orbes, genitiuo orbium, datiuo orbibus, accusatiuo orbes uel orbis, &c. La cosa rotonda.

Singulariter nominatiuo hic panis, genitiuo panis, datiuo pani, accusatiuo panem, uocatiuo o panis, oblatiuo a pane. Et pluraliter nominatiuo hi panes, genitiuo panum, datiuo panibus, &c. il pane.

Singulariter hic molaris, genitiuo molaris, datiuo molari, accusatiuo molarem, uocatiuo o molaris, ablatiuo molari, & pluraliter ntõ hi molares, genitiuo molarium, datiuo molaribus, accusatiuo molares, &c. il dente.

Singulariter nominatiuo hic amnis, genitiuo amnis, datiuo amni, accusatiuo amnem, uocatiuo o amnis, ablatiuo ab amne uel amni. Et pluraliter nominatiuo hi amnes

genitiuo amnium, datiuo amnibus, accusatiuo amnes vel amnis, &c. Il fiume.

Singulariter nominatiuo hic Araris, genitiuo araris, datiuo arari, accusatiuo ararim, vocatiuo o araris, oblatiuo ab arari, &c. vno fiume arario.

Singulariter nominatiuo hic Tybris, gtõ Tybridis vel Tybridos, datiuo Tybridi, accusatiuo Tibrim vel Tibrin, vocatiuo o Tybri, ablatiuo a Tybri. Il fiume Teuere.

Singulariter nominatiuo hic Alexis, genitiuo Alexidis vel Alexidos, datiuo Alexidi, accusatiuo Alexim vel Alexin, vocatiuo o Alexi, ablatiuo ab Alexi, vel Alexide. Et pluraliter nominatiuo hi Alexides, genitiuo Alexidum, datiuo Alexidibus, accusatiuo Alexides vel Alexidas. Nomen viri.

Singulariter nominatiuo hic Paris, genitiuo Paris, Paridis, vel Paridos, datiuo Pari, vel Paridi, accusatiuo Parim, vel Parin, Paridem, vel Parida, vocatiuo o Paris, vel pari, ablatiuo a Pari vel Paride.

Singulariter nominatiuo hic Simois, genitiuo Symoẽtis vel Symoentos, datiuo Symoenti, accusatiuo Symoentem vel Symoenta, vocatiuo o Symois, ablatiuo a Symoente. Il fiũe di Troia.

Singulariter ntõ hæc febris, genitiuo febris, datiuo febri, accusatiuo febrem vel febrin, vocatiuo o febris, ablatiuo a febre vel febri. Et pluraliter hæ febres, genitiuo febrium, datiuo febribus, accusatiuo febres vel febris, &c.

Singulariter nominatiuo hæc Syrtis, gtõ syrtidis vel syrtidos, datiuo syrtidi, accusatiuo syrtim vel syrtin, vocatiuo o syrti, ablatiuo a syrti. Et pluraliter nominatiuo hæ syrtes vel syrtis, genitiuo syrtium, datiuo syrtibus, accusatiuo syrtes vel syrtis, &c. loco nel mare pericoloso.

Singulariter nominatiuo hæc tigris, genitiuo tigridis, vel tigridos, datiuo tigri vel tigridi, accusatiuo tigrim, vocatiuo o tigri, ablatiuo a tigri vel tigride. Et pluraliter nominatiuo hæ tigres vel tigrides, genitiuo tigrium vel tigrum, &c. animal.

Singulariter nominatiuo hæ syntaxis, genitiuo syntaxis

xis syntaxeos, datiuo syntaxi, accusatiuo syntaxim vel syntaxin, vocatiuo ò syntaxis vel syntaxi, ablatiuo à syntaxi. Et pluraliter nominatiuo hæ syntaxes, genitiuo syntaxium vel syntaxeon, &c. Id est, constructio.

OS Singulariter nominatiuo hic flos, genitiuo floris, datiuo flori, accusatiuo florem, vocatiuo ò flos, ablatiuo à flore. Et pluraliter nominatiuo hi flores, genitiuo florũ, datiuo floribus, &c. la fiore.

Singulariter nominatiuo hic & hæc sacerdos, genitiuo sacerdotis, datiuo sacerdoti, accusatiuo sacerdotem, vocatiuo ò sacerdos, ablatiuo à sacerdote. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ sacerdotes, genitiuo sacerdotum, datiuo sacerdotibus, &c.

Singulariter nominatiuo hic heros, genetiuo herois vel heroos, datiuo heroi accusatiuo heroē vel heroa vo- ò heros, ablō ab heroe. Et pluraliter nominatiuo hi heroes, genitiuo heroũ, datiuo heroibus, accusatiuo heroes vel heroas, &c. L'huomo valénte, & degno di lodare.

Singulariter nominatiuo hoc os, genitiuo oris vel ossis datiuo ori vel ossi, accusatiuo os, vocatiuo ò os, ablatiuo ab ore vel osse. Et pluraliter nominatiuo hæc ora vel ossa, genitiuo orium vel ossium, datiuo ossibus &c. Os, oris, la bocca, l'osso.

Singulariter nominatiuo hic & hæc bos, genitiuo bouis, datiuo boui, accusatiuo bouem ablatiuo à boue. Et pluraliter nominatiuo boues, genitiuo boum, datiuo bobus vel bubus, &c.

VS Singulariter nominatiuo hic mus, genitiuo muris, datiuo muri, accusatiuo murē, vocatiuo ò mus, ablatiuo à mure. Et pluraliter nominatiuo hi mures, genitiuo muriũ, datiuo muribus, accusatiuo mures vel muris, il sorze.

Singulariter nominatiuo hic Oedipus, genitiuo Oedipodis vel Oedipodos, datiuo Oedipodi, accusatiuo Oedidem vel Oepipoda, vocatiuo ò Oedipu, ablatiuo ab Oedipode. Et pluraliter nominatiuo hi Oedipodes, genitiuo Oedipodum, datiuo Oedipodibus, accusatiuo Oedipodes vel Oedipadas.

Singulariter nominatiuo hæc palus, genitiuo paludis, datiuo paludi, accusatiuo paludem, vocatiuo ò palus, ablatiuo a palude. Et pluraliter nominatiuo hæ paludes, genitiuo paludum. La palude & fango.

Singulariter nominatiuo hæc uirtus genitiuo uirtutis, datiuo uirtuti, accusatiuo uirtutem, uocatiuo o uirtus, ablatiuo a uirtute. Et pluraliter nominatiuo hæ uirtutes, genitiuo uirtutum, &c.

Singulariter nominatiuo hæc Venus, genitiuo Veneris, datiuo Veneri, accusatiuo Venerem, uocatiuo o Venus, ablatiuo a Venere. Et pluraliter nominatiuo hæ ueneres, genitiuo Venerum, &c.

Hic & hæc sus, suis, hi & hæ sues, suum, &c.

Singulariter nominatiuo hæc Amathus, genitiuo Amathuntis vel Amathuntes, datiuo Amathunti, accusatiuo Amathuntem vel Amathunta, vocatiuo o Amathus, ablatiuo ab Amathunte. Città di Cipro.

Singulariter nominatiuo hoc crus, genitiuo cruris, datiuo cruri, accusatiuo crus, vocatiuo o crus, ablatiuo a crure. Et pluraliter nominatiuo hæ crura, genitiuo crurum, &c. Hoc ius, iuris, hæc iura iurium, &c.

Singulariter nominatiuo hoc tempus, genitiuo temporis, datiuo tempori, accusatiuo tempus, vocatiuo o tempus, ablatiuo a tempore. Et pluraliter nominatiuo hæc tempora, genitiuo temporum, datiuo temporibus, &c.

AES Singulariter nominatiuo hic præs, genitiuo prædis, datiuo prædi, accusatiuo prædem, vocatiuo o præs, ablatiuo o præde. Et pluraliter hi prædes, genitiuo prædam, datiuo prædibus, &c. Pleige, fiance. Hoc æs, æris, æri, æs, o æs, ab ære, æra tantum.

AVS Singulariter nominatiuo hęc laus, genitiuo laudis, datiuo laudi, accusatiuo laudem, vocatiuo o laus, ablatiuo a laude. Et pluraliter nominatiuo hæ laudes, genitiuo laudum, &c.

ABS Singulariter nõ hic Arabs, genitiuo Arabis datiuo Arabi, accusatiuo Arabem, vocatiuo o Arabe, ablatiuo ab Arabe. Et pluraliter nominatiuo hi Arabes, genitiuo Arabum,

bum,datiuo Arabibus,&c. Lo huomo di Arabia.
EBS Singulariter nominatiuo hæc plæbs, genitiuo plæbis,datiuo plæbi,accusatiuo plæbem,vocatiuo o plæbs, ablatiuo a plæbe,fine plurali. Vilior pars populi.
IBS Singulariter nominatiuo hic libs,genitiuo libis,datiuo libi,accusatiuo libem,vocatiuo o libs, ablatiuo a libe. Et pluraliter nominatiuo libes,genitiuo libium,datiuo libibus,&c. Il vento d'Africa.
OBS Singulariter nō hæc scobs,genitiuo scobis,datiuo scobi,accusatiuo scobem, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ scobes, genitiuo scobium,&c. Minutissimum quiddā cadens forando vel secando. La limatura di piera cotta.
VRBS Singulariter nominatiuo hæc vrbs, genitiuo vrbis,datiuo vrbi, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ vrbes genitiuo vrbium,datiuo vrbibus,accusatiuo vrbes,vel vrbis,&c. La terra cinta di muro.
VLS Singulariter nominatiuo hæc puls,genitiuo pultis, datiuo pulti,accusatiuo pultem,&c. Et pluraliter nominatiuo hæ pultes,genitiuo pultium,datiuo pultibus,accusatiuo pultes vel pultis,&c. Cibus quidam.
EMS Singulariter nominatiuo hæc hyems,genitiuo hyemis,datiuo hyemi,&c.Et pluraliter nominatiuo hæ hyemes,genitiuo hyemum,datiuo hyemibus,accusatiuo hyemes,&c. lo inuerno.
ANS Singulariter nominatiuo hic quadrans, genitiuo quadrantis,datiuo quadranti, accusatiuo quadrantem,vocatiuo o quadrans, ablatiuo a quadrante. Et pluraliter nominatiuo hi quadrantes, genitiuo quadrantiū vel quadrantum,datiuo quadrantibus, accusatiuo quadrātes vel quadrantis,&c. Il peso di onze tre.
ENS Singulariter nominatiuo hic & hæc parens,genitiuo parentis,datiuo parenti,accusatiuo parentem,vocatiuo o parens,ablatiuo a parente. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ parentes,genitiuo parentum,datiuo parentibus, accusatiuo parentes, &c. Padre & madre.
INS Singulariter nominatiuo hic Tyrins,genitiuo Tyrintis vel Tyrintos,datiuo Tyrinti, accusatiuo Tyrintem

vel Tyrinte,uocatiuo ò Tyrins,ablatiuo à Tyrinte. Sic pro fluuio sed pro urbe,est fœmininum.

ONS Singulariter ntō hic fons,genitiuo fontis,&c. Et pluraliter ntō hi fontes,genitiuo fontium , La Fontana.

Singulariter nominatiuo Aruns , gtō Aruntis, datiuo Arunti,accusatiuo Aruntem,&c. Proprium hominis.

APS Singulariter nominatiuo leps, genitiuo lelapis , dtō lelapi,accusatiuo lelapem uel lelapa , uocatiuo ò lelaps ablatiuo a lelape. Et pluralitèr nominatiuo hi lelapes genitiuo lelapum,datiuo lelapibus,accusatiuo lelapes uel lelapas. Nome da can,apud Ouidium .

EPS Singulariter nominatiuo hic & hæc municeps,genitiuo municipis,datiuo municipi &c. Et pluralitèr ntō hi & hæ municeps,genitiuo municipium,&c. Il Citadino .

IPS Singulariter nominatiuo hæc stips,genitiuo stipis, datiuo stipi,accusatiuo stipem,&c. Et pluraliter nominatiuo hæ stipes,genitiuo stipium,&c. Il danar.

OPS. Singulariter nominatiuo hic cyclops , genitiuo cyclopis,datiuo cyclopi,accusatiuo cyclopem uel cyclopa,&c. Et pluraliter nominatiuo hi cyclopes,genitiuo cyclopum datiuo cyclopibus , accusatiuo cyclopes uel cyclopas. Il gigante monoculo.

IRPS Stirps stirpis , &c. Stirpes , stirpium stirpibus,&c. Progenies. Pro trunco,incerti generis est.

ARS Singulariter nominatiuo hæc pars,genitiuo partis,datiuo parti,accusatiuo partem,uocatiuo ò pars,abltō à parte. Et pluraliter nominatiuo hæ partes,genitiuo partium,datiuo partibus,&c. La parte.

ERS Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc solers, gtō solertis,&c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ solertes,& hæc solertia,genitiuo solertium. L'ingenioso .

Singulariter ntō hic & hæc & hoc concors , genitiuo concordis,datiuo concordi,accusatiuo concordē & concors, uocatiuo o cōcors,ablatiuo a cōcorde uel cōcordi. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ concordes & hæc concordia,genitiuo concordium,&c.il corcordante.

AX Singulariter nominatiuo hic thorax,genitiuo thoracis,

racis,datiuo thoraci,accusatiuo thoracē uel thoraca uocatiuo ò thorax,ablatiuo à thorace.Et pluraliter nominatiuo hi thoraces,genitiuo thoracū,datiuo thoracibus,accusatiuo thoraces,uel thoracas,&c.il petto,& la coraza.
EX Singulariter nominatiuo hic ueruex,genitiuo ueruecis. Et pluraliter nominatiuo hi uerueces,genitiuo uer uecum,&c.il molton castrado.

Singulariter nominatiuo hic apex,genitiuo apicis, datiuo apici,accusatiuo apicem,&c. Et pluraliter nominatiuo hi apices,genitiuo apicum,datiuo apicibus,&c.la summita di qualche cosa.

IX Singulariter nominatiuo hic fornix,genitiuo fornicis,datiuo fornici,&c. Et pluraliter nominatiuo hi fornices,genitiuo fornicum,datiuo fornicibus,&c. larco de la porta,& della uolta.

OX Singulariter nominatiuo hæc uox, genitiuo uocis,datiuo uoci,&c.Et pluraliter nominaliuo hæ uoces, genitiuo uocum,&c.la uoce.

VX Sin ulariter nominatiuo hæc nux,genitiuo nucis datiuo nuci,&c.Et pluraliter nominatiuo hæc nux,genitiuo nucum,&c.tutti gli frutti che hāno le scorze dure.

ALX Singulariter nominatiuo hæc falx, genitiuo falcis,&c.Et pluraliter nominatiuo hæ falces,genitiuo falcium,&c.la falze.

ANX Singulariter nominatiuo hæc lanx, genitiuo lā cis,&c.Et pluraliter nominatiuo hæ lances,genitiuo lancium,&c. il cadino.

Hæc phalanx,palangis uel phalangos,una compagnia di gente d'arme.

INX Singularitet nominatiuo hæc spinix, genitiuo sphingis uel sphingos,datiuo spingi,accusatiuo spingem uel sphinga,&c. Et pluraliter nominatiuo hæ sphinges, genitiuo sphingium,datiuo spingibus,accusatiuo sphinges,uel sphingas. Est quoddam monstrum.

VNX Singulariter nominatiuo hi quincūx, genitiuo quicuncis,&c.Et pluraliter nominatiuo hi quincūces,genitiuo quincuncium,&c.il peso di onze cinque.

IVX Singulariter nominatiuo hic & hæc coniux, genitiuo coniugis,&c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ côiuges, genitiuo coniugum,&c. il marito & la moglie.

ARX Singulariter nominatiuo hæc arx, genitiuo arcis,&c. Et pluraliter nominatiuo hæ arces, genitiuo arcium, accuſatiuo arces vel arcis,&c. la Roccha.

ERX Singulariter nominatiuo hæc merx, genitiuo mercis,&c. Et pluraliter nominatiuo hæ merces, genitiuo mercium,&c. la mercatancia.

Adiectiuorum Inflexus.

ADIECTIVA Nomina aut ſunt primæ & ſecundę declinationis: aut ſunt tertiæ, quia per quartam & quintam nullum adiectiuum declinatur. Quæ ſunt primæ & ſecundæ declinationis, declinantur per tres diuerſas voces abſque notis generum, & primam poſitionem mittunt in vs vel in er, vt.

Singulariter nominatiuo bonus bona bonum, genitiuo boni bonæ boni, datiuo bono bonæ bono, accuſatiuo bonum bonam bonum, vocatiuo o bone bona bonum, ablatiuo a bono bona bono. Et pluraliter nto boni bonæ bona, genitiuo bonorum bonarum bonorum, datiuo bonis, accuſatiuo bonos bonas bona, vocatiuo ò boni bonæ bona, ablatiuo a bonis.

Singulariter nominatiuo tener tenera tenerum, genitiuo teneri tenere teneri, datiuo tenero teneræ tenero, accuſatiuo tenerum teneram tenerum, vocatiuo o tener tenera tenerum, ablatiuo a tenero tenera tenero. Et pluraliter nominatiuo teneri teneræ tenera, genitiuo tenerorum tenerarum tenerorum, datiuo teneris, accuſatiuo teneros teneras tenera, vocatiuo o teneri teneræ tenera, ablatiuo a teneris.

Adiectiua tertiæ declinationis tribus modis variantur. Primo per tres notas generis & vnam terminationem, vt hic & hæc & hoc prudens. Secundo per tres notas generis & duas deſinentias, vt hic & hæc breuis & hoc breue.

ue. Tertio per tres notas generis & tres positiones, vt hic acer hæc acris, hoc acre.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc elegans, genitiuo elegantis, datiuo eleganti, accusatiuo elegantem & elegans, vocatiuo o elegans, ablatiuo ab elegante vel eleganti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ elegantes & hæc elegantia, genitiuo elegantium uel elegantum, datiuo elegantibus, accusatiuo elegantes uel elegantis, & elegantia, vocatiuo o elegantes & elegantia, ablatiuo ab elegantibus. L'elegante.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc felix, gtō felicis, datiuo felici, accusatiuo felicem & felix, vocatiuo o felix, ablatiuo a felice vel felici. Et pluraliter ntō hi & hæ felices & hæc felicia, genitiuo felicium, datiuo felicibus, accusatiuo felices, vel felicis & felicia, uocatiuo o felices & felicia, ablatiuo a felicibus. Il fortunato & ricco.

Singulariter ntō hic & hæc breuis & hoc breue, gtō breuis, datiuo breui, accusatiuo breuē & breue, vocatiuo o breuis & breue, ablatiuo breui. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ breues & hæc breuia, genitiuo breuium, datiuo breuibus, accusatiuo breues vel breuis & breuia, uocatiuo ò breues, & breuia, ablatiuo a breuibus. Il breue.

Singulariter nominatiuo hic & hæc breuior & hoc breuius, genitiuo breuioris, datiuo breuiori, accusatiuo breuiorem & breuius, uocatiuo o breuior & breuius, abltō a breuiore & breuiori. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ breuiores & hæc breuiora, genitiuo breuiorū, datiuo breuiorib⁹, accusatiuo breuiores, & breuiora, uocatiuo ò breuiores & breuiora, ablatiuo a breuioribus.

Breuis breuior breſſimus, breuis breuior breuiſſima, breue breuius breuiſſimū, breuis breuioris breuiſſimi, &c. Bonus melior optimus, bona melior optima, bonū melius optimum. Et in aduerbio, bene melius optime. Malus peior peſſimus, mala peior peſſima, malum peius peſſimum. Et in aduerbio, male peius peſſime. Pius, magis pius, piiſſimus; pia, magis pia, piiſsima; pium, magis pium, piiſsimū. Et in aduerbio, pie, magis pie, piiſsime.

Sin-

Singulariter nominatiuo hic acer, hæc acris, & hoc acre, genitiuo acris, datiuo acri, accusatiuo acrem, & acre vocatiuo o acer, acris, & acre, ablatiuo ab acri. Et pluraliter nominatiuo hi, & hæ acres, & hæc acria, genitiuo acrium, datiuo acribus, accusatiuo acres vel acris, & acria, uocatiuo, o acres, & acria, ablatiuo ab acribus. Il forte e valente.

Quarta Declinatio Nominis.

QVARTA declinatio nominis duos singularis nominatiui positus habet, us, & u.

VS Singulariter nominatiuo hic sensus, genitiuo sensus, datiuo sensui, accusatiuo sensus, vocatiuo o sensus, ablatiuo a sensu. Et pluraliter nominatiuo hi sensus, genitiuo sensuum, datiuo sensibus, accusatiuo sensus, vocatiuo o sensus, ablatiuo a sensibus. Il sentire.

Singulariter nominatiuo hic artus, genitiuo artus, datiuo artui, accusatiuo artum, &c. Et pluraliter nominatiuo hi artus, genitiuo artuum, datiuo artubus, accusatiuo artus, vocatiuo o artus, ablatiuo ab artubus. Id est membrum.

Singulariter nominatiuo hic IESVS, genitiuo IESV, datiuo IESV, accusatiuo IESVM, vocatiuo o IESV, ablatiuo a IESV.

V Singulariter nominatiuo hoc cornu, genitiuo cornu, datiuo cornu, accusatiuo cornu, vocatiuo o cornu, ablatiuo a cornu. Et pluraliter nominatiuo hæc cornua, genitiuo cornuum, datiuo cornibus, accusatiuo cornua, vocatiuo o cornua, ablatiuo a cornibus, il corno.

Quinta Declinatio.

QVINTA declinatio vnius tantum exitus est in nominatiuo singulari, quæ es.

ES Singu-

ES Singulariter nominatiuo hæc acie,genitiuo aciei, datiuo aciei,accusatiuo aciem,vocatiuo o acies,ablatiuo ab acie. Et pluraliter nominatiuo hæ acies,genitiuo acierum,datiuo aciebus,accusatiuo acies, vocatiuo o acies, ablatiuo ab aciebus. Il fil della falce,o la squadra de huomini armati, o il lume de l'occhio.

Singulariter nominatiuo hic vel hæc dies, genitiuo diei,datiuo diei,accusatiuo diem,vocatiuo o dies, ablatiuo a die. Et pluraliter nominatiuo hi dies, genitiuo dierum, datiuo diebus, accusatiuo dies, vocatiuo o dies,ablatiuo a diebus. Sic, hic meridies.

Declinatus aliquot Nominum irregularium.

Singulariter nominatiuo hæc domus, genitiuo domi vel domus,datiuo domui,accusatiuo domum, vocatiuo o domus ablatiuo a domo. Et pluraliter nominatiuo hæ domus genitiuo domorum vel domuū,datiuo domibus, accusatiuo domos,vctō o domus,ablatiuo a domibus.

Singulariter nominatiuo hæc ficus, genitiuo fici vel ficus, &c. Pro arbore. Pro fructu,hæc ficus,fici, vel ficus, aut hic ficus, fici, fico, &c. Pro morbo, hic ficus, fici, fico, &c.

Pluraliter nominatiuo duo duæ duo, genitiuo duorum,vel duum,duarum,duorum vel duum,datiuo duobus duabus duobus, accusatiuo duos vel duo, duas,duo, vocatiuo o duo duæ duo, ablatiuo a duobus duabus duobus.Sic ambo, sed sine syncopa in genitiuo.

Pluraliter nominatiuo hi,& hæ tres,& hæc tria,genitiuo trium,datiuo tribus,accusatiuo tres,& tria, vocatiuo o tres,& tria,ablatiuo a tribus.

Pluraliter nominatiuo hi & hæ & hæc quatuor,genitiuo quatuor,datiuo,quatuor,&c. aptotum est. Item a quatuor vsq; ad centum numeralia omnia, omnis generis sunt,& pluralis numeri,& indeclinabilia.

Singulariter nominatiuo hoc plus, genitiuo pluris, datiuo caret, accusatiuo plus, vocatiuo o plus, ablatiuo a pluri. Et pluraliter nominatiuo hi, & hæ plures, & hæc plura vel pluria, genitiuo plurium, datiuo pluribus, accusatiuo plures vel pluris, & plura vel pluria, vocatiuo o plures, & plura vel pluria, ablatiuo a pluribus.

Prima inflexio Pronominis.

PRIMAE inflexionis tria tantum sunt pronomina, ego, tu, sui.

Singulariter nominatiuo ego, genitiuo mei vel mis, datiuo mihi, accusatiuo me, ablatiuo a me. Et pluraliter nominatiuo nos, genitiuo nostrum vel nostri, datiuo nobis, accusatiuo nos, ablatiuo a nobis.

Singulariter nominatiuo tu, genitiuo tui vel tis, datiuo tibi, accusatiuo te, vocatiuo o tu, ablatiuo a te. Et pluraliter nominatiuo vos, genitiuo vestrum vel vestri, datiuo vobis, accusatiuo vos, vocatiuo o uos, ablatiuo a vobis.

Singulariter genitiuo sui vel sis, datiuo sibi, accusatiuo se, ablatiuo a se. Et pluraliter similiter.

Secunda Pronominis Variatio.

SECVNDAE declinationis quinque sunt pronomina, ille, ipse, iste, hic, & is.

Singulariter nominatiuo ille illa illud, genitiuo illius, datiuo illi, accusatiuo illum illam illud, ablatiuo ab illo illa illo. Et pluraliter nominatiuo illi illæ illa, genitiuo illorum illarum, illorum, datiuo illis, accusatiuo illos illas illa, ablatiuo ab illis.

Singulariter nominatiuo ipse ipsa ipsum, genitiuo ipsius, datiuo ipsi, accusatiuo ipsum ipsam ipsum, ablatiuo ab ipso

ab ipso ab ipsa ab ipso. Et pluraliter nominatiuo ipsi ipsę ipsa, genitiuo ipsorum ipsarum ipsorum, datiuo ipsis, accusatiuo ipsos, ipsas ipsa, ablatiuo ab ipsis.

Singulariter nominatiuo iste ista istud, genitiuo istius, datiuo isti, accusatiuo istum istam istud, ablatiuo ab isto ista isto. Et pluraliter nominatiuo isti istæ ista, genitiuo istorum istarum istorum, datiuo istis, accusatiuo istos stas ista, ablatiuo ab istis.

Singulariter nominatiuo hic hæc hoc, genitiuo huius datiuo huic, accusatiuo hunc hanc hoc, ablatiuo ab hoc ab hac ab hoc. Et pluraliter nominatiuo hi hæ hæc, genitiuo horum harum horum, datiuo his, accusatiuo hos has hæc, ablatiuo ab his.

Singulariter nominatiuo is ea id, genitiuo eius, datiuo ei, accusatiuo eum eam id. ablatiuo ab eo ea eo. Et plura ter nominatiuo ei vel ii eæ ea, genitiuo eorum earum eorum, datiuo eis vel iis, accusatiuo eos eas ea, ablatiuo ab eis vel iis.

Nomina per secundam declinationem pronominis, inclinata, sunt vnus, vllus, vter, nullus, alter, totus, alius, & quis cum compositis.

Singulariter nominatiuo vnus vna vnum, genitiuo vnius, datiuo vni, accusatiuo vnum vnam vnũ, vocatiuo o vne vna vnum, ablatiuo ab vno vna vno. Et pluraliter nominatiuo vni vnæ vna, genitiuo vnorum vnarum vnorũ, datiuo vnis, accusatiuo vnos vnas vna, vocatiuo o vni vnæ una, ablatiuo ab vnis.

Sic totus, solus, & reliqua, nisi quod vocatiuo carente. Et alius, quod aliud habet in neutro genere, & alii in datiuo.

Singulariter nominatiuo quis vel qui, quæ vel qua, quo uuel quid, genitiuo cuius, datiuo cui, accusatiuo quẽ quam quod uel quid, ablatiuo a quo uel a qui a qua uel a qui, a quo uel a qui, & pluraliter nominatiuo qui, quæ, quæ uel qua, genitiuo quorum quarum quorum, datiuo queis uel quibus, accusatiuo quos, quas, quæ uel qua, ablatiuo a queis uel a quibus.

Compo-

Composita a quis et qui.

Singulariter nominatiuo ecquis ecqua ecquod vel ecquid, genitiuo ecuius, datiuo eccui, accusatiuo ecquem ecquam etquod vel ecquid, ablatiuo ab ecquo ecqua ecquo. Et pluraliter nominatiuo ecqui ecquæ ecqua, &c.

Sic nequis, aliquis, nunquis, siquis.

Quisquis, quicquid, a quoquo, quaqua tantum habet.

Singulariter nominatiuo quisnam, quænam, quodnã vel quidnam, genitiuo cuiusnam, datiuo cuinam, accusatiuo, quemnam, quamnam, quodnam vel quidnam, &c.

Sic quisq;, sed sine genitiuo plurali, quispiam, quisputas, & quisnam.

Singulariter nominatiuo quidam, quædam, quoddam vel quiddam, genitiuo cuiusdam, datiuo cuidam, &c. Sic quiuis, quicunque, quilibet.

Tertia pronominis inclinatio.

TERTIAE inclinationis sunt alia quinque pronomina, meus, tuus, suus, noster, & vester.

Singulariter nominatiuo meus mea meum, genitiuo mei meæ mei, datiuo meo meæ meo, accusatiuo meum meam meum, vocatiuo o mi mea meum, ablatiuo a meo mea meo. Et pluraliter nominatiuo mei meæ mea, genitiuo meorum mearum meorum, datiuo meis, accusatiuo meos meas mea, vocatiuo o mei meæ mea, ablatiuo a meis. Sic tuus, suus, sed sine vocatiuo.

Singulariter nominatiuo noster nostra nostrum, genitiuo nostri nostræ nostri, datiuo nostro nostræ nostro, accusatiuo nostrum nostram nostrum, uocatiuo o noster nostra nostrum, ablatiuo a nostro nostra nostro. Et pluraliter nominatiuo nostri nostræ nostra, genitiuo nostrorum nostrarum nostrorum, datiuo nostris, accusatiuo nostros nostras nostra, vocatiuo o nostri nostræ nostra, ablatiuo a nostris. Sic uester, sed sine uocatiuo.

Quartæ

Quartæ declinationis.

QVARTAE declinationis ſunt duo, noſtras, & veſtras. Singulariter ntō hic & hæc & hoc noſtras, genitiuo noſtratis, datiuo noſtrati, actō noſtratem & noſtras, vctō o noſtras, ablatiuo a noſtrate vel noſtrati. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ noſtrates & hæc noſtratia, gtō noſtratium vel noſtratum, datiuo noſtratibus, accuſatiuo noſtrates & noſtratia, vocatiuo o noſtrates & noſtratia, ablatiuo a noſtratibus. Sic veſtras, ſed ſine vocatiuo.

De participiis.

PARTICIPIA modo nominum declinãtur, aut per primam & ſecundã ſimul, aut per tertiam declinationẽ ſolũ.

Primæ et ſecundæ declinationis ſimul.

Singulariter ntō amatus amata amatũ, genitiuo amati amatæ amati, datiuo amato amatæ amato, accuſatiuo amatum amatam amatum, vocatiuo o amate amata amatum, ablatiuo ab amato amata amato. Et pluraliter nominatiuo amati amatæ amata, genitiuo amatorum amatarum amatorum, datiuo amatis, accuſatiuo amatos amatas amata, vocatiuo o amati amatæ amata, ablatiuo ab amatis.

Sic doctus, vſus, lectus, auditus, percuſſus, pexus, ſecutus, & huiuſmodi.

Singulariter ntō amaturus amatura amaturũ, genitiuo amaturi amaturæ amaturi, datiuo amaturo amaturæ amaturo, actō amaturum amaturam amaturum, vocatiuo o amaturæ amatura amaturum, ablatiuo ab amaturo amatura amaturo. Et pluraliter ntō amaturi amaturæ amatura, genitiuo amaturorũ amaturarum amaturorũ, datiuo amaturis, accuſatiuo amaturos amaturas amatura, vocatiuo o amaturi amaturæ amatura, abltō ab amaturis.

Sic docturus, viſurus, lecturus, auditurus & ſimilia.

Singulariter nominatiuo amandus amanda amandũ, genitiuo amandi amandæ amandi, datiuo amando amandæ

dæ amando, accusatiuo amandum amandã amandũ, &c. Et pluraliter nominatiuo amandi amandæ amanda, genitiuo amandorum amandarum amandorum, datiuo amandis, &c. Sic docendus, legendus, audiendus, &c.

Tertiæ declinationis.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc amans, genitiuo amantis, datiuo amanti, accusatiuo amantẽ & amans, vocatiuo o amans, ablatiuo ab amante vel amanti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ amantes, & hæc amantia, genitiuo amantium vel amantum datiuo amantibus, accusatiuo amantes vel amanteis amantia, vocatiuo o amantes & amantia, ablatiuo ab amãtibus. Sic docens, legens, audiens, & cætera talia.

At iens & quiens, cum compositis faciunt euntis, præter ambiens ambientis, & superbiens superbientis.

Singulariter nominatiuo, hic & hæc & hoc iens, genitiuo euntis, datiuo eunti, actõ euntem & iens, vocatiuo o iens, ablatiuo ab eunte vel eunti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ euntes & hæc euntia, genitiuo euntiũ vel euntum, datiuo euntibus, accusatiuo eũtes vel eunteis & euntia, vocatiuo o euntes & euntia, ablatiuo ab euntibus.

Verborum coniugatus.

VERBVM declinatur per modos, tempora, numeros, & personas.

Modo verborum sunt quinque: Indicatiuus, Imperatiuus, Optatiuus, Subiunctiuus, & infinitiuus.

Tempora, quinque, præsens, præteritum imperfectũ, præteritum perfectum, præteritum plusquamperfectum, & futurum, Numeri duo, &c.

Personæ tres, prima, secunda, tertia, tam in singulari, quam in plurali.

Verborum substantiuum, Sum.

INDICATIVO modo, tempore præsenti singulariter Sum. io son. Tu es. tu sei. Ille est. quello è. Et pluraliter sumus. noi siamo. Estis. voi siete. Sũt quelli sono. Præ

terito

terito imperfecto. singulariter. Eram, io era. Eras, tu eri. Erat, quello era. Et pluraliter. Eramus, noi erauamo. Eratis, voi erauate. Erant, quelli erano. Præterito perfecto, singulariter. Fui, io fui, & son stato. Fuisti, tu fosti, & sei stato. Fuit, quello fu, & è stato. Et pluraliter, Fuimus, noi summo, & siamo stato. Fuistis, voi foste, & siate stato. Fuerunt vel fuere, quelli furno, & sono stato. Præterito plusquamperfecto, singulariter, Fueram, io era stato, Fueras, tu eri stato, Fuerat quello era stato. Et pluraliter, fueramus, noi erauamo stato. Fueratis, voi erauate stato. Fuerant, quelli erano stato. Futuro singulariter, ero, io sarò eris, tu sarai. erit, quello sarà & fia, Et pluraliter erimus, noi saremo. eritis voi sarete. erunt, quelli saranno, & fiano.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, sis vel es, sii, sie, & sia tu. Sit, sia quello. Et pluraliter, simus, siamo. estote, siate voi. sint, siano quelli. Futuro, esto tu, sarai tu. esto ille, sarà quello. Et pluraliter, simus, saremo noi. estote sarete voi. sunto vel suntote, saranno quelli.

Optatiuo modo, tempore præsenti & præterito imperfecto, singulariter, vtinam essem, Dio volesse che io fossi, esses, tu fosti, esset, quello fosse. Et pluraliter vtinam essemus, Dio volesse che noi fossimo. essetis, voi foste. essent, quelli fossero. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, singulariter, vtinam, fuissem, Dio volesse che io fossi stato. fuisses, tu fosti stato. fuisset, quello fosse stato. Et pluraliter vtinam fuissemus, Dio volesse, che noi fossimo stato. fuissetis, voi foste stato. fuissent, quelli fossero stato. Futuro singulariter, vtinam, sim, Dio voglia che io sia. sis, tu sia. sit, quello sia. Et pluraliter vtinam simus, Dio voglia, che noi siamo. sitis, voi siate. sunt, quelli siano.

Subiunctiuo modo, tẽpore præsenti, singulariter, cum sim, cõciosiacosa che io sia. sis, tu sia. sit quello sia. Et pluraliter cũ simus, cõciosiacosa che noi siamo. sitis voi siate. sint, quelli siano. Præterito imperfecto, singulariter cum essem, conciosiacosa che io fossi, & sarei. esses, tu fosti, & saresti. esset, quello fosse, & sarebbe. Et pluraliter, cũ essemus,

mus,conciosiacosa che noi fossimo & saremo.essetis voi fossi,& sareste.essent quelli fossero & sarebbono.Præterito perfecto, singulariter, cũ fuerim cõciosiacosa che io sia stato.fueris tu sia stato. fuerit quello sia stato.Et pluraliter,cũ fuerimus,cõciosiacosa che noi siamo stato. fueritis uoi siate stato.fuerint, quelli siano stato . Præterito plusquamperfecto, singulariter, cũ fuissem cõciosiacosa che io fussi , & sarei stato fuisses tu fossi, & saresti stato, fuisset quello fosse,& sarebbe stato.Et pluraliter cũ fuissemus.cõciosiacosa che noi fossimo & saremo stato. fuissetis uoi fosste & sarecte stato.fuissent,quelli fossero & sarebbono stato.Futuro singulariter,cũ fuero,cõciosiacosa che io sarò stato.fuerit tu saresti stato. fuerit quello sarà stato. Et pluraliler,cũ fuerimus,cõciosiacosa che noi saremo stato.fueritis voi sarete stato,fuerit q̃lli sarãno stato.

Infinitiuo modo,tẽpore præsenti,& præterito imperfecto,esse essere. Præterito perfecto, & plusquãperfecto fuisse,esser stato.Futuro caret. Sed loco eius vtimur infinitiuo fore,vt cum dicimus. Scio illlum amicũ meũ fore. seu.Scio illum amicum mihi futurum, Io so che quello sarà mio amico.Gerundiis,& supinis caret.

Duo participia trahũtur ab hoc verbo substãtiuo,alterum,præsentis,& præteriti imperfecti, in n s ꝙ est ens.i. qui est,vel qui erat, quello che è,o che era, alterũ futuri in rus,quod est,futurus.i.qui erit,cioè quello che sarà.

Quatuor coniugationum indices.

Actiuorum.		*Paßiuorum.*
Primæ	o,as,abo,a,are.	Primæ or,aris vel are,ari.
Secundæ	eo,es,ebo,e,ere.	Secũdæ eor,eris vel ere,eri.
Tertiæ	o,is,e ere.	Tertiæ or,eris vel ere,i.
Quartæ	io,is,i,ire.	Quartæ ior,iris vel iræ,iri.

Actiua primæ coniugationis.

Indicativo modo,tempore præsenti,singulariter amo io amo. amas tu ami.amat quello ama. Et pluraliter amamus, noi amiamo, amatis, vel amate. amat, quelli amano.

amano. Præterito imperfecto, tempo passato, ma non tutto compito singulariter, amabam, io amaua. amabas tu amaui. amabat, quello amaua. Et pluraliter amabamus, noi amauamo. amabatis uoi amauate. amabant quelli amauano. Præterito perfecto. Tépo passata & cópito, singulariter amaui, io amai, & ho amato, amauisti. tu amasti & hai amato. amauit, & quello amò & ha amato. Et pluraliter amauimus noi amammo & habbiamo amato, amauistis, uoi amaste, & hauete amato. amauerunt, uel amauere, quelli amarono. & hanno amato. Præterito plusquãperfecto. Tépo passato, & gia molto cõpito. singulariter. amauerã io haueua amato. amaueras, tu haueui amato. amauerat, quello haueua àmato. Et plu. amaueramus, noi haueuamo amato. amaueratis, uoi haueuate amato. amauerant quelli haueuano amato. Futuro. Tempo che ha auenire, singulariter, amabo io amerò. amabis tu amerai. Amabit quello amerà. Et pluraliter amabimus, noi ameremo. Amabitis, uoi amerete. Amabunt, quelli ameranno.

Imperatiuo modo, tempore præsenti ad secundam, & tertiam personam. Parlando alla seconda, ò terza persona. Sigulariter, Ama, ama, tu. Amet ama quello. Et pluralite,, amemus amiamo noi. Amate, amate uoi. Ament amino quelli. Futuro, singulariter. Amato tu uel ille, amerai tu. Nel tempo che ha auenire, o quello. Et pluràliter Amemus ameremo noi. Amatote amatete uoi. Amanto amaranno quelli.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto singulariter, amarem, dio uolesse che io amassi. amares tu amasti. amaret quello amasse. Et pluraliter utinam amaremus. dio volesse che noi amassimo. amaretis voi amaste amarent quelli amassero. Præterito perfecto, & plusquam perfecto singulariter vtinam amauissem, Dio uolesse ch'io hauessi amato, amauisses tu hauessi amato. amauisset quello hauesse amato. Et pluraliter vtinam amauissemus dio volesse che noi hauessimo amato amauissetis voi haueste amato. amauissent quelli hauessero amato. Futuro singulariter vtinam amem. dio uoglia che io

ami. ames tu ami. amet quello ami. Et pluraliter vtinam amemus. Dio voglia che noi amiamo. ametis voi amiate. ament quelli amino.

Subiunctiuo modo tempore præsenti, singulariter cũ amem, conciosiacosa che io ami. ames tu ami. amet quello ami. Et pluraliter cum amemus, cõciosiacosa che noi amiamo. ametis voi amiate. ament quelli amino. Præterito imperfecto, singulariter cum amarem, conciosiacosa che io amassi & amerei. amares tu amassi & ameresti. amaret quello amasse & amarebbe. Et pluraliter cũ amaremus, conciosiacosa che noi amassimo & amaremo. amaretis voi amaste & amareste. amarent quelli amassero & amarebbono. Præterito perfecto cum amauerim, conciosiacosa che io habbia amato. amaueris tu habbia amato. amauerit quello habbia amato. Et pluraliter cum amauerimus conciosiacosa che noi habbiamo amato. amaueritis voi habbiate amato. amauerint quelli habbiano amato. Præterito plusquamperfecto, singulariter, cum amauissem, conciosiacosa che io hauessi, & hauerei amato. amauisses, tu hauessi, & haueresti amato, amauisset quello hauesse & hauerebbe amato. Et pluraliter cum amauissemus, conciosiacosa che noi hauessimo, & haueremo amato. amauissetis voi haueste & hauereste amato. amauissent, quelli hauessero, & hauerebbono amato. Futuro singulariter, cum amauero, conciosiacosa che io hauerò amato, amaueris tu hauerai amato, amauerit quello hauerà amato. Et pluraliter cum amauerimus conciosiacosa che noi haueremo amato. amaueritis voi hauereti amato. amauerint quelli haueranno amato.

Infinitiuo modo tempore præsenti & præterito imperfecto, sine numeris & personis. Tempo præsente, & passato, non gia tutto compito senza numeri & persone. amare, amare. Præterito perfecto & plusquamperfecto amauisse hauere amato. Futuro, amatum ire vel amaturum esse. hauere ad amare, o essere ad amare.

Gerundia, gli gerondi. amandi. amando. amandum. amandi per amare. vt gratia amãdi Deum. per amare Iddio.

dio.amando.amando.vt amando deum,letus eſt homo.lo homo,amando dio.è allegro. Virgilius.frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.amandum vt eo ad amandum. io me ne vò ad amare,o per amare.

Supina amatum amatu amatum ad amare, vt eo lotum pedes.me ne vò à lauar gli piedi,amatu,da eſsere amato.vt dignus amatu.degno da eſsere amato.

Participia amans,& amaturus,amans,amante, ò che amaua.amaturus,che amerà.

Paſsiua Primæ Coniugationis.

INDICATIVO modo tempore præſenti, ſingulariter,amor io ſon amato.amaris vel amare.tu ſei amato.amatur quello è amato.Et pluraliter amamur,noi ſiamo amati, amamini voi ſiate amati.amantur quelli ſono amati.Præterito impfecto,ſingulariter amabar io era amato.amabaris vel amabare tu eri amato. amabatur qllo era amato.Et pluraliter, amabamur noi erauamo amati. amabamini uoi erauate amati.amabantur quelli erano amati.Præterito perfecto,ſingulariter,amatus ſum vel fui io fui & ſon ſtato amato.Amatus es vel fuiſti,tu foſti,& ſei ſtato amato. Amatus eſt vel fuit, quello fu & è ſtato amato.Et pluraliter nos amati ſumus vel fuimus,noi fummo,& ſiamo ſtato amati.Amati eſtis vel fuiſtis voi foſte & ſiete ſtato amati.Amati ſunt fuerunt vel fuere, quelli furno,& ſono ſtato amati.Præterito pluſquamperfecto, ſingulariter amatus eram vel fueram, io era ſtato amato. Amatus eras vel fueras tu eri ſtato amato.Et pluraliter amati eramus vel fueramus,noi erauámo ſtato amati. Amati eratis vel fueratis voi erauate ſtato amati. Amati erant vel fuerant quelli erano ſtato amati.Futuro ſingulariter amabor, io ſarò amato. Amaberis vel amabare, tu ſarai amato. Amabitur, quello ſarà amato. Amatus erat vel fuerat, quello era ſtato amato. Et pluraliter amabimur, noi ſaremo amati. amabimini

ni uoi farête amati. Amabuntur quelli faranno amati.

Imperatiuo modo tempore præsenti,ad secundam,& tertiam personam, singulariter amare sia ò sie amato tu. Ametur sia amato quello. Et pluraliter. amemur siamo amati noi. Amamini siati amati uoi. Amentur siano amati quelli. Futuro singulariter Amator tu uel ille. sarà amato tu ò quello nel tempo che ha auenire. Et pluraliter amemur, saremo amati noi. Amaminor sarete amati uoi. Amantor saranno o siano amati quelli.

Opratiuo modo tempore præsenti,& præterito imperfecto singulariter,utinã amarer. Dio uolesse che io fossi amato. Amareris uel amarere,tu fossi amato. Amaretur quello fosse amato. Et pluraliter utinam amaremur. Dio uolesse che noi fossimo amati. amaremini uoi foste amati. amarẽtur quelli fossero amati. Præterito perfecto & plusquamperfecto vtinam,amatus essem vel fuissem. Dio volesse che io fossi stato amato. Amatus esses vel fuisses, tu fossi stato amato. Amatus esset vel fuisset,quello fosse stato amato. Et pluraliter vtinam, amati essemus vel fuissemus, Dio volesse che noi fossimo stato amati essetis vel fuissetis, voi fosti stato amati. amati essent vel fuissent, quelli fossero stati amati. Futuro singulariter vtinam amer, Dio voglia ch'io sia amato. Ameris uel amere, tu sii, sie, ò sia amato. Ametur quello sia amato. Et pluraliter vtinam amemur, Dio uoglia che noi siamo amati. Amemini voi siate amati. Amentur quelli siano amati.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cũ amer, conciosiacosa che io sia amato. Ameris vel amere, tu sia amato. Ametur quello sia amato. Et pluraliter cum amemur, cõciosiacosa che noi siamo amati. Amemini che voi siate amati. Amentur, quelli siano amati. Præterito imperfecto singulariter, cum amarer, conciosiacosa ch'io fossi & sarei amato. Amareris vel amarere, tu fossi & saresti amato. amaretur quello fosse & sarebbe amato. Et pluraliter cũ amaremur cõciosiacosa che noi fossimo e saremo amati, Amaremini voi foste & sereste amati Amarentur, quelli fossero & sarebbono amati. Preterito perfecto

fecto singulariter,cum amatus sim vel fuerim, conciosia cosa che io sia stato amato. Amatus sis vel fueris tu sii stato amato. Amatus si vel fuerit,quello sia stato amato.Et pluraliter cum amati simus vel fuerimus, conciosia cosa che noi siamo stato amati. Amati sitis vel fueritis, voi siate stato amati. Amati sint vel fuerint, quelli siano stato amati.Præterito plusquamperfecto, singulariter, cum amatus essem vel fuissem.conciosiacosa che io fosſi, & sarei stato amato. Amatus esses vel fuisses tu fosti, & saresti stato amato.Amatus esset vel fuisset quello fosse, & sarebbe stato amato. Et pluraliter cum amati essemus vel fuissemus,conciosiacosa che noi fosſimo, & saremo stato amati, amati essetis vel fuissetis uoi foste & sareste stato amati. amati essent vel fuissent quelli fossero & sarebbono stato amati.Futuro singulariter cum amatus ero vel fuero,conciosiacosa che io sarò stato amato.amatus eris vel fueris,tu sarai stato amato.amatus erit vel fuerit, quello sarà stato amato. Et pluraliter cum amati erimus vel fuerimus conciosiacosa che noi saremo stato amati.amati eritis vel fueritis,voi sarete stato amati.amati erunt vel fuerint,quelli saranno, stato amati.

Infinitiuo modo tẽpore præsenti, & præterito ĩpfe cto,sine numeris & personis.amari essere amato: Præterito perfecto,& plusquamperfecto,amatum esse vel fuisse,essere stato amato.Futuro amatum iri hauere ad essere amato.Spero Ioannem amatum iri à patre.Io spero Gio anne hauere ad esser amato da suo padre.

Participia.amatus chi è amato,ò chi è stato amato. amandus,da essere amato.

Actiua Secundæ Coniugationis.

INdicatiuo modo,tempore præsenti,singulariter, doceo,io insegno doces,docet. Et pluraliter, docemus docetis docent.Præterito imperfecto, singulariter, docebã docebas docebat.Et pluraliter,docebamus docebatis docebant.

cebant. Præterito perfecto, singulariter, docui docuisti docuit. Et pluraliter docuimus docuistis docuerunt vel docuere. Præterito plusquamperfecto, singulariter, docueram docueras docuerat. Et pluraliter, docueramus docueratis docuerant. Futuro singulariter, docebo docebis docebit. Et pluraliter docebimus docebitis docebunt.

Imperatiuo modo tempore præsenti singulariter, tu doce, ille doceat. Et pluraliter, doceamus docete doceāt. Futuro, singulariter, tu doceto, ille doceto. Et pluraliter, doceamus docetote docento.

Optatiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter, vtinam docerem doceres doceret. Et pluraliter, vtinam doceremus doceretis docerent. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, singulariter, vtinā docuissem docuisses docuisset. Et pluraliter, vtinam docuissemus docuissetis docuissent. Futuro, singulariter, vtinam doceam doceas doceat. Et pluraliter, vtinam doceamus doceatis doceant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti singulariter, cū doceā doceas doceat. Et pluraliter, cum doceamus doceatis doceant. Præterito imperfecto, singulariter cum docerem doceres doceret. Et pluraliter, cum doceremus doceretis docerent. Præterito perfecto, singulariter, cum docuerim docueris docuerit. Et pluraliter, cum docuerimus docueritis docuerint. Præterito plusquamperfecto, singulariter, cum docuissem docuisses docuisset. Et pluraliter, cum docuissemus docuissetis docuissent. Futuro, singulariter, cum docuero docueris docuerit. Et pluraliter, cum docuerimus docueritis docuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & preterito imperfecto, docere. Præterito perfecto & plusquamperfecto, docuisse. Futuro, doctum ire, vel docturum esse.

Gerundia, docendi docendo docendum.

Supina, doctum doctu.

Participia, docens, docturus.

Passi-

Paſsiua.

INDICATIVO modo, tempore præſenti, ſingulariter, doceor, doceris vel docere, docetur. Et pluraliter, docemur, docemini, docentur, Præterito imperfecto, ſingulariter, docebar, docebaris vel docebare, docebatur. Et pluraliter, docebamur, docebamini, docebantur. Præterito perfecto, ſingulariter, doctus ſum vel fui, doctus es vel fuiſti, doctus eſt vel fuit. Et pluraliter, docti ſumus vel fuimus, docti eſtis uel fuiſtis, docti ſunt fuerunt vel fuere. Præterito pluſquamperfecto, ſingulariter, doctus eram vel fuerã, doctus eras vel fueras, doctus erat vel fuerat. Et pluraliter, docti eramus vel fueramus, docti eratis vel fueratis, docti erant uel fuerant. Futuro, ſingulariter, docebor, doceberis uel docebere, docebitur. Et pluraliter docebimur, docebimini docebuntur.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, tu docere, ille doceatur. Et pluraliter, doceamur, doceamini doceantur. Futuro, ſingulariter, docetor tu, docetor ille. Et pluraliter, doceamus doceminor docentor.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, ſingulariter, utinã docerer, docereris uel docerere, doceretur. Et pluraliter, utinã doceremur, doceremini docerentur. Præterito perfecto & pluſquamperfecto, ſingulariter utinam doctus eſsem uel fuiſsem, doctus eſses uel fuiſſes, doctus eſset uel fuiſset. Et pluraliter, utinam docti eſsemus uel fuiſsemus, docti eſsetis uel fuiſsetis docti eſsent, uel fuiſsent. Futuro ſingulariter utinam docear, docearis uel doceare, doceatur. Et pluraliter, utinam doceamur, doceamini, doceantur.

Subiunctiuo modo tempore præſenti, ſingulariter, cũ docear, docearis uel doceare, doceatur. Et pluraliter, cũ doceamur doceamini, doceantur. Præterito imperfecto ſingulariter, cum docerer, docereris uel docerere, doceretur. Et pluraliter, cum doceremur, doceremini, docerentur. Preterito perfecto, ſingulariter, cum doctus ſim uel

ſuerim,doctus ſis vel fuerim,doctus ſit vel fuerit. Et *plu*raliter,cum docti ſimus vel fuerimus,docti ſitis vel fueritis,docti ſint vel ferint. Præterito plusquamperfecto, ſingulariter,cum doctus eſſem uel fuiſſem, doctus eſſes uel fuiſſes,doctus eſſet uel fuiſſet. Et pluraliter,cum docti eſſemus del fuiſſemus,docti eſſetis uel fuiſſetis, docti eſſent uel fuiſſent. Futuro, ſingulariter, cum doctus ero uel fuero,doctus eris uel fueris,doctus erit uel fuerit. Et pluraliter cum docti erimus uel fuerimus, docti eritis uel fueritis,docti erunt uel fuerint.

Infinitiuo modo,tempore præſenti, & præterito imperfecto,doceri. Præterito perfecto, & pluſquamperfecto,doctum eſſe uel fuiſſe. Futuro,doctum iri uel docendum eſſe.

Gerundia,docendi,docendo,docendum.
Supina,doctum,doctu.
Participia,doctus,et docendus.

Actiua tertiæ coniugationis.

Indicatiuo modo,tempore præſenti,ſingulariter,lego legis legit. El pluraliter,legimus legitis legunt. Præterito imperfecto,ſingulariter legebam legebas legebat. Et pluraliter,legebamus legebatis legebāt. Præterito perfecto, ſingulariter,legi legiſti legit. Et pl. legimus legiſtis,legerūt vel legere. Præterito pluſquamperfecto,ſingulariter, legeram legeras legerat. Et pluraliter, legeramus legeratis legerāt. Futuro,ſingulariter,legam leges leget. Et pluralites,legemus legetis legent.

Imperatiuo modo tempore præſenti, ſingulariter, tu lege,ille legat. Et pluraliter,legamus legite legant. Futuro,ſingulariter legito tu, legito ille. Et pluraliter, legamus legitote,legunto.

Optatiuo modo,tempore præſenti, & præterito imperfecto, ſingulariter, vtinam legerem legeres legeret. Et pluraliter, vtinam legeremus legeretis legerent. Præterito perfecto, & pluſquamperfecto, vtinam le-

giſſem

giſſem legiſſes legiſſet. Et pluraliter, vtinam legiſſemus legiſſetis legiſſent. Futuro, ſingulariter, vtinam legam legas legat. Et pluraliter, vtinam legamus legatis legant.

Subiūctiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, cum legam legas legat. Et pluraliter cum legamus, legatis legant. Præterito imperfecto, ſingulariter, cum legerem legeres legeret. Et pluraliter, cum legeremus legeretis legerent. Præterito perfecto, ſingulariter, cum legerim legeris legerit. Et pluraliter, cum legerimus legeritis legerint. Præterito pluſquamperfecto, ſingulariter, cum legiſſem, legiſſes legiſſet. Et pluraliter, cum legiſſemus legiſſetis legiſſent. Futuro, ſingulariter, cum legero legeris legerit. Et pluraliter, cum legerimus legeritis legerint.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, legere. Præterito perfecto, & pluſquamperfecto, legiſſe. Futuro, lectum ire, vel lecturum eſſe.

Gerundia, legendi, legendo, legendum.

Supina lectum lectu.

Participia, legens, & lecturus.

Paſſiua.

Indicatiuo modo tempore præſenti, ſingulariter, legor, legeris vel legere, legetur, Et pluraliter, legemur legimini, leguntur. Præterito imperfecto, ſingulariter legebar, legebaris vel legebare, legebatur. Et pluraliter, legebamur, legebamini, legebantur. Præterito perfecto, ſingularitur, lectus ſum vel fui, lectus es vel fuiſti, lectus eſt vel fuit. Et pluraliter, lecti ſumus vel fuimus, lecti eſtis vel fuiſtis, lecti ſunt vel fuerunt vel fuere. Præterito pluſquamperfecto, lectus eram vel fueram, eras vel fueras, lectus erat vel fuerat. Et pluraliter, lecti eramus vel fueramus, lecti eratis vel fueratis, lecti erant vel fuerant. Futuro, ſingulariter, legar, legeris vel legere, legetur. Et pluraliter, legemur, legimini legentur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, tu legere, ille legatur. Et pluraliter, legamur, legimini legantur. Futuro, singulariter, tu legitor, ille legitor. Et pluraliter, legamur legiminor, leguntor.

Optatiuo modo, tempore pręsenti, & pręterito imperfecto, singulariter, utinam legerer, legereris uel legerere, legeretur. Et pluraliter, vtinam legeremur, legeremini, legerentur. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, singulariter vtinam lectus essem vel fuissem, lectus, esses vel fuisses, lectus esset vel fuisset. Et pluraliter, vtinam lecti essemus vel fuissemus, lecti essetis vel fuissetis, lecti essent vel fuissent. Futuro, vtinam legar, legaris vel legare, legatur. Et pluraliter, vtinam legamur, legamini, legantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter, cum legar, legaris vel legare legatur. Et pluraliter, cum legamur, legamini, legantur. Præterito imperfecto, singulariter, cum legerer, legereris vel legerere, legeretur. Et pluraliter, cum legeremur legeremini, legentur. Præterito imperfecto, singulariter, cum lectus sim vel fuerim, lectus sis vel fueris, lectus sit vel fuerit. Et pluraliter, cum lecti simus vel fuerimus, lecti sitis vel fueritis, lecti sint vel fuerint. Præterito plusquāperfecto, singulariter, cum lectus essem vel fuissem, lectus esses vel fuisses, lectus esset vel fuisset. Et pluraliter, cum lecti essemus vel fuissemus, lecti essetis vel fuissetis, lecti essent vel fuissent. Futuro. singulariter, cum lectus ero vel fuero, lectus eris vel fueris, lectus erit vel fuerit. Et pluraliter cum lecti erimus vel fuerimus, lecti eritis, vel fuerimus, lecti erint vel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, doceri. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, lectum esse vel fuisse, Futuro, lectum iri, vel legendum esse.

Gerundia, legendi, legendo, legendum.

Supina, lectum, lectu.

Participia, lectus, & legendus.

Actiua

Actiua quartæ coniugationis.

Indicatiuo modo,tempore præsenti,singulariter,audio audis audit. Et pluraliter audimus auditis audiunt. Præterito imperfecto, singulariter, audiebam audiebas audiebat. Et pluraliter, audiebamus audiebatis audiebant. Præterito perfecto, singulariter, audiui audiuisti audiuit. Et pluraliter, audiuimus audiuistis audiuerunt vel audiuere. Præterito plusquamperfecto, singulariter,audiueram audiueras audiuerat. Et pluraliter, audiueramus audiueratis audiuerant. Futuro,singulariter, audiam, audies audiet. Et pluraliter, audiamus audietis audient.

Imperatiuo modo,tempore præsenti, singulariter,tu audi,ille audiat. Et pluraliter,audiamus audite audiant. Futuro singulariter,tu audito,ille audito. Et pluraliter audiamus auditote audiunto.

Optatiuo modo,tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter, vtinam audirem audires audiret. Et pluraliter,vtinam audiremus audiretis audirent. Præterito perfecto,& plusquampercto,singulariter, vtinam audiuissem audiuisses audiuisset,Et pluraliter,vtinā audiuissemus audiuissetis audiuissent.Futuro singulariter, vtinam audiam audias audiat. Et pluraliter, vtinam audiamus audiatis audiant.

Subiunctiuo modo,tempore præsenti,cum audiam audias audiat. Et pluraliter, cum audiamus audiatis audiant. Præterito imperfecto, singulariter cum audirem audires audiret. Et pluraliter, cum audiremus audiretis audirent.Præterito perfecto,singulariter, cum audiuerim audiueris audiuerit. Et plūraliter, cum audiuerimus audiueritis audiuerint.Præterito plusquāperfecto, singulariter,cū audiuissem audiuisses audiuisset. Et pluraliter,cum audiuissemus audiuissetis audiuissent. Futuro,singulariter cum audiuero audiueris audiuerit. Et pluraliter,cum audiuerimus audiueritis audiuerint.

Infiniti-

Infinitiuo modo,tēpore præsenti, & præterito imperfecto,audire.Præterito perfecto, & plusquamperfectó, audiuisse.Futuro,auditum ire,vel auditurum esse.

Gerundia,audiendi audiendo audiendum.

Supina auditum auditu.

Participia,audiens auditurus,

Passiua.

Indicatiuo modo,tempore præsenti,singuleriter, audior audiris vel audire auditur. Et pluraliter,audimur,audimini audiuntur.Præterito imperfecto,singulariter,audiebar audiebaris vel audiebare audiebatur. Et pluraliter,audiebamur audiebamini audiebatur. Præterito perfecto,singulariter,auditus sum vel fui,auditus est vel fuisti,auditus est vel fuit. Et pluraliter, auditi sumus vel fuimus,auditi estis vel fuistis, auditi sunt fuerunt,vel fuere.Præterito plusquamperfecto, singulariter auditus erā vel fueram,auditus eras vel fueras, auditus erat vel fuerat. Et pluraliter,auditi eramus,uel fueramus,auditi eratis uel fueratis,auditi erant uel fuerant. Futuro,singulariter,audiar audieris uel audiere audietur. Et pluraliter, audiemur audiemini audientur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter,tu audire,ille audiatur.Et pluraliter,audiamur audimini audiantur. Futuro,singulariter,tu auditor, ille auditor. Et pluraliter,audiamus audiminos audiuntor.

Optatiuo modo,tempore præsenti & præterito imperfecto,singulariter, vtinam audirer audireris uel audirere audiretur. Et pluraliter,utinam audiremur audiremini audirentur.Præterito perfecto,& plusquamperfecto,singulariter,utinam auditus essem uel fuissem,auditus esses uel fuisses,auditus esset uel fuisset. Et pluraliter, utinam auditi essemus uel fuissemus,auditi essetis uel fuissetis,auditi essent uel fussent.Futuro,singulariter, utinam audiar audiaris uel audiare audiatur. Et pluraliter, utinam audiamur audiamini audiantur.

Subun-

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter, cũ audiar, audiaris vel audiare audiatur. Et plualiter, cũ audiamur audiamini audiantur. Præterito imperfecto, singulariter cum audirer audireris vel audirere audiretur. Et pluraliter, cũ audiremur audiremini audirentur. Præterito perfecto, singulariter, cum auditus sim vel fuerim, auditus sis vel fueris, auditus sit vel fuerit. Et pluraliter cum auditi simus vel fuerimus, auditi sitis vel fueritis, auditi sint vel fuerint. Præterito plusquamperfecto, singularitr, cum auditis essem vel fuissem, auditus esses vel fuisses, anditus esset uel fuisset. Et pluraliter, cum auditi essemus vel fuissemus, auditi essetis vel fuissetis, auditi essent vel fuissẽt. Futuro, singulariter, cum auditus ero vel fuero, auditus eris vel fueris, auditus erit vel fuerit. Et pluraliter, cum auditi erimus uel fuarimus, auditi eritis vel fueritis, auditi erunt vel fuerint.

Infinitiuo modo tẽpore pręsenti, & præterito imperfecto, audiri. Præterito perfecto & plusquamperfecto, auditum esse vel fũisse. Futuro, auditũ iri vel audiẽdum esse.

Gerundia audiendi audiendo audiendum.

Supina, auditum auditu. Participia, auditus audiendus.

Fero.

INDICATIVO modo, tempore præsenti singulariter, fero fers fert. Et pluraliter, ferimus fertis ferunt. Præterito imperfecto, singulariter, ferebã ferebas ferebat. Et pluraliter, ferebamus ferebatis ferebant. Præterito perfecto, singulariter, tuli tulisti tulit. Et pluraliter, tulimus tulistis tulerunt vel tulere. Præterito plusquamperfecto, singulariter, tuleram tuleras tulerat. Et pluraliter, tuleramus tuleratis tulerant. Futuro, singulariter, feram feres feret. Et pluraliter feremus feretis ferent.

Imperatiuo modo, tẽpe præsenti, singulariter, tu fer, ille ferat. Et pluraliter, feramus ferte ferãt. Futuro singulariter tu ferto, ille ferto. Et plu. feramus fertote ferunto.

Optatiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto singulariter, vtinam ferrem ferres ferret. Et pluraliter, vtinam ferremus ferretis ferrent. Præteri-

to perfecto & plusquamperfecto, singulariter utinam tulissem tulisses tulisset. Et pluraliter, utinam tulissemus tulissetis tulissent. Futuro, singulariter, utinam feram feras ferat. Et pluraliter, utinam feramns feratis ferant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter, cũ feram feras ferat. Et pluraliter, cum feramus feratis ferant. Præterito perfecto, singulariter, cum ferrem ferres ferret. Et pluraliter, cum ferremus ferretis ferrent. Præterito perfecto, singulariter, cum tulerim tuleris tulerit. Et pluraliter, cum tulerimns tuleritis tulerint. Præterito plusquamperfecto, singulariter, cum tulissem tulisses tulisset. Et pluraliter cum tulissemus tulissetis tulissent. Futuro, singulariter, cum tulero tuleris tulerit. Et pluraliter, cum tulerimus tuleritis tulerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, ferre. Præterito perfecto, & plusquamperfecto tulisse. Futuro, latum ire, uel laturum esse.

Gerundia, ferendi, ferendo, ferendum.

Supina, latum latu.

Participia, ferens & laturus.

Feror.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, Feror ferris, uel ferre, fertur. Et pluraliter ferimus ferimini feruntur. Præterito imperfecto singulariter, ferebar fere baris uel ferebare ferebatnr. Et pluraliter ferebamur fere bamini ferebantur. Præterito perfecto singulariter, latus sum uel fui, &c. Præterito plusqnamperfecto, singulariter, latus eram uel fueram, &c. Futuro, singulariter, ferar, fereris uel ferere, feretur, &c.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, tu ferre, ille feratur. Et pluraliter, feramur ferimini ferantur. Futuro, singulariter, tu fertor, i le fertor. Et pluraliter feramur feriminor feruntor.

Optatiuo modo, tẽpore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter, vtinam ferrer, ferreris vel ferrete, ferretur, &c. Præterito perfecto & plusquamperfecto, singulariter, vtinã latus essẽ vel fuissẽ &c. Futuro singulariter,

vtinam

vtinam ferar, feraris vel ferare feratur. Et pluraliter vtinam feramur, feramini, ferantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter, cũ ferar, feraris vel ferare, feratur, &c. Præterito imperfecto, singulariter, cum ferrer, ferreris vel ferrere, ferretur, &c. Præterito perfecto, singulariter, cum latus sim vel fuerim, &c. Præterito plusquamperfecto, singulariter, cum latus essem vel fuissem, &c. Futuro, singulariter, cum latus ero vel fuero, &c.

Infinitiuo modo tempore præsenti & præterito imperfecto, ferri. Præterito perfecto & plusquamperfecto, latũ esse vel fuisse. Futuro, latum iri, vel ferendum esse.

Gerundia, ferendi ferendo ferendum.

Supina, latum latu.

Participia, latus, & ferendus.

Volo.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, volo vis vult. Et pluraliter volumus vultis volunt. Præterito imperfecto, singulariter volebam volebas volebat, &c. Præterito perfecto, volui voluisti, &c Præterito plusquã perfecto, singulariter, uolueram uolueras, &c. Futuro singulariter, volam uoles uolet, &c.

Imperatiuo caret.

Optatiuo modo, tempore præsenti & præterito imperfecto, singulariter vtinam uellem uelles uellet. Et pluraliter utinam uellemus uelletis uellent. Præterito perfecto & plusquamperfecto, singulariter, utinam uoluissem, &c. Futuro, singulariter, vtinam uelim uelis uelit. Et pluraliter, vtinam uelimus uelitis uelint.

Subiũctiuo, cũ uelim, uellẽ, uoluerĩ, uoluissẽ, uoluero.

Infinitiuo, uelle, uoluisse, sine futuro.

Gerundia, uolendi uolendo uolendum. Supinis caret.

Participium, uolens, tantum.

Sic malo. At Nolo, in imperatiuo habet noli, nolite; nolito, nolitote.

Edo.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter.

Edo, es est. Et pluraliter esumus editis edunt. Præterito imperfecto, singulariter, edebam edebas edebat. Præterito perfecto, singulariter, edi edisti. Præterito plusquam perfecto, singulariter, ederam ederas. Futuro, singulariter, edam edes edet, &c.

Imperatiuo modo, tẽpore præsenti, singulariter, tu es, vel ede, ille edat. Et pluraliter edamus, este vel edite edãt. Futuro, singulariter, tu esto uel edito, ille esto vel edito. Et pluraliter, edamus, estote vel editote, edunto.

Optatiuo modo, tempore præsenti & præterito imperfecto, singulariter, vtinam essem esses esset. Et pluraliter, vtinam essemus essetis essent. Præterito perfecto & plusquamperfecto, singulariter, vtinam edissem edisses edisset. Et pluraliter vtinam edissemus, &c. Futuro, singulariter, vtinam edam edas edat. Et pluraliter, vtinam edamus, &c.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter, cũ edam edas, &c. Preterito imperfecto, singulariter, cum essem esses, &c. Præterito perfecto, singulariter, cum ederim, &c. Præterito plusquamperfecto, cum edissem, &c. Futuro, singulariter, cum edero, &c.

Infinitiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto esse. Præterito perfecto & plusquamperfecto, edisse. Futuro, esum ire, vel esurum esse.

Gerundia, edendi edendo edendum.

Supina, esum esu. Estum autem exoleuit.

Participia, edens, esurus.

Edor.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, edor ederis, vel edere, edit vel estur. Et pluraliter edimur, &c. Præterito imperfecto, singulariter, edebar, edebaris vel edebare. Præterito perfecto, singulariter, esus sum vel fui, &c. Præterito plusquamperfecto, esus eram vel fueram, &c. Futuro, singulariter, edar ederis, vel edere, &c.

Imperatiuo modo tempore præsenti, tu edere, ille edatur. Et pluraliter edamur, edamini, edantur. Futuro, singulariter, tu estor vel editor, &c.

Optatiuo

Optatiuo modo, vtinam ederer, esus essem vel fuissem, edar, edaris vel edare, &c.

Subiunctiuo modo, cum edar, ederer, esus sum vel fuerim, esus essem vel fuissem, esus ero vel fuero.

Infinitiuo, edi, esum eē vel fuisse, esū iri vel edēdū esse.

Gerundia, edendi edendo edendum.

Supina, esum, esu.

Participia, esus, et edendus.

Eo.

E o, ibā, iui, iuerā, ibo. I, ito. Vtinam irē, iuissem, eam. Cum eam irē, iuerim, iuissem, iuero. Ire, iuisse, iturū esse, Eundi, eundo, eundum. Itum, itu. Iens, iturus.

Gaudeo.

G a v d e o, gaudebam, gauisus sum vel fui, gauisus eram vel fueram, gaudebo. Gaude, gaudeto. Vtinam gauderem, gauisus essem vel fuissem, gaudeam. Cum gaudeā, gauderem, gauisus sim vel fuerim, gauisus essem vel fuissem gauisus ero uel fuero. Gaudere, gauisum esse uel fuisse. Gaudendi gaudendo gaudendum. Gauisum gauisu. Gaudens, gauisus & gauisurus.

Fio.

Fio, fiebā factus sum uel fui, factus erā uel fuerā, fiā. Fias, fito. Vtinā fierē, factus essem uel fuissem, fiā. Cū fiā fierem, factus sim uel fuerim, factus essem uel fuissem, factus ero uel fuero. Fieri, factū esse uel fuisse, factū iri ue faciendum esse. Gerundiis, supinis & participii caret.

Væneo.

V æ n e o, vænibam, væniui, uenitueram, uænibo. Væni, uænito. Vtinam uænirem, uæniuissem, uæneam. Cum uæneam, uænirē, uæniuerim, uæniuissem, uæniuero. Vænire, uæniuisse, uænum ire. Gærundis caret. Supinum uænum tantum, & fine participiis.

Memini.

Indicatiuo modo, tempore præsenti & præterito perfecto, singulariter memini meministi meminit. Et pluraliter, meminimus meministis meminerunt uel meminere. Præterito imperfecto & plusquamperfecto, singu-

lariter, memineram memineras meminerat. E pluraliter, memineramus memineratis meminerant.

Imperatiuo modo tẽpore pręsenti, & futuro, singulariter, meméto tu ille meméto. Et pluraliter, uos memẽtote.

Optatiuo modo, tẽpore pręsenti, & p̃terito imp̃fecto & perfecto plusquãperfecto, vtinã meminissẽ, meminisses, meminisset. Et pluraliter, vtinam meminissemus, &c.

Subiũctiuo modo, tẽpore præsenti, & præterito perfecto, singulariter, cũ meminerim memineris, &c. Præterito imperfecto, & plusquamperfecto, singulariter, cũ meminissem meminisses, &c. Futuro indicatiui, & subiunctiui, singulariter, cum meminero memineris, &c.

Infinitiuo modo, tẽpore præsenti, & ptõ imperfecto. & plusquamperfecto, meminisse. Cęteris caret.

Sic Cœpi, Noui, Pepigi, Odi, sed sine imperatiuo.

IMPERSONALE ACTIVAE VOCIS.

Indicatiuo modo, tẽpore præsenti, Oportet bisogna. Præterito imperfecto. Oportebat, bisognaua. Ptõ perfecto. Oportuit, bisognò. Ptõ plusquãperfecto. Oportuerat haueua bisognato. Futuro oportebit, bisognara.

Imperatiuo modo, tẽpore præsẽti. Oporteat bisogni.

Optatiuo modo, tẽpore pręsẽti, & ptõ imperfecto, vtinam oporteat. Dio volesse che bisognasse. Ptõ perfecto, & plusquãp̃fecto, vtinã oportuisset. dio volesse che fosse bisognato. Futuro, vtinã oporteat. dio voglia che bisogni.

Subiũctiuo modo, tẽpore præsenti, cũ oporteat cõciosiacosa che bisogni. Præterito imperfecto cũ oporteat cõciosiacosa che bisognarebbe. Pręterito perfecto cũ oportuerit conciosiacosa che fosse bisognato. Ptõ plusquãperfecto cũ oportuisset, conciosiacosa che hauessi bisognato. Futuro cum oportuerit, conciosiacosa che bisogni.

Infinitiuo modo, tẽpore præsenti, & præterito imperfecto, oportere bisognare. Præterito perfecto & plusquã perfecto oportuisse, hauere bisognato.

IMPERSONALE PASSIVAE VOCIS.

Indicatiuo modo, tẽpore præsenti amatur si ama. Ptõ imperfecto, amabatur si amaua. Ptõ perfecto, amatũ est

vel fuit si è amato. Ptõ plusquamperfecto, amàtum erat vel fuerat si era amato. Futuro amabitur si amera.

Imperatiuo modo, tẽpore præsenti, ad secũdam, & tertiam personam. Ametur amessi. Futuro amator amarassi.

Optatiuo modo tẽpore præsenti, & præterito imperfecto, vtinam amaretur. Dio volesse che se amasse. Præterito perfecto, & plusquamperfecto, vtinam amatũ esset vel fuisset. Dio volesse che se hauesse amato. Futuro vtinam ametur. Dio voglia che si ami.

Subiunctiuo modo tempore præsenti, cũ ametur conciosiacosa che si ami. Præterito imperfecto cum amaretur conciosiacosa che si amasse. Præterito perfecto cum amatũ sit vel fuerit, conciosiacosa che se habbia amato. Præterito plusquamperfecto, cũ àmatũ esset vel fuisset, conciosiacosa che se hauesse amato. Futuro cũ amatum erit vel fuerit conciosiacosa che se hauera amato.

Infinitiuo modo, tẽpore præsenti, & præterito imperfecto, sine numeris, & personis, amari amarse. Præterito imperfecto, & plusquamperfecto, amatũ esse vel fuisse hauerse amato. Futuro amatum iri hauerse ad amare.

Contingit.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, contingit. Ptõ imperfecto, contingebat. Ptõ perfecto, contingit. Præterito plusquam perfecto, contingerat. Futuro continget.

Imperatiuo mõ, tẽpore præsẽti, cõtingat. sine futuro.

Optatiuo modo, tempore præsenti & præterito imperfecto, vtinam cõtingeret, Præterito perfecto, & plusquã perfecto, vtinam, contigisset. Futuro, vtinam contingat.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cum contingat. Præterito imperfecto, cum contingeret. Præterito perfecto, cum contingerit. Præterito plusquampefecto, cum contigisset, Futuro, cum contigerit.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, cõtigere. Præterito perfecto, & plusquãperfecto, cõtigisse. Cæteris caret.

Itur.

Indicauo modo, tempore præsenti, itur, ibatur, itum est vel fuit, itur, erat vel fuerat, ibitur.

Imperatiuo, eatur, tantum.

Optatiuo, vtinam iretur, itum esset vel fuisset, eatur,

Subiunctiuo, cum, eatur, iretur, itum sit vel fuerit, itum esset vel fuisset, itum erit vel fuerit.

Infinitiuo, iri, itum esse vel fuisse, itum iri, &c.

DE OCTO PARTIBVS ORATIONIS. DE LITERIS.

QVOT sunt literæ, quibus Latini vtuntur? Viginti duæ. Quæ? A, b, c, d, e, f, g, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, x, y, z.

Quotuplices sunt literæ? Duplices.

Quomodo? Vocales & consonantes.

Quot sunt vocales? Quinque. Quæ? a, e, i, o, u, & vna Græca y psilon.

Quot sunt consonantes? Sedecim, reliquæ à vocalibus, b, c, d, f, g, k, l, m, n, p, q, r, s, t, x, z.

Quotuplices sunt consonantes? Duplices. Quomodo? Mutæ & semiuocales.

Quot sunt mutæ? Nouem, b, c, d, f, g, k, p, q, t.

Quot sunt semiuocales? Septem, l, m, n, r, s, x, z.

Quotuplices sunt semiuocales? Duplices. Quomodo? Liquidæ & duplæ.

Quot sunt liquidæ? Duæ, l, & r.

Quot sunt duplæ? Duæ, x, & z.

Quot sunt diphthongi? Quatuor. Quæ? æ, œ, au, eu: & in nõnullis & Græca. Vt Aeneas, cœna, audio, euge, treis.

PARTES orationis quot sunt? Octo. Quæ? Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Præpositio, Aduerbiũ, Interiectio, & Coniuctio.

Quot ex his declinantur? Quatuor. Quæ? Nomen, Pronomen, Verbum, & Participium.

Quot non declinantur? Quatuor etiam. Quæ? Præpositio, Aduerbium, Interiectio, & Coniunctio.

Ex his quæ declinantur, quot sunt principales? Duæ.

Quæ?

Quæ? Nomen & Verbum.

Quot casuales? Tres. Quæ? Nomen, Pronomen, & participium.

N O M E N.

NOMEN quid est? Pars orationis, quæ declinata casibus, propriè, communiterue, corpus aut rem significat.

Quotuplex est nomen? Duplex. Quomodo? Substantiuum, & adiectiuum.

Quod est nomen substantiuum? Quod adiectiuo substat, & declinatur per vnam generis notam tantum, aut p duas ad summum, vt hic vir, hæc fœmina, hoc mancipiũ, hic & hæc sacerdos.

Quid est nomẽ adiectiuũ? Quod substãtiuo adijcitur, sine quo, non consistit in oratione & declinatur per tres generis notas, vel per tres diuersas voces sine notis generum, vt hic & hæc & hoc felix, bonus bona bonum.

Nomini quot accidunt? Sex. Quæ? Qualitas, species, genus, numerus, figura, casus, cum declinatione.

Quot sunt qualitates nominũ? Deæ. Quæ? Propria & appellatiua. Propria, quæ vni tantum conuenit, vt Vergilius. Appellatiua, quæ pluribus, vt poeta.

Quot sunt vniuersum species nominũ? Duæ. Quæ? Primitiua, & deriuata. Primitiua, que non aliũde deriuatur vt poeta. Deriuatiua, quæ aliunde deriuatur, vt poeticus.

Genera nominũ quot sunt? Septẽ. Quæ? Masculinum, fœmininũ, neutrum, cõmune, omne, promiscuũ, & incertum. Masculinum, quod declinatur cum hic, vt hic poeta.

Fœmininũ, quod declinatur cum hæc, vt hæc poetria. Neutrum, quod declinatur cum hoc, vt hoc poema. Cõmune quod declinatur cũ hic & hæc, vt hic & hæc sacerdos, hic & hæc conuiua. Omne, quod declinatur cum hic & hæc & hoc, vt hic & hæc & hoc felix, expers. Promiscuum, quod sub vna generis nota marem & fœminam significat, vt hic olor, hæc aquila. Incertum, quod declinat cũ hic vel hæc, vt hic vel hæc finis, hic vel hæc cortex.

Numeri nominum quot sunt? Duo. Singularis & pluralis. Poeta, vtrius est numeri, singularisne an pluralis? Singularis.

gularis. Quid ita? Quia singulariter declinatur. Poetarum? Pluralis, quia pluraliter declinatur.

Figurę nominum quot sunt? Duæ. Quæ? Simplex & cõposita. Simplex, quæ nõ potest diuidi in partes significatiuas, & prioris sensus capaces, vt animus. Cõposita, quæ potest diuidi in partes significatiuas, & prioris sensus capaces, vt magnanimus, ex magnus, & animus.

Casus nominum quot sunt? Sex. Qui? Nominatiuus, genitiuus, datiuus accusatiuus, vocatiuus, & ablatiuus.

Qui casus dicũtur recti? Nominatiuus & vocatiuus. Qui obliqui? Genitiuus, datiuus, accusatiuus, & abltũs.

Poeta cuius casus est? Nominatiui, seu vocatiui, seu ablatiui. Quia in his casibus declinando reperitur, & per eorum articulum Italicè interpretatur, vt poeta, il poeta, a poeta dal poeta, ò dallo poeta.

Poetæ cuius casus? Genitiui, vel datiui, singulari numero, aut nominatiui seu vocatiui, plurali numero, hoc vel Italico articulo indicãte, vt poetæ, del ò dello poeta, genitiui. Poetæ al, ò allo poeta, datiui est casus, singularis numeri. Poetæ, i, li, & gli poéti. Nominatiui casus pluralis numeri, ò Poetæ, ò poeti. vocatiui eiusdem numeri.

Quot sunt declinationes nominum? Quinque. Quæ? Prima, secunda, tertia, quarta, & quinta.

Prima, cuius genitiuus singularis desinit in æ diphthongum, vt poeta, poetæ.

Secunda, cuius, genitiuus singularis desinit in i, vt dominus, domini.

Tertia cuius gtũs singularis desinit in is, vt pater, pr̃is.

Quarta cuius genitiuus singularis desinit in us, vt visus, visus.

Quinta, cuius genitiuus singularis desinit in ei, vt res, rei.

PRONOMEN.

PRONOMEN quid est? Pars orationis quæ declinata casibus, pro nomine proprio cuiusq; accipitur, personasq; finitas recipit.

Quot sunt pronomina indubitata? Quindecim. Quæ?

Ego,tu,ſui,illè,ipſe,iſte,hic,is meus,tuus ſuus,noſter,veſter,noſtras,veſtras.

Pronomini quot accidunt?Sex.Quæ? Species, genus, numerus,figura,perſona,caſus,cum declinatione.

Species pronominum quot ſunt?Duæ,ſimiliter ac nominum. Primitiua,vt ego,deriuatiua,vt meus.

Quot ſunt pronomina primitiuæ ſpeciei? Octo.Quæ? Ego,tu,ſui,ille,ipſe,iſte,hic, & is.

Quot ſunt pronomina deriuatiuæ ſpeciei?Septē.Quæ? Meus,tuus,ſuus,noſter veſter,noſtras,veſtras.

Vnde hæc deriuantur? A genitiuus trium primitiuorū ego,tu,ſui.Quomodo? A genitiuo mei vel mis,deriuatur meus mea meum.A genitiuo tui vel tis,tuus, A genitiuo ſui vel ſis ſuus. A genitiuo noſtrum vel noſtri,noſter & noſtras.A genitiuo veſtrum vel veſtri, veſter & veſtras.

Quot ſunt genera pronominum?Quatuor. quæ?Maſculinum,vt ille,Fœmininum,vt illa,Neutrum,vt illud,Omne vt ego,noſtras.

Ille cur eſt generis maſculini? Quia nomini generis maſculini applicatur,vt ille puer.Ego, quare eſt omnis? Quia nominibus cuiuſq; generis applicatᷓ vt ego vir,ego mulier,ego mancipium,ego conuiua,ego felix.Noſtras, cur eſt omnis generis?Quia cum hic & hæc & hoc declinatᷓ,vt hic & hæc & hoc noſtras,hic & hæc & hoc ueſtras

Numeri pronominum quot ſunt?Duo. Singularis, vt ego,Pluralis vt nos.

Figuræ pronominum quot ſunt?Duæ.Simplex,vt is, ego,Compoſita,ut idem,egomet.

Quot ſunt pronomīa ſimplicia?Omnia illa quindecim.

Quot ſunt perſonæ pronominum?Tres.Quæ? Prima q̄ ſignificat rem de ſe loquentem, ut ego. Secunda quæ ſignificat rem ad quam dirigitur ſermo,ut tu.Tertia,quæ ſignificat rem de qua ſermo habetur,ut ille.

Quot ſunt pronoīa primæ perſonæ?Vnū. Quod?Ego.

Quot ſunt ſecundæ?Vnum.Quod?Tu,cum uocatiuis a meus,noſter,& noſtras.

Quot ſunt tertiæ?Reliqua omnia. Nam regula eſt,

Omnia nomina, pronomina, & participia, sunt tertiæ personæ, exceptis ego, quod est primæ, tu, quod est secũdæ & omni vocatiuo, qui semper est secundæ personæ.

Casus pronominũ quot sunt? Sex. Qui? Nominatiuus, vt meus, genitiuus, vt mei, datiuus, vt meo, accusatiuus vt meum, vocatiuus, ut omi, ablatiuus, vt a meo. Carent tamen vocatiuo omnia pronomina. præterquam tu, meus, noster, & nostras. Caret etiã nominatiuo & vocatiuo sui.

Declinationes pronominũ quot sunt? Quatuor. Quę? Primus, cuius genitiuus singularis desinit in i, vt ego mei tu tui. Secunda, cuius genitiuus singularis desinit in ius syllabam, vel in ius diuisas syllabas, vt hic cuius, ille illius. Tertia cuius genitiuus singularis desinit in i, æ, i, vt meus mea meum mei meæ mei. Quarta, cuius genitiuus singularis desinit in atis, vt nostras nostratis,

Quot sunt pronomina primæ declinationis? Tria. quę? Ego, tu sui. Quot sunt secundæ? Quinque. Quæ? Ille, iste, ipse. hic, & is.

Quot sunt nomina declinantur per secundam declinationem pronominis? Octo. Quæ? Vnus, vllus, solus, alter, alius, totus, quis, vter, cum suis compositis.

Quot sunt pronomina tertiæ declinationis? Quinq;. Quæ? Meus, tuus, suus, noster, & vester.

Quot sunt quartæ? Duo. Quæ? Nostas, & uestras,

VERBVM.

VERBVM quid est? Pars orationis que declinata modis & temporibus, aliquid agere, aut pati, aut neutrũ significat.

Quotuplex est uerbum? Duplex. Personale & impersonale.

Quod est uerbum personale? Quod habet certos numeros & personas, ut singulariter amo, amas, amat. Et pluraliter amamus, amatis, amant.

Quod est impersonale? Quod nec numeros nec psonas hẽt certas, ut oportet, il fa dibisogno. amatur se ama.

Quotuplex est uerbum impersonale? Duplex, Actiuæ uocis, & passiuæ uocis,

Quot est impersonale actiuæ vocis? Quod desinit in t & dicitur Italice per il, vt oportet, il fa dibisogno.

Quod est impersonale passiuæ uocis? Quod desinit in tur, & dicitur Italice per se, vt amatur, se ama.

Quot accidunt verbo? Octo. Quæ? Genus, modus, tẽpus, numerus, persona, species, figura, coniugatio.

Quot sunt genera verborum? Quinque. Quæ? Actiuũ, passiuum, neutrum, deponens, commune.

Quid est verbum actiuum? Quod desinens in o, facit ex se passiuum in or, vt amo, amor.

Passiuum, quòd desinens in or, fit ab actiuo, vt amor ab amo.

Neutrum, quod desinens in o, non facit ex se passiuum in or, vt sto, curro, non enim dicimus, stor curror.

Deponens, quòd desinens in or, nec descendens ab actiuo habet actiui significationem, vt loquor, io parlo, nascor, io nasco.

Commune, quod desinens in or, nec descendes ab actiuo habet actiui, & passiui significationem, vt veneror. Io honoro, & son honorato.

Quot sunt modi verborum? Quinque. Qui? Indicatiuus, Imperatiuus, optatiuus, subiunctiuus, & infinitiuus.

Indicatiuus, quo quid agitur, indicamus, vt amo.

Imperatiuus, quo vt aliquid fiat, imperamus, vt ama.

Optatiuus, quo aliquid fieri optamus, & vtinã amarẽ.

Subiunctiuus, qui vt absoluat sententiam, alterum sibi subiungit verbum, vt si legeris, audiam.

Infinitiuus qui nec numerum nec personam definit, cum una voce vtranq; complectatur, & eget aliquo alio rum modorum, vt aliquid determinatum significet, vt cupio legere.

Quod sunt tempora verborum? Quinq;. Quæ? Præsens, præteritum imperfectum, præteritum perfectum, præteritum perfectum, præteritum plusquam perfectum, & futurum.

Præsens, quod rem nunc esse, vel geri significat, vt amoo amo.

Præteritum imperfectum quod rem fuisse quidem inceptam,sed nondum tamen perfectam significat,vt amabam,io amaua.

Præteritum perfectum,quod rem factam esse,& omnino absolutam significat,vt amaui. Io amai,& ho amato.

Præteritum plusquamperfectum,quod respectu præteriti imperfecti perfectiue,rem longe præteriisse significat,vt amaueram. Io haueua amato.

Futurum,quod rem futuram,aut in futurũ gerendam significat,qnasi promittit,vt amabo. Io,amaro.

Numeri verborum quot sunt?Duo Singularis, qui de vno loquiť,vt amo,Pluralis,qui de pluribus,vt amamus.

Personæ verborum quot sunt?Tres.Quæ?Prima ut amo,secunda vt amas, tertia vt amat.

Amo,cur est primæ personæ ? Quia tribuitur rei de se loquenti.

Amas cur est secundæ?Quia tribuitur rei ad quam dirigitur sermo.

Amat cur, est tertiæ ? Quia tribuitur rei de qua fit sermo.

Quot sunt species verborum?Duæ.Primitiua, vt ferueo,Deriuatiua,vt feruesco,

Quot sunt figuræ verborum?Duæ. Simplex, vt amo, Composita,vt peramo.

Coniugations verborum quo sunt?Quatuor.

Prima,quæ terminat secundam personam singularem præsentis tẽporis indicatiui modi,as syllaba producta,in uoce actiua, & aris vel are producta ponultima in voce passiua,vt amo amas,lætor lætaris vel lætare.

Sęcunda,quę secũdam personam singularem præsentis tẽporis indicatiui modi terminat es syllaba producta, in voce actiua,& eris vel ere producta penultima in voce pasiua,vt doceo doces,medeor mederis uel medere.

Tertia,quę secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi terminat is syllaba correpta in uoce actiua, & eris uel ere correpta penultima in uoce pasiua,ut lego legis,loquor loqueris uel loquere,

Quarta,

Quarta, quæ secundam per onam singularem præsentis temporis indicatiui modi terminat is syllaba producta in uoce actiua, & iris uel ire, producta penultima in uoce passiua, ut audio audis, largior largiris uel largire.

PARTICIPIVM.

Partici pium quid est? Pars orationis quæ declinatione per omnia nomen, temporibus, & significatione, citra modorum, & personarum descrimen uerbum a quo descendit imitatur.

Participio quot accidũt? Sex. Quæ? Tempus, significatio, genus, numerus, figura, casus, cum delinatione.

Quot sunt tempora participiorũ? Qu nq;. Præsens & præteritum imperfectum simul, præteritum perfectũ & plusquamperfectum simul, & futurum per se.

Quæ participia sunt præsentis, & præteriti imperfecti temporis? Quæcunq; exeunt in abs uel in ens, ut amans, legens.

Quæ participia sunt præteriti perfecti, & plusquamperfecti temporis? Quæcũque exeunt in tus, uel sus, uel xus, ut amatus, uisus, nexus,

Quæ participia sunt futuri temporis? Quęcunq; exeunt in rus uel dus, ut amaturus, amandus.

Quot sunt significationes participiorum? Totidem quot sunt uerborum. Actiua, ut amans. Passiua, ut amatus. Neutra, ut sedens, profectus. Quæ participia sunt actiuæ figuificationis? Omnia in ans, & in ens, item in rus a uerbis actiuis, ut amans legens, amaturus, lecturus, a neutris actionem significantibus, ut seruiens seruiturus, a uerbis deponentibus, ut loquens, loquunturur, & a uerbis communibus, ut criminans, criminaturus.

Quæ participia sunt passiuæ significationis? Omnia a uerbis passiuis, ut amatus, amandus, a neutris passionem significantibus, ut uapulans uapulaturus, a deponentibus quæcunq; futuri in dus reperiuntnr, ut loquendus, sequendus, a commuuibus in tus, & xus, item in dus, ut ueneratus, uenerandus, amplexus, amplectendus.

Quę sunt participia actiuæ, & passiuę significationis?

Omnia

Omnia in tus vel xus a uerbis communibus,ut criminatus,qui accusauit,& accusatus est. nonnunquam & a uerbis deponentibus , ut comitatus pro eo qui deduxerit, & pro eo qui deductus est,sic imitatus,& quædam alia,

Quæ sunt participia neutræ significationis ? Quæcunq; ducuntur a uerbis. omnino neutræ significationis siue o,siue o,siue or finitis,ut sedens,sessurus,proficiscēs profectus,profecturus.

Quot tempora participii trahuntur a verbo actiuo ? Duo.Quæ? pręsens in ans uel in ens,ut amans,uel legens & futurum in rus,ut amaturus,lecturus.

Quot tempora partcipii trahuntur a uerbo passiuo ? Duo.Quæ?Præteritum in tus,vel sus,uel in xus, ut amatus læsus,nexus, & futurum in dus,ut amandus,legēdus.

Quot tēpora partipii trahuntur a uerbo neutro? Duo. Quæ?Præsens in ans,uel in ens,ut stans,currens,& futurum in rus,ut staturus,sessurus.

Quot tempora participii trahuntur a uerbo deponenti? Tria. Quæ? Præsens in ans,uel in ens, ut piscans,loquens,præteritum in,tus,uel sus,ut loquutus,orsus,& futurum in rus,ut piscaturus,loquuturus. Sed huic accedit nonnunquam alterum futurum in dus,ut loquendus imitandus.

Quot tempora partipii trahuntur a uerbo communi? Quatuor duo ex actiua significatione , Præsens in ans, uel in ens,ut criminans,largiens,futnrum in rus,ut criminaturus,largiturus. Vnum ex passiua significatione,futurum in dus,ut criminandus,hortandns. Vnum ex utraque,præteritum in tus uel xus,ut criminatus,amplexus .

Genera participiorum quot sunt? Tria. Masculinum , ut amatus,fœmininnm,ut amata,neutrum,ut amatum.

Amatus cur est masculini generis?Quia est prima uox adiectiui.

Amata cur est fœminini generis ? Quia est secunda uox adiectiui.

Numeri participiorum quòd sunt? Duo, singularis & pluralis.

Amans

Amans uirtus est numeri?Singularis.Quare?Quia singulariter declinatur.

Figuræ participiorum quot sunt?Duæ. Simpliciter,vt amans,legens,Composita,vt adamans,negligens.

Casus participium quot sunt? Sex. Nominatiuus, vt amans,genitiuus,vt amantis, datiuus, vt amanti,accusatiuus,vt amantem, vocatiuus,vt o amans, ablatiuus, vt ab amante vel amanti.

Quot sunt declinationes participiorum? Tres. Quæ? Prima & secunda simul, vt amatus amata amatum, amati amatæ amati.Tertia,per se,vt amans amantis. Nam omnia participia præteriti & futuri temporis, sequuntur primam & secundã nominis declinationem Præsentis vero temporis omnia sequuntur tertiã. Atq; hæc declinantur per tres generis notas,vt hic & hæc & hoc amãs.Illa per tres diuersas voces sine generum notis,vt amatus amata amatum, amaturus amatura amaturũ, amandus amanda amandũ,Nempe omne participium poprie est adiectiuũ.

PRAEPOSITIO.

PRAEPOSITIO quid est?Pars orationis indeclinabilis, quæ aliis partibus orationis præponitur,aut per appositionem,aut per compositionem.

Præpositioni quot accidunt? Vnum. Quod? Seruire casibus. Et hoc est,præpositionem aliis partibus orationis præponi per appositionem.

Quot casibus seruit præpositio? Duobus.Quibus?Accusatiuo, & ablatiuo.

Quæ seruiunt accusatiuo?Ad,aduersus,aduersum,contra,erga,cis,citra,ultra,trans,circiter, circũ,circa,extra, intra,inter,ob,propter,penes,apud,per,secus,ante, post, pone,super,supra,infra,prope, iuxta,procul,secundum, versus, versum, vsque.

Quæ seruiunt ablatiuo? A,ab,abs, absq;, cum,coram, clam,de,è,ex,pro,præ,palam,sine,absque,tenus.

Sunt'ne quæ vtrique casui præseruiant? Sunt. Quæ? In, sub, super, & subter.

Quid est præpositionem aliis partibus orationis præ-

poni per compositionem? Præpositionem cum alii partibus orationis componi, ut adduco, pertingo.

Ergo omnis præpositio nunc apponitur casui suo, nūc adhæret composito. Minime uero, sed quædam hoc possunt, ut ad, per, præter. Quædam semper habent casum suum, nec ullo modo cōponi possunt, ut apud, & penes. Quædam semper sunt in compositione, & nusquā in appositione, ut sunt hæ, di, dis, re, se, am, con. vt diduco, distraho, recipio, semoueo, ambio, congredior.

ADVERBIVM.

ADVERBIVM quid est? Pars orationis indeclinabilis, quum nomini, cum uerbo uelut circunstantiam adiciēs.

Circunstantia est, ut quando, ubi, quantum, qualiter, quomodo, & huiusmodi, ut semper honoratus, heri lætus, hodie tristis, ubique puer, nusquam uir, parum uehemens, multum grauis, eleganter doctus, egregie cādidus, scriptit aliquando, passim se iactitat, plurimum ualet, satis scio, pulchre loquitur.

Aduerbio quot accidunt? Tria. Quæ? Significatio, species, & figura.

Quot sunt significationes aduerbiorum? Fere innumeræ ut in tanta circunstantiarum uarietate, temporis, loci, quantitatis, & cæterarum.

Da temporis, ut quando, heri, hodie, cras, pridie, postridie, quandiu, tantisper, paulisper, aliquantisper, quoties, sæpe, raro, subinde, nunquam, quosque, hactenus.

Da loci, ut hic, illic, inibi, nusq̃, passim, ubiq;, ītus, toris.

Da quantitatis, ut parū, minimè, maximè, summum longissimè, omnino, plurimum, satis, tantū, quantū, aliquātū.

Da numeri, ut semel, bis, ter, quater, quinquies.

Da ordinis, ut primo, deinde, dehinc, deinceps, postremo demum, denique, tandem.

Da qualitatis, ut doctè, pulchrè, scitè, appositè, fortiter, bene, malè.

Da interrogandi, ut quur, quare, quamobrem, quapropter quid ita? quin pro quur non.

Da dubitandi, ut forsan, forsitan, fortassis, & fortasse.

Da

De separandi, vt seorsum, priuatim, speciatim, egregiè nominatim.

Da congregandi, vt simul. vna, pariter, vniuersim, coniunctim.

Da vocandi, vt ò, heus.

Da negandi, vt non, haud, nequaquam:

Prohibitiuum est ne.

Da affirmatiue respõdendi, ẽt, certe, næ, sic, ita, quidni.

Da confirmandi, vt profectò, sanè, planè, nèmpe, vtique, nimirum.

Da iurandi, vt hercle, pol, ædepol, mediusfidius.

Da eligendi, vt potius, satius, potissimum, imo.

Da hortandi, vt eia, age, agite.

Da optandi, vt vtinam, ò, oli.

Da demonstrandi, vt en, ecce.

Da comparandi, vt magis, minus, maxime, minimum.

Da similitudinis, vt quasi, ceu, tanquam, vt, vti, velut, veluti, sicut, sicuti.

Da euentus, vt fortè, fortuito, forte fortuna.

Da intendendi, vt valde, magnoperè, impense, longè, prorsus, omnino.

Da remittendi, vt sensim, paulatim, vix, ægrè, penè, ferè, temere pro ferè.

Species aduerbiorum quot sunt? Duæ. Primitiua, vt sæpe, clàm. Deriuatiua, vt sæpicule, clanculum.

Figuræ aduerbiorum quot sunt? Duæ: Simplex, vt diu: Composita vt interdiu.

INTERIECTIO.

INTERIECTIO quid est? Pars orationis indeclinabilis, mentis affectum voce incondita significans.

Interiectioni quot accidunt? vnum tantum.

Quod? Significatio.

Significationes interiectionum quot sunt? Complures. Ostende.

Admirantis, vt papæ — Exultantis, vt euax.

Dolẽtis, vt heu, heu, hoi, ah. — Blandiẽtis, vt amabo, sodes.

Ex improuiso aliquid deprehendentis, vt atat.

Vitantis, vt apagesis. Laudantis, vt euge.
Exclamantis, prò ò. Execrantis, vt uæ, uah.
Irascentis, vt nefas, malum, infandum.
Minantis, vt veh. Vocantis, vt ehodum.
Silentium iniungentis, vt au, si, st.

CONIVNCTIO.

CONIVNCTIO quid est? Pars orationis indeclinabilis, adnectens ordinansq; orationis partes & sententias.

Coniunctioni quot accidunt? Tria. Quæ? Potestas, ordo, & figura.

Potestas coniunctionis quot species habet? Sex. Quæ? Copulatiuam, disiunctiuam, aduersatiuam, expletiuam, causalem, & collectiuam.

Da copulatiuas, vt, &, que, atque, ac, etiam, simul, quum, tum.

De disiunctiuas, ut, aut, uel, ue, nec, neq;, siue seu.

Da aduersatiuas, vt, at, sed, cæterum, verò, porrò, atqui, tamen, veruntamen, licet, quamque, quamuis, etsi, etiamsi, tametsi, saltem.

Da expletiuas, vt quidem, equidem, sed, enim, etenim, enim vero, autem.

Da causales, vt nam, nanq;, enim, etenim, quia, quòd pro quia, quoniam, quando, quandoquidem, si, siquidem, nisi, ni, propterea, quod, quippe, vtpote, siquidem, quin, quinetiam, sin, præsertim, alioqui, quatenus, prætera.

Da collectiuas, vt, ergo, ideo, igitur, itaq;, idcirco, quare, quamobrem, quocirca, proinde, ideoq;.

Quot sunt ordines coniunctionum? Tres. Qui? Præpositiuus, subiunctiuus, & communis.

Quæ sunt cõiũctiones præpositiui ordinis? Et, ac, atq; at, ast, aut, neq;, nec, si, quin, quatenus, sin, seu, siue, nisi, ni.

Quæ sunt coniunctiones subiunctiui ordinis? Que, ne, ve, quidem, quoque, autem, vero.

Quæ sunt communis? Ferè reliquæ, vt equidem, igitur, tamen, ergo, &c.

Quod sunt figuræ coniunctionum? Duæ. Simplex, vt nam, Composita, vt nanque.

Distichon.

DISTICHON.

Sunt leuia. At rudibus prodesse vtcunque volebam.
Quid morer, his saltem, dum nihil obfuerim?

DE CONSTRVCTIONE OCTO PARTIVM ORATIONIS.

HACTENVS de singulis partibus orationis extra cõplexum, nunc de iisdem coniunctis, id est, de ipsa oratione, quærendum videtur.

Igitur ex his partibus, quænam est orationis faciundæ ratio? per Syntaxin.

DE SYNTAXI.

QVID est Syntaxis? Orationis partium quasi structura quædam, & inoffensa copulatio, ad explicandam aliquam animi conceptionem, hoc est ad formandam atque edendam orationem.

Quid est inoffensa? Idest recta & congruens, ac sine vitio, & in qua nusquam impactum sit in peccatum.

Vnde figuratum est nomen Syntaxis? A secunda persona singulari præteriti perfecti indicatiui, verbi passiui *σύνταξαι*, id est, coordinor, est enim illic *συντάτομαι*, *σύνταξις*, id est, coordinatio.

Omnes'ne orationis partes necesse est simul ordinari & construi, vt istud opus exædificetur, hoc est, vt struatur & fiat oratio? Duas quidē semper, Nomen & Verbũ, quæ ob eam causam principes loquendi partes sunt, quod in hmōi constructione sententiam vel solæ absoluant. Reliquas non item semper adesse oportet, sed tantũ vbi significandarũ rerum series id postulat. Nam vt sensus in animo dicturi, aut dicentis erit, ita hæ ad nomen & verbum alias plures, alias pauciores adiungentur, quò sensum illum eædē vel impleant, vel expressius declarent, vel quò etiam dictionem ipsam, ac loquendi formã lepidibus exornent, alioqui ad sermonē prorsus inutiles futuræ, absque superiorũ nominis & uerbi sensui accõmodato cõplexu.

Quod hic ſermonē dicis non id ēt vocas orone? Vero.

Id ergo quid eſt: Quæuis rerum ſeries dictione expli cata.

Quam mihi dictionē narres? Illum ipſum, de quo dixi, rectum & congruentem vocum ſeu verborum contextū, quo certus de re aliqua animi ſenſus idoneè profertur, atque enuntiatur.

Iſtum ipſum vocum contextum, non ne iam Syntaxin ſeu orationis conſtructionem appellaſti? Prorſus.

Dic igitur, Syntaxis, ſeu partium orationis coordinatio, ſeu mauis orationis contextus & ſeries, hoc eſt, Orationis conſtructio, quot & quibus rebus conſtat, Duabus Congruentia, & Exactione.

De Congrvenția.

Quid eſt Cōgruentia? Declinabilium orationis partiū in aliquot accidentibus, certus inter ipſas conſenſus.

Quot partium eſt is conſenſus? Duarum earundem illarum principalium nominis, & verbi.

In quot accidentibus eſt? Quatuor, Numero, Caſu, Genere, Perſona.

De Congrventia Nominis.

Et nominis congruentia quicum eſt? Cum altero nomine, ſed bipartita eſt. Eſt enim congruentia Adiectiui cum ſubſtantiuo, & relatiui cum antecedente.

De Congrventia Adiectivi Et Svbstantivi.

Adiectiuum cum ſubſtantiuo in quot accidentibus conſentire debet? In tribus. In quibus? Numero, *caſu, genere, ut, uir, bonus, uxor caſta, mancipium uile.*

De Congrventia Relativi.

Relatiuum cum antecedente in quot accidentibus concordare debet? In tribus. In quibus? In numero, genere, & perſona. ut,

Vrbem quam dicunt Romam Melibœe putaui

Huic noſtræ ſimilem.

De Relativis.

Quid eſt Relatiuū? quod refert & repetit antecedens.

Quid eſt antecedens? Id ſine cuius intellectu non conſiſtit relatiuum, vt Deus omnia condidit, & idem omnia

ſubiecit

subiecit homini. Quid enim esset illud, Idem, nisi subaudieris, Deus, vt sit, Idem, scilicet Deus.

Quotuplex est Relatiuum? Duplex. Quomodo? Substantiæ, & Accidentis.

Quod est relatiuũ substantiæ? Quod refert antecedẽs substantiuũ, vt filius Veneris, is cui nomen est cupido, nõ is, quem illa peperit ex Anchise, qui dictus est Aeneas.

Da Relatiua substantiæ, Qui, quæ, quod, sui, ille, ipse, iste, hic, is, idem, suus, alius alter, reliquus, cætera, cæterũ, quia cætera non dicitur.

Quod est relatiuum accidentis? Quod refert antecedens adiectiuum, vt virgo candidã, qualis est nix procerus, quantus est gigas.

Da relatiua accidentis. Qualis, quãtus, quot, quotus, quotenus, quotuplex, quotuplus, cuius, cuias, aliusmodi, alteriusmodi.

vtrũ horũ esse oportet relatiuũ quod cũ antecedẽte cõformandũ est? Nẽpe relatiuũ substantiæ. Quolibetne? Nõ sed tãtum qui, quæ, quod, sui, ille, iste, ipse, hic, & is.

Habentne cætera cum aliquo congruere? Cum consequente, vt adiectiua cum substantiuis.

Adde quòd alius, alter, reliquus, cætera, cæterum, præter hoc, etiam ac genus & rem antecedentis respiciunt. Nã dum dico? Diligo te & cæteros discipulos, necesse est, te esse discipulum, alioqui vitiosa esset oratio.

Illud etiam memineris, qui, quæ, quod, & ipse, ipsa ipsum omnem personam recipere.

De Interrogativis.

Vllane alia obseruatur congruentia? Verum. Quæ? Interrogatiui & responsiui, nam Demonstratiui & Demonstrati conuenientia omnino similis est ei, quæ Adiectiua substantiuis admouet, & apponit.

Interrogatiuũ et Responsiuum in quot accidentibus debent conuenire? In uno. In quo? In casu nisi quid forte prohibet, atq; impedit diuersa earundem partium orationis exigentia.

Nihil præterea requiritur in cõsensu interrogatiui & responsiui? Illud, scilicet, vt interrogatiuo suũ accommodetur

detur responsiuum, vt Quē quæritis? Iesum Nazarenū, non Nazarenum tantum. Quis vocare? Claudius. Cuius est liber? Ioannis. Cui bene facias? Egenti. Qualis est præceptor? Non indoctus. Quantus erat Aeneas? Magnus, Quantus Iulus? Paruus. Quot domos habes? Duas, tres. Quotus vis cœnare, qual volete voi essere a cena? Secundus aut tertius secondo o tertio. Quoteni ibant? Bini, terni, &c. Quotuplum reddit tuus fundus? Decuplum, &c. Quotuples est vestis? Duplex. Cuius es genere? Gallus. Cuius es patria? Lugdunensis. Cuius professione? Grammaticus. in quibus omnibus responsiua cum interrogatiuis conueniunt in significatione.

Quur in cōsensu interrogatiui & responsiui excepisti si forte prohiberet diuersa orationis exigētia? Quia pcō tanti, quanti, quippiam emeris. Respondere non possis scutati, sed scutato tantum, idq; necessariò, ob diuersitatē constructionis, quæ in eo genere est. Rursum quærēti, cuius sit atra mentarium quodpiam, non tui, sed tuum, dici oportebit, atq; hoc itidem quandam velut necessitate.

DE CONGRVENTIA VERBI.

Verbi autem conuenientia quotuplex? Vnica & simplex, nempe solius verbi personalis finiti modi, cū nominatiuo, quem id ante se requirit.

Quur soli verbo personali finiti modi congruentiam tribuit? Quia quæcunque verba nec finitas personas, nec certos numeros habent, ea sola exactione contenta sunt, nec possunt non concorditer satis congruere cum omni persona & vtrouis numero.

Verbū ergo personale finiti modi, in quot accidētibus cōsentire debet cū suo nominatiuo? In duobus? In quibus? Numero et persona, ut ego lego, tu audis, ille docet: nos pficimus, nos tacitis, illi negātur.

DE CONCEPTIONE PERSONARVM.

Possuntne complures nominatiui verbo præponi? Admodum. Sed tunc numeri pluralis vt verbum sit, necesse fuerit. Vt enim singularem vnius nominatiuus, ita pluralem numerum flagitant qui plures vno sunt.

Verum quotæ personæ oportuerit esse verbū? Quotæ

fuerit

fuerit nominatiuus is, quo præſtātior demōſtrabitur perſona, vt quoties aderit prima perſona, ſemp intelligaī pſtantior, alioqui ſecunda prænalebit. Iam ego & tu efficiunt nos, Tu & ille, vos, Ego & tu, & ille, nos, vt, ego, & tu uni doctori operam damus, Io & tu ſiamo ſoggetti a vno regente. Tu & ille mihi traditi eſtis in diſciplinam. Tu & eſſo, mi ſete ſtati dati per eſſere miei ſcolari.

DE CONCEPTIONE GENERVM.

Ac ſimile quiddam fit in conſenſu adiectiui, & ſubſtantiui, itemq; relatiui, & antecedentis, quum duo triaue ſubſtantiua diuerſorum generum accommodātur vni adiectiuo aut relatiuo. Primum enim oportet hoc eſſe numeri pluralis, quia multis reſpondet, deinde generi adformari, quod cæteris præſtat. Iam maſculinum præſtat fœminino, & neutro, rurſus neutrum fœminino, vt, vir & mulier religioſi, qui pro eo ac debent, conditorem ſuū reuerentur. Lena & ſcortum ſunt reipublicæ pernicioſa.

Quomodo ſubſtantiuis, uel cuiuſlibet generis res animatas ſignificantibus, & adiectiuum, & relatiuum ad neutrum genus transferri ex vſu omne latinè dicentium cōſtat, vt, vrbs & templum dedicata ſunt. Labor & voluptas, quæ natura diſſimilima videntur, tamen ſocietate quadam inter ſe naturali ſunt innexa. Et, ferè ira & concitatio furori ſunt affinia.

Habem⁹ de Cōgruentia. Iā percōtemur de Exactione.

DE EXACTIONE.

Exactio qd eſt? Partiū orōnis vis quædā, & natura, qua in certo caſu aut modo alia aliam ſibi adiungi poſtulat.

Iſta uis ac natura in quot orationis partibus ineſt? In omnibus.

Omnibuſne ex æquo ſine diſtinctione aut exceptione? Hoc quidem mihi non ita uidetur. Quoniā ut non aliud, certè hoc intereſt, quòd uerbū in quo ipſo eſt tota uis ſermonis, quodq; orationis totā conſtructionē gubernat & a frōte, & a tergo ſibi aut caſum aut aliud quippiam loco caſus adſtrui uult atq; exigit, reliquæ orationis partes tantūmodo certiū ſibi quēpiā caſū poſt ſe adſciſcunt, qppe

pe verbo ſubiectiuæ, vt ſine quo nihil prorſus effecturæ ſint. Quo etiam nunc clárius appareat, quam merito dicatur verbum in oratione dominari. & caput eſſe, Tum excipienda eſt coniunctio, quia cæteras orationis partes ad ſui declarationem hæc nuſquam exigit, ſed eis tantum pro vinculo adhibetur, vt copulet, & connectat nunc verba, & ſenſus, nunc verba tantum, nũc ſenſus tantum. Nã quòd ſimiles caſus, & modos verbi exigere dici poſſit cõiunctio, hoc eo intellectu accipiendum eſt, vt quæcunq; alia orationis pars caſum aut modum verbi explanandi ſui cauſa ſibi adſciuerit, huic caſui aut modo, ſi opus erit alium quem aut caſum, aut modum adnectere per coniũctionem id quidem fiat, ſed ita, at neceſſe ſit, hunc eundẽ caſum aut modum omnino ſimilem eſſe ei, quem ea pars ſibi prius in conſtructionem adiunxerit, quo ſit, vt caſus per cõiunctionẽ copulati, aliunde, nõ ex ipſa coniunctione pendeant, nec eam declarẽt, ſed eam duntaxat partem abs qua (vt ſi dicam) reguntur, ſeu ad ſciti ſunt. Iam hic Exigentiam vocamus, quum partes orationis aliæ alias certis rationibus, & modis aſſumũt, ad explanendã, atq; implendam ſignificationem ſuam, quomodo ſubſtantiuũ ſibi adiungit adiectiuum, ſi videlicet abſq; eo nõ ſatis, aut non adeò expreſsè, aut eleganter intelligatur. Et verbum exigit aduerbium, atq; item præpoſitionem cum ſuo caſu, imò & alterum verbum, idq; alius modi, ſi aliter ſenſus perfici non queat.

Quotuplicem facis exactionem? Duplicem, Vnam a priore, alteram a poſteriore.

Exactionem a priore, quibus tribuis? Soli verbo. Quibus poſteriorem? reliquis omnibus (vt dixi) extra vnam coniunctionem.

De Exigentia Verbi Personali A Priore.

Verbum perſonale quid exigit ante ſe?

Oẽ verbũ pſonale finiri modi exigit ante ſe ntũm eiuſdẽ ſecum numeri pſonæ expſſum, uel ſubauditũ, aut quippiã pro ntõ, puta uel infinitiuum, uel alium quem modum cum ſua conſtructione. ut,

Non

Non hic hereo.io non sto qui. Albus sis an ater nescio. Io non so quello che tu sia. Quod vales bene est;che tu e sano e bene. Non est quod agas gratias, Non è cosa che tu me debbi ringratiare.

Quem vocas modum finitum? Vnum quemuis è quatuor primis. Quem infinitum? Solum quintum.

Quid uero impersonale uerbum exigit ante se? Obliquum aliquem casum.

Quē vocas obliquū casū? Omnē eū, qui rectus non sit.

Quot sunt recti? Duo. Nominatiuus, & Vocatiuus.

Quur Nominatiuus dicitur rectus? Quia hic aliunde non deflectitur. Vnde vsurpatiuè etiam dr̄ casus. cū aliūde nō cadat. Tū a frōte verbi in oratione collocatus, in faciē eiusdem verbi directo intuetur, & ante illud stat rectus.

Et Vocatiuus? Hic ēt rect⁹ appellari solet opinor, quia nominatiuo ferè similis est, & quia etiā præcedit verbū.

Quot sunt obliqui? Quatuor, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Ablatiuus.

Quur dicuntur obliqui? quia a recto deflexi sunt oēs, nec ante finita verba consistere queunt, itaque ad verba cum quibus construuntur non nisi obliquè respiciunt.

Traditurne vllus generalis canon, de anteriore verbi impersonalis exactione? Nullus. Est enim. multiplex & varia impersonalis verbi anterior exactio, nihilo secius, ac posterior? Proinde de ea nihil semel atque in vniuersum præcipi potest, sed tractanda est simul cum posteriore, id quod infra commodus suo loco fiet.

In exigentia anteriore verbi ꝑsonalis quid requisisti? Cōgruentia ipsius verbi cū suo recto in numero, & ꝑsona

Quid in exigencia anteriore impersonalis verbi vllamne congruentiam? Nullam, quia illic nec in numero, nec in persona errari potest.

Age vero circa posteriorē exigentiā vtriusq; horū, ec quid spectādū, atq; obseruandū censes? Ante oīa delectū.

De Delectv.

Quem mihi Delectū narras? Ne videlicet quem ca

casū verbo, exigentiæ regula congesserit hūc illi cōtinuo subiiciendū putemus. Quin iuxta Latinæ linguæ idiotismos accuratam singularū dictionū electionem ad nostri sermonis texurā adhibeamus, Nā, ago tibi gratias recte dicimus, quod Italice est, io ti ringratio. Facio tibi gratias, non item. Et si vtrunq; horū actiuū verbū est, admittens post se transitiue accusatiuū Itidē, Dare verba, Latinis tritū est, pro eo quod est fallere, atq; eludere. Tradere, seu Præbere verba, pro eodem, inauditū. Eiusmodi ergo sunt ea, in quibus haberi delectū præcipimus. Neq; n. protimus, quicquid ex præscripto grāmaticorū canonū dicatur. ob eā modo causam rectū existimari debet. Alioqui scire gratiam, sapere gratia, & facere honorē, fare honore, quæ plane Italica sunt, latina defendi possent, quū habere gratiā, & habere honorē, apud Latinos dicere sic moris. Verborum igitur electione diligēti opus est, & iudicio, ne latinitatē quasi obtorto collo ad linguæ nobis vernaculæ cōsuetudinē trahamus, quod Notarii publici, & Legulei, & Rabulæ forenses, & Theologi, ac Philosophastri, & cæteri eiusdem farinæ Gothici pleriq; omnes facere solēt. Sed vere Romano patriū sermonem potius seruire cogamus, dūtaxat vti latine dicere velimus. Quā quā in multis esse linguarū cognatio quædam videtur, recte enim græce dixero οἶδα τὴν χάριν, vbi Italica dicam, Scio tibi gratiam, ac latine quidem rursum, Nollē tā multam in eo operā ponere, similiter, vt Italicæ Protulero, Io nō vorria mettere tāta fatica in quella. Sed quoniam hoc perpetuū non est, nec vsum passim euenit, id dādam esse operam dixi, vt sic interpretentur ac conferātur linguæ, ne vllius earū proprietati vis adferatur, sed suauiq; integra seruentur dicēdi genera. Huius autem rei copiā faciet, & dabit diligens auditorum lectio, & tractatio, cū solicita ac prudenti obseruatione.

Non etiam in aliis constructionibus postulabitur delectus? Quidni? Vel in coniunctionibus requiretur, non modo reliquis partibus orationis, quarum propria est casuū exactio, nam neq; uero, age vero, at vero dicimus, neq;

autem, at autem, age autem, non dicimus. Cum e diuerso, non vero haud dicamus, sicut non autem, quia hoc usitatum, illud receptũ non est. Ergo his quoq; cõstructionibus necessaria est verborum electio, vt dici liceat in summa, latinæ orationis elegantiã in diligenti verborum electione, aptaq; eorundem collocatione, & structura totã cõsistere. Sed harũ rerũ pleni sunt libri elegãtiarũ Vallę.

Adsentior. Cæterum eandem istam a posteriore exigẽdi rationem, quoniam ad omnes orationis partes extra vnam coniunctionem pertinere etiam dixisti agendum liceat dę his ordine quærere, Interroga ut lubet.

De existentia posteriore singularum partium orationis, ac primum nominis.

Quot casus exigit nomen a posteriore? Quatuor, Genitiuum, Datiuum, Accusatiuum, & Ablatiuum.

Quæ noĩa exigũt Genitiuũ? Substãtiua, & Adiectiua.

Tenes regulam de Substantiuis? Teneo? Cedo,

Vbicũq; in sermone Italico post unũ aliquod substãtiuũ nomẽ, cuiuscũq; generis, et numeri et casus id fuerit, atq; adeo undecunq; idem pepẽderit, Quoties inquã, post id nullo ĩtermedio statim sequetur alterũ diuerse rei substãtiuũ, cũ articulo Italico genitiui casus sibi ex ipsius Italici sermonis proprietate, et usu præpositio, cuiuscũq; etiã generis ac numeri nomen hoc substantiuũ sequens fuerit, ipsum in sermone Latini genitiuo casus esse oportebit. ut,

La camisa del garzone. Subucula pueri. La botega dello mercatante, taberna mercatoris. La stãparia del stãpatore. Officina typographi. Le arme della nobiltate, nobilitatis insignia. Il manico della spada. Capulus ensis, una bota di vino. Dolium vini, vno goto de vino. Cyathus vini, vno mozzo di sale, Modius salis, vno paro de guanti. Par manicarũ, vno paro di calcette, par tibi aliũ, la lettera del letto. Fulcrũ lecti. La cima del bastone, estremũ baculi.

Qui sunt articuli. Italici genitiui casus? De, del, dello, delli Singulari, Delli, degli, delli, plurali.

Atqui iidẽ hi sunt etiam ablatiui casus. Quo discrimine alteros ab alteris secerni atq; internosci licebit? Quando non repugnante verborum sensu genitiuus is resolui

pote-

poterit in nominatiuum, cum verbo habet, ſeu poſſidet, mutato ſubſtãtiuo illo, vnde idem genitiuus pependerit, in accuſatiuũ nominis relatiui ſubſtantiæ, hoc erit ſigni, Italicũ illum articulum eidẽ genitiuo Italicæ præpoſitũ haberi, & eſſe oporteret genitiui caſus. Vt il compagno de Vliſſe. Comes Vlixis, quia Vlyſſes habet comitem. Le coſſe della lepore. Clunes leporis, Quia lepus habet clunes. La ſpalla del moltone. Armus arietis, ideſt. Armus quem habet aries; Il roſſo dell'oua luteum, oui ideſt luteum quod habet ouum, atq; item in aliis.

Quando vero non poterit fieri talis reſolutio, obſtãte ſermonis ſenſu, aut quando per articulum dabitur intelligi, rem eſſe, quæ ab aliqua re alia dici ac denominari, fieri, aut haberi ſignificetur, argumento, id erit, articulũ eſſe potius ablatiui caſus. Vt lo huomo dallo cauallo, il quale appreciauiz homo ab equo, quẽ licitabare, non homo equi, ſicut, mercenarii a villa, gli mercenarii dalla villa, Eius famulus a pedibus il fante dalli piedi, non eius famulus pedum. Miniſter eius a cubiculis, miniſtro da la camera. Homo a prælectionibus, a ſtudiis, & memoria rerũ excolendarũ. Huomo dalla lettura. dalli ſtudii, & littere. Hinc dicimus. Erat ei a prælectionibus. Quello ſeruiua alle lettioni. Sũ tibi a ſtudiis, io te ſeruo alli ſtudii. Sum tibi a memoria rerũ excolendarũ. Io te ſon ſeruitore a intendere li buoni libri, & autori. Gioanne dalla botega. Ioannes a taberna, alioqui tabernæ adminiſtrator pro famulo qui merces in taberna tractat, il ſeruitore della botega, rectũ erit, habet enim, & taberna ſuũ adminiſtratorẽ. Itẽ, Petrus a Lugduno, nõ Lugduni. Frãcicus a Turnone, nõ Turnonis, nec dicetur eſt Turnonis, ello è da Turnon, ſed eſt a Turnone. Ita, Frãciſcus a Claromonte, nõ claromontis, Ioannes a Prato, nõ prati. In quibus, de articulus Italicus plane ac ſine controuerſia eſt ablatiui caſus, & ad ablatiuũ pertinet, niſi videlicet, quũ hæc Latinis elegãter transfigurantur in epitheta, vt Frãciſcus claromontanus, Petrus Lugdunẽſis, Turnonius heros, quẽadmodũ dicimus, a manibus, & amanuenſis, ſecretarius, & a

secretis, quæ oĩa multo latius ac fusius dispsa sunt ac dissipata, quàm vt vna aliqua præceptione attringi, & concludi possint, sed diligenti obseruatione opus est, propterea quod in eis passim vulgo peccatur.

Est tamen ubi interim genitiuũ cõstruere licet, aut ablatiuũ cũ præpositione de, è, uel ex, absq; discrimine, nempe casum materiei ex qua aliquid esse seu constare significetur, ut, acceruus lapidum, & ex lapidibus. Vergilius,

Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus.

Crater argẽti, apud Persiũ, & Crater ex argẽto, aut etiã, Crater argẽteus. Vas e vitro, aut vitreũ, aut vitri. Subucula lini, aut è lino. Vestis è serico, aut serica seu sericea. In quibus omnibus etiã exprimitur Itálicus articulus de.

Atq; huc referri licet partiuorum naturam; optimus plebis, & optimus de plebe, eorum vnus; & ex eis vnus. Alius autem cuiusdam rationis, & formæ sunt, Omnium horarũ homo, Huomo de tutti. Et, per paucorum hominum homo, Huomo de puochi homini.

Alicubi magis cõuenit loqui per ablatiuũ cũ p̄positione, ut in ex primẽda origine, aut efficiente, atq; autore causa, ut, Ex illustri familia vir, Homó de nobile famiglia, gentilhuomo, sic enim accõmodatius dicitur ad id quod significatur, quã, vir illustris familiæ, nam alioqui vir illustris familiæ eadem ratione dícitur, qua vir incertæ originis, id est, cuius origo incerta est. Similiter virgo e diuite ac potẽti domo figliuola de ricca, & potente casada, potius quàm, prædiuitis ac potentis domus, quasi videlicet sub audiar illic nata, seu orta. Sic omnino, vir ex Deo, significantius etiã quàm vir Dei, quasi etiam tu dicas virum, qui totus a Deo effictus at compositus sit ad ea, quæ sunt ipsius Dei, alioqui dubium non est, quin Dei simus omnes. Sic opt. max. præceptor, & dominus noster CHRISTVS, Vos, inquit, ex patre diabolo estis, potius quàm patis diaboli. Sic & Terent. (vt misceam sacra prophanis) Ea primum ab illo animaduertenda iniuria est, Iniuria, ab illo, inquit, significantius omnino, quàm si dixisset, iniuria illius, id quod vel cæco appareat. Nam in illo, ab illo, nulla subes-

subesse potest amphibologia, in illius, subesset. Quippe quũ is genitiuus, & actiue, & passiue significare possit, vt sit, iniuria illius, vel quam fecerit. vel quam passus sit. Sicut in Eunucho, Vbi vis adsunt tibi dona a Phædria. Nã si Phædriæ dona dixisset, dubiũ erat, vtrũ diceret, dona ne quæ Phædria aliunde accepisset, & vt sua haberet, an quæ is ad Thaidem mitteret. Ergo, adsunt, tibi hic a Phædria dona. Simile est Ciceronianum illud de Orato. A cæteris silentium ab oratoribus solitudo, nempe quòd, & cæteri silerent, & oratores solam reliquissent, idest, deseruissent, curiam. Vitanda est enim vbique quoad eius fieri potest amphibologia. Alioqui indifferenter dici poterit, hoc tuum esse credebam, & hoc esse a te credebam. Io credeua che tu fosse l'autore, & inuentore di questo. Hoc Plauti est, seu è Plauto seu Plautinum. Quanquam etiam, quàm amicus ex animo, magis mihi quidem arrideat quàm amicus cordis, & è schola Socratis aut Platonis discipulus, quàm scholæ Socratis aut Platonis.

Nec omnino diuersa erit constructio, ubi Italice dicitur, de casa o della, ibi enim ablatiuo cũ præpositione a uel ab, aptior fere (mea quidem sententia) locus est quam genitiuo, nam genitiuo ibi etiam locum esse, non sum qui negem.

Terent. Quis a me tã grauiter pepulit fores? idest, meas, seus domus meæ, Che a cosi forte batuto alla mia porta, o de casa mia. Alibi. A me nesció quis exit, Io non so che vsaisse della casa mia, Alibi, Cõcrepui a Glycerio hostiũ, Quum, hostium Glycerii sine vitio dicere potuisset sicut M. Cice. lib. 1. de Oratore, Testis est inquit, Q. Mutii ianua, & vestibulum. Item alibi idem Teren. Ab Andria est ancilla hæc, quum, Andriæ ancilla dicere potuisset. Questa ancilla è de casa de Andria, Rursum alibi idem. A vobis est inquit, de puero loquens, Le de casa vostra, quũ, vester est, etiam ibi dicere potuisset. Sic, a me tibi dabo chlamidem, Io te daró il mãtello de casa mia, Aut a me, idest. meam. Hæc sine dubio latissime patent etiam extra hunc sensum, vt a Laurentio Valla elegantiarum præceptiones, &, Laurentii Valle elegantiarum seu de elegan-

gantiis præceptiones. Quintiliani oratoriæ institutiones, &, a Quintiliano oratoriæ institutiones.

Non etiam construi possunt substantiua nomina cũ ablatiuo sine præpositione? Non per se. Quid est, non per se? Nam quòd construantur cum ablatiuo sine præpositione, similiter ac cum genitiuo, quum tribuimus cuipiam aliquid in laudem, aut uituperium, id efficitur adiectiuo, seu epitheto ipsius laudis, aut uituperij. ut, Puer ingenii summi, & ingenio summo, homo ualentissimi corporis, & ualentissimo corpore, mulier perfrictæ frontis, & perfricta fronte, femina senza vergogna.

Nec alios casus admittunt substantia? Non. Quid ergo fit reliquis obliquis? Eos adiectiua sibi, adsciscunt. Non hæc etiam genitiuum sibi adsciscunt? Quidni? Pleraque singularem & pluralem genitiuum nullo discrimine, Quædam pluralem tantum.

Quæ adiectiua utrumuis genitiuum flagitant?

Expers belli, Quello che non sa de guerra. Peritus rerũ, Fides animi, Cupiẽs lucri, Fugitans litiũ, quello che porta la fatica, Tolerans laboris, Quello che porta la fame, patiẽs inediæ Profusus sui, Quello che è prodigo del suo. Participialia fere sunt, & uerbalia, & actiue significant.

Quæ adiectiua genitiuum multitudinis tantum admittunt? Partitiua, idq; cum generis consensu.

Vterque nostrum, Alter Aiacum, Sodalium Franciscanorum quiuis, Quidam tuorum, Si quisquam horũ, Quicunque ciuium, Huius nationis quispiam, Vnus uirorum, Primus auditorum. Item gradus comparationis. Nigræ lanarum, Fortior manuum, Omnium præstantissimus, & hoc genus cætera.

Quur genitiuum multitudinis, quàm pluralem maluisti? Vt singularem genitiuum collectiui nominis complecterer, qui tametsi voce singularis est, tamen de multis dicitur, ideo etiam genitiuum est multitudinis.

Quænam uero adiectiua nomina partitiua dicuntur? Ea per quæ pars a toto abduci significatur.

Quo pacto? Nam quum dico, Omniũ præstãtissimus, in illo omnium, dico totum, in præstãtissimus, partẽ eius

T totius,

totius, quam inde.i.ex illo eodẽ toto abduco, & separo, significo enim vnũ aliquem ex illi omnibus. Atq; itidẽ quũ dico, Vterq; nostrũ, in genitiuo nostrũ, est totum, vt hoc loco accipitur totum. Vterq;, id est, ego, & tu, singu li partes sumus illius eiusdem totius.

Referuntur in numerum partiuorum gradus comparationis? Maxime.

Quod sunt gradus comparationis? Tres. Qui? Positiuus, vt fortis, forte. Comparatiuus, vt fortior, piu forte Superlatiuus, vt fortissimus fortisſimo.

Ecquis de his in vniuersum tradi potest canon? Videtur posse. Quisnam? cedo. Siquidem hunc modum pręcipitur, ut,

Quod Italica dicitur, il piu forte, et fortisſimo. Si duo tãtũ sint dicendum sit per comparatiuum cum genitiuo multitudinis.

Vt fortior manuum. La piu forte delle mani. Et fortior Aiacum. Il piu forte de Aiaci.

Si plura duabus sint oratio fiat per superlatiuum itidẽ cum genitiuo multitudinis, ut græcorũ fortissimus est Achilles, Achille e il fortisſimo de Græci. Prudẽtisſimi ciuitatis qui tacẽt. Prudẽtisſimi de la citta son quei che taceno. Virginũ pulcherrima. La bellisſima delle uirgine. quod uero. Italicæ dicitur, piu che, hoc tãtũ dicatur per cõparatiuũ cum ablatiuo fine præpositione. Vt Achilles erat fortior Hectore, Achille era forte piu che Hettore. Qui quidem ablatiuus resolui potest in casum similẽ ipsi cóparatiuo intercedẽte particula quàm, ut, Hectorem perhibent fortiorem quàm Achillem. Atq; hoc est, quod de his rebus in genere tradi posse reor. Nam Italico illo, il piu forte & fortisſimo, quarũ rerum fiat comparatio, eas eiusdem generis esse, illo uero piu, che non item esse oportere intelligi, satis datum est. Addamus tamen, si uidetur, illud quoq; obseruandũ esse, quod comparationis ipsius natura comparatum est, & de eadem regula intelligi potest, ubi adsunt res, ut dicimus, similis generis, si duæ tantum erunt, uel in so la adiectiui cum substantiuo congruẽtia, & citra genitiui exactionem, ut comparatiuo utamur.

Si uero

Si vero plures superlatiuo, vt certior polus est antarcticus, non certissimus, quia tantum duo sunt poli. Item, sol est planeta maximus, idemq; optimus ac saluberrimus. Audio & fateor.

Iam Datiuum quæ adiectiua sibi asciscunt? *Datiuum uel genitiuum recipiunt, Affinis criminis, uel crimini.* Nec dicam reus criminis, quello che è colpeuole del peccato. Similis domini, vel domino. Proprium uirtutis, uel uirtuti. Commune omniũ, uel omnibus. Amicus illius vel illi. Finitimus, vicinus, propinquus, cõscius, cõformis, conterminus, &c.

Quæ adiectiua Datiuum tantum postulant? *Quæcunq; commodum aut incõmodũ significant.* vt, Fidus amico. Perfidus Regi, quello che rompe la fede allo Re. Omnibus acceptus. Accetto a tutti. Suis malus, alienis bonus. A gli suoi catiuo, a gli altri buono.

Huc pertinet opus, quod cum datiuo et ablatiuo sine prępositione construitur, intermedio quidem uerbo substãtiuo Sum, es, est. ut, Mihi uiatico opus est, vbi Plautus etiam dicere solet, usus, pro opus, A me è di bisogno di questo cibo al uiaggio. Senectutis subsidio aliquo tibi opus erit. A te sarà di bisogno d'aiuto alla uecchiezza. Dicimus et, nõ sum tibi opus, Nõ ti son dibisogno. i. non eges mei. Mihi opus nõ fuisti. Et, Mihi te opus non fuit, id est, tui non egebam, te seu tui facile carui. Io non haueua bisogno di te.

Quæ adiectiua accusatiuum sibi uendicant? *Quæ ad aliquem dimensionem spectant,* vt, Caulis palmum altus, Il trõco d'una herba alto uno palmo. Septem pedes longus. Crassus tres digitos. Latus ulnam. Largo un brazzo.

Quæ adiectiua ablatiuum sine prępositione uolunt? Contẽtus paruo, Præditus uirtute, Diues agris, Ne ligula quidem dignus. Genere. Andria, Integer pudore & dignitate, di quello a che l'honore non gliè diminuito.

Quæ adiectiua ablatiuũ sibi cũ prępositione a uel ab subijciũt? Animo est a literis alieno. Hoc ab eius sententia diuersum est. Hic est alter ab illo. A me pudica est, quasi soror mea sit; Quanto a me, ella è casta, come sia mia sorella. Terent. Narratque ut virgo a se integra etiam tum sit.

Item ab animo æger sum, etsi a morbo satis ualeo; tu ab animo otiosus es, tu te dai buono tempo non hai fastidio allo cuore. Ab equitatu firmus. forte de persona a cauallo. Illi sunt ab ingenio improbi. Quelli sono de improbo ingegno, o natura maligna.

DE EXIGENTIA PRONOMINIS.

QVIS a pronomine exigitur casus? *Genitiuus pluralis, sed hac lege, ut accedat consensus generis.* ut, Aiacum hic Telamonius, ille Oilei filius fuit.

Quot sunt pronomina Demonstratiua? Omnia. Nullum.n pronomen est, quod uim demonstrãdi nõ habeat.

Quot sunt Gentilia, seu Patria? Duo. Nostras, & Vestras.

Quur ita uocantur? Quia per ea gentem, & patriam, aut etiam professionem significamus.

Quot sunt relatiua? Octo, ille, ipse, iste, hic, is, sui, suus, idem.

Quot sunt reciproca? Duo Quæ? Sui, & Suus.

Quur dicuntur reciproca? Quia in seipsa reflectũtur; vt, Itoli, fere sibi placent.

Quot sunt possesiua? Quinque, Meus, tuus, suus, noster, vester.

Quur vocantur Possesiua? Quia per ea posfideri aliquid significamus.

Vtrum dicẽdum est, meine liber an meus? Liber meus. Quid ita? Quia mei cũ similibus passiue, nõ possesiue seu actiue significãt, ut, amor, desiderium, cura, solicitudo, memoria, copia, dolor, potestas, utilitas, usus, uis, fastidium, fauor, mei, tui, sui, nostri, uestri, passiue significant, quòd hæc ab aliis de nobis habeantur. At desiderium, fastidiũ, cura, solicitudo, memoria, copia, dolor, potestas, utilitas, usus, amor, meus, tuus, suus, noster, uester, actiue seu possesiue significant, quòd ea penes nos sunt, neque aliunde ad nos emanent atque influant. Vehementer tua sui memoria delectatur, Grandemente ha appiacere per la tua memoria di esso. Sic ornate etiam dicimus, Mea unius opera liberatus es, Tu e stato liberato per la mia opera sola. Ex

Ia. Ex tuo ipsius animo coniecturam feceris an grauer ita accipi, Per l'affettione di te stesso, tu potrai presumere a imaginare, sel me aggraua essere cosi trattato. Noster duorum conatus nihil efficiet, nisi manu ipse admoueris, Il forzo di noi doi non farà niente. Se tu non gli metti la mano. Item mei solius es immemor, Tu non te arecor di di me solo. Sui conueniēdi omnibus poteſtatē facit, Il permette facilmēte a ciascheduno de parlare a lui stesso.

DE EXIGENTIA POSTERIORE VERBI.

Quot casus exigit verbum a posteriore? Quinq; Nominatiuum, genitiuū, datiuum, accusatiuum, & ablatiuum.

Quæ verba exigunt a posteriore nominatiuum?

Verbum substantiuum, uerbum uocatiuum, et quodcūque eorum uim obtinet, exigit a posteriore nominatiuum, qui ad idem pertinet, quod significat nominatiuus a priore, ut, sum pius, uocor Aeneas, salutor poeta.

Quot sunt verba substātiua? Vnū tantum, Sum es est. Quot sunt verba vocatiua? Quinque, Appellor, dicor, nominor, nuncupor, & vocor.

Dic horum vim habētia, Fio, euado, existo, sto, venio, videor, iudicor, cognominor, inscribor. & similia fere ex omni genere personalium, vt Oscurus fio. Hodie intelligentes, & boni videntur stulti. Dormit securus. Bibo ieiunus. It cubitum incenatus.

DE GENITIVO.

Quæ verba exigunt genitiuum?

Omnia uerba cuiuscunque generis sint, quorum quidem significatio ad aliquod pretium attinere potest, admittunt post se hos genitiuos, tanti, quanti, tantidem, quantiuis, quantilibet, quanticunque, pluris, et minoris, substantiuè quidem acceptos. Nam si adiectiuè ponuntur cum substantiuis, abeunt in ablatiuos. Quemadmodum cætera pretij nomina, quæ omnia in ablatiuo ponuntur sine ulla præpositione.

Non est mihi copia tanti, vt fieri seruus ventris amore velim. Quanti virtutem pendes, facies, habebis, æstimabis, tantidem apud homines penderis, fies habeberis. Quanti praosus es? Quanto hai pagato pel tuo disnare.

Quanti constant tibi semel duodeni panes? Quanto costati vna donzena di pane?
Tanti emi tria pondo carnis veruecinæ, id est libras.
Quantilibet indicat pannum; Apprezia il panno quanto gli piace.
Pluris liceor, quàm quanti est, Io ve ne offerisco piu che non uale. Liceor præsenti pecunia.
Non addicet tibi ædeis minoris. Non ve liberarà la casa per manco. Tanta summa non mercor.
Quanto pretio redempta est?

Nihilo minore pretio distrahitur lignum, quàm si frigus esset acrius. Magno illi stetit, Eglie costato bono pretio. Putri mespilo non emerim, Io non haueria comprato vna nespola marza. Vsitatius tamen est Latinis, Vitiosa nuce non emerim. Nimio docet, Lui vende troppo le sue lettioni. Hoc non valet teruncio, aut teruntium etiã.

Priuatim uero uerba æstimandi, curo, puto, facio, consulo, duco, pendo, habeo, id est, æstimo, præter dictos genitiuos amant etiam hos sibi adiungere, magni, parui, nihili, maximi, minimi, flocci, nauci; assis, huius.

Quid de me fiet, parui curas. Puoco tu ti curi di quello che interuiene di me. Non assis facio, nihili, flocci pendo istos nebulones, Io non stimo questi nebuloni, o cianciatori. Aequi boniq; facio, æqui boniq; consulo, & boni consulo, Toglio in patientia.

Præterea ex actiuis uerba accusandi, damnandi, absoluendi, monendi, et consimilia, præter accusatiuum adsciscunt sibi genitiuum uel ablatiuum significantem crimen aut pœnam.

Qui alterum incusat probri, ipsum se intueri oportet, Quello che accusa l'altro de inhonore, debba bene riguardare se stesso. Arguo te solœci, vel solœco, Io ti riprendo de incongruità. Ne quenquã peccati temere damnes, nõ condannare stoltamẽte alcuno di fallo, o di hauere fallito. Magnæ sũmæ dãnatus fuit, aut magna sũma, E stà condannato vna grãde somma. Reuincã te mendacii, seu mendacio, Io conuenzerò te della bosia. Insimulat herum auaritiæ, Accusa allo suo messere d'auaritia.

Absolui

Abſolui illum iniuriarum. Abſolui illum iniuria.
Admoneo te errati. Io auiſo te dil fallo.
Cōmoneo te promiſſi. Oē tēpus nos admonet Chriſti.

Excipiuntur alter, vter, vterque, ambo, conſtruuntur enim hic duntaxat in ablatiuo. Vtro accuſatus es, mendacij, an periurij, an vtroque? Reſponde, neutro, aut altero, aut ambobus.

Atq; ex neutris ſatago aſſumit genitiuum rerum.

Vt hic ſatagit rerum ſuarum, Coſtui, penſaſe & inſognaſe nelle ſue facende.

Quedā genitiuū recipiunt aut ablatiuum in eundem ſenſum.

Vt egeo tui, egeo pecunia. Careo tui, & careo libris.

Memini cōſtruit cū gtō, vt memini huius rei. Cū actō, vt, memini hanc rē. i. recordor. Cum ablatiuo accedēte ꝑpoſitione de, vt, nō meminit de hac re, id eſt, mentionē nō fecit, quo ſenſu dicitur etiā, non meminit huius rei. Conſtruitur præterea cum infinitiuo, vt, non memini legere.

Tum ex deponentibus Miſereor, Recordor, Obliuiſcor, genitiuum requirunt. Vt, Miſerere mei, Deus, Recordare ſuperioris vitæ, Obliuiſcere malorum.

Ad hæc intereſt, refert, et eſt, pertinentia ad officium uel utilitatem, ſeu, imperſonalia ſint actiuæ uocis, ſeu perſonalia, quo uis geniti uos admittunt, præter illos quinque pronominum primitiuorum paſſiuè ſignificantes, mei, tui, ſui, noſtri, ueſtri: uice quorum intereſt, et refert, aſſumunt ablatiuos poſſeſſiuorum fœminini generis, mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra, quibus additur ablatiuus cuia. Eſt uerò accipit nominatiuos generis neutri, meum, tuum, ſuū, noſtrum, ueſtrum.

Intereſt omnium rectè agere. Appertiene a ogniuno a fare bene.

Doctoris eſt præcipere, & diſcipuli obtēperare, Appertiene al maeſtro a donare dottrina, & al diſcepolo obedire.

Magni referebat te conſiliis eius intereſſe, Era gran bene tu eſſere preſente a li conſilii di eſſo.

Aut noſtra aut amicorum intereſt ſcire, Appartiene a noi & alli amici ſapere. Quid tua id refert? Ineptum nimis eſt, quid habes tu ad faciendum?

Non est meũ contra auctoritatem præceptoris dicere, Non stà à me dire contra l'autorità del præcettore. Cuia refert doceri, eius est idoneũ magistrum deligere. Dicimus etiam, magni mea interat. Mea nihil refert dum potiar modò, Io nõ me ne curo, pur ch'io l'habbia hora.

Item in prima et secunda declinatione, numero singulari, loci minoris proprium nomen in quo esse, aut agi aliquid dicitur, cum omni uerbo absolute construi potest in genitiuo.

Vixit Romæ, Egit Lugdni, Lutetiæ florent bonæ lrẽ.

In tertia uerò declinatione, aut plurali tantum numero, in ablatiuo.

Vt, Militauit Carthagine, Claruit Athenis.

Etiam appellatiua hæc ponuntur in genitiuo,

Iacet humi, Domi, belliq; viximus. Domi nostræ cœna ui non autem, domi pulchræ, sed in domo pulchra.

Cætera appellatiua aut propria maiorum locorum ponuntur in ablatiuo cum præpositione.

Vt, Gommorabar in suburbano, Dixi horaias in templo. Minora loca sunt vrbes seu oppida, castella, pagi, seu vici. Minora regiones, prouiciæ, insulæ.

De Dativo.

Quæ verba exigunt datiuum?

Cuiuscunque generis uerbum habere potest etiam præter alios casus datiuum significantem personam siue rem in cuius gratiam, uel honorẽ, uel cõmodum, uel horum cõtrarium, actio uerbi cedit.

Vt, Nequicquam sapit, qui sibi non sapit. Nulla sà quello che non sà a si stesso.

Mihi istic nec seritur, nec metitur. Io non faccio costi alcuno de gli miei guadagni. Omnia tibi faciam, & obsequar quæ voles. Io farò tutto quel'o che vorai.

Si quid peccat, mihi peccat, Si il fa fallo, il falla a mio danno. Serua tibi, non pro te. Cui viuis? id est, cuius gratiam vel honorem?

Viuit deo, Viue a Iddio, ciòè per Dio.

Atq; hoc est, quod dicunt verbum acquisitiuè poni.

Quid mihi succeses, seu irasceris? De che seiru irato contra me? Semper mihi reclamas, & obstrepis. Tu e sempre

contra me. Item contingit accidit, euenit, vsu venit, obtigit, vacat, congruit, cessit, cecidit obuenit, & vertit. Atque hæc postrema ferè cum aduerbio bene aut male, vt, bene cessit tibi &c.

DE ACCVSATIVO.

Quæ verba exigunt accusatiuum?

Omne uerbum actiuum eius naturæ est, ut a nominatiuo personæ agentis feratur in accusatiuum personæ patientis.

Vt, Non abigo, non exigo te. Io non te spingo fuori.
Non eclusi te foras. Io non te ho sarato di fuori.
Tu refers mihi patrem, Tu me resomigli il padre.
Appendi lardum meum. Io ho pesato il mio lardo.
Pendit viginti libras,. Il pesa lire vinti.
Pisces istos pulchrè macerato. Mollifica bñ costesti pesci.
Currus bouem trahit, Italicum prouerbium, est, Il carro và auanti alli boi.
Sequamur Christum. Amplectamur Euangelium.

Quid vocas personam agentē? Rem quæ agit id quod verbum significat.

Quid patientem? Rem quæ in se illud agi sustinet, id est, quæ illam actionem recipit. Vt quum dico, ignis vrit lignum, ignis quantū huc attinet, est persona agens, quia est res quæ id agit, quod verbum significat. lignum, est persona patiens, sic enim loquuntur Grammatici, quia est res, quæ in se recipit id quod ignis agit. Et huiusmodi vocatur persona constructionis. Nam sermonis persona ea est, de qua supra in pronomine egimus.

Actiua sunt, quæcunq; ex omni gere actionem significant Atque *ex his sunt quæ præter accusatiuum personæ patientis, adsciscunt sibi etiam alterum accusatiuum rei.*

Vt docui te honesta. Si te veritatē exigant, quid
Erudij te bonas literas. dices?
Pacem te poscimus omnes. Precor te veniā. Percontor
Hoc te vehementer rogo. te vnum'. Hortor te virtutē.

Sunt quæ posteriorem accusatiuum mutant ablatiuo sine prapositione. Vt, Induco te vestem, & induo te veste. Erudio te literas, & literis.

Quæ-

Quedã cum præpositione, ut oro, quæro, flagito, rogo, interrogo, posco, postulo, precor, sciscitor, percontor hoc abs te.

Porro quinque uerba impersonalia actiuæ uocis penitet, tædet, miseret, pudet, et piget à fronte postulant accusatiuum, et à tergo genitiuum uel infinitiuum.

Vt, Pœnitet nos huius rei. Cuius? Nempe, te non ad fuisse. Nominem miseret mei, Niuno ha pietà di mè.

DE ABLATIVO.

Quæ verba exigunt ablatiuum?

Passiua omnia exigunt ante se nominatiuum personæ patientis, et post se ablatiuum cum præpositione à uel ab personæ agentiũ, aut nonnunquam datiuum ablatiui loco.

Vt deferor ab amicis, Superor ab æqualibus. Honesta bonis viris, no occulta quæruntur, idest, à bonis viris. Sũt mihi reperti capreoli, idest, à me. Post passiua participia frequẽtior datiuus q̃ ablatiuus, dilectus deo, nulli cognitus, frequẽtius, quàm à deo dilect⁹, à nullo cognitus, &c.

Hoc fit à Deo. Væneo ab hoste. Suppellex ista a nemine licuit. Vapulauit à præceptore. Oscular à matre.

Passiua, idest, quæ agi in se aliquid significant.

Inter actiuum autem in o, et eius passiuũ in or ita conuenit, ut ex actiui nominatiuo fiat passiui ablatiuus cum præpositiono, a uel vb, et ex accusatiuo illius, fiat huius nominatiuus. Hoc est, ut eadẽ persona sit agens in passiuo, quæ est in actiuo, et eadem utrobique patiẽs. Casus autem qui ab actiuo exiguntur supra nominatiuum et accusatium, non mutantur, sed manent in passiuo.

Vt, Doceo te grãmaticen. Tu doceris à me grãmaticẽ. Imbuo te bonis moribus. Tu ĩbueris à me bonis moribus.

Sunt ne quibus accusatiuus, aut ablatiuus in eundem sensum addi potest?

Tempus quantum aut quandiu, quandudũ quãpridẽ, in accusatiuo seu ablatiuo, Tempus quando, aut quo, aut quanto, pro intra quantum, in ablatiuo tantum cuiq; uerbo succederẽ potest.

Vt, Totos tres annos versatus sum in dialecticis, aut tribus anni, Professus est trienniũ, & triẽnio, decem menses, & decem mensibus. Iam seculũ videor te non vidisse, Il me appare gia essere anni cento, che non te ho visto.

Quandiu egisti Lutetiæ?annũ cum dimidiato,hyemotẽtam?vel anno &c. Quandudum venisti? Ab hinc ho ram. Quampridẽ conscendisti nauẽ?Quampridẽ mortui sunt tibi pater & mater?Ab hinc octo dies vel octo diebus. Quàm mox cocta est cœna?Quãto presto è cotta la cena? Iuxta regulam responderi potest,ab hinc semihoram,De qua a mez'hora.Quando dabimus illi operã?id est,quan do illum audiemus,hora prima pomeridiana.

Sesquianno postquã Parisios venit, magistri titulo deco ratus est;Vnò anno & mezzo dapoi che venne à Parisi, è stato fatto maestro.Paucis ante diebus ꝗ ad te scribeberẽ,frater noster excessit è vita.Quo tẽpore purgãtur maria?Plenilunio.Quanto tẽpore istud feceris? Triduo, quatriduo.Quoto abhinc die celebrabimus hilaria?Qual giorno di poi, celebraremo la festa. Octauo ab hinc die.

Potest autem interuenire præpositio.

Vt,Ante duos annos rem hanc confeci, E' gia doi anni,che io ho fatto cotesta cosa.Post duos dies lenita ẽ tẽpestas,Dipoi doi giorni è placata la tempesta.

Ad quem diem profecturus est?Quale giorno debbe ello andare,o partire?Ad diem præscriptum pecuniam ei numerabo,Io gli darò li danari il giorno ordinato.

In tpe ipso adueni,Io son venuto bene a põto,o in tẽpo. Per hos totos dies nihil aliud,quàm aut potauit,aut cho reas duxit,Tutti questi giorni non hà fatto altre cose, che bere,o ballare.

Item per postquam sic dicitur,

Mensis hic agitur iam septimus, postquam ad te venit,E' già sette mesi,poi che e venuto verso te.

Distantia item et spatium cum adiectiuis nominibus et uerbis in accusatiuo uel ablatiuo itidem construuntur.

Vt,Lugdunum abest hinc iter vel itinere octo dierũ. Pater area quoquo uersus pedes triginta,La corte hà de larghezza trenta piedi da. ogni lato.

Non discedit latum vnguẽm, seu transuersum digitũ ab hoc præcepto, Non hà passato questa dottrina o questa regola vno largo d'vngia, o vno trauerso d'vno dito.

Latas tres pedes mensás fecerunt. Nam spatium fere per accusatiuum effertur.

Quibus vero addi solet tantum ablatiuus, atq; is sine ulla præpositione.

Cum omni genere uerborum instrumentum quoduis, Item causa efficiens, Item actionis modus, Itemq; materies, construi solent in ablatiuo sine ulla prepositione.

Candefacies lintea lixiuio, & insolutione, Tu farai biã co li lenzoli per lissiua. & per metterli al Sole.
Hoc absterge aqua, Netta questo con acqua, o laua.
Tabescit merore, Deuenta pallido de tristezza.
Liberatus sum opera tua. Barbarum est, medio tuo.
Gaudeo eius causa, Io són allegro, per amore di lui.
Lachrymabat gaudio. Aequo animo feras aduersa.
Nollem tecto, nollem hospitio recipere furem, Io non vorria loggiare, o albergare vno ladrone. Nullo pacto fieri potest.
Exitu comperientur omnia, Nella fine tutto si trouera.
Explebo eius animũ gaudio. Muta mihi scutatum solidis, Cambia a me vno scudo in soldi, Cambio barbarum est.
Vtere libro meo, quandiu voles, Seruite del mio libro, tanto quanto tanto tu vuoi.

Et uerba quidem quæ motum ad aliquem locum quoquo pacto significant, proprij nominis loci minoris, & horum appellatiuorum rus, & domus, accusatiuum flagitant absque præpositione.

Vt, Eo Lugdunũ. Sal aduehitur Condrieũ. Hoc perlatũ est Auenionem. Aufer istud domũ. Rus hunc abigam.

Aliorum uerò appellatiuornm, aut propriorum maiorum locornm accusatiuum etiam recipiunt, sed non sine præpsitione, Vt, Confero me in Franciam. Comportantur in forum. Nauigat in Siciliam.

Sed quæ motum per locum, aut de loco significant, proprij nominis loci minoris, & appellatiuorum rus & domus, ablatiuum etiam sine præpositione postulant.

Vt, Trãsiui Gratianopoli. Venio Lutetia. Profecti sunt hi Auenione. Profectus est, mouit Turnone, E partito da Turnone. Venit rure. Egreditur domo.

Alio-

Aliorum autem appellatiuorum aut propriorum nominum maiorum locorum ablatiuum etiam recipiunt, sed accedente prapositione, utique qua significant de loco, nam qua per locum significãt, accusatiuum intermedia praepositione flagitant.

.. Vt, Eum abduxi è ganeo, Io ho tirato esso dal postribolo. Ab Italia nihil aduehitur librorum. Ex æ libus nostris modo produit. Per Siciliam tendebat in Latiũ. Transit per ter templum, per aream, &c.

At uero sum, es, est, quotuplicem constructionem habet? Quintuplicem; Primo construitur cum genitiuo possessiuè.

Vt, Hoc pecus est Meliboei. Possessiue, id est, cum genitiuus ille possidentis personam exhibet.

Secundò construitur cum datiuo acquisitiuè, et cum per uerbum habeo interpretatur.

Vt, Ne mihi Suffenus essem, Affin che io non fosse vno vantatore, o gloriatore.
Ne nulli sis amicus, neq; multis. Intertiene puochi delli buoni amici. Est mihi liber, id est, habeo librum. Et non est salus homini, id est homo non habet salutem.

Assumit identidem alterum datiuum accipiendum (ut uolunt) pro accusatiuo cum praepositione ad uel in.

Vt, Fuisti mihi præsidio. Fuisti mihi auxilio. Negotiũ meũ non est tibi curæ, Tu nõ tieni conto del mio affare.
Hoc tibi erit vsui, Questo sara a tuo vso.
Erat alicui rei, E stato buono a qualche cosa.
Ea res tibi est lucro, honori, infamiæ, ignominiæ, dédecori, ornamento, iudicio, argumento, documento, exemplo, id est, in lucrum, honorem, &c.

Nec in uerbum Sum, es, est, modo; sed in alia quoque non pauca uerba huiusmodi duplices datiui cadunt appositissimè.

Vt, Relinquo tibi pignori vestem, Io te lasso la mia vesta in pegno.
Do tibi pignori libros, Io te do li miei libri in pegno.
Misit mihi caseum dono. Muneri accepi a patruo thoracem undulatum, Io ho tolto in dono vno giuppone di zambalotto da mio barba.
Id sibi habet studio, Id sibi laudi putat.

Do tibi

Do tibi vitio, Verto tibi vitio, id est vitupero.
Habes me despectui, despicatui, frustratui.
Habent omnia sophistæ quæstioni. Datur nuptui virgo.
Canit receptui. Il sona alla ritornata, ò il fine fatto.
Itē, natus ē opprobrio, laudi, ludubrio, gratiis, musis, &c.

Tertio, Sum, es, est, assumit accusatiuum cum præpositione.

Vt, Non fuit is apud te. Facultates meæ sunt penes tu torem. Li mei beni sono nelle mani, & possanza del mio tutore.

Quarto, Siquid ex his quæ sunt animi aut corporis, cuipiam, per adiectiuū laudis aut vituperii tribuimus, hic uerbū, Sū, es, est, abla tiuum habet, aut etiam genitiuum.

Vt, Non ita sum acri ingenia, & acris ingeni, Tu es ob tusi capitis, & obtuso capite.

Quinto, iungitur ablatiuo interueniente præpositione.

Vt, Non sum in culpa, Io non son in colpa. Non sum in caula, Io non son in causa.

Præterea, Sum, es, est, plerunque intelligendum est in oratione, Vt gloria tibi domine.

IMPERSONALIA PASSIVAE VOCIS.

Quid impersonalia passiuæ vocis, quam constructionem hæc etiam habent?

Impersonalia passiuæ uocis cum significēt actionem cū quadam generalitate, nullo indigēt anteriore casu, quanquam generalitatis illius restringendæ gratia, eis aliquando præponitur ablatiuus cum præpositione a uel ab. Post se autem a neutris quidem acquisitiuis profecta, datiuum assumunt.

Vt, Seruitur tyrannis, Benefit multis a principe.

Alia non habent casum, nisi quem suppeditat præpositio.

Vt, Itur in antiquam syluam, Luditur de tuo corio, Viuitur in diem.

INFINITIVA PERSONALIVM.

Infinitiuorum autem constructio quæ?

Infinitiua uerborū personaliū, quū ante se casum habet, duntaxat habent accusatiuum, post se uero casus suorum uerborum.

Vt, hæccine, flagitia facere te? hæc te admittere indigna genere nostro?

Excipitur infinitiuum esse, nam hoc casum post se habet similē ei, qui ipsum continuo præcedit, etiam si is aliunde pendeat.

Vt, Ego precor esse tuus. CHRISTVS dedit omnibus esse beatis. Apparet hunc esse seruum domini pauperis. Latine tamen dicitur, Expedit vobis bonos esse, & tibi licet esse fortunatissimum.

Quid aliorum uerborum item similes casus annectentium, hoc est, obtinentium, uim substantiui uerbi, infinitiua, non etiam excipiuntur. Nō opinor, fere enim ad hūc modū construūtur, Nō possum resistere solus. Spero uideri tibi amicus. Gaudeo illū haberi doctū.

INFINITIVA IMPERSONALIVM.

Porrò impersonalium infinitiua, quid? Hæc constructione a thematis non differunt.

Vt, Quis non videt moris esse, præferri vitiosa rectis. Scit illum pœnitere peccati.

Iam vero in summa a quot partibus orationis exiguntur infinitiua? Duabus. A quibus? Nomine, & verbo. Nomine vt, Audax impingere colaphum, Quello che è audace a dare vno schiaffo. Timidus vapulare, &c. Item, facile est iugulare mortuū. E cosa facile amazzare il morto. Operæpretium est audire eorum stultitiam, E vno passare tempo, aldire la loro stultitia.

A verbo actiuo, vt Cupio illum prouehi, Io desidero quello auanzare. Cogito ab eo inire gratiā, Io penso de intrare in sua gratia. Negat sic esse, Nega cosi essere.

A passiuo, vt creditur fecisse illos versus. Non videris mihi recte intelligere.

A neutro, Quid cessas intro irrumpere? Che tarditu, a intrare la dentro? Quid cessatis eum adloqui?

Pergis esse Demea, Tu continui essere vn terribilo huomo.

A deponenti, vt, Molitur oppugnare, Inficior me fecisse Reor illum bene tibi velle. Iandudum aliquid ruri agere arbitror.

Ab impersonalibus, Non vacat audire. Cœpit non conuenire inter Christianos. Perueniri ad summam, nisi ex principiis non potest.

GERVNDIA ET SVPINA.

Gerundia seu Participialia verba, & supina quem præ se casum, quem post se exigunt.

Gerundia, et supina ante se nullũ prorsus exigũt casum, post se ante quæ actiuam significationẽ habent, eosdem casus admittunt, quos habent uerba, a quibus descendunt.

Vt, Venio ad spectandum ludos. Eo seruitum tibi.

Quæ uero passiuã significationẽ præferũt, respuũt omnẽ casum.

Vt, Vritur videndo fœmina, id est, dum videtur. Turpe dictu, id est, vt dicatur.

Nam posteriora supina in u, semper significant passiue, eoq; omni exigentia carent.

Gerundia quot casibus variantur? Quinq;. Nominatiuo, vt, Petendum est pacem ab rege.

Genitiuo, vt certus eundi.

Datiuo, vt, non sum tibi soluendo.

Accusatiuo, vt inter cœnandum.

Ablatiuo, vt in tribuendo suum cuiq;.

Cui debetur gerundiũ nominatiui casus? Verbo substãtiuo acquisiti ue, et resoluitur in opus est, seu oportet, et infinitiuum sui uerbi.

Vt, Iterandum est illa, opus est seu, oportet iterare.

Quibus adhærent gerundia in di genitiui casus? Certis quibusdam nominibus substantiuis.

Vt, Hoc ego ad te non tam cognoscendi quam emendandi causa trasmisi. Occasio scribendi. Non est nunc narrandi locus.

Item paucis adiectiuis.

Vt, certus eundi, gnarus bellandi, cupidus viscendi te.

Quibus iunguntur gerundia in do datiui casus? Hæc sunt admodum pauca, et ad hunc modum fere habent.

Tibi soluẽdo nõ sum, Io nõ son sufficiẽte a pagare te. Cum est inficiando accusatori reus, Quãdo il diffenso reo colui che é accusato puole negare allo accusatore. Mala hæc nondum comedendo matura sunt, Questi pomi non sono anchora maturi à magnare.

A quibus pendent gerundia in dum accusatiui casus? Ab his præpositionibus ad inter, ante, ob.

Vt,

Vt, Ad dicendum locus ornatissimus est uisus.
Inter legendũ, uenit in mentẽ mihi, quod de lemuribus inaudieram, Leggẽdo, o mẽtre io leggeua, el m'è uenuto in memoria delli spiriti, de quali io haueua aldito parlare.

Quibus adduntur gerundia in dò ablatiui casus? Quibus seruiunt præpositiones in, de, è, uel ex, a uel ab, cum pro.

Vt, Huius interfector si esset in confitendo. apud Ciceronem. Cogitabat de redeundo in patriam.
E, vel ex defendendo, quàm ex accusando uberior gloria comparatur. Verbum dictum est a uerberando.
Deterres eum a discendo, Tu lo spauenti allo imparare. Ratio recte scribendi cum loquendo coniuncta dicitur. Pro uapulando quid prætii auferam? Che guadagnerò io per essere battuto.

Mutant gerundia in nomina adiectiua, quæ gerundia Grammatici uocant, idq; ad ornatum.

Vt, Non est tẽpus imperandi pecuniã, uenustius imperandæ pecuniæ. Complures uineas oportet esse ad præbendũ tantos reditus uini, & ad tãtos uini reditus præbẽdos, E di bisogno essere molte uigne, a dare tãta abondãtia de uino. In accipiẽdo beneficiũ, & in accipiendo beneficio tenetur quis agere gratias, tenetur, È tenuto.

Supina in um quibus iunguntur? Verbis aut participijs uel apertum uel latentem motum significantibus.

Vt, Cur te is perditũ? Eo quæsitum Petrum. Mitto emptum panem. Datur illa hodie Pamphilo nuptum. Vænũ dantur libri a bibliopola. Admissus es spectatum.

Supina in u quibus? Certis quibusdam nominibus.

Vt, Res digna memoratu. Optimum factu reor, Io pẽso, che sarà ben fatto. Iucundum uisu.

PARTICIPII CONSTRVCTIO.

Quæ est participiorum natura? Vt posteriorum suorum uerborum constructionem imitentur.

Vt, Amans uirtutem, amaturus literas, amatus a præceptore, amandus a te, & tibi. Volẽs fugere. Abiẽs pransum.

REGVLA GENERALIS.

Vbi significatio ẽ eadẽ, ibi eadẽ oportet eẽ & cõstructio (nẽ.

ABLATIVI CONSEQVENTIAE.

Francisco primo Gallorum regente, unde pendent hi ablatiui? Non aliunde, Quomodo igitur construuntur? Nimirum absolute, et resoluuntur per cum, si, dum, postquam.

Vt, Animante tuba galeatum sero duelli pœnitet, id est, cum, vel si, vel dum, uel postquam animat tuba.

Semperne oportet alterum illorum esse a participio? Etiam.

Atqui dixit Cicero pro Milone, Quinimò nondum libera ciuitate, tñ populi Romani comitiis liberatus ē. Hic neuter ablatiuorū est a participio. Respōdeo. In id genus orationibus subaudiri ablatiuum ente, vt sit sensus, Ciuitate ente libera: Francisco rege. i. ente rege, hoc est, cum nondum esset libera ciuitas, & cum Franciscus esset rex.

Cur dicuntur ablatiui consequentiæ? Quia eis designatur consequentia quædam.

Vt, orto sole dies est, id est, dum sol ortus est, sequitur vt sit dies.

Potestne solus ablatiuus participij aliquando ita poni absolutè? Præteriti quidam temporis, et generis neutri.

Vt, dicto de participio, dicendum est de præpositione. i. postquā dictū est. Cuiusmodi participiū eleganter ēt in uicē succedit infinitiui, vt opus est facto. i. facere. Curabo adductum. i. adducere. Quomodo dicitur latinè, E per venire. E per leggere? Venturus est, Lecturus est. Ite hoc, E da essere pregato da noi? Orandus est nobis, Questo è da essere fatto da te Id tibi faciendum est.

CONSTRVCTIO PRAEPOSITIONIS.

Quot casus exigit præpositio? Duos. Quos? Accusatiuū et ablatiuum. Quæ præpositiones exigunt accusatiuum? Ad, aduersus, etc. Quæ ablatiuum? A, ab, &c. Quæ utrunque sibi uendicant? In, sub, super, & subter. Habentne semper hos casus præpositiones? Habēt, duntaxat extra compositionem, alioqui degenerant in aduerbia, ut præceptor est infra prope est dominus, tace extra. Quis delectus, et quæ obseruatio est in præpositionibus quæ exigunt accusatiuum? Disces exemplis sequentibus.

Primum, ne dixeris, iuit apud uos, sed, iuit ad uos, E andato alle case uostre. Nam ad significat ad locum, & ad personam

perſonam, ſiue rem quamlibet. Apud ſignificat in loco, uel in perſona, nec ſequitur uerba motus.

Vt, pernoctaui apud te, Ho riposato questa notte appresso te. Apud templum illum conueni, id eſt in tẽplo, Non è appreſſo a Pietro. Non eſt apud Petrũ. Et differt a penes. Nam penes ſignificat in manu ſiue in poteſtate & dominio eſſe, quod non ſignificat apud, Tutto quello che io ho è nelle ſue mane, e in ſua poſſanza, o in ſua balia. Omnia mea ſunt penes illum,

Aduerſus & aduerſum.i.contra. Ne Hercules quidem aduerſus duos. Si recte facis aduerſus ingenium tuum facis, Se tu fai bene tu lo fai contra la tua natura.

Contra ſtimulum calcem iactas, Tu recalcitri contra il ſtimolo princeps erga populum clemens. Erga, uerſo.

Cis Alpes, Di quà dalli monti. Citra Sequana, Di quà dalla Sequana fiume. Citra pontẽ, Di quà dallo ponte. Accipitur pro ſine, Citra iactantiã, Senza inane gloria. Vltra opponitur citra. Vltra pontem, Di la dallo ponte. Vltra Sequanã, Di la dalla Sequana fiume. Trans mare. Di là dal mare. Circiter ad tempus refertur & ad numerum. Circiter calendas Februarias, Circa il giorno primo de Febraro, Circiter dua milia, Circa doi milia.

Circum, Intorno delle mura ſono le foſſe. Circum muros ſunt foſſæ. Circa forum, circa tres annos.

Intra, Dentro. Intra fortunam debet quiſq; manere ſuã, Extra, Defori. Extra oleas. Fuori delli termini.

Inter os & offam, Fra la viuãda & la bocca, molte coſe può intrauenire.

Ob rem tam paruam, Per vna coſa coſi piccola.

Ob oculus mors erat, La morte era auãti a gli occhi.

Propter te cæſus ſum, Son ſta battuto per tuo amore.

Secus viam, Preſſo la via.

Ante opponitur præpoſitioni poſt. Ante domum, & poſt domum, non retro. Pone ædem virginis matris, Dopo la chieſa della noſtra donna. Pone ſe, Dopo ſe.

Supra, contraria eius quæ eſt infra Supra omnes hommines, Sopra tutti gli huomini. Infra omnes homines.

Fra o tra tutti gli huomini.
Caue dicas, infra octo dies, aut infra annum, sed intra.
Iuxta Paulum, Secondo santo Paulo.
Secundum, In te è la speranza mia, appresso Iddio. In te est spes mea secundum Deum.
Versus postponitur suo casui. Portum versus abimus.
Vsq; etiam postponitur, præsertim ordinatum cum altera præpositione, vt, Ad multã vsq; noctem. Sed & præponitur, vt, vsq; in flumen, & vsque somni tempus.
Quis delectus, quaue obseruatio est circa præpositiones quæuè auferendi casum uolunt? A, *consonantibus tantum præponitur.*
Vt, Venio à Petro, nec dixeris, vento de apud Petrum,
Ab, vocalibus, & i consonanti, & liquidis l, & r, vt ab Ioãne, ab Ioue, ab legibus, ab re, Senza causa.
Abs præponitur t, & q, vt abs te, abs quiuis homine.
Significant autem motum a loco.
Vt, a Gymnasio eunt in vicum stramineum. Et motũ a persona vt, Venio a nobis, Vengo da casa nostra. Redeo a matre, Ritorno da mia madre. Item personam agentem, vt doceor ab amicis,
Præterea accipiũtur pro post. vt. Nõ vidi eũ a prandio. Io non l'ho visto dopo disnare, Ab eo tẽpore quid factũ est? Dopo quello tempo, che cosa è sta fatto? Et pro de. E de casa vostra. Est a vobis. E della villa. Est a villa.
Absque. i. sine, Absq; te esset, ego illum haberem rectũ ad ingenium bonum. Triuiale est, si tu non esses, &c. S'ello non fosse, io haueria ben proueduto al caso mio.. Absque eo esset, ego rei meæ satis prouidissem.
Io son fortunato in tutte le altre cose, se nõ fosse sta cote sta quà Fortunatus sum cæteris reb. absq; vna hac foret.
Cum bonis agas consuetudinẽ, Pratica con li buoni.
Coram præceptore, Auanti lo precettore.
Migrat in aduerbium, & significat quod barbari dicunt præsentialiter. Vt, Cupio tecum agere corãm.
Clam patre fecit, L'ha fatto senza lo sapere del padre. Non clam me est, id est, non ignoro.
De significat materiã, vt Carmen est de bello Troiano, id est,

id est, cuius materia est bellum Troianũ, vbi inepte diceretur, a bello Troiano nam a, nunquã significat materiã, quare nõ dicã magnanimus compositum est a magnus, & animus, sed ex, vel de, neq; a ponitur vsquam pro de.

Et tñ contra, de ponit pro a. vt, Audiui de te, id est, abs te. Emi de Petro, id est a Petro. De etiam significat propter, vt amat te de virgine, de munere tuo, id est, propter.

E, & ex etiã ad materiã referuntur, vt, Annul⁹ ex auro Iungit aũt è, cõsonantib⁹ tantũ. vt, e renibus laborat. L'ha male alle reni. Ad hũc modũ, laborat e capite, e pectore.

Ex, & vocalibus, & consonãtibus. vt, Ex vsu tuo, meo, suo, nostro, id est, ad vtilitatem tuam, meam, &c.

Ita, e re tua, sua, illius, & e dignitate vestra, &c. Viuo ex sententia, Io viuo a mio piacere, o a mia fantasia, o secõdo il mio cuore. Ex animi sentẽtia Significat etiam post. Ex illo nõ adiui patruũ. Barbaborũ infantissimi hic vsurpant depost, vel ex tunc, io non lho visto doppo, Ex eo, siue ex illo eum non vidi. Quale giorno e dipoi che tu e venuto? o quanti giorni e? Quotus dies est quo venisti? siue, Quotus dies est postquam venisti?

Pro te hoc non facerem, id est, tua causa.

Significat ẽt ante, vt, Quidã pro foribus te cõuentũ expetit, Vno certo huõ e auanti le porte che uol parlar a te. Infinitiuus ponitur pro nominatiuo. i. loco nominatiui.

Præ oculis. idest, ante oculos, &, Supina nullũ præ se casum volunt. Præ te fert fiduciam, il se mõstra securo. Præ te fers magnã grauitatem, Tu monstri vna grande grauità. De paura non ha ardire parlare. Præ metu loqui non audet, Præ nequitia, præ luxuria, præ amore.

Præ studio literarum dormire nõ potest. Per il studio delle littere, & l'affett one quale ha alle litere, il non po dormire. Præ te alios nihili facis, Tu non stimi niente gli altri appresso di te. Præ manu nihil tibi dabo, io nõ te datò niente auanti mano.

Tenus postponitur semper suo casui. capulo tenus, infino al manego. Mento tenus, infino al barbozzo.

Construitur etiam cum genitiuo plurali nominis signifi-

cantis res geminas, aut singularem numerum desiderantis, vt Aurium tenus, nuptiarum tenus.

Quis delectus, & obseruatio, est in iis quæ nunc accusatiuo, nūc ablatiuo gaudent?

Nam in, vbi est motus ad rem siue locum, itē vbi diuisio aut mutatio in aliquid significatur, accusatiuo iūgitur. Vt, Hæc via fert in vrbē. Questa via va alla città. Cicero inuectus est in Antonium. Cōmoda mihi librū in iiij dies. Ne dixeris, pro quatuor diebus.

Non peto nisi in vnum diem. Alium famulum quęrito in hunc diem. Cerca vn'altro fante in questo giorno.

Seruato aut emito perdicem in cœnam, Per la cena.

Et dicas in aurem, Dillo a esso nelle orecchie.

Redijt in gratiam cum socio, E ritornato in gratia con il suo cōpagno. Scinditur incertū studia in cōtraria uulgus. Erasmus phrasim Græcum feliciter vertit in Latinam.

Pro erga, vt, Multa in me contulisti beneficia.

Cum vero significatur in loco siue in re quippiā aut agi, aut esse in ablatiuum absciscit, ut, Nunquā versatus es in schola Parisiensi? Prodeambulemus in basilica palatina; Spasseggiamo nella sala palatina o del palazzo.

Sed accusatiuū requirit cum motum ad rem, siue locū item quū paulo ante vel circa, aut ēt paulo post significat, vt, Descenditur sub terram. Nō cadunt hæc sub oculos. Sub horā prandii exercetur iuuentus cōmissionibus, seu cōcertationibus literariis. Vulgò dicitur, fiūt quęstiones paulo ante prandiū. Sub lucē exportāt calathis, i. circa lucem adueniente die. Sub rem diuinam examinantur prælecta, id est, paulo post. Vbi autem nihil tale est, ablatiuo gaudet, vt, Pernoctaui sub dio, io ho dimorato q̄ta notte al discoperto, o alla luna. Recubās sub tegmine fagi.

Super opponitur ꝑposit oni subter. Et vbi est motus ad rem siue locū, iungitur accusatiuo, vt, super Garamantas & Indos proferet imperium. Vbi motus non est, accusatiuo & ablatiuo indifferenter apponitur, vt, poteris mecū requiescere super fronde viridi, & super frondē viridem. Significat & de, sed cum coniuncta est ablatiuo, vt, Multa

ta super Priamo rogitans, id est, de Priamo.

Subter cuius vna est significatio, eaq; cõtraria ei quæ proprie est super, sine delectu, alias accusatiuo cohæret, alias ablatiuo, vt, Subter aquas, aut subter aquis pulchre vrinatur, Il nuoda gagliardamente sotto acqua.

CONSTRVCTIO ADVERBII.

Cum quot casib9s construitur aduerbium? Cum quinque, nominatiuo, genitiuo, datiuo, accusatiuo, et ablatiuo.

Quænam aduerbia construuntur cum nominatiuo et accusatiuo?

Aduerbia demõstrandi, En improbitas, En quatuor aras. Ecce tibi status noster. Tibi datiuus est generalis. Ecce rẽ. En exprobrandi tantum accusatiuũ vult, vt, En astutias. En animum bonum, ironicè.

Quæ nam construuntur cum genitiuo?

Primò aduerbia temporis, vt Tunc temporis, Allhora, Iterea loci, id est, tempris. Pridie eius diei, Il dì dauanti. Postridie resurrectionis. Il dì dipoi la resurrettione.

Construuntur etiam duo hæc posteriora cum accusatiuo.

Vt, Pridie & postridie caleudas Februarii. Itẽ cũ particula quàm, & sine casu, vt pridie quàm pateretur CHRISTVS comedit pascha cum discipulis, El dì auanti che Christo patisse, &c. Et sine quàm etiã. Venit ad me postridie clamitans, &c. El dì dipoi venne a me cridando.

Quæ sunt aduerbia tẽporis interrogatiua? Qñ quãdiu, quandudum, quampridem, quàm mox, quoties, quousq;.

Sunt & aliæ percotandi formulæ, Quanto tempore, Quotum ab hinc, Ex quo, In quo, & Intra quod.

Quæ redduntur quando? Heri, cras, pridie, postridie, perendie, Dipoi dimane, nudiustertius, nudiusquartus, &c. diu, noctu, interdiu, iam, nuper, aliqñ alias, olim, dudum, pridie, tum, quũ, statim, cõtinuo, illico, antehac, posthac.

Quid elegantæ est in aduerbio quũ? disces a sequentibus exemplis. Le già doi anni, che commenzò essere cõ meco, Biennium est, quum mecum esse cœpit.

Non è longo tempo, quando i denti gli cascorno. Haud diu est quum illi dentes exciderunt.

E già mesi sette, che persona non ha messo qua dentro il piede.

piede. Septē menses sunt quū in has ædes pedē nemo intro detulit. Il tēpo vernirà quādo tu te ne pentirai. Aderit quum te penitebit. Io ho sempremai desiderato que sto giorno. cōciosiacosa che da te fosse alcuno, che te nominasse padre. Hunc videre semper optaui diem, cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem.

Si vllum vnquā fuit tempus, quū tibi gratum fecerim; q̄so te, hanc mihi dato veniam, Fammme cotesta gratia. E già giorni tre, che non ha fatto, che dormire. Tertius hic dies est quum interea nihil aliud quàm dormitauit.

Quæ respondentur ad quandiu? Tantisper, paulisper, parumper, semper. Caue dicas, Da mihi parumper, vini, sed parum, dicas autem, mane parumper, & resiste paulisper, Arrestate vno puoco.

Quæ respōdent ad, quàm mox? Statim, cito, iā, nūc, &c.

Quæ respondentur ad quoties? Sæpe, raro, subinde, nunquam, plerunque, cotidie, toties, item numeralia, semel, bis, ter, quater, quinquies, sexies, & sic deinceps.

Quæ respondentur ad quousque? Hactenus, adhuc, in diem, in horam, hucusq;, &c.

Secundo cum genitiuo construuntur aduerbia loci.

Vt, Vbi terrarū esses, ne suspicabar quidē. Vbiuis gentiū, quoquo terrarū, nusquam gentiū, Quò miseriæ deuenimus? Eo impudentiæ, eo temeritatis ventum est, idest, ad eam impudentiam, temeritatem. Huccine rerum venimus? idest ad has'ne res? Eò loci redactus est status noster

Quæ sunt quæsitiua aduerbia loci? Vbi, idest, in quo loco. Vnde, idest à quo loco. Quo, idest ad quem locum. Qua, idest per quem locum. Quorsum, idest, quē locum versus. Quosq;, idest quem locum usque.

Quæ respondentur ad vbi? Hic, istic, illic ibi, intus, foris, vtrobiq;, passim, nusquam, supra, infra, subtus.

Quæ respondentur ad vnde? Hinc, istinc, illinc, inde, eminus, cominus, alicunde, vndecunq;, superne, inferne.

Quæ respondentur ad quo? Huc, istuc, illuc, eo, illo, aliquo, quoquo, quocunq;, intro, foras, peregre, supra, infra.

Quæ respondentur ad qua? Hac, istac, illac, quaqua, quacun-

quacunq; quaquauersus.

Quæ respondentur ad quorsum? Horsum, istorsum, illorsum, quoquo versus, sursum, deorsum.

Quæ reddumur ad quousq;? Hucusq;, istucusq;, illucusque. eousq;, aliquousq;.

Quis de his omnibus traditur canon?

Aduerbia localia seu quietis seu motus significationem preferentia, uerbis aut participijs adduntur, quorum significatio ad eundē motum aut quietem pertineat, ut quum absit motus, dicamus, fui, amaui, doceui illic, etc. Si adsit motus, atque is ad locum, dicamus, illuc iuim, Si per locum, hac iter facit, Si de loco, hinc proficiscuntur.

Tertio construuntur cum genitiuo aduerbia quantitatis. Satis uirium parum animi.

Multum, paulum, paululum, dum aduerbia modo sint. Abūdè eruditionis, uffatim lignorū, abundātia de legne. Singulare est, minime gētiū, pro nequaquā. Instar mōtis. Instar mortis est hoc pati. A similitudine della morte è cotesto patire. Porrò vt summā celeriter comprehēdam. Sunt in aduerbijs quæ à quibus deriuantur, datiuum, accipiunt, vt, Venit obuiam illi nam obuius illi dicitur. Canit similiter huic, sicut similis huic.

Comparatiua etiam, et superlatiua constructionem seruant nominum unde profecta sunt,

Vt, Melius te dicit, idest, quàm tu. Plus quingentis colaphis. Maximè omnium, &c. Subseruit generalis regula, Vbi significatio est eadem, hic quoq; eundem cōuenit esse constructionem.

De accusatiuo patuerunt exempla, pridie nonas, &c.

CONSTRVCTIO INTERIECTIONIS.

CVM *quot casibus cohæret interiectio?* Quot uor, *Nominatiuo, accusatiuo, et uocatiuo gaudent apponi* O, Pro, *et* Heu.

Vt, O magna vis veritatis. Pro dolor. Heu dementia. O insignem impudentiam.

Aliquando tamen hic supprimitur O, vt, Miserum me. Pro Deum atq; hominum fidem.

Heu stirpem inuisam.

O pam-

O Pamphilie salue. Pro Deus immortalis Heu socij.

Hei autem, et ueh datiuo, ut hei mihi, ueh tibi pharisee.

CONSTRVCTIO CONIVNCTIONIS.

Coniungum similes quidem casus, et modos sed res tamen diuersas, coniunctiones copulatiuæ, et disiunctiuæ, item uocule tam, q̃, nisi, præterquam, et fere aduerbia similitudinis, dum ne diuersum sit regimen.

Vt, Fregisti arcũ, & calamos. Sẽper honos, nomenque tuum, laudesq; manebunt. Paupertas laudatur, & alget. Amplectitur tum literas, tum virtutem. Colit cum eruditos omnes, tum in primis Budæum. Hoc Petrus vel Ioannes fecit, Seu Claudius seu Henricus habet.

Vbi regimen est diuersum.

Interest mea, & Petri. Emi caroleo & pluris.

Vtrius numeri oportet esse ita coniunctos casus siue modos? Si copulatiua est coniunctio, pluralis numeri.

Vt, Claudius, & Simon sunt æquales, Ego tuq; scribimus.

Si uero disiunctiua: singularis. Vt, hoc Plato vel Cicero tradit, Aut fratèr tuus, aut tute sublegisti.

Paradigmata de reliquis.

Tam doctus est quàm pater fuit. Ne dixeris, est tam doctus sicut tu sed quàm tu, nec significat tantum sicut, sed, quantũ. Tam penè cecidi, quàm tu. Nemo nisi stultus ita sentiret. Auarus nulli rei præterquàm pecuniæ studet Magnificus quasi rex. Superbia tanquam leo, &c.

Quot sunt ordines coniunctionũ? Tres. Qui? Præpositiuus, Subiunctiuus, & Communis.

Quæ sũt cõiunctiones præpositiui ordinis? Et, ac, atq; at, ast, aut neq;, nec, si quin, quatinus, sin, seu, siue, nisi, ni.

Quæ sunt coniunctiones subiunctiui ordinis? Quæ, ne, ve, quidem, quoque, autem, verò.

Quæ sunt cõmunis? Ferè reliquæ, vt equidem, igitur, tamen, ergo, &c.

FINIS.

DISTICHON.

Simplicium ratio prior, altera compositorum.
E'membris corpus noscitur omne suis.

IOAN-

IOANNIS PELLISSONIS CONDRIENSIS DE MODO

examinandæ constructionis in oratione,
Dialogus.

Interloquutores, Præceptor, & Discipulus.

PRÆCEPTOR.

DIC mihi adulescentule, quis tibi enarratur autor? D. M. Tul. Cicero. P. In quo opere? D. In epistolis familiarib. P. Recita tibi prælecta. D. Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus, mihi ipse nunquam satisfacio.. Tanta est enim magnitudo tuorum erga me meritorum, vt quoniam tu nisi perfecta re, de me non conquiesti, Ego quia non idem in tua causa effi cio, vitam mihi esse acerbam putem. P. Non progrederis vltrà? D. Nempe quòd hic putem esse periodum. P. Quid vocas periodum? D. Orationis continuationem vsque ad id, quo sensus concluditur. Id est, In lectione totam sententiam, seu mauis, orationis velut integrũ quoddam corpus. P. Græcum nomen est periodus? D. Scilicet. P. Quomodo interpretatur Latinè? D. Quintiliano autore, vel ambitus, vel circunductus, vel continuatio, vel conclusio. P. Quur ambitus vel circunductus? D. Quòd in orationis serie ea sit vocum circuitio ac comprehensio, qua & impletur & absoluitur sententia. P. Quur autem conclusio? D. Quia non prius est periodus, quàm ad extremum clausulam preuentum est. P. Quid periodi quot sunt partes? D. Duæ colon & côma. ex his enim constat omnis periodus, siquidem ex cômatis fiunt cola, ex colis periodi. P. Non his quoque Latina nomina data sunt? D. Prorsus Illi membrũ huic incisum. P. Quid appellas membrum? D. Perfectam quidem orationem sed cuius tamen sensus adhuc pendeat, atq; aliud quippiam sibi adiungi postulet. P. Quid incisum? D Mē-

bri

Comma. Incisum.

bri partẽ, quæ ab eo integro abſciſſa, per ſe nihil efficere poſſet. P. Quænã ea eſt mẽbri pars? D. Orationis partiũ ſtructura cui finitũ deeſt verbũ, aut cui etiam ſi verbũ adeſt, ſenſus tamen non conquieſcit, ſed ad membrũ quaſi metam properat, queádmodũ membrũ ipſum ad periodũ recta tanquam ſententiæ verticem currit, quem vt pertigit, cõquieſcit, quo fit, vt ſi quid ſequatur, alia ſit oratio. P. Quid ergo differunt colon, & comma? D. Colon dictũ eſt a corpore abſciſſum integrũ membrũ. Cõma quaſi trũca pars mẽbri a corpore amputata. Corpus autem orationis intelligi volo. P. In omni colo, quid primũ quærẽdũ eſt? D. Verbũ, opinor. P. Næ hic ſcopus eſt. Cõuenit enim ante omnia in verbũ inſpicere, quid ſibi id velit, & quid agat, an perficiat ſenſum, necne, unde, quo feratur. i. quid ante ſe, poſt ſe exigat, quur hũc potius, quàm illũ admittat caſum, quur alicubi interueniat præpoſitio, quid ei faciat aduerbiũ, breuiter quo pacto quæque dictio cum eo conſtructa ſit. Nam ex eo pendent omnia. P. Cæterũ quo pacto hęc perſpicius omnia? an pro arbitratu, & de animi tui ſententia? D. Imo uero ex certo quodam Grammaticorũ præſcriptio textum in ordinem ſcolaſticũ redigam & quod inuolutum erit explicabo. P. Expecto quid dicas. D. Primum ſi erit vocatiuus, ab eo incipiam. Hinc continuo veniam ad nominatiuũ, quod ſuppoſitum verbi dictitant. Deinde verbum ipſum cupiam, cui accedit, ſi quod aduerbiũ eius ſignificationem declarabit. Tum caſus omnes adiungam, quos videri conſtructos cum eo a parte poſteriore. Vt ad pauca redeam, Quæcunq; dictio alteram adſciuerit, hanc ei præponam. Ita fiet, opinor, vt omnia mihi ſint aperta. P. Recte ſentis. Verum non ſunt alia, vnde iſto pacto ſententiam ordiare? D. Sunt profecto, vt quidem multa, Nempe aduerbia demonſtrandi, hortandi, vocandi, reſpondendi, optandi, quædam temporis, vt cũ, dum, quando, quandoquidem, &c. Item aduerbia interrogandi, negandi, eligendi, prohibendi, ordinis, ſimilitudinis. præterea interiectiones, & fere coniunctiones,

Vulgaris construendi ratio

ctiones, ab his omnibus initium capit grammaticus ordo. præcedunt etiam interrogatiua, relatiua, negatiua, diuiſum, & antecedẽs relatiuis, cuiuſcũq; caſus fuerint. P. Quur nũc ordinem ſcholaſticũ, nunc grammaticũ nominas? D. Scholaſticũ dico, quòd in ſcolis protritus ſit, grammaticũ, quód iuxta canones grammaticos cõſtituatur, neq; is eſt, quo teximus orationem, certe quũ ipſi eleganter aut loquimur, aut ſcribimus, tunc enim tale nihil obſeruamus. Nam quomodo loquuti ſunt veteres Latini, alia ratione non habita, loqui ſtudemus. Sed eſt reſolutio quædam textorũ, qua docendi gratia in autoribus enarrandis vtimur. P. Agedum ergo, in hac periodo, cola quot ſunt? D. Sex. P. Cædo quæ? D. Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris ſatisfacio omnibus, primũ colon eſt. Mihi ipſe nunquam ſatisfacio, ſecundũ. Tãta. n. magnitudo eſt tuarũ erga me meritorũ, tertiũ Vt quoniã non niſi perfecta re de me nõ cõquieſti, quartã. Quia nõ idẽ in tua cauſa efficio, quintũ colon eſt. Vitam mihi eſſe acerbã putem, ſextũ, in quo eſt periodus & clauſula. i. totius ſententiæ concluſio. P. Quot in eadẽ ſunt cõmata? D. Tria. P. Fac videã D. Nã in primo mẽbro ſunt duo. Prius eſt, Ego omni officio. Alterũ eſt, ac potius pietate erga te. Tertiũ eſt in mẽbro illo, Quoniã tu niſi perfecta re de me nõ conquieſti. Niſi perfecta re, cõma eſt ſeu inciſum. P. Quæ ſunt in his omnibus neceſſario animaduertẽda? D. Ea ipſa quæ in cõſtructione partiũ orationis requiruntur, cõuenientia, exigẽtia, delectus, ordo. P. Ordina ergo primum colon. D. Ego ſatisfacio omnibus cæteris omni officio, ac potius pietate erga te. P. Dic verbum. D. Satisfacio. P, Quid ſignificat ſatisfacere? D. Satisfacere generale eſt in præſtando, efficiendoq; illud, quo quis contentus ſit, uulgus Italicum dicit contentare. P. Quod nam uerbum eſt? D. Perſonale. P. Finiti modi, an infiniti? D. Finiti. P. Cuius? D. Indicatiui. P. Quæ eſt eius exigentia? D. Exigit ante ſe nominatiuum perſonæ agentis eiuſdem ſecum numeri, & perſonæ, & poſt ſe datiuum perſo-

næ

næ patientis, cũ ablatiuo fine præpositione, si sensus exigit. P. Cur addis si sensus exigit? D. Quia potest carere ablatiuo vt hoc mihi non satisfacit, i. non explét mihi animũ. P. Quis est canõ de nominatiuo anteriore? D. Omne verbũ personale finiti modi exigit ante se, &c. P. Quis de datiuo posteriore? D. Oẽ verbũ cu usq; generis habere potest et ã præter alios casus, &c. P. Quis autẽ canon de ablatiuo fine præpositione? D. Cum omni genere verborũ instrumentũ quouis, itẽ causa efficiens, itẽ actionis modus &c. P. Ostende eius generis nominatiuũ ante verbũ. D. Ego. P. Expressus ne est, an subauditus? D. expressus est. P. Quur expressus, quũ in verbis primæ, & secundæ personæ satis intelligatur nominatiuus? D. Quia in eo est emphasis. P. Quid est emphasis? D. Figura altiorem præbens intellectũ, quã quẽ verba per seipsa declarãt. P. Hãc ergo mõstra hic esse. D. Nã ita capio, O Létule, quã sint i te officiosi a gli amici tui, nõ scribo, sed de me illud tibi adfirmo, me amicũ tibi talẽ esse, me ĩ te ita officiosum esse, sic agnoscere, sic in memoria habere tua in me merita, vt dicant quidẽ omnes, eorũ me nihil omittere, quæ amici gratia, eius quidẽ, cui plurimum debeas parsit obire, & præstare, sed tamẽ omnia cum faciã, & nihil intentatum tua causa relinquã, mihi ipsa videar nihil facere, adeo mãgni pendo, quæ tu mea fecisti. P. Ostende conuenientiã. D. Ego, est numeri singularis & primæ personæ, satisfacio itẽ est numeri singularis & primæ personæ. P. Quid est conuenientia? D. Orationis partium inter se certus in aliquot accidentibus suis cõsensus. P. Quotuplex est conuenientia? D. Triplex. Nominatiui cum verbo, Adiectiui cum substãtiuo, & Relatiui cum antecedente. P. Ostende a posteriore datiuum. D. Cęteris omnibus? P. Cæteris quo modo cõstructum est? cum omnibus? D. Sane in recta adiectiui cum substãtiuo cõuenientia, vtrunq; n. est numeri pluralis, datiui casus, & masculini generis. P. Adiectiui cũ substãtiuo atqui vtrunq; est adiectiuum. D. Non inficior, si extra hanc orationẽ accipiãtur. Sed hic omnibus, vim

obti-

obtinet ſubſtãtiui a nominatiuo omnes, omnium, &c. P. Quid in hoc deputas elegans? D. quòd ipſum nouiſſimo ſit loco poſitũ. Præceptio nanq; eſt elegantię, Superlatiuus, negatiua nomina, nomen omnis, & quodlibet adiectiuũ, quo magnificum quiddam ſignificatur, poſt alia vt quum frequentiſſime collocari ſolent. Paradigmata ſunt, Nõ offertur dicẽdi materies ampliſſima. Qui ſuo iure cedere vltro velit reperas neminẽ. Quæ tu dixiſti, vera ſunt omnia. Alexander ille magnus. P. Cedo ablatiuum ſine præpoſitione. D. Omni officio, ac rurſum hic adiectiuum cõgrue iunctum eſt ſubſtantiuo in eodem numero, genere, & caſu. P. Quid proprie eſt officium? D. Quod quiſque efficere debet pro ſuæ cõditione perſonę, in quo animaduertere oportet, quid loco conueniat, quid tempori quid rerum, aut perſonarum dignitati, Italicæ. e l'officio de ognuno, vt. in familia bene inſtituta oẽs in officio eſſe oportet, In vna caſa ben ordinata e dibiſogno, che ognuno fecccia il ſuo officio. Vnde qui officium ſuum facit, is eſt, qui recte facit. Nam officium dicitur quaſi efficium ab efficiendo, quod vnicuiq; perſonæ congruit. Conuenit aute, vt quiſque merentibus vel honorem exhibeat, vel opem ferat, quo factum eſt, vt officium beneficium dicatur ſiue obſequium, Honore piacere ſeruitio. Vt Officii gratia deduximus eum. Noi l'hauemo accompagnato, per fargli honore. Item, Quandoquidem tuum in me officium mihi exprobras, nullam tibi habeo gratiam, Da poiſche tu apponi l'apiacere, che tu m'hai fatto, io non te n'ho gratia alcuna. Et, eius in te officia ei rependere non poſſet, Tu non gli potrai rendere il ſeruitio, che eſſo ha fatto. Hinc officioſus, Sempre eſto me ha fatto de gli apiaceri o ſeruicii. Sempre in me officioſus fuit. Vnde, & officioſe aduerbium, quo ſic licebit vti. Di alla madre mia che io me riccomando a ella tanto humilmeute quãto tu poi. Matri meæ ſalutem, quàm poteſt officioſiſime nuntiato. Habes pręceptor de nomine officiũ, quæ dicẽda putaui. P. Probo. Caue igitur dixeris ſeruitium, ad

iſtum

istũ quidem sensum, significat nanq; hoc idem quod seruitus. D. Dic, non functus es amici officio, Non fecisti amici officiũ, Tu non hai fatto l'officio dello amico. Nullum tuum erga me agnosco officiũ, Io nõ cognosco officio al cuno tuo, uerso me. Quod in me contulisti officiũ? Qual seruitio m'hai tu fatto, ò qual piacere? P. Ac. quomodo hic positũ est? D. Inter duos ablatiuos, quos connectit. P. Cedo quos? D. Officio. & pietate. P. Quo canone eos cõ iungit? D. Coniungunt similes quidem casus, & modos, sed res tamen diuersas, &c. P. Cuius ordinis cõiunstionũ Ac? D. Præpositiui. P. Quare? D. Quia postponi nõ potest. P. Ac potius pietate, est ne hic figura quæpiam? D. Est. P. Quænam? D. Quam Rhetores correctionem appellitant, quũ id tollitur, quod primo dictum est, & pro eo reponitur, quod magis idoneũ uidetur. P. Ablatiuus pietate, unde pendet? D. A tergo uerbi satisfacio, eadem ratione qua ablatiuus officio. P. Pietas quid proprie significat? D. Diuinum cultum, siue obseruantiam quandam, & reuerentiam cum omni officio, primum in deum, deinde in patriam, tum in parentes, præterea in propinquos, & sanguine coniunctos, postremo in eos omneis, a quibus magnis affecti beneficiis simus. Græci est, εὐσέβει, & εὐσέβω, quod est pietatem colo σέβομαι, colo, veneror, &c. Italis vernacula lingua, l'honore o riuerentia. l'obbedientia, & seruitù, quale noi dobbiamo primieramente a Iddio, dipoi la carita o amore che noi dobbiamo hauere verso nostri paesi, a nostro padre, & madre, a tutti gli nostri superiori, a quelli che sono del sangue nostro o parente, a tutti quei, che ne hannõ fatti grandi beni. In somma, l'amore e affettione singolare, che noi habbiamo a tutti quelli, che nõ sono inferiori a noi. Pietas enim significat etiam singularem amorem, & plus est longe, quam officium. P. Vt dicis Latine, Questo e vn'huomo molto diuoto a Iddio? D. Vir est summa in deum pietate. In deum admodum pius, homo pietatis in deum non uulgaris, egregiæ, eximiæ. P. Deuotus ergo, & de-

uotio hic non vſurpās? D. Quippe quæ barbara ſint in eo ſignificatu. P. Dic etiā Latine, Ha bene amato ſuo padre, & ſua madre, & li ha ben ſeruiti. D. Pius fuit in parētes. P. Significatne etiam pietas quod Italicæ dicitur, Miſericordia, o pietà? D. Actiuè fortaſſe, paſſiuè non videtur. P. Quomodo actiue? D. Vt, non ſecus in me pius fuit, quàm pater in filios, id eſt, vt exponit Perottus, miſericors benignus. Paſſiuè. E grande pietà di quello huomo. Non hic dicam, magna eſt eius hominis pietas, ſed miſeria, miſeria eſt illius hominis conditio, miſer ſtatus. E coſa miſera guardare quello, miſerū eſt id ſpectare, res miſera eſt, ſi id ſpectes. In ſon miſero. Miſer ego sū. Io ho pietà di eſſo. Me miſeret eius, illius, non autē, pietatē habeo. P. Iam tandē, quis autori delectus in his fuit? D. Nimirū, vt officio potius diceret, quā obſequio. Nam officiū magis neſcio quomodo in eos quadrat, qui ſe iis magnopere deuinctos eſſe fatentur, quorum gratia quippiam faciunt aut præſtant. Et pietate, in quo nomine plus multo ponderis eſt, quam ſi dixiſſet, aut amore, aut obſeruantia, aut aliud quiduis eiuſmodi. P. Erga, quod genus dictionis? D. Præpoſitio. P. Quid hic facit? D. Declarat nomē pietate, ſic enim eſt, pietate erga te. i. quā ego habeo in te, ſi ita liceret dicere. P. Illud te, cuius caſus? D. accuſatiui. P. Quur potius accuſatiui, quàm ablatiui? D. Quia erga flagitat accuſatiuum, non ablatiuum. P. Quid ſignificat erga? D. Italicæ verſo qualcuno, refertur enim ad perſonam, non ad rem. Et capitur ferè in bonam partem, nonnunquam etiam in malam. In bonam, ut pius erga parentes. In malam, Io non ho peccato verſo te, Nihil erga te ſum commeritus, nihil erga te peccaui. Item erga me contumelioſus. Quello, che mi ha fatto tante villanie & oltraggi. P. Quur dixiſti non referri ad rem? D. Quia non ſatis Latinū eſt, Turbaris erga plurima, dicēdumq; circa. P. Profer ſecundum membrum. D. Mihi ipſe nunquā ſatisfacio. P. Ordina. D. Ipſe nunquam ſatisfacio mihi. P. Oſtēde verbum. D. Satisfacio. P. Nominatiuū a fronte. D. Ipſe. P. Conuenit ne huic ſatis cum illo? D. Satis. P. Planum fac.

D. Ipse, est nominatiuus singularis numeri, primæ personæ, & satisfacio est eius verbũ, item singularis numeri, primæ personæ. P. Quid, non tradunt Grammatici casus nominãdi omneis esse tertiæ personæ, præter Ego, & nos qui sunt primæ personæ, Tu, & vos, qui sunt secundæ? D. Tradunt. P. Tenes regulam? D. Teneo. P. Profer in medium. D. Omnia nomina, pronomina, & participia sunt tertiæ personæ, exceptis, &c. P. Qui fit igitur, vt illud ipse hic sit primæ personæ? D. Quid quòd idem posset esse secundæ si verbum esset secundæ? P. A in verò? D. Quippe quòd sit cuiusq; personarum indiscriminatim, vt ipse lego, ipse dormis. P. Da verbi casum a posteriore. D. Mihi. P. Quis casus est? D. Datiuus. Nam vt iam dixi, verbum satisfacio, exigit post se datiuum. P. Est'ne aliud quicquam cum hoc verbo? D. Aduerbium temporis nunquam. P. A tergo'ne, an a fronte? D. Istud quæri non solet de aduerbio, sed tantum de casu. Aduerbium vtrobique attexas licet, modo iuxta verbum, huic enim adhæret, vt eius significationem explanet atq; impleat. P. Quid est, mihi ipse nunquam satisfacio? D. Non facio ad cupiditatem meam, non expleo mihi animum, non facio satis meo tui studio. P. Non ne satisfacio compositum est ex satis & facio? D. Quid tum postea? P. Nam tu dissoluis compositionem. D. Quid inde dispendii? non ne itidem dicimus, adeo te, & eo ad te? P. Optime. Perge ad reliqua. D. Vis resoluam tertium colon? P. Si soluã tertiũ colon? P. Si videt. D. Magnitudo. n. meritorũ tuorũ erga me est tãta. P. quodnã est verbũ? D. Est. P. Quis ntũs? D. Magnitudo tuorũ erga me meritorũ. P. At. n. tuorũ erga me meritorum, nominatiuus non est. D. Esto, sed vnà sunt cum nominatiuo. P. Qui sic? D. Quippe genitiuus meritorum, pendet ex nominatiuo magnitudo, & tuorũ, est eius adiectiuum, & illud erga me, pendet ex eodem genitiuo meritorum. Nam sensus, est, meritorũ erga me, idest, eorum quæ in me contulisti, hoc est, curæ & diligẽtiæ, quæ tu in salutem meam contulisti. P. Est ita, vt dicis, sed quur potius genitiuum illum cum nomine, quàm cum verbo construis? nam verbum est, etiam genitiuum

admitit. D. quia sensus orationis ostendit ad nomen, non ad verbum referri. Is enim sensus est, vt dixi, Per la grandezza delli beneficii, che tu me hai fatto. Iam est canon, Substantiuum nomen si ad alterum diuersæ rei substantiuum quo quomodo spectat & refertur, cum eo iungitur in genitiuo. P. Consentit adiectiuum cum substantiuo? D. Consentit. P. Demonstra. D. Tuorum est adiectiuum numeri pluralis, genitiui casus, & neutri generis. Itemq; meritorum, est substantiuum eiusdem numeri casus, & generis. P. Quod adiectiuũ est tuorum? D. Pronomen. P. Quotuplex est adiectiuum? D. Triplex. Nomen, vt bonus. Pronomen, vt tuus. Participiũ, vt legens. P. Est ne hic alia conuenientia? D. Est. P. Quæ? D. Nominatiui cum verbo. P. Ostende. D. Magnitudo est. P. Est tanta dicis etiam conuenientiam nominatiui cum verbo? D. Non. P. Quid igitur? D. Exactionem. P. Quapropter? D. Quia is nominatiuus tanta, construitur a tergo verbi, verbum enim substantiuum exigit post se nominatiuum, qui ad eandem rem pertinet, quam significat nominatiuus anterior. P. Tamen nec numero, nec persona dissidet ab eo verbo. D. Sit ita sanè, eo ne continuo verbum tenebitur conuenire cũ nominatiuo posteriore? Minimè verò, quia vestes sunt lana, non est lana, dicimus Atq; de hoc præceptum est, Si verbum substãtiuum post duos aliquos nominatiuos diuersorum numerorũ ponitur ipsum conuenit cũ proximiore. Si autem inter duos, cum priore tantum, vt Omnia Pontus erat verba Dei sunt meditatio Christiani. P. Magnitudo mer torum tuorum, La grandezza delli tuoi beneficii fatti, &c. Pulchrè hoc latinè dixisti. Cæterũ quomodo dixisti illud, che tu hai a me fatto? Non enim visus es mihi dicere, quæ tu fecisti mihi. D. Ridiculum, quasi Latinam linguam oporteat seruire Italicæ. P. Quid tum postea? D. Nepe quòd n hil æque Latinam linguam corrumpit ac contaminat, atque siquis hanc ad Italicam aut aliam peregrinam linguam velut obtorto collo trahat, cum eadem sententia efferri ferè soleat aliter Gallicè, aut Hispanicè, aut Germa-

nicè, aut Italicè, aliter Latinè. P. Vbi igitur enuntiatus est sensus iste? D. In præpositione erga, structa cum accusatiui casu me. Siquidem, Tanta est magnitudo tuorum erga me meritorum, perinde est, vt iam admonui, quasi dicas, Adeò magna sunt officia, quæ tu in me collocasti, &c. P. Erga præpositio quur structa est cũ accusatiuo? D. Quia de grege earũ est, quæ seruiunt accusatiuo casui. P. Meritorũ quisnam intellectus, an idẽ qui hoc est, Quòd vapulatis, meritũ est tuũ? D. Vide quo sensu dicatur, bene mereri de aliquo, inde enim existunt merita. i. beneficia, siue quæcunq; præstantur & efficiũtur alterius gratia. P. Dic ergo Latinè, Quando me recõpensarai tù de tante cose, che io ho fatte per te? D. Quando mea in te merita repones, rependes, remetieris? quãdo meis in te meritis respõdebis? P. Resolue quartum memmbrũ. D. Vt quoniam tu non conquiesti de me, nisi re perfecta. P. Ostende verbũ. D. Conquiesti. P. Cuius generis personalium verborũ? D. Neutrius. P. Regula ne formatũ est? D. Nõ, sed figura. P. Quam? D. Syncope. P. Quid est syncope? D. Ablatio literæ vel syllabæ è medio dictionis, vt cõquiesti, pro cõquieuisti. P. Quem casum adsciscit sibi a posteriore? D. Ponitur plurimum absolutè, est enim verbum neutrum absolutũ, aut si quem casum post se admittit, duntaxat cum præpositione admittit. P. Admisit ne hic quenquam? D. Etiã. P. Quem? D. Ablatiuum cum præpositione de est enim, non conquiesti de me. P. Quid autem est, Non conquiesti de me? D. Idest, de me soiicitus esse non desiisti, mearum rerum satagere non cessasti, aut potius de me. i. propter me. P. Quot significata habet de? D. Circiter septem. P. Age, Dic. D. Primo significat materiam, vt, nunc disputamus de præpositionibus. Secundo significat a vel ex, vt emi domum de Petro, idest, a Petro. De pueris disce quis hoc flagitium fecit, Sappi dalli fanciulli, che ha fatto questo male. Quæsiui de Pompeio, id est, ex Pompeio. Clamat de via, id est, ex via, & de fructu cognoscitur arbor, E cognosciuto l'albore dallo frutto. Domũ hanc de patre conduxit exruendam. L'ha tolto a precio, a edificare questa

De præpositionibus.

sta cosa de mio padre. Tertio significat propter, Latinè quidem. Nam Italicè, ipsum de auditur. E molto allegro de suoi figliuoli. Lætus est admodum de liberis suis. Io lasso de caminare. Defessus est de via.i.propter viā; propter liberos &c. Grandamente te ama, per le lettere grece. Immense te amat de litteris Græcis, id est; ob, seu propter literas Græcas. Il capo mi dole per il vento. Caput mihi dole de vento.i.propter vētum, auditur & Italicè propter, hoc modo videlicet. E venuto uno imbassatore dallo Imperatore in Franza, per la pace. A Cæsare in Franciam venit legatio de pace, id est, propter pacem. Io ho mandato vno gargione allo libraro per cambiare questi libri. Puerum misi ad bibliopolā de libris istis commutādis. Quarto significat secundum, seu pro. Il fa secondo il suo costume. De more facit, aut secundum moré, Quello non si farà secondo la tua sententia. Non id fiet de tua sententia. Quinto Latinè significat per, sed Italicè accipitur ipsum idem de. De notte non posso vigilare. De nocte vigilare non possum. Latinè, id est, per noctem. Sexto perinde significat de, ac si dicas, quantum ad, siue quod ad. P. Expone exemplis. D. Quanto a quello che tu me scriui della pensione del tuo figliuolo, tu sai che le viuande sono care, nondimeno io farò quello che tu vorrai. De filii tui pēsitatione, non te clam est, annona quàm sit cara, tamen quomodo tibi placuerit, faciam. De tuo figliuolo me pare hauere cognosciuto in esso, quelli segni de virtu, & ingenio, che io non posso fare, che nō spera de esso ogni cosa grande. De filio tuo, ea virtutis & ingenii signa videor in eo perspexisse, vt non possim, quin de illo summa omnia mihi promittā. Hic, de, ita exponetur, Quod attinet ad pensitationem filii, qua de mihi scribis, &c. Et quantū attinet ad filium tuū, videor perspexisse in eo, &c. P. Quid est, Non conquiesti de me nisi perfecta re? D. Nō desiisti solicitus esse & anxius propter me, quo ad effecisti, ut ab exilio reuocarer, Nihil cessauisti vsq; vt me restitueres, inquit Cicero significans Lentulum sua causa omneis labores excepisse, & nihil non fecisse, quò suæ dignitati re-

stitueretur. P. Vnde sensum illum colligis? D. E verbo cõquiescere. Nam non quiescere, seu non conquiescere dicuntur, qui maxime student, & conantur aliquid. In id. n. totos (quod dicitur) neruos intendunt, vt effectum dare queant quod cupiunt. Itaq; præ curarũ multitudine nec dormire possunt, nec remittere animum, & tamẽ nusquã videntur defessi, cum nihil sit actuosius illis, vt iure dicãtur inquietes, siue inquieti, seu ita sunt ad malum, vt feroces, & crudeles, seu ad bonum, vt grauissimi & uehementer studiosi. Contra conquiescunt securi, & quibus nihil est obiectum, quod magnopere curent, qui de nulla re laborant. P. Cæterum quæ vtendi ratio? D. Quiescas, Quietus esto. Italicæ, lassa fare, non te curare. Sex ego te totos menses quietum reddã, ne sursum deorsum cursites, ne ue usq; ad lucem vigiles. Ex Terentio Italicæ, Io reearo te di pena, tutti quelli sei mesi, che tu non corri tanto quà & là, & non uigili infino alla luce. Item, Non prius quieuit, quàm effecit illud, vt iuuentuti bonorũ autorum lectione interdiceretur, Non ha cessato che primieramẽte ha fatto quello, che alla giouentù fosse prohibito la lettione delli buoni autori. Nõ potest cõquiescere de filio. Non puo hauer riposo per cause del suo figliuolo. P. Ergo qescere et est Italicæ cessare? D. Næ cessare. n. proprie est Italicæ demorare, & tardare, o arestare a far qualche cosa. Vt, Cesso eum adloqui. Io tardo di parlare a lui. Nec est quod addas nimis. Cessamus ire ad cœnã, Noi tardamo andare a cena. At vero quiescere proprie est cessare. P. Da paradigma quod piã. D. Do ex Terentio. Vt quiescant porrò moneo, & desinant maledicere, Io consiglio certamente, che cessino dir male della gente. P. Non etiã cessare significat; Italicæ cessare? D. Quidni? Vt desinant, id est, cessent, & non cessat clamare, Il non cessa de cridare. P. Nisi perfecta re, &c. Perfecta re, Quænam hic pars orationis exigit hos ablatiuos? D. Nulla. P. Nulla verò? D. Nimirum quòd non aliunde pendeant. P. Quomodo igitur contexti sunt in hac oratione? D. Per se, & absolute. P. Quid hoc sibi vult absolute? D. Nempe quòd per se

se habent sensum. P. Quid scis? D. Nam sic resoluun-tur, nisi perfecta re, id est, nisi quum perfecisti rem, nisi dum, quoad, seu postquam perfecisti rem, id est, negotium, id est, illud effecisti, vt reuocarer. P. Ordina deinceps quintum colon. D. Quia, inquit, ego non efficio idem in tua causa. P. Quid in hoc pronomine ego, & in illo superioris membri tu, ita expressis, quid spectas? videtur enim hic Cicero hoc illi velut opposuisse. D. Videtur sanè. & ita est, satis enim apparet in eis eximiam quandam emphasim esse. Nam vt illud tu superius, ita hoc ego, multum habet ponderis, præsertim cum uerbo efficio, significat enim Cicero se magno conatu & molimine facere, quod Lentulus ipse sibi exoptabat & ambiebat, sed se non posse perficere, nō enim posse id a senatu extundere, &c. P. Quid interest inter facio & efficio? D. Facere, est in opere esse, efficere vero, est in effectum perducere, & rem perfectam dare. P. Dic Latinè, Tu non saperai fare, che gli cani non sempre baino a quelli che non cognoscono. D. Non efficias, ne canes semper adlatrent ignotos. P. Rursum, Ha fatto quello, che li suoi hanno vinto vno ottimo beneficio cō la lite. D. Illud efficit, ut sui euicerint lite opimum sacerdotium. P. Profer siquid aliud habet elegantiæ D. Ha tanto fatto col suo ingauno, che in fine suo figliuolo ha pigliato cotesta dongella. Odio suo effecit, ut filius tandem uirginem hanc duxerit. Dicitur & effectum dare, pro efficere. Fa cio che a te piace, tu non farai quello. Facias satis licet, id certe effectum non dabis. P. Quid præterea è situ, & collocatione uerborum huius ambitus notandum ducas? D. Nempe orationem uerbo optime claudi, nam conquiesti, efficio, putem, & quod in sequenti clausula est, oppugnat, in fine collocata sunt, quod ipsum, pro aurium iudicio imitari licebit. P. Quod aurium iudicium mihi narras? D. Id est, si compositio patiatur. P. Quid dicis compositionem? D. Eam quæ est è numeris orationis, obseruanda ab omnibus qui ornate & uere Latinæ dicere cupiunt, P. At enim non operis, qui sint isti

Facere.

Efficere.

Effectū dare.

numeri. D. Res est difficilior certe mihi, quã vt possim, nt si ratio qua ratio quædam est concentus, & sic dicam qua drantiæ, vocum in contextu & serie orationis. Nam & pe pedibus suis quibusdam certis orationem metiuntur ora tores, & ad eorum modulos connectunt singula, quò con gruunt maximè. P. Quomodò enarras illud, in causa tua? D. In negotio tuo. P. At verò causa quid proprie significat? D. Rem quæ, vt in hoc loco, controuersiam habet in dicendo positam cum certarum personarum interpositione. P. Expone Italicæ. D. Tutte le cose che ello hà a diffendere o litigare per qualcuno, inde causa cadere, id est, Perdere la causa, ò la lite. Et causa cedere, Quietare la causa o la lite. Sed accipitur multis modis, vt pro quadam defensione siuè expurgatione, puta sic, Quam causam dices patri, quur a præceptore defeceris, id ē quo modo defendes te de hoc, quòd deseruisti præceptorem? Quam rationem & excusationem habebis? sic enim ineptè & illepidè vulgo dicitur. Tu non te saperai defendere da quella. Nulla tibi esse posset de hac re causa, hoc ē, Tu non sapressi hauere alcuna scusa. Quale scusa trouaranno. Che diranno per loro diffesa. Quam causam reperient, quam causam dicent? Dicimus præterea venustè, Causam haud dicas, causæ nihil dicas, quin his sit profusus sui, id est, Tu non sai dire il contrario, che cotesto nõ sia prodigo. Id est, non possis inficias ire, non, possis negare, Concedas oportet, &c. Item pro recusare & detractare. Si tibi non soluero ad præscriptum diē, causam hau dico, quin me in ius voces. Se io non te pagarò il giorno terminato, son contento, che tu me faccia venire alla giustitia. Dicitur etiã, non causor, non causificor. Se io te trouo boggiardo, sei tu contento essere battudo? Si te mendacii conuinco, nũquid causare quin vapules? Diuersum ē, Nõ sum in causa, Io non son in causa. Quò negotia malè gesseris, in causa est secordia tua. Quid causæ, quur non promoueas in literis? id est, quid vetat, quid prohibet? Non è causa, che non obedisca alla voluttà se a me piace. Nihil causæ est, quur non obsequar voluptati, si videtur.

Causa — *Cedere causa.* — *Dicere causã.* — *Esse in causa.*

detur. Reperitur & causa pro conditione & statu, vt, in eadem sum causa, qua antea eram, Io & tu nõ siamo nella medema causa. Ego & tu non sumus in eadem causa. P. Iam tandem dic clausulam & periodum. D. Vt vitam mihi esse acerbam putem. P. Quis ordo est? D. Ve putem vitam esse mihi acerbam. P. Dic verbum. D. Putem. P. Quur hoc in fine collocatum est? D. Quia verbum elegãter vltimum locum orationis sortitur, quemad modum paulò antè diximus. P. Quæ est eius cõstructio? D. Construitur cum oratione infinitiua, vitam esse acerbam mihi, eius enim hæc significationem explicat, itaq; ei est vice appositi. P. Quidnam vocas appositum? D. Grammatici esse dicunt casum verbi posteriore, sicut nominatiuum anteverbum personale finiti modi, suppositum. Infinitiuus autem, vel siue casu, vel cum casibus suis non raro adiungitur verbo finito pro supposito (vt ita dicã) aut apposito, fungiturq; officio nominis, vt lægere & nõ intelligere, negligere est. P. Cæterum quæ est natura infiniti esse? D. Vt casum post se habeat eundem, & similem ei, qui primus inuenitur ante ipsum, quanquã præcedẽte datiuo rectè post se recipit accusatiuum, vt mihi licet esse diuitem, si velim. P. Quid sibi vult acerbam? D. Insuauem, iniucundam, & plenam solicitudine P. Vitam mihi esse acerbam puto, quomodo hoc itali vernacule dicimus? D. Equidem sic ferme opinor, Me rincresse il viuere, perche io non posso fare per te nelli toi seruitii, quello che tu hai fatto per me nelli miei. Vt addatur illud, quoniam non idem in tua causa efficio, &c. P. Pergerem exemplis explanare. D. Igitur quod Italicæ dicitur, A lui e noia il viuere, Latine non dubitabo dicere. vita est ei acerba, & forrasse quod est apud Terentium, sese odit, Græci dicunt ἀβὶ ωτὸν τὸν βίον, quasi quibus vita est acerba, viuendo non viuant. Vnde Cicer. xi. de Oratore, Noi giudicamo il viuere essere nulla viuere senza questi studii della eloquentia, sine his eloquentiæ studiis nullã vitam esse ducimus, vitam insuauem sine his studiis putamus. Quomodo hic vitam sibi acerbam esse ait, Meta-

phora a fructibus non maturis, tunc enim proprie dicuntur acerbi. Italicæ etiam dicitur, Questo a quello, è molto forte o acerbo. Hoc illi oppido acerbum, id est, valde. Io son cascato in vno incōueniente molto amaro, & fastidioso. Impegi in casus multum acerbos. Fit autem substantiuum multitudinis numero acerba acerborum; quomodo aduersa aduersorum. Tante noie, & fatti dii interuiene ogni giorno, da cotesto mondo, a l'huomo Tot cottidie acerba homini ex hoc mundo offerūtur. P. Putare quid proprie significat? D. Luxuriem quandam, id est, quæ redundant, & superflua sunt, resecare, vt putare vites dicimur, quum eis sermenta abscindimus. Italicæ, Tagliare le vigne. Transfertur autem ad animum, & significat existimare, quod cogitando dum in id inclinat animus, quod in rem fore videtur, cætera omnia reiicit, Accipitur interdum pro eo quod est, conferre rationem subducere rationem, ponere calculum. Nam plautus dixit, Putatur ratio cum argentario, Lui conta con l'argentario. Hinc compositum ex eo est supputare. P. Dic aliquod alia ex eodē composita. D. Disputare, quod est disserere de re quapiam Lui tratta molto bene de cotesta materia. Optime de hac re disputat. Deputare, id est, censere, Reputare, id est considerare. P. Ex his oratio te ex orationem. D. Cum mecum reputo, quanta me necessitas eius hominis mores perferre cogat, non deputo quenquam vsquam gentium esse æque miserum ac me, id est, Quando penso a mi medemo, quanta forza cōstrēza me sopportare li costumi di questo homo, nō pēso alcuno esse, fra quale voglio luogo delle gēti, tāto misero como me. P. Ex reputo fit ne reputatio verba nomen? D. Quorsum istud? P. Num recte dicatur, ipse est bonæ reputationis, vbi Italicæ dicitur, Esso è di buona reputatione? D. Minime, sed dicendum est, bonæ existimationis. P. Rectum ne est deputauerunt custodes, id est, Anno deputado guardiaui. D. Non, sed profecerunt custodes. Terent. Chæream ei re præfecimus. Destinarunt custodes aut, designarunt etiam, aut constituerunt. P. Vt, hoc loco

Putare cum cōpositis.

vnde pendet? D. Ex ſuperiore nomine tanta. P. Licuiſſet ne autori dicere. Tanta quod, quemadmodum vulgus fere ſolet? D. Non. P. Quid cauſæ eſt? D. Quia poſt tam, tantus, talis, adea, tot, ſic, ita, & poſt verba rogandi, iubēdi, item poſt facio, efficio, fio, timeo, vereor, metuo, ſequitur vt, non quod, vt, Tam ſegnis eſt, vt ad opus exire nolit, E tanto pigro, che non vole andare alla ſua opera. Nullum tam impudens mendaciū, vt teſte careat. Tanta eſt magnitudo tuorum erga me officiorum. Vt, &c. Talis fuit, vt cum eo nemo durare poſſet. Adoleſcētula eſt vultu adeo modeſto, adeo venuſto, vt nihil ſupra. Tot mala vbiq; ſunt, vt quo te vertas, tibi prorſus incertum ſit. Sic deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. Vt omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam eternam. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſeruetur mundus per eum. Ita doctus eſt, vt ne legere quidem ſciat. Poſt verba rogandi. Orat te, vt ad ſe venias. Te precor, vt ne velis mihi aduerſari. Obſecro, obteſtor, vt te inopis miſereſcat mei. Diſcipuli rogant, vt ſibi ego prælegam libros Rhetoricarum. Poſt verba iubendi. CHRISTVS ait, Hæc mando vobis, ut diligatis vos inuicem. Interdico tibi, ne puerum extuliſſe extras ædes vſquam velis, Io te prohibiſco, che non ſia coſi ardito de portare il fanciulo in iuoco del mōdo, fuori di caſa. Edico vobis, vt ne quoquam efferri ſinatis, aut edico vobis, &c. ſimpliciter. Io ve comando, che non ſoportati, chel ſia portato in alcuno luoco. Non iuſſi vt hoc faceret. Poſt reliqua verba. Feci, vt ad te ſcriberem. Si quid eſt, quod mea ſcire interſit, fac vt ſciam. Non efficies, vt ſint meliores cum nullam des literis operam, fit vt nihil ſit mirum ſi oratione imperitus es. Poſt verba timoris, vt ſignificat ne non. Vt, Metuo vt ſubſtet hoſpes. Vereor vt firmæ ſatis ſint nuptiæ, id eſt, ne non. P. in his omnibus, Vt quæ pars orationis? D. Coniunctio. P. Cuius poteſtatis? D. Clauſalis puto. P. Recte, quæ eſt eius natura? D. Adſciſcit verbi ſubiunctiuum modum. P. Exemplum. D. Iuſſiſti, vt
face-

facerem. P. Non latine diceretur, iussisti, vt faciam? D. Quibusdam non videtur. P. Quur non videtur? D. Quia praecedente verbo (inquiunt) praeteriti temporis, vt con iunctionem excipit, & sequitur verbum subiunctiuū praeteriti imperfecti temporis. Praecedente vero praesentis temporis verbo, ipsi eidem vt subiicitur praesens subiunctiuum. P. Hoccine est catholicum? D. Non censes? P. Non equidem. D. Quamobrem quaeso? P. Quia nec id semper obseruatum est, & ratio non nunquam ex gere videtur, vt aliter fiat, vt apud Teren. in Eunucho. Ita cō turbasti mihi rationes omnes, vt eam nō possim suis, ita vt aequum fuerat, atq; vt studui, tradere. Nam quae loquitur Thais illic non potius, opinior, dicat, vt eam non possem reddere. Sed id vt donemus vsitatum esse, tamen non vbiq; nec semper obseruatum, ex eodem Comico fiet manifestum. Qui idem in ea ipsa Comoedia ait, Nūc mihi hoc negotii caeteri dedere, illum vt quaeram. Non ait, illum vt quaererem. Et in cōtinuo sequenti saena, submonuit me Parmeno ibi seruus, vt vestē cum eo mutem, & pro illo iubeam me ducier. Vides hic etiā nec mutarē, nec iuberē dixit, & ne caucifeceris Poetā esse. Liuius itē in praefatione primi, Res est, inquit, quae ab exiguis profecta initiis eo creuerit, vt iam magnitudine laboret sua. Nec eo ita quadrasset, vt magnitudine laboraret sua. Praeterea post vt licet subiicere etiam praeteriti perfecti subiūctiuū. Sueto. In Aug. Tantis perterruit minis, vt is se praecipitarit. Tit. Liuius in primo; Subito coorta tēpestas, tam denso regē operuit nimbo, vt conspectū eius concioni abstulerit. Plusquāperfecti etiam, Quis enim rectū esse neget? tam stultus, & indoctus erat, vt etiā monachus huius seculi esse potuisset. Quid quòd etiam si praesentis tēporis verbū praecesserit, post vt poni potest subiūctiuū praeteriti temporis imperfecti? Cicer. in Quintiana, Iste postulat, vt procurator iudicatū solui satisdaret. Itē mibi, Ita disceditur, vt idibus Septembris Publiū Quintium sisti Sextus Alphenus promitteret. Et paulo post, ita vtroque excellūt, vt nemo nostro loco natus assequi posset.

P. Quot

P. Quot modis vſurpatur vt? D. Multis. P. Planum fac. D. Primo poſt poſtquàm, & tūc iūgitur indicatiuo exemplū ſit, vt ab vrbe diſceſſi, nullū intermiſi diem, quin ad te literarū dederim, ideſt, poſtquam. Pro quemadmodū vel ſicut, idq; ruſum cū indicatiuo, ita faciā, vt iubes. Credo, vt eſt impudēs, id ſibi arrogauit. P. Mane parūper, Eſt etiā in vt, neſcio quid peculiare, quod nō admodū diuerſum videri queat ab iſto tuo poſtremo exēplo. Nam quomodo Latine dicas, E un huomo aſſai dotto, per vn'huomo di Franza. D. Vir vt in Gallia, literis ſatis eruditus, quēadmodū dici poſſe opinor, Alexander vt tēporibus illis, non malus autor fuit. Aleſſando per quelli tēpi, non e ſtato mai'autore. P. Sat habeo, perſequere quod reſtat. D. Igitur tertio accipitur pro quam, quod ſignificat quantū, veluti, vt ferox eſt? ideſt quàm ferox. Quarto, pro quo modo interrogatiue, & his duobus proximis modis non intuemur diſcrimen modorum, vt vales? vt voluiſſes? vt fecerit, neſcio, vt declinatur? & dic ita vt dixiſſes. Quinto pro quanuis. vt deſint vires, tamen eſt laudāda voluntas. Præter hæc vt, ēſt aduerbium ſimilitudinis, Vt homo eſt, ita feras. Vt mores ſunt, ita fortuna reſpondet. Quadrat et ſuperlatiuis, præceptore, Valla, Vt quiſque maxime placet mundo, ita eſt nequiſſimus. Eſt & imprecatiuū, vt omnes antichriſtos Deus perdat. Puotu far quella mala fine, perche tu non mi crederai? Vt te Deus perdat, nō eris mihi dicto audiens? Vt tibi ſit male. Inaudita Latinis ſunt, illa, quòd diabolus poſſit te importare, quod febris poſſit te religare, &c. P. Attu mihi adoleſcentule, caueto, ſi quid Deum reuereris, talia ex te audiantur vnquam. Interdixit dominus noſter CHRISTVS ne cui malediceremus vnquā, aut imprecaremur, ſit omnis oratio noſtra Chriſtianis digna. D. Curabitur obſeruandæ præceptor. P. Super eſt ne quicquā quod videas, de hac periodo? D. Nihil puto, excuſſimus omnia.

FINIS.

